

**Riimittyminen ja
riimittäminen
iskelmä- ja rocksanoituksissa**

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopistossa
joulukuussa 1997

Inka Vilén

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos SUOMEN KIELEN LAITOS
Tekijä INKA VILÉN	
Työn nimi Riimittyminen ja riittäminen iskelmä- ja rocksanoituksissa	
Oppiaine Suomen kieli	Työn laji Pro gradu -työ
Aika Joulukuu 1997	Sivumäärä 181 s. + liitteitä 33 s.
<p>Tiivistelmä — Abstract</p> <p>Tutkielmassa tarkastellaan sanojen riittymistä suomenkielisissä iskelmä- ja rocksanoituksissa. Aineiston pohjalta on kehitetty riittämissen teoriaa sekä täsmennetty suomenkielistä riittysterminologiaa. Aineistona on yhteensä 617 laulua viideltä sanoittajalta: Reino Helismaalta, Juha Vainiolta, Juice Leskiseltä, Martti Syrjältä ja Pauli Hanhiniemeltä. Lauluista kerättiin kaikkiaan 15 116 riimisanaa. Aineiston perusteella tarkastellaan riittävien sanojen rakennetta, muotoa sekä riittymisen yhteyttä musiikkiin.</p> <p>Sanoittajat pyrkivät riittämissään lyhyitä sanoja, milloin se on mahdollista. Yksitavuisia sanoja on käytettävissä vain rajallisesti, mutta yksitavuisien riittävien määrää lisäävät lainat vieraista kielistä, kirjaintennimet ja interjektiot. Monet sanat lyhentyvät riittymisessä (esim. <i>olisi : olis : ois</i>).</p> <p>Usein riitettään sanoja, jotka riittävät keskenään jokaisessa taivutusmuodossa, mutta yhtä lailla suomen kieli tarjoaa mahdollisuuden riittämättä rakenteeltaan poikkeavia sanoja (<i>kaalimaan < kaalimaa : vaalimaan < vaalia</i>).</p> <p>Riittymisessä pyritään riittämissään paritontavuisia sanoja keskenään ja parillistavuisia keskenään. Useimmat sanoittajat pyrkivät siihen, että riimin sointu eli riittävä osa alkaa aina painolliselta tavulta. Kun sanoitus liitetään musiikkiin, riimin painolliset tavut esiintyvät yleensä musiikin painollisten iskujen kanssa.</p> <p>Riittäminen on olennainen osa suomalaista iskelmä- ja rocklyriikkaa. Eräät sanoittajat jopa vuolaasti viljelevät riittämissään, toiset tyytyvät täydentämään niillä sanoituksiaan. Pyrkimys on käyttää puhtaita riittämissään, mutta jonkin verran sanoittajat käyttävät myös epäpuhtaita riittämissään, esimerkiksi sellaisia, joissa riimin sointu alkaa painottomalta tavulta. Koska iskelmä- ja rocklyriikka liittyy kiinteästi musiikkiin, näkyy musiikin vaikutus ja yhteys sanoituksissa.</p>	
Asiasanat	loppusointu, riimi, iskelmä, rock, sanoitus
Säilytyspaikka	Jyväskylän yliopisto, suomen kielen laitos
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1. JOHDATUKSENA	1
2. RIIMIN TUTKIMUS KIRJALLISUUDESSA	5
2.1. Riimistä	5
2.1.1. Peruskäsitteitä	5
2.1.2. Riimin muodostaminen	6
2.1.3. Tavupaino ja tavun pituus suomen kielessä	9
2.1.4. Maskuliininen ja feminiininen riimi	12
2.1.5. Kategorianmukainen, tautologinen riimi	13
2.1.6. Riimin tehtävät	14
2.1.7. Riimin historia	17
2.1.8. Riimien käyttö runoissa ja sanoituksissa	20
2.2. Riimi suomalaisessa kirjallisuudentutkimuksessa	23
2.2.1. Varhaiset suomalaiset tutkimukset (Porthan, Lönnrot, Ahlqvist)	23
2.2.2. V. A. Koskenniemen esseekokoelma	25
2.2.3. Hannu Launosen runon struktuurianalyysi	26
2.2.4. Pentti Leinon metriikkatutkimus	27
2.2.4.1. Prominenssi	28
2.2.4.2. Riimityssäntö ja sen lievennyssäännöt	32
2.2.4.3. Havaintoja runokielen poikkeamista yleiskielestä	35
2.2.5. Konsonanssi, assonanssi ja sisäsointu	37
2.3. Muiden kielten riimityksestä	42
2.3.1. Englantilaiset riimit	42
2.3.2. Ranskalaiset riimit	43

3. RIIMITTÄMISEN KÄSITTEET JA TEORIA	
AINEISTON POHJALTA	46
3.1. Yleisiä termejä	46
3.1.1. Peruskäsitteet	46
3.1.2. Riimilajien nimikkeitä	48
3.1.3. Riimin jaottelu esiintymispaikan mukaan	50
3.2. Sanapainot, tavulukku ja riimitys	53
3.3. Riimilajit ja riimin lähisukulaiset	55
3.3.1. Puhtaat riimit	55
3.3.1.1. Aito riimi	55
3.3.1.2. Täydellinen riimi	57
3.3.1.3. Koosteriimi ja kaksoisriimi	58
3.3.1.4. Rikottu riimi	61
3.3.1.5. Jatkoriimi	62
3.3.2. Puhtaiden riimien muunnelmat	63
3.3.2.1. Heikko riimi	63
3.3.2.2. Identtiset riimit	65
3.3.2.3. Lavennettu ja supistettu riimi	69
3.3.3. Epäpuhtaat riimit	71
3.3.3.1. Konsonanttiriimi	72
3.3.3.2. Vokaaliriimi	73
3.3.3.3. Sanansisäinen riimi	74
3.3.3.4. Vajaa riimi	75
3.3.3.5. Painoton riimi	76
3.3.3.6. Silmäriimi	78
4. KVANTITATIIVISIA HAVAINTOJA	80
4.1. Yleisiä havaintoja aineiston riimeistä	81
4.2. Yleisimmät riimisanat	86
4.3. Yleisimmät riimiäänteet	90

5. RIIMITTÄMISEN MORFOLOGIAA	92
5.1. Yleistä	92
5.2. -a-loppuiset riimisanat	96
5.2.1. -aa-loppuiset riimit	96
5.2.2. -ta-loppuiset riimit	97
5.2.3. -ia- ja -ja-loppuiset riimit	98
5.2.4. -na-, -lla-, -ssa- ja -lta-loppuiset riimit	100
5.2.5. -sta-loppuiset riimit	101
5.3. -n-loppuiset riimisanat	103
5.3.1. -An-loppuiset riimit	104
5.3.1.1. -aan-loppuiset riimit	104
5.3.1.2. -ään-loppuiset riimit	109
5.3.1.2. -An-loppuiset riimit	111
5.3.2. -en-loppuiset riimit	112
5.3.2.1. -een-loppuiset riimit	113
5.3.2.2. -nen- ja -sen-loppuiset riimit	114
5.3.3. -in-loppuiset riimit	115
5.3.3.1. -(i)sin-loppuiset riimit	117
5.3.3.2. -Ain-loppuiset riimit	118
5.3.3.3. -iin-loppuiset riimit	120
5.3.4. -On-loppuiset riimit	121
5.3.5. -un-loppuiset riimit	122
6. ERILAISTEN SANOJEN KÄYTTÖ RIIMEINÄ	123
6.1. Yksitavuiset suomalaiset sanat riimeinä	123
6.2. Yleiskielestä poikkeavat sanamuodot riimeinä	126
6.2.1. Loppuheitto	127
6.2.2. Lyhentyneet muodot ja supistumat	128
6.2.3. Assimilaatio	129
6.2.4. Metateesi	130
6.2.5. Monikon toinen genetiivi	131
6.2.6. Murteelliset riimit	132
6.3. Vieraskieliset sanat riimeinä	134
6.4. Kirjaimet ja lyhenteet riimeinä	137
6.5. Sanojen venytys ja poikkeava ääntämys	138
6.6. Täytesanat riimeinä	139
6.7. Keinotekoiset riimisanat	142

7. RIIMITYS JA MUSIIKKI	143
7.1. Musiikin rakenteeseen liittyviä käsitteitä	143
7.2. Yleistä sanoitusten kirjoittamisesta	146
7.3. Paino sanoituksessa ja musiikissa	149
7.3.1. Sanapainojen ja painollisten tahdinosien yhteneväisyys	149
7.3.2. Fraseeraus	152
7.4. Riimitys ja musiikki	154
7.4.1. Säkeenloppuinen riimi	154
7.4.2. Säkeensisäinen riimi ja jonoriimi	159
7.4.3. Heikko riimi	164
7.4.4. Painoton riimi	165
7.4.5. Muut epäpuhtaat riimit	168
8. PÄÄTTEEKSI	169
LÄHTEET	177
LIITTEET	
Riimilajien määritelmät ja riimityssäännöt	182
Aineiston täysriimit	186
Yleisimmät riimisanat aineistossa	214

1. JOHDATUKSENA

Riimi on ilmiö, jossa samankaltaiset äänteet toistuvat. Usein määritellään, että riimissä kahden tai useamman runosäkeen lopputavut sointuvat keskenään. Riimi voi esiintyä myös säkeen keskellä tai kaksi riimittyvää sanaa voi esiintyä peräkkäin. Tässä tutkimuksessa riiminä pidetään mitä tahansa äännejonoa, joka toistuu samanlaisena.

Alkujaan *riimi* tulee latinan sanasta *rhythmus* 'riimi eli loppusointu'. Nykyisin samakantaisia sanoja käytetään niin englannissa, ranskassa kuin saksassakin (engl. *rhyme, rime, end/final/terminal rhyme*, ransk. *rime, rime finale*, saks. *Reim, Endreim*). Suomessa käytetään *riimin* rinnalla myös omaperäistä sanaa *loppusointu* (vrt. *alkusointu, sisäsointu* jne.). (Koskimies 1962: 198; Mattila 1984: 64.) Koskimies (1955: 40) oli sitä mieltä, että sana *riimi* oli kielestämme lähes kokonaan hävinnyt ja sen sijaan suosittiin suomalaisempaa sanaa *loppusointu*. Koska nykyään *riimi* tuntuu yleisemmältä ja koska jälkimmäinen vaihtoehto on huomattavasti pidempi ja kankeampi, käytän tässä työssä loppusoinnusta sanaa *riimi*.

Toistaiseksi suomenkielinen riimiterminologia on vajavaista ja vaihtelevaa, riimityssäännöt epätarkkoja ja yleinen tutkimus sanojen riimityksestä suomen kielessä puuttuu. Tässä työssä pyrin muodostamaan kirjallisuuden ja aineistoni pohjalta riimityksen teoriaa ja terminologiaa.

Varsinaisia tutkimuksia suomen kielen sanojen riimittymisestä ei ole. Hannu Launonen tutkimuksessaan *Suomalaisen runon struktuurianalyysia* (1984) on tarkastellut muun muassa riimejä mutta lähinnä kaunokirjallisesta näkökulmasta. Hänen työnsä on laajin aiheeseen liittyvä tutkimus Suomessa. Pentti Leino on tutkinut kirjassaan *Kieli, runo ja mitta* (1982) metriikan ohella sanojen riimittymistä suomalaisissa runoissa ja luonut väljiä riimittymissääntöjä, joita esittelen luvussa 2.2.4.2. Lisäksi riimittymistä on pohdittu

suppeasti lukuisissa runousopeissa. Kattavaa teoreettista riimitutkimusta — erityisesti morfologisesta näkökulmasta — ei suomen kielestä ole tehty.

Tätä työtä varten olen keräillyt tiedonrippeitä eri runousopeista ja muista kirjallisuusteoksista, jotka tyytyvät kuvaamaan vain riimin muodon perusteita ja pohtimaan riimin yhteyttä metriikkaan. Perehtyessäni kirjallisuuteen olen havainnut, että suomen kielestä puuttuu selkeä riimityssäännöstö ja johdonmukainen riimiterminologia. Eri lähteet käyttävät eri termejä, osin samoja termejä eri merkityksissä, eikä käsitteitä ole tarjolla kuin muutamille riimityypeille. Kirjallisuuden pohjalta on myös vaikea saada selkoa siitä, millaisia sanoja voi riimittää keskenään. Riimejä käytetään nykyisin eritoten sanoituksissa, mutta suomalaista kirjallisuutta riimien yhteydestä sanoituksiin ja musiikkiin en löytänyt.

Tarkoitukseni on tarjota yhtenäinen, mahdollisimman tarkka riimiterminologia, joka on muodostettu sekä olemassaolevan suomenkielisen termistön pohjalta että englantilaista riimiterminologiaa apuna käyttäen. Yhteisen terminologian avulla riimien analysointi selkeytyisi ja helpottuisi, ja niin riimittelijät kuin kirjallisuusanalyttikotkin voisivat puhua samaa kieltä. Lisäksi pyrin muodostamaan riimityksen säännöstöä iskelmä- ja rocksanoitusten pohjalta. Myös tämän säännöstön perustana on käytetty jo olemassaolevaa riimitutkimusta.

Työ esittelee suomen sanojen riimittymismahdollisuuksia morfologisesta näkökulmasta. Teen myös katsauksen riimisanon ja -äänteiden yleisyyteen tutkimuksessa käytetyn aineiston perusteella. Lopuksi tarkastelen suppeasti riimityksen ja musiikin yhteyttä, lähinnä riimien ja musiikin painosuhteita.

Olen kerännyt riimiaineistoni rock- ja iskelmäteksteistä, joissa riimillisen tekstin perinne elää yhä. Kokosin aineiston sanoittajittain. Suomalaisia rock- ja iskelmäsanottajia on viljalti, joten valitsin pitkän linjan sanoittajia, joilla on laaja tuotanto: iskelmäsanottajista Reino Helismaan (1913—65) ja Juha Vainion (1938—90), nykyisistä rocklyyrikoista Juice Leskisen (s. 1950), Martti

Syrjän (s. 1959) ja Pauli Hanhiniemen (s. 1964). Näistä sanoittajista Helismaata ja Vainiota pidän erittäin hyvinä perinteisinä riiminikkareina, Leskistä loistavana modernina riimittelijänä. Syrjän juuret ovat perinteisessä riimityksessä, jota hän taidokkaasti muuntelee, sitä vastoin Hanhiniemi ei suosi täyteläistä riimitystä ja hän käyttää riimejä yleensäkin vähemmän kuin muut aineistoni sanoittajat.

Keräämäni laulut eivät suinkaan kata sanoittajien koko tuotantoa, sanoittihan esimerkiksi Juha Vainio noin kaksituhatta laulua ja Helismaa sekä omalla nimellään että nimimerkeillä (mm. Rauni Kouta, Orvokki Itä) jopa viisituhatta laulua. Olen tyytynyt keräämään kunkin sanoittajan tuotannosta ne laulut, jotka ovat olleet saatavilla ensisijaisesti painettuina.

Otteeksi Reino Helismaan tuotannosta valitsin kirjan *Reino Helismaan lauluja*, jossa on 126 laulua nuotteineen. Juha Vainion tuotannosta on julkaistu kirja *Sellaista elämä on*, jossa on 81 sanoitusta; nuottikirjassa *Tulta päin* oli nuotit osin samoihin lauluihin, osin muihinkin. Keräsin Vainiolta riimit 102 laulusta.

Juicen Leskisen tuotantoa on julkaistu laajasti nimikkeellä *Maamme lauluja*. Tässä neliosaisessa nuottikirjasarjassa on yhteensä 236 Juice Leskisen laulua. Otin aineistooni kirjojen kaikki laulut, tosin yhdessä laulussa (3.30) ei ole lainkaan riimejä.

Martti Syrjän sanoitukset on kerätty Eppu Normaali -yhtyeen tuotannosta. Jokunen Martti Syrjän 70-luvun sanoitus löytyy kirjasta *Minun Suomi*, jossa on julkaistu Eppu Normaali -yhtyeen sanoituksia vuosilta 1975—1980. Vasta tämän jälkeen Martti Syrjä ryhtyi kirjoittamaan valtaosan Eppu Normaali -yhtyeen sanoituksista. Keräsin tekstit äänilevyjen sisäpuseista ja CD-levyjen kansivihkosista. Otannastani jää puuttumaan sanoituksia 80-luvun alusta, joita ei ole saatavissa kirjannettuina. Aineistossa Syrjän sanoituksia on 56.

Pauli Hanhiniemen sanoitukset kirjansin Kolmas Nainen -yhtyeen CD-levyiltä, yhteensä 97 laulusta. Tämä kattaa kaiken Kolmas Nainen -yhtyeen

julkaiseman materiaalin, jota on saatavana CD-muodossa, lukuunottamatta yhtä kokonaan englanninkielistä laulua (Rattlesnake Shake).

Primaariaineisto on listattu lähdeluetteloon aineistolähteet-otsakkeen alle. Kaikkiaan aineistossa lauluja on 617, joista yli kolmannes Juice Leskisen lauluja. Tämä vääristymä johtuu siitä, että Leskisen lauluja oli saatavissa eniten nuotinnettuna. Leskisen laulujen suuri osuus voi vaikuttaa siten, että tutkimus antaa hieman liian riimikkään kuvan suomalaisista sanoituksista, sillä parhaimmillaan Leskinen viljelee riimejä sanoituksissaan avokätisesti. Lisäksi nyt riimien joukossa on ehkä suhteessa hieman liikaa monimutkaisia ja nokkelia riimejä, joita Leskinen runsaasti käyttää. Muutoin Leskisen tuotannon suuri osuus tuskin vaikuttaa tutkimukseen.

Sanoituksista on kerätty kaikki puhtaat riimit, jotka esiintyvät säkeen lopussa, säkeen keskellä tai säkeessä peräkkäin. Sellaisenaan toistuvista kertosaikeistöistä riimit on kerätty vain kerran, mutta sellaisista kertosaikeistöistä, joissa sanoitusta on muunneltu, riimit on kerätty joka kerta erikseen. Aineiston ulkopuolelle on jätetty muutamia riimipareja, joiden molemmat riimisanat olivat täysin vieraskielisiä eivätkä riimittyneet minkään suomalaisen sanan kanssa. Lisäksi aineistoon on kerätty puhtaiden riimien muunnelmia sekä muutamia epäpuhtaita riimejä, jos on ollut selvää, että näitä sanoja on käytetty puhtaan riimin sijasta, esimerkiksi siten, että muissa säkeistöissä samassa asemassa on käytetty riimiä. Rajatapauksissa olen päätellyt riimin tarkoituksellisuuden tapauskohtaisesti. On siis mahdollista, että samasta aineistosta voisi saada hieman eri määrän riimisanojen esiintymiä, mutta koska pääosa riimeistä on selviä tapauksia, suuria erot nämä tulkinnalliset erot eivät olisi.

Primaariaineistoni viiden sanoittajan lisäksi otan lisäesimerkkejä muiden muassa 90-luvun suomalaisista popiskelmistä sekä satunnaisesti englanninkielisestä populaarimusiikista.

2. RIIMIN TUTKIMUS KIRJALLISUUDESSA

2.1. Riimistä

2.1.1. Peruskäsitteitä

Säe (engl. *verse*, ransk. *vers*, saks. *Verszeile*) on runon rivi, sellainen jakso, joka on kirjoitettu tai tarkoitettu yhdelle riville. Jos runoa ei ryhmitellä säkeittäin, säkeiden raja osoitetaan vinoviivalla. (Huhtala 1986: 43; Mattila 1984: 73.)

Säe on mitallisen runon yksikkö, säkeillä on oma metrinen rakenteensa. Vakiintuneissa runomitoissa¹ säe koostuu tietyistä määrästä tietynlaisia runojalkoja², ja samanlaiset säkeet toistuvat koko runon läpi. Esimerkiksi kalevalamittaisen runon säkeissä on neljä toisiaan seuraavaa nousua ja laskua. (Leino 1982: 76; Palmgren 1986: 307; Rikama 1980: 71.) Säkeitä voidaan mitata myös painollisten tavujen määrän mukaan, riippumatta painottomista tavuista, tai tavujen määrän mukaan, painotuksesta riippumatta (Drake 1994: 354).

Säkeenylitykseksi (*enjambement*) kutsutaan ilmiötä, jossa yhteenkuuluvat ilmaukset tai sana-ainekset on sijoitettu eri säkeisiin ja jossa säkeen lopussa ei ole taukoa (Drake 1994: 351; Huhtala 1986: 43; Kantokorpi 1990: 54; Mattila 1984: 73).

Säkeistö eli **stroofi** (engl. *strophe*, ransk. *strophe*, saks. *Strophe*) on kahden tai useamman säkeen muodostama erillinen, runoa pienempi kokonaisuus (Huhtala 1986: 43; Mattila 1984: 73; Rikama 1980: 71). Runon

---

¹Runomitta on säännöllinen rytmikaava tai -kuvio, jonka muodostavat korostetut tavut. Runomittaa kuvataan runojalkoina. (Drake 1994: 355.)

²Runojalka on kahden tai useamman tavun ryhmä, joka alkaa tai loppuu nousuun eli painolliseen tavuun. Tavujen kesto eli laajuus ja paino määräävät runojalkojen laadun. Laskevassa runojalassa painollinen tavu on alussa, nousevassa lopussa. Säkeessä on vain joko nousevia tai laskevia runojalkoja, jonka mukaan puhutaan nousevista ja laskevista runomitoista. (Palmgren 1986: 303, 307; Rikama 1980: 71; Waltari 1994: 84.)

säkeistöt voivat olla samanrakenteisia, mutta niiden säemäärä saattaa myös vaihdella. Yleensä säkeistö rajataan typografisin keinoin: karkeasti voidaankin määritellä, että säkeistö on säejoukko, jonka tyhjä rivi erottaa muusta runosta. (Leino 1982: 76.) Säkeistö voi olla metrisesti tarkkaan säädely ja siinä voi olla riimikaava (Drake 1994: 359; Wood 1992: 44).

2.1.2. Riimin muodostaminen

Useimmiten riimi tarkoittaa kahden tai useamman runosäkeen lopputavujen sointumista keskenään, niiden äänteellistä yhtäläisyyttä (Allenius ym. 1994: 56; Drake 1994: 357; Huhtala 1986: 44; Kupiainen 1972: 32; Mattila 1984: 64; Palmgrem 1986: 326; Rikama 1980: 74). Riimi voidaan määritellä myös laajemmin, irrallaan runoyhteydestä: riimi esiintyy, kun samankaltaiset äänteet on asetettu siten, että ne kertautuvat (Davis 1989: 178).

Riimi on lähinnä rytmisten segmenttien yhtenevyyttä. Rytmisen segmentti voidaan jakaa kahteen osaan, jossa A on sananalkuinen konsonantti tai konsonanttiyhtymä ja B on kaikki se, mikä A:ta seuraa ennen seuraavan painollisen tavun alkua. Riimi on sellaista parallellisuutta, jossa B pysyy vakiona ja A vaihtelee. (Leech 1969: 91.)

A	B
	yön
l	yön
s	yön
t	yön
v	yön

Riimiä ei tulisi määritellä suhteessa sanoihin, sillä itse asiassa sanat eivät riimiy keskenään, vaan yhden sanan viimeinen jakso riimittyy toisen sanan loppujakson kanssa (Leech 1969: 92). Riimiparissa *koulutusta* : *pahennusta* (Leskinen 1991: Rakkauden ammattilainen) sanojen yhteinen jakso *-usta* alkaa toiseksi viimeisen tavun vokaalista, joten keskenään eivät riimiy sanat vaan sanojen viimeiset tavut. Riimittyvän jakson eli riimin

soinnun pituus vaihtelee: sointu voi olla yhden tai useamman tavun mittainen, siis käsittää lähes koko sanan alkukonsonantteja lukuunottamatta tai ainoastaan viimeisen tavun vokaalista eteenpäin. Riimin osapuolten ei tarvitse olla yksittäisiä sanoja, vaan soinnun keskellä voi olla sanaraja.

- (1) Vuoksi isänmaan! Eestä **ristin** tään!
 Täytyy miehen heilutella **pistintään**!
 (Leskinen 1991: Vaasankin veri vapisee.)

Esimerkissä 1 sanoissa *ristin tään* : *pistintään* ovat äänteet identtiset säkeen kolmanneksi viimeisen tavun vokaalista, siis yhteinen jakso on *-istintään*. Se, että riimin sointu hajoaa toisessa osapuolella kahteen eri sanaan, ei muuta jaksojen äänteiden yhtäläisyyttä. Tällaisten tapausten takia riimityksessä tulisi puhua riimittyvistä jaksoista, ei riimittyvistä sanoista.

Riimiparin ensimmäisenä esiintyvä sana tai jakso määrää, millainen muoto vastaparissa on odotettavissa, sillä kuulija odottaa, että jälkimmäisen riimisanan tai -jakson äänteet vastaavat mahdollisimman täydellisesti aiemman riimisanan äänteitä (Davis 1989: 178, 189). Riimittyvien sanojen tulee esiintyä riittävän lähellä toisiaan, jotta kuulija havaitsee sanojen samankaltaisuuden. On vaikea määritellä, kuinka monen säkeen päässä toisistaan riimisanat eivät enää hahmotu riimeiksi. Säkeenloppuiset riimisanat hahmottuvat varmemmin riimeiksi, mutta Leech (1969: 94) pohtii, tuntuvatko säkeen keskellä olevat riimittyvät sanat riimeiltä, jos ne ovat yli kahden säkeen päässä toisistaan.

Sanat riimittyvät silloin, kun sanojen loppuäänteet ovat samat painollisesta vokaalista — yleensä viimeisestä — alkaen, mutta tätä vokaalia edeltävät äänteet erit (Davis 1989: 178; Fraser 1970: 60—61; Leech 1969: 92; Wood 1992: 29, 112), esimerkiksi *kuu* : *luu* : *puu* : *suu*, *lapan* : *rapaan* : *tapaan* : *vapaan*, *juotaisiin* : *luotaisiin* : *tuotaisiin*. Riimittyvien sanojen tai jaksojen äänteet ovat identtiset soinnun ensimmäisestä vokaalista alkaen (Allenius ym. 1994: 56; Kupiainen 1972: 32; Palmgren 1986: 326).

Tavujen painolla on tärkeä tehtävä riimiä muodostettaessa. Riimin sointu alkaa nimenomaan painollisen eli nousussa olevan tavun vokaalista (Koskimies 1955: 40; Kupiainen 1972: 32; Mattila 1984: 64; Palmgren 1986: 326—327). Leino (1982: 111) määrittelee riimin seuraavasti: ”Riimisäkeissä on oltava viimeisessä nousussa olevan tavun ensimmäisestä vokaalista säkeen loppuun sama segmentaalifoneemien jono.” Leinon määritelmä tuottaa epätäydellisiä riimejä, sillä hänen mukaansa riimin sointu alkaa vasta säkeen viimeisestä nousussa olevasta tavusta. Muut edellä esiteltyt määritelmät pitävät mahdollisena, että riimin sointu alkaa jo aiemmasta noususta olevasta tavusta.

Koska tässä työssä riimisanat usein irrotetaan kiinteästä säeyhteydestään, on tämän työn puitteissa selvempää käyttää painollisen ja painottoman tavun käsitteitä nousussa ja laskussa olevien tavujen sijaan. Pääosin nouseva tavu vastaa painollista tavua ja laskeva painotonta, mutta suhde ei ole aivan näin yksioikoinen. (Ks. lukua 2.2.4.1, Leino 1982: 14.) Jotta riimisanojen kanssa voidaan operoida sanatasolla, tässä työssä tarkastellaan pääasiassa riimityksen yhteyttä tavupainoihin, ei säkeisiin.

Riimiä ei voi määritellä sanan kirjoitusasun avulla. Sanojen riimittyminen riippuu yksinomaan ääntämyksestä. (Davis 1989: 178; Wood 1992: 29, 112.) Jos sanojen kirjoitusasu ei ole äänteenmukainen, riimi määräytyy ääntämyksen mukaan — tämä on tyypillistä esimerkiksi englannissa: *great* [greit] riimittyy sanan *mate* [meit] kanssa, muttei sanan *meat* [miit] (Leech 1969: 92). Vaikka useimmiten suomen sanojen ääntämys noudattelee kirjoitusasua, lähinnä loppukahdennus aiheuttaa poikkeuksia ääntämyksessä. Loppukahdennusta esiintyy esimerkiksi allatiivissa, kielteisissä preesensmuodoissa, imperatiivin yksikön 2. persoonassa sekä useimmissa *e*-loppuisissa sanoissa sekä liitepartikkelien edellä (*-pA*, *-kin*, *-kAAn*) (Laaksonen—Lieko 1988: 22—24). Esimerkissä 2 sanat eivät näytä riimittyvän kirjoitusasun perusteella, mutta äännettäessä ne muodostavat täysriimin. Verbin *loppua* kielteiseen preesensmuotoon on liitetty *-kaan*-liitepartikkeli,

jolloin liitepartikkelin *k* kahdentuu vastaamaan *sopukka*-sanan geminaattok:ta.

- (2) Sattuu joka **sopukkaan**.
 En löydä kylmävesihanaa.
 Sattuu eikä **lopukkaan**. [lopukkaan]
 En kestä yhtään poikkipuolen sanaa.
 (Leskinen 1991: Mimosan hipiä.)

Vaikka riimittyvät sanat ovat äänteiltään samanlaiset, niiden ei tarvitse olla rakenteeltaan samanlaisia. Nimenomaan erirakenteisista sanoista muodostettuja riimipareja pidetään onnistuneina (ks. lukuja 2.1.8 ja 5). (Mattila 1984: 64.) Sen sijaan homonyymeja ei pidetä varsinaisina riimeinä, koska niiltä puuttuu sointua edeltävien konsonanttien vastakohtaisuus (ks. lukua 3.3.2.2) (Davis 1989: 178). Tällaisia homonymiriimejä löytyy esimerkeistä 4 ja 5: *maksaa* : *maksaa* (*maksaa*-verbin infinitiivi ja *maksa*-substantiivin partitiivi), *päästä* : *päästä* (*pää*-substantiivin elatiivi ja *päästä*-verbin infinitiivi).

2.1.3. Tavupaino ja tavun pituus suomen kielessä

Paino tarkoittaa tavun pidennettyä ääntämystä. Lukija pysähtyy aavistuksen enemmän painolliselle tavulle kuin painottomalle. (Drake 1994: 360.)

Suomen kielessä on kahdentyyppisiä painollisia tavuja: pääpainollisia ja sivupainollisia. Seuraavassa merkitsen pääpainoa kaksinkertaisella pystypilkulla (") ja sivupainoa yksinkertaisella pystypilkulla ('). Pääpaino on aina sanan ensimmäisellä tavulla (ensimmäisellä vokaalilla), kuten sanoissa "jää, "lumi, "aurinko, "onnellinen. Sivupainoa ei ole tavallisesti kaksi- tai kolmitavuisissa sanoissa, mutta jos sana on neli- tai useampitavuinen, sivupaino on yleensä kolmannella tavulla ja siitä eteenpäin joka toisella tavulla, siis kuten sanoissa "onnel'linen, "aurin'gossa, "luke'maton, "luke'matto'malla, "vääjää'mättö'mien. Toisinaan ensimmäinen sivupaino voi olla vasta neljännellä tai

viidennellä tavulla: *"kuritto'malla, "tottele'maton, "opetta'essaan*. Jos kyseessä on yhdyssana, sivupaino tulee perusosan ensimmäiselle tavulle: *"lumi'ukko, "aurinko'kello, "vaalean'sininen, "kauppa'korkea'koulu, "viini'marja'mehu'pullo*. (Laaksonen—Lieko 1988: 20—21; Karlsson 1983: 150—151.) Karkeasti voidaan sanoa, että painollisia tavuja ovat sanan parittomat tavut, paitsi jos kolmas tavu on lyhyt, jolloin neljäs tavu on painollinen (Waltari 1994: 84).

Painottomia tavuja puolestaan ovat aina sanan toinen ja viimeinen tavu (Laaksonen—Lieko 1988: 20; Karlsson 1983: 150). Prosodisesti kolmi-, viisi- ja muiden paritontavuisten sanojen viimeinen tavu käsitetään siis painottomaksi. Riimityksen kannalta tämä painottomuus on ongelmallinen: Kupiainen kirjoittaa runousopissaan "kolmi- tai nelitavuisen sanan sivupainollisesta viimeisestä tavusta" (Kupiainen 1972: 32), Koskimies sanoo, että nousussa oleva eli "painokas" tavu voi olla säkeessä viimeisenäkin tavuna (Koskimies 1955: 40). Lisäksi on sanottu, että riimi on tavallisesti yksi- tai kolmitavuinen, kun säe loppuu **painolliseen** tavuun (Mattila 1984: 64).

Leino puolestaan puhuu *prominenteista*³ ('huomattavista') tavuista ja määrittelee prominentin tavun vastaamaan vahvaa eli nousussa olevaa tavua (tästä tarkemmin tuonnempana luvussa 2.2.4.1; Leino 1982: 119, 17), joka useimmiten on painollinen tavu. Eräessä prominenssisäännössään hän määrittelee prominentiksi sellaisen tavun, jonka edellä on prominenttia tavua seuraava tavu ja jäljessä tauko (Leino 1982: 129). Koska sanan pääpainollinen tavu on aina prominentti (Leino 1982: 120), säännön mukaisia tapauksia ovat kolmi-, viisi- ja muut paritontavuiset sanat (seuraavassa pystypilkku kuvaa prominenttia tavua): *'aurin'ko, 'huomen'na, 'viimei'nen*. Koska jokainen sana alkaa pääpainollisella (prominentilla) tavulla, jokaisen sanan toinen tavu on painoton (prominenttia tavua seuraava tavu) ja sanan viimeisen tavun jäljessä on tauko, kolmitavuisen (paritontavuisen) sanan viimeinen tavu on prominentti.

---

³Prominenssi määritellään luvussa 2.2.4.1.

Edellä esitetyt näkemykset määrittävät paritontavuisen sanan viimeisen tavun painolliseksi, prominentiksi tai tietyissä säeyhteyksissä ainakin nousussa olevaksi, siis sellaiseksi tavuksi, josta riimin sointu voi alkaa.

Koska runomitta ei ole nykyisin enää hallitseva runon kirjoittamisen kaava, ja sanoitusten kirjoittamisessakin kaavan määrää laulun melodia (tosin melodialla ja mitalla on joitain yhtenevyyksiä), en käytä riimiteoriani pohjana sen paremmin tavun prominenssia kuin nousu- tai lasku- asemaakaan. Yksinkertaisuuden vuoksi — ja liian yksinkertaistamisen uhallakin — operoin vuoksi tässä tutkimuksessa pelkästään tavupainon käsitteellä.

Painollisina tavuina pidän normaalien suomen kielen painotussääntöjen mukaisesti pää- ja sivupainollisia tavuja: sanan ensimmäinen tavu on aina pääpainollinen, sivupaino esiintyy useimmiten parittomalla tavulla sanan alusta lukien sekä yhdyssanan perusosan ensimmäisellä tavulla. Riimitysteorian kannalta on yksiselitteisintä määritellä, että sellaisen paritontavuisen sanan, jossa tavuja on kolme tai enemmän, viimeinen tavu voidaan käsittää riimityksessä sivupainolliseksi. Toisinaan paritontavuisen sanan viimeinen tavu voi kuitenkin olla painoton, kuten esimerkiksi kolmitavuisissa riimeissä (*rommia : pommia : hommia*). Painottomiksi tavuiksi tässä tutkimuksessa katsotaan painollista tavua seuraavat tavut, pitkissä sanoissa toisinaan painollista tavua seuraavat kaksi tavua. Milloin tavupaino ei ole itsestään selvä, se on merkitty.

Eräissä kohdissa myös tavun laajuus vaikuttaa riimityssääntöihin. Suomen kielessä on lyhyitä tavuja ja pitkiä tavuja. Pitkiä tavuja ovat kaikki muut tavut paitsi lyhyeen vokaaliin päättyvät (Laaksonen—Lieko 1988: 18—19).

lyhyet tavut	V	-e-
	KV	-ne-
pitkät tavut	VK	-en-
	KVK	-nen-
	VVK	-een-
	KVVK	-neen-

2.1.4. Maskuliininen ja feminiininen riimi

Riimin sointu on tavallisesti yksi- tai kaksitavuinen, mutta se voi olla — vaikkakin harvemmin — myös kolmi- tai nelitavuinen (Allenius ym. 1994: 56; Koskimies 1955: 40; Kupiainen 1972: 32; Palmgren 1986: 327).

Yksi- tai kolmitavuista sointua, jossa säe loppuu painolliseen tavuun, kutsutaan **miespuoliseksi loppusoinnuksi** eli **maskuliiniseksi riimiksi** (masculine/single rhyme). Tällaisia riimejä ovat esimerkiksi *ois : pois, vain : seurainain, pesästä : kesästä*. Kaksi- tai nelitavuista sointua, jossa säe loppuu painottomaan tavuun eli laskuun, kutsutaan **naispuoliseksi loppusoinnuksi** eli **feminiiniseksi riimiksi** (feminine/double rhyme). Tällaisia riimejä ovat esimerkiksi *lantin : pantin, lämmin : lempeämmin, kulkemasta : sulkemasta*. Kolmitavuisessa laskuun päättyvässä soinnussa kaksi viimeistä tavua ovat painottomia. Tällaista riimiä kutsutaan nimellä **kolmitavuinen riimi** (triple rhyme/trisyllabic rhyme). Sitä käytetään pääasiassa kevyessä tai koomisessa runoudessa. (Davis 1989: 179; Drake 1994: 100, 357; Fraser 1970: 61; Mattila 1984: 64; Wood 1992: 35.) Esimerkissä 3 on käytetty kolmitavuisia riimejä koomisessa yhteydessä.

- (3) Asseri kuuli: On ravuissa **rommia**
 järvelle kantoi hän kookasta **pommia** —
 heikot vain haavilla hoitelee **hommia** —
 rapurapu rapurapu rallaa.
 Paukaus putsasi apajat **kerrassa** —
 ihmettä riittikin monessa **herrassa**;
 kaikki ne huuteli: Piru on **merrassa** —
 rapurapu rapurapu rallaa.
 (Vainio 1993: Rapurapu rallaa.)

Tulee muistaa, että riimittyvät sanat voivat olla pidempiä kuin riimin sointu, esimerkiksi kolmitavuisessa sanassa riimin sointu saattaa alkaa vasta viimeisestä tavusta, jolloin sointu on vain tavun mittainen (ks. esim. Davis 1989: 179).

Englanninkielisessä iskelmäyriikassa riimin sointu on useimmiten yksi-, kaksi- tai kolmitavuinen (Davis 1989: 179). Suomen kielessä

yksitavuisia sanoja ei ole liiemmästi (ks. lukua 6.1), joten yksitavuista riimin sointua tarvittaessa käytetään usein kolmi- tai nelitavuisen sanan sivupainollista viimeistä tavua: *auringon* : *kuolematon* (Kupiainen 1972: 32). Wood (1992: 35) muistuttaakin, että riimittävän tavun ei tarvitse olla pääpainollinen, vaan että riimin sointu voi alkaa myös sivupainolliselta tavulta.

2.1.5. Kategorianmukainen, tautologinen riimi

Jean Cohen nimittää **kategorianmukaisiksi riimeiksi** sellaisia riimejä, joiden riimisanat kuuluvat samaan kieliopilliseen kategoriaan. Äärimmillään näissä riimeissä on yhdenmukaisen äänneasun lisäksi myös yhdenmukainen merkitys. W. K. Wimsatt kutsuu näitä riimejä helpoiksi tai **kesyiksi riimeiksi**, Launonen käyttää näistä riimeistä nimitystä **tautologinen riimi**. Kieli tarjoaa kategorianmukaisia riimejä luonnostaan, mutta vaikka tällainen riimi on sekä motivoitu että homofonisilta suhteiltaan onnistunut, silti todellinen runous julistaa sen pannaan. Théodore de Banville jo 1800-luvulla kehoitti runoilijoita soinnuttamaan yhteen sellaisia sanoja, jotka muistuttavat toisiaan mahdollisimman paljon äänneasultaan mutta ovat mahdollisimman erilaisia merkitykseltään. (Cohen 1966: 82—83; Launonen 1984: 26—27, 32, 33.)

Täydellisimmin Banvillen ohje toteutuu, kun riimitetään homonyymejä keskenään. Tällöin riimiin liittyy yleensä jokin sanaleikki, kuten Matti Kuusen runossa "Inhuuden ihantelijalle": Yksi on sentään mitätön ero / meillä, veljeni, freudisti-nero: / sinä menet tunkioos nuuskivin *kärsin*, / minä taas tunkiostani — *kärsin*. (Launonen 1984: 27.)

Riimi on luonteeltaan semanttinen. Homonyymiriimiparin sanat ovat rytmiltään ja foneettiselta malliltaan samat, mutta ne erottaa toisistaan sanojen merkitys. Koska sanojen muoto on sama ja merkitys eri, ne koetaan Launosen mukaan tehokkaiksi. Sen sijaan kategorianmukaisessa riimissä samankaltaisen äänneasun lisäksi myös merkitys on samanlainen, joten riimi on heikompi. (Launonen 1984: 28.)

Sekä ranskalaisessa että englanninkielisessä runoudessa on kategorianmukaisten riimien käyttö vähentynyt ajan myötä. Aiemmin, esimerkiksi klassismin kaudella, tyydyttiin helppoihin riimeihin, jotka muodostettiin päätteiden avulla. Suuntaus on selvästi vaativampiin riimeihin, jotka luovat uusia merkitysyhteyksiä. (Launonen 1984: 32.)

Cohen ja Wimsatt vaativat riimeiltä yllätyksellisyyttä. Ratkaisevaa ei kuitenkaan aina ole se, kuuluvatko riimiparin jäsenet samaan kieliopilliseen kategoriaan. Suomenkielisessä runoudessa hyödynnetään kielen taivutusjärjestelmää, joten Launosen mukaan kategorianmukainen riimikin voi olla yllätyksellinen. (Launonen 1984: 32.)

Kategorianmukaisten riimien rinnalla Wimsatt esittelee antiteettiset riimit, jotka perustuvat vastakkainasetteluun. Tällöin riimisanat saattavat kuulua samaan kieliopilliseen kategoriaan, niin kuin riimiparissa *schools* : *fools*, mutta sanojen semanttinen ero on ratkaiseva. Myös suomalaisesta runoudesta löytyy antiteettista riimiä, esimerkiksi Manniselta ja virsirunoudesta riimipari *taiivas* : *vaivas* (Launonen 1984: 34.)

2.1.6. Riimin tehtävät

Runotekstin alkuperänä ovat laulut, joissa säkeitä ja säkeistöjä (kertosäkeitä) usein toistetaan. Siksi myös runoissa käytetään säkeiden ja säkeistöjen toistoa tehokeinona. Tämän toiston eräs laji on riimi. Monet lukijat pitävät riimiä runouden — erityisesti mitallisen runouden — tunnusmerkkinä. (Allenius ym. 1994: 54; Drake 1994: 105, 357; Palmgren 1986: 295.)

Riimi kertaa toisiaan muistuttavia äänneitä. Tämä toisto tekee vaikutelman, että sanat, säkeet ja säkeistöt kuuluvat yhteen. Näin riimi toimii muodollisen jäsentämisen välineenä ja tehostaa rytmiä. Lisäksi riimillä on runossa musikaalinen tehtävä, se antaa runolle melodisen sävyn. Riimin voi katsoa tuovan runoon jopa rytmillistä suggestiota. Lisäksi riimi korostaa, kiinnittää huomiota ja vaikuttaa merkitykseen. (Allenius ym. 1994: 57; Drake

1994: 117, 357; Fraser 1970: 60; Koskenniemi 1951: 37, 45; Koskimies 1955: 40, 42; Leino 1982: 78; Lukutikku 1982: 27; Palmgren 1986: 328; Rikama 1980: 75.)

Useimmiten riimi esiintyy säkeen lopussa. Tällöin riimin tehtävänä on osoittaa säkeen päättyminen. Jos ajatus päättyy säkeen loppuun, riimi tuntuu vieläkin painokkaammalta. Samankaltaiset äänteet tuntuvat liittyvän yhteen, ovatpa ne sitten säkeen lopussa tai keskellä. Keskenään riimittyvien säkeiden ei tarvitse olla peräkkäin, vaan ne voivat sijoittua vuorottaisten säkeiden loppuun tai kauemmaskin toisistaan. Eräisiin runomuotoihin liittyy kiinteitä loppusointukaavoja. (Drake 1994: 105; Fraser 1970: 60; Huhtala 1986: 44; Koskimies 1955: 40, 1962: 199; Palmgren 1986: 327; Rikama 1980: 74—75.)

Riimi muovaa runon merkitystä. Riimi ei ole irrallinen runon merkitysisällöstä, vaan sen ansiosta säkeet voivat merkitä aivan päinvastaista kuin pinnalta katsoen luulisi. Riimi sitoo säkeiden ajatukset toisiinsa. Riimi vie myös runon sisältämää ajatusta eteenpäin, tukee runon keskeistä teemaa. (Allenius ym. 1994: 57; Huhtala 1986: 44; Kantokorpi 1990: 69; Koskimies 1955: 40; Lukutikku 1982: 26; Rikama 1980: 75.)

Riimi kytkee riimittyvien sanojen merkitykset yhteen ja korostaa niiden samanlaisuutta tai vastakkaisuutta. Tehokkaimmillaan riimi yhdistää vastakohtaisia ja yhteensopimattomia asioita ja ajatuksia, merkitykseltään etäisiä asioita; riimi rakentaa sanojen välille yhteyden runon ajaksi. Riimi antaa ymmärtää, että sanojen äänteellinen samankaltaisuus tarkoittaa myös merkityksen samankaltaisuutta. Toisinaan riimi pyrkii yllättämään ja tuottamaan sen kautta oivalluksen. (Allenius ym. 1994: 57; Kantokorpi 1990: 69; Leech 1969: 95; Lukutikku 1982: 27, 43; Rikama 1980: 75.)

Riimi on ”verbaalinen liisteri”. Se auttaa asioita jäämään mieleen. Niiden sanojen, joita korostetaan riimillä, tulisi ilmentää niitä ajatuksia, joita kirjoittaja haluaa painottaa. Toistettu sana, kaiku, kertoo kuulijalle, että asia on tärkeä. Riimitetyt sanat jäävät kuulijan mieleen. Tämän vuoksi merkityksettömiä sanoja ei tulisi riimittää. Ohjenuorana sopii pitää seuraavaa: “Rhyme only those words that highlight the lyric’s meaning, reinforce its emotion, and unify its atmosphere.” (Davis 1989: 190.)

Sanoituksissa, kuten runoudessakin, samankaltaiset äänteet auttavat muistamaan sanat ja sitä myöten niiden merkityksen. On rauhoittavaa kuulla sanojen sointuvan selvän kaavan mukaan, erityisesti säkeiden lopussa. Kuulija tuntee tietävänsä, miten laulu etenee. Kun kuuntelee sanoitusta, alitajuisesti vertaa sitä, minkä on jo kuullut, siihen, mitä odottaa kuulevansa. Samalla kuulija reagoi siihen, mitä hän itse asiassa kuulee. Johdonmukaisesti käytetyt sointuvat sanat säkeiden lopussa kiinnittävät ja pitävät kuulijan huomion ja siten helpottavat sanoituksen seuraamista. (Davis 1989: 178.)

Riimi säätelee runon sisältöä, sillä kun yksi säe on kirjoitettu ja seuraava säe halutaan riimittää sen kanssa, kielen riimivarannot rajoittavat sanavalintaa säkeen loppuun (Wood 1992: 33). Toisaalta painokkuutta runoon voi tuoda se, että riimi puuttuu sellaisesta kohdasta, jossa sen odottaisi kuulevansa (Lukutikku 1982: 44).

Riimi voi pyrkiä pelkästään huvittamaan. Esimerkiksi lasten hölyn-pöly- eli nonsense-runot rakentuvat pääasiassa riimien varaan. Vaikutelma on koominen ja absurdi. Erityisesti pitkät riimit, kolmi- tai nelitavuiset, ja riimisarjat vaikuttavat koomisilta tai satiirisilta. Tällaisia käytetään esimerkiksi parodioivissa tai ironisoivissa runoissa. (Allenius ym. 1994: 58, 67; Lukutikku 1982: 27.)

Riimiä on käytetty koristeelliseen tarkoitukseen, mutta siitä huolimatta riimi ei ole ulkonainen koristus. Boileau, ranskalainen valistusajan esteetikko, sanoi: "La rime est une esclave et ne doit qu' obéir" — loppusointu on vain orja ja sen asia on totella. Koskenniemi painottaa, että riimin käyttö ei pelasta huonoa runoa mutta että riimittömyys ei ole esteenä hyvälle runolle. (Koskenniemi 1951: 40—42.)

2.1.7. Riimin historia

Riimitys on verrattain nuori ilmiö, mutta silti se on — ainakin eurooppalaisella kielialueella — uudenaikaisen runouden tehokkain ja näkyvin soinnutuskeino. Riimi ei ole aina kuulunut runouteen. Esimerkiksi antiikin runous ei tuntenut loppusointuja, vaan se perustui runomittaan. (Allenius ym. 1994: 54; Koskimies 1955: 40, 1962: 198—199; Lukutikku 1982: 26.) Koskenniemen (1951: 41) mukaan riimi on kehittynyt alkusoinnusta ja sisäsoinnusta.

Loppusointua on käytetty länsimaisessa runoudessa keskiajalta asti. Riimi esiintyy ensi kertaa 400-luvulla roomalaiskatolisessa, latinalaisessa kirkkolaulussa. Tuolloin kristillinen hymnirunous oli uusi runoudenlaji, ja sitä kutsuttiin nimellä *carmina rhythmica* 'rytmilliset laulut'. Jo roomalaisissa distokon-säkeissä riimiä käytettiin. Uskonnollisesta runoudesta riimit yleistyivät myös maalliseen lyriikkaan. Renessanssi nosti riimin täyteen loistoon ja vaikutukseen. Tuon ajan tuotteita on esimerkiksi Danten "Divina Commedia". (Allenius ym. 1994: 54; Huhtala 1986: 44; Koskenniemi 1951: 42; Koskimies 1955: 40, 1962: 198; Lukutikku 1982: 26.)

Usein kansanrunous ei ole käyttänyt soinnutukseen riimiä vaan alkusointua ja rytmiä, kuten esimerkiksi Suomen ja muiden Pohjoismaiden kansanrunous. Suomalaiseen perinteeseen riimi tuli vasta 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alussa, jolloin Länsi- ja Etelä-Suomeen saapui lännestä uusi runomuoti, kepeä loppusoinnallinen tanssilaulu. Tätä ns. rekilaulua pidettiin liian kepeänä ja moraalittomana, eivätkä sen taiteelliset ansiot yltäneet kalevalarunouden tasolle. Länsi-Suomesta kalevalamittainen runous oli kuitenkin jo häviämässä, joten erityisesti nuoriso omaksui uuden runouden nopeasti. (Lukutikku 1982: 26; Rikama 1980: 29.)

Mitallista riimirunoutta ovat Suomessa kirjoittaneet muiden muassa Eino Leino, Otto Manninen, Aaro Hellaakoski, Kaarlo Sarkia ja Lauri Viita. Jukka Parkkinen toteaa, että nämä runoilijat "veivät aikoinaan [riimittelyn] taidon niin pitkälle, että sitä on vaikea ylittää". (Allenius ym. 1994: 54.)

Realismin ajasta asti riimi on ajoittain joutunut modernistien ja vapaan mitan kannattajien silmätikuksi. Erityisesti maailmansotien jälkeen on vaadittu runouden vapauttamista riimin kahleista. Riimiä ja runomittaa käytettiin kaavamaisesti, jolloin ne eivät enää kyenneet tehostamaan runon merkitystä entiseen tapaansa. 1900-luvulla vapaa mitta onkin syrjäyttänyt riimin runouden ilmaisukeinona. Aiemmassa runoudessa riimi oli pakollinen, uudessa vapaarytmisessä runoudessa se on enemmän poikkeus kuin sääntö. Modernissa runoudessa "sense of structure" on tärkeämpi kuin ennalta määrätyt kaavat. Riimittömyys tuntuu nykyrunoilijoille luontevimmalta ilmaisumuodolta. (Drake 1994: 105; Launonen 1984: 95; Lukutikki 1982: 26; Huhtala 1986: 44; Koskenniemi 1951: 39; Rikama 1980: 75.)

Suomalaiseen runouteen moderni runous tuli 1950-luvulla. Se vaikutti niin voimakkaasti, että riimit suorastaan julistettiin pannaan. Silti Koskenniemi kirjoitti vielä 1950-luvulla esseekokoelmassaan, että riimi on selviytynyt vapaan mitan hyökkäyksistä hyvin, sillä suuri osa maailmanlyriikkaa ja suomalaistakin lyriikkaa käytti vielä 1950-luvulla riimiä. "Riimi enempää kuin nk. sidottu mittakaan ei ole joutunut minkäänlaiseen hätään eikä se siksi oikeastaan myöskään kaipaa mitään puolustusta, koska se elävässä runoudessa — mikä tässä tapauksessa on tietenkin ratkaisevampaa kuin kaikki teoreettiset kannanotot — näyttää loistavasti pitävän puolensa kaikkia atentaatteja vastaan." Kuitenkaan 1950-luvun jälkeen kirjoitettu runous ei enää näytä riimejä suosineen. Vielä tänäänkin riimien käyttö runossa vaikuttaa vanhanaikaiselta (Allenius ym. 1994: 54; Koskenniemi 1951: 39.)

Vaikka nykyrunous onkin pääosin riimitöntä, riimejä tapaa silti. Sananparsissa loppusointu elää yhä (Rikama 1980: 29): "Ennen mies maansa **myöpi**, ennenkun sanansa **syöpi**", "Ennen rauta **katkeaa**, kun miehen sana **ratkeaa**", (Lönnrot 1981), "Ensin miestä **tutkitaan**, sitten vasta **hutkitaan**" (Sinnemäki 1989), "**Hullu** kuin pullostasta **tullu**". Samoin kansanlauluissa on käytetty loppusointua tai puolisoitua. Uudemmassa kansanlaulussa tapaa riimejä, tosin ne ovat usein enemmän tai vähemmän epäpuhtaita. Niin ikään

riimejä tapaa virsissä, vaikka niidenkin loppusoinnut jättävät toisinaan toivomisen varaa. (Koskenniemi 1951: 43.)

Nykyisin riimejä käytetään pääasiassa laulujen sanoituksissa, erityisesti iskelmissä. Samoin huvittamaan pyrkivät tilapäärunot ovat usein riimillisiä. (Allenius ym. 1994: 54; Davis 1989: 201.) Riimejä tapaa myös erilaisista valmiiksi painetuista onnittelekorteista, mainoksista jne. Lastenrunoudessa riimitys elää yhä, esimerkiksi Kaarina Helakisa (esimerkki 4) ja Kirsi Kunnas (esimerkki 5) kirjoittavat lapsille riimillistä runoutta.

- (4) Kosti Posti osti maksaa,
tahtonut ei sitä maksaa,
vaan kätki rahat kenkään.
Ei sitä nähnyt kenkään.
(Helakisa 1982: 39.)

- (5) Kerran istuva tuoli
nälkänsä melkein kuoli
kun ei pöydän päästä
ehtinyt toiseen päähän päästä.

Se on joskus semmoista
tämmöisellä alalla,
          sanoi seisova pöytä
          ja neljällä jalalla
          lähti taas laukkaamaan
ennen kuin tuoli
ehti palaakaan haukkaamaan.
(Kunnas 1991: 11.)

Jukka Parkkinen (Allenius ym. 1994: 54—56) muistuttaa, että riimittelyä voidaan käyttää tervehdyksissä, kronikoissa, lahjapaketeissa ja vieraskirjoissa. Niin ikään riimillisessä muodossa voi kirjoittaa vaikkapa karonkkarunoja ja matkakertomuksiakin. Myös mainosnikkarit ovat satunnaisesti intoutuneet riimittelyyn: juhannuksen 1997 alla erästä perunalastumerkkiä myytiin mainoslauseella *Jussi pussi*, siis pussi juhannusta varten. Riimittyvät sanat miellyttävät niin ikään ohjelmien yms. nimien keksijöitä, esimerkiksi TV 2:n ohjelma *Tuttu juttu* hyödyntää nimessään riimitystä.

Riimityksen epämuodikkuudesta huolimatta monille riimi on edelleen runon tärkein tunnusmerkki ja riimillinen runous sitä ainoaa oikeaa runoutta. "Harrastelijain runoissa mitta saattoi vinksahdella pahastikin, pääasia että riimit olivat kohdallaan." (Allenius ym. 1994: 54; Lukutikku 1982: 26.) Vaikka riimi ei enää olekaan runon ominaispiirre, se ei silti ole kuollut.

2.1.8. Riimien käyttö runoissa ja sanoituksissa

Davis toteaa, että riimien tulisi sointua koko sanoituksen tyyliin, sopia laulun päähenkilön suuhun, vahvistaa laulun sisältöä ja lisäksi niiden tulisi "laulaa". (Davis 1989: 203.)

When a lyricist rejects true rhyme in favour of near rhyme for a specific purpose, that's one thing: a creative decision. But, to rhyme haphazardly for no specific purpose is something else: more likely, lack of skill. The tendency to shun perfect rhyme in favour of a looser sound-coupling prevails in today's pop songs. Perhaps it's simply another manifestation of our generally relaxed standards of excellence. (Davis 1989: 190.)

Mikäli riimiä, joka sopisi laulun sisältöön, ei ole, joutuu sanoittaja tekemään kompromisseja. Davis pitää assonanssia tai konsonanssia parempina kuin sellaista aitoa riimiä, joka ei soinnu luontevaan puheeseen tai joka vääristää laulun sanomaa. (Davis 1989: 202.)

Kevyessä runoudessa voi olla riimejä, joissa on jopa neljä tai useampia tavuja. Koska jälkimmäiset englannissa ovat usein muotoa "rest, best, palimpsest" + "of it", ne eivät ole erityisen nokkelia. Nokkeluuden puutteen vuoksi Wood suosittelee tällaisia riimejä ennemminkin vakavaan kuin kevyeen runouteen. (Wood 1992: 36.)

"Kirjoittajan on valittava loppusoinnut, jotka eivät ole ristiriidassa runon tai laulun sisällön kanssa. Vakavaksi tarkoitettusta runosta voi tulla helposti koominen, harvemmin päinvastoin." (Allenius ym. 1994: 68.)

Holofcenerkin toteaa, että harva laulu kärsii riimien vähyydestä, sen sijaan monet kärsivät liiallisesta riimityksestä (Holofcener 1962: 7).

Runoissa ja sanoituksissa on loppusointukaava, jota kutsutaan englannissa nimellä **rhyme scheme**. Kaava osoitetaan merkitsemällä keskenään riimittyviä säkeitä samalla pienellä kirjaimella. Jotta sanoitus olisi yhtenäinen, jokaisessa säkeistössä tulisi noudattaa selkeää ja jatkuvaa riimikaavaa. Erityisesti elokuva- ja teatterimusiikissa yksikin poikkeama täydellisen riimikaavan keskellä korostuu. (Davis 1989: 190—191, 203).

Ammattilaiset pyrkivät yllättämään kuulijansa riimeillä. Silti usein kuulija pystyy jo ensimmäisellä kuuntelukerralla ennakoimaan riimin säettä tai paria ennen sen esiintymistä. Tätä ilmiötä Davis kutsuu nimellä ”telegraphing” ’sähköttäminen’. Tällaista riimittelyä pidetään yleensä huonona (hack writing). Sanat tulisi kuitenkin saada samaan aikaan kuulostamaan paitsi väistämättömiltä myös tuoreilta. (Davis 1989: 191.) Helpoin tapa välttää ”sähköttämistä” on käyttää *abab*-kaavan sijaan *abcb*-kaavaa. Myös vaihtelematon säepituus aiheuttaa ”sähköttämistä”. (Davis 1989: 192.)

Davisin eräs ohjenuora on käyttää riimiä mahdollisimman vähän. Jos riimiä käyttää liikaa, teksti voi muuttua typeräksi. Jos tarkoituksena on huvittaa, riimisarjat voivat olla viehättäviä, jos ei, ne voivat latistaa ajatuksen. Liiallinen riimitys säkeen lopussa voi viedä kuulijan huomion pois laulun sisällöstä. Mitä lyhyempi säe on, sen tietoisempi kuulija on riimistä. Riimi ei saisi vetää huomiota itseensä, paitsi milloin riimiä on tarkoituksellisesti liioiteltu koomisen efektin vuoksi. (Davis 1989: 194.)

Konsonanssia voidaan nykyisin käyttää tavallisen riimin rinnalla samassakin runossa. Runoilija itse päättää, mikä hänen ja hänen lukijoidensa sisäistä musiikillisuudentajua eniten miellyttää. (Wood 1992: 39.)

Vakavassa runoudessa riimityksen tulisi olla vaatimatonta, tungettelematonta, sillä silmiinpistävä nokkeluus nujertaa vakavat tunteet. Riimien käyttö pelkästään riimikaavan täyttämiseksi on yksi riimirunouden suurimpia virheitä. (Wood 1992: 33.)

Parhaina pidetään sellaisia riimejä, joiden riimisanat ovat kokonaisia, kuuluvat eri sanaluokkiin ja ovat eri taivutusmuodoissa, esimerkiksi *vatsasta : ratsasta : patsasta, etsiä : metsiä* tai *syöty : hyöty*. Useampitavuiset riimit voivat muodostua myös useammasta sanasta: *vääpeli : jää peli, katoamaan : matoa maan*. Sanojen taivutusjärjestelmään perustuva soinnuttelu on tyypillistä suomen kielelle, koska kielessä on vähän yksitavuisia riimittyviä sanoja. (Allenius ym. 1994: 56; Kupiainen 1972: 33.)

Riimateoreetikot arvostavat sellaista riimiä, jossa yhdistetään vasta-kohtaisia sanoja. Esimerkiksi W. K. Wimsatt pitää parhaana riiminä sellaista, jonka riimisanat ovat eri sanaluokista ja semanttisesti erilaisia. Samaa sanaluokkaa edustavia riimejä olisivat verbimuodot *glows : shows : flows : blows : knows*. Tällainen riimitys kuulostaa yksitoikkoiselta. Sen sijaan kuulijaa innostaa riimi, jossa on asetettu vastakkain eri sanaluokkien sanoja, kuten vaikkapa verbi ja substantiivi (*blows : toes*) tai erisnimi ja verbi (*Joe's : snows*). (Davis 1989: 193.)

Mika Waltari esittää neljä runouden kirjoittamisen ja riimittelyn perussääntöä: Tavujen kesto ja paino määräävät runojalkojen laadun. Riimi alkaa aina painollisesta tavusta, joka on useimmiten sanan pariton tavu. Puolisointuja ei tule käyttää ehjien riimien sijaan. Sanoja ei saisi lyhentää, sana on mahdollista lyhentää vain silloin, kun seuraava sana alkaa vokaalilla tai samalla äänteellä, johon lyhennettävä sana päättyy. Lisäksi Waltari muistuttaa, ettei riimi saa vaikuttaa keksityltä eikä teennäiseltä, vaan sen on luontevasti liityttävä runoon. Erityisesti hän tuomitsee sanat ja säkeet, jotka runoon on lisätty vain loppusoinnun saavuttamiseksi. (Waltari 1994: 84.)

Waltari (1994: 85) muistuttaa, että runonkin on oltava kieliopillisesti virheetön, riimeineen päivineen. Aikakoneen riimitys laulussa "Odota" (esimerkki 6) ei siis saisi Waltarin siunausta.

- (6) Odota, miksi karkuun juokset niin **varoen**
Heräsin tähän kylmään aamuun, nyt **palelen**
(Aikakone 1995: Odota.)

Riimipari *varoen* : *palelen* on muodoltaan käypä, sillä riimin sointu alkaa molempien sanojen viimeisestä, painollisesta tavusta. Modaalista lauseenvastiketta *varoen* on käytetty virheellisesti, siis ei osoittamassa tekemisen tapaa.

Myös Wood tuomitsee riimit, jotka on saatu aikaan inversioilla tai rikkomalla kielioppia vastaan. Niin ikään Wood pitää epäsuotavina kuluneita ja latteita riimejä, vaikka ne olisivatkin teknisesti moitteettomia, kuten *kiss* : *bliss*, *yearn* : *burn*, *love* : *dove* : *above*, *fire* : *desire*. Waltari toteaa, että suomalaisista riimipareista loppuunkuluneita ovat *armas* : *parmas*, *satu* : *latu*, *nainen* : *vainen*, *aika* : *taika*, *multa* : *kulta* : *tulta*, *maasta* : *saasta*, *yö* : *työ*. Woodin mukaan se, että monet riimit ovat puhkikuluneita, lisää konsonanssin käyttöä nykyrunoudessa. (Waltari 1994: 84; Wood 1992: 36—37.)

2.2. Riimi suomalaisessa kirjallisuudentutkimuksessa

2.2.1. Varhaiset suomalaiset tutkimukset (Porthan, Lönnrot, Ahlqvist)

Perinteisissä tutkimuksissa loppusointua tarkastellaan lähinnä sonorisena tekijänä. Sitä vastoin riimin semanttinen merkitys tai asema runon struktuurissa ovat jääneet huomiotta. (Launonen 1984: 21.) Useimmat tutkimukset ja runousopit ovat tyytyneet kuittaamaan riimityksen lyhyellä maininnalla.

Ensimmäinen suomenkielistä runoutta käsittelevä teos, jossa käsiteltiin myös riimiä, oli HENRIK GABRIEL PORTHANIN väitöskirja *De poësi Fennica* (1766—1778). Porthan esitti kirjansa neljännessä pykälässä ehdottoman kielteisen kantansa riimilliseen runouteen. Hänen mielestään loppusoinnut ovat vastoin suomen kielen, erityisesti suomalaisen kansanrunouden,

luonnetta. Porthan suositti soinnutuskeinona käytettäväksi alkusointua. (Launonen 1984: 20.)

ELIAS LÖNNROT jatkoi samoilla linjoilla kirjassaan *Kokeita suomalaisessa laulannossa* (1846). Hän muistutti, että *loppuvaste'* eli riimi ei esiinny kansanrunoudessa. Lönnrotin mielestä riimi häiritsee "tärkeimpien asioiden", kuten runomitan, alkusoinnun ja sesuuran, esiin pääsemistä. Lönnrot oli kuitenkin sitä mieltä, että muihin kieliin riimi sopii paremmin. "Ruotsilla ja sukulaiskielillensä puuttuu monta omaisuutta, jotka suomen laulua sulouttavat, jonka tähden ei kumma ole'kaan, jos niiden kaipuussa noudattelevat seisatteillenkin loppuvasteita, joita toki kielensä on suomea rikkaampi." (Launonen 1984: 21.)

AUGUST AHLQVIST kirjassaan *Suomalainen runous-oppi* (1863; erityisesti luku "Nykyisen runouden sointu") toteaa, että loppusoinnun tärkein ominaisuus on sen kauneus. Hän pitää soveliaina sointuina esimerkiksi seuraavaa: "Sule hiisi haukun *suuta*, / Lempo koiran leuka-*luuta*". Sen sijaan hän pitää yksitoikkoisena riimejä, joissa "sointu-sanat kumminkin ovat luonnonäänisiä", kuten "Rahe rautainen *ramasi*, / Jalas koivuinen *kolasi*, / Kapla patoinen *pasasi*, / Vemmel tuominen *tutasi*". Ahlqvist ei kuitenkaan erittele yksitoikkoisuuden syytä tarkemmin. Hän ei pohdi, ovatko eri sanaluokkiin kuuluvat riimisanat eri asemassa kuin samasta sanaluokasta valitut riimit. (Launonen 1984: 21—23.)

Ahlqvist toteaa, että suomen kielessä riimejä muodostetaan usein päätteiden avulla, koska riimeiksi sopivia yksitavuisia sanoja on vähän. Pääteriimitys on yleistä myös venäjässä, unkarissa, ranskassa ja latinassa. Latinan mallia Ahlqvist pitää suomeenkin sopivana. Erityisesti kaksitavuisina sointuina suomessa on käytettävä päätteitä (*toivojensa* : *kahlettensa*). (Launonen 1984: 22.)

Ahlqvist esittää riimeille seuraavanlaista hierarkiaa: Yksitavuinen sointu on riiminä sitä vaikuttavampi, mitä täydellisempi se on. Siksi pitkä vokaali ja sitä seuraava konsonantti olisivat parhaita. Näin riimipari *laskemaan* : *pauhinaan* olisi yksitavuisen soinnun hierarkian huipulla. Näitä

heikompia olisivat sanat kuten *kuolettaa : valkeaa*. Näitäkin heikompia olisivat *kattilan : karsinan*, ja suorastaan vältettäviä tapaukset *talvella : kaukana*. (Launonen 1984: 22.) Viimeksi mainittu vastaa tässä tutkimuksessa heikon riimin kategoriaa (*paikoissa : seurana*).

Ahlqvist mainitsee tutkimuksessaan, että riimin äänteellinen ja semanttinen taso vaikuttavat toisiinsa: riimi sitoo yhteen ajatuksia ja sanoja, joilla ei ole muuta yhteistä kuin äänteiden vastaavuus (Launonen 1984: 22).

2.2.2. V. A. Koskenniemen esseekokoelma

V. A. KOSKENNIEMI kirjoitti vuonna 1951 esseekokoelmansa *Runousoppia ja runoilijoita*, jossa hän pyrkii torjumaan riimillistä runoutta vastaan kohdistetut hyökkäykset. Koskenniemi ei vastusta vapaata mittaa vaan riimin täydellistä torjumista. Hän muistuttaa, että niin suomessa kuin maailmallakin riimiä käytetään runouden ilmaisukielessä jatkuvasti. (Koskenniemi 1951: 39; Launonen 1984: 23—24.)

Koskenniemi uskoo, että nimenomaan riimitys on ”panssaroinut” monia renessanssin ja barokin sekä myöhemminkin kirjoitettuja runoja ajan kulutusta vastaan. Esimerkkeinä Koskenniemi mainitsee Petrarcan sonetit, Arioston ja Tasson stantsamittaiset runoepokset, sekä erityisesti ranskalaisen ja myös muiden maiden runouden romantiikan ajalta. (Koskenniemi 1951: 42—43.)

Koskenniemi painottaa, että riimi on erottamaton osa runon rytmiiikkaa, ja rinnastaa riimin niin allitteraatioon kuin assonanssiin eli sisäsointuun (vrt. näiden käsitteiden määrittelyongelmaan, jota käsitellään luvussa 2.2.5). Koskenniemen mukaan riimin tehtävä on luoda muotoa, sitoa runorivejä toisiinsa ja korostaa tärkeitä sanoja. (Koskenniemi 1951: 41; Launonen 1984: 24.)

Koskenniemi, kuten Ahlqvistkin, kiinnitti huomiota siihen, että yksi-, kaksi- ja kolmitavuiset soinnut ovat riimityksessä melko tavallisia, mutta

nelitavuuksia sointuja tapaa harvemmin (Koskenniemi 1951: 41; Launonen 1984: 24).

2.2.3. Hannu Launosen runon struktuurianalyysi

Tutkimuksessaan *Suomalaisen runon struktuurianalyysia* (1984) HANNU LAUNONEN tarkastelee muun muassa 1900-luvun runoilijoiden riimien käyttöä. Hän tarkastelee riimin vaihtelevia muotoja, äänteellisen ja semanttisen tason yhteispeliä ("rhyme's reason") sekä sitä, miten loppusointu kytkee yhteen tai asettaa vastakkain erilaisia merkitysalueita ja luo siten uusia "semanttisia siltoja". (Launonen 1984: 9.)

Launosella on tutkimuksessaan kymmenen nimekästä suomalaista runoilijaa: Jaakko Juteini, Aleksis Kivi, Otto Manninen, Eino Leino, V. A. Koskenniemi, Uuno Kailas, Kaarlo Sarkia, Tuomas Anhava, Paavo Haavikko ja Pentti Saarikoski. Aineistokseen Launonen keräsi 500 säettä kultakin, yhteensä 5000 säettä. Runot ovat vuosilta 1810—1970. (Launonen 1984: 11, 18—19.)

Launonen erottelee riimeistä kategorianmukaiset ja kategorianvastaiset riimisanat. Kategorianmukaisia ovat sellaiset loppusoinnut, joissa riimiparin molemmat sanat ovat saman kieliopillisen luokan edustajia (esim. *läikkyi : väikkyi*), kategorianvastaisia sellaiset loppusoinnut, joissa riimisanat edustavat eri kategorioita (Launonen 1984: 37). Launonen tarkastelee sitä, minkätyyppiset sanat riimittyvät keskenään (esim. *ennen* riimittyy *mennä-*verbin toisen infinitiivin instruktiivin kanssa). Hänen näkökulmansa on kuitenkin runoilijalähtöinen, hän esittelee runoilijoittain ja runoittain käytettyjä riimisanajoja eikä vedä yhteen eri taivutusmallien riimittymismahdollisuuksia. Launosen päämääränä on pikemminkin analysoida riimejä runoissa kuin riimiä itsenäisenä ilmiönä.

Launosen tutkimusaineistossa on kaikkiaan 1092 riimiparia, joista kategorianvastaisia riimejä on hiukan yli puolet (52,6%). Yksityisten

runoilijoiden välillä on huomattavia eroja sekä riimien määrässä että niiden jakautumisessa. (Launonen 1984: 37.) Eniten riimejä ovat käyttäneet Manninen, Koskenniemi, Sarkia, Leino ja Kailas, kun taas Juteinin ja Kiven runoissa riimejä on selvästi vähemmän. Haavikolla, Saarikoskella ja Anhavalla on riimejä runoissaan hyvin vähän. (Launonen 1984: 38.)

Launonen pohtii, että muutamat riimit ovat helppoja riimejä, kuten *soit : voit : toit : loit; kaipuu : taipuu : vaipuu : haipuu*. Suomalaiset runoilijat ovat näitä riimejä suosineet, ja sittemmin iskelmäsanoinnotukset ovat kuluttaneet ne loppuun. Tällaisten riimien informaatioarvo on Launosen mukaan vähäinen, sillä lukija tai kuulija arvaa aina seuraavan riimin. (Launonen 1984: 23.) (Vrt. Davis 1989: 191—192, telegraphing.)

Vastaavasti on harvinaisia, ”vaikeita” loppusointuja, joihin Launosen mukaan liittyy jonkinasteinen kielellinen ja esteettinen keksintö. Esimerkiksi Launonen ottaa V. A. Koskenniemen ”Lähdettyäs”-runon säeparin ”sammuu sydämeni, liion *lyönyt*, — / vaan oi näinkö varhain tulee *yö nyt*” sekä Uno Kailaan runon ”Synkkä metsä” säkeet ”Oli synkän synkkä *metsä* — / sitä vieläkin *väriset sä* —”. (Launonen 1984: 23.) Tämä ryhmä vastaa koosteriimejä eli sanarajan ylittäviä riimejä (*mukavaan : kuka vaan*) tässä tutkimuksessa.

2.2.4. Pentti Leinon metriikkatutkimus

PENTTI LEINO on tutkinut suomen kielen metriikkaa ja julkaissut aiheesta tutkimuksen *Kieli, runo ja mitta* (1982). Vaikka kirja käsitteleekin pääasiassa runon metrisiä ominaisuuksia, Leino pohtii hieman myös riimitystä.

Tutkimuksessaan Leino kävi läpi jambi-runoja tavu tavulta ja niiden pohjalta kehittäi teoriaa suomen kielen metrisistä rakenteista ja niiden variaatiomahdollisuuksista. Leino on kerännyt aineistokseen 80 runoilijalta yhteensä 100 runoa, jotka hän on valinnut edustamaan jambi-mittaa. Suurin osa runoista on vuosilta 1890—1950, joten riimeissä on mitä todennäköi-

simmin vanhahtavia sanoja ja sanamuotoja. Säkeitä aineistossa on 4000, riimipareja 1457. (Leino 1982: 9, 22, 334—336.)

Leino on aineistonsa pohjalta sommitellut joitain riimisääntöjä, mutta ne pikemminkin kuvaavat hänen tutkimuksensa aineiston riimillisiä aineksia sekä mitallisten runojen riiminkäyttöä kuin suomen kielen sanojen riimittymistä yleensä. Leinon aineistosta 1430 riimiparia täyttää nämä höllät riimityssäännöt. Sääntöön sopimattomia 27 riimiä Leino kutsuu epäpuhtaiksi riimeiksi, ja niitä varten hän on muodostanut riimityksen lievennyssääntöjä.

Leino tarkastelee kirjassaan riimityssääntöjen lisäksi muutamia riimityksen kannalta mielenkiintoisia seikkoja, kuten prominenssia ja runokielen poikkeamia yleiskielestä.

2.2.4.1. Prominenssi

Jokainen runossa esiintyvä tavu voidaan luokitella sekä kielellisten että metristen ominaisuuksiensa mukaan. Kielen kannalta suomen kielen tavut voidaan luokitella pitkiksi ja lyhyiksi, niin ikään avonaisiksi tai umpinaisiksi (ks. lukua 2.1.3). Metrisessä luokituksessa erotetaan kaksi luokkaa: nousu- ja laskutavu, siis nousussa oleva tavu ja laskussa oleva tavu. (Leino 1982: 118—119.) Metrinen kategoriointi perustuu runomittaan, jossa vuorottelevat nousevat ja laskevat tavut.

Kun tavuja tarkastellaan sanan osina, ne voidaan jakaa painollisiin ja painottomiin tavuihin. Lauseen tasolla sanat ja tavut saavat myös muita prosodisia ominaisuuksia. Kaikki nämä seikat vaikuttavat siihen, millainen tavu voi sijoittua nousuun ja millainen laskuun eli millaiset piirteet ovat metrisesti relevantteja. Tätä kuvaa Leinon mukaan käsite **prominenssi**. ”Prominenenssi on kuulijan objektiivisesti havaitsema vaikutelma.” Prominenssiin vaikuttavat painon lisäksi äänneiden luontaiset ominaisuudet, tavun pituus ja intonaatio. Leino jaottelee tavut **prominentteihin** (vahva tavu) ja **epäprominentteihin** (heikko tavu). (Leino 1982: 119.)

Leino käyttää yksinkertaisuuden vuoksi termejä ”pääpainollinen” ja ”pääpainoton tavu”, vaikka onkin kuvannut prominenssisuhteet myös fonologisen tauon, sananrajan ja tavun pituuden avulla. Leino määrittelee pääpainollisen tavun sellaiseksi tavuksi, jota edeltää sananraja mutta jonka jäljessä on välittömästi toinen tavu. Näin ollen pääpainollinen tavu on kaksitai useampitavuisen sanan ensimmäinen tavu — ei siis yksitavuisen sanan ainoa tavu. (Leino 1982: 120, 212.)

Sanan pääpainollinen tavu on prominentti. Prominentti tavu sijoittuu yleensä säkeen nousuasemaan, mutta muutamissa poikkeustapauksissa pääpainollinen tavu voi sijoittua myös laskuun. Lyhyt pääpainollinen tavu voi olla epäprominentti, jos esimerkiksi tavua edeltää tauko, pitkä yksitavuinen sana tai pääpainottoman tavun jälkeinen pitkä tavu. (Leino 1982: 120, 129, 233—234.)

Pääosin Leinon prominenssisäännöt kuvaavat saman kuin yksinkertainen tavupainoihin perustuva määrittelykin: kaksi prominenttia tavua ei voi olla peräkkäin, vaan niiden välissä täytyy olla vähintään yksi epäprominentti tavu (Leino 1982: 129). Samaan tapaan kaksi painollista tavua ei voi esiintyä peräkkäin, vaan niiden välissä täytyy olla painoton tavu (ks. lukua 2.1.3).

Huomionarvoinen on Leinon määritelmä, jonka mukaan tavu, jonka edellä on prominenttia tavua seuraava tavu ja jäljessä tauko, on prominentti. Tämän mukaan kolmitavuisen sanan viimeinen tavu on prominentti, vaikka se normaalipuheessa onkin painoton. (Leino 1982: 129.)

<u>prom.</u> ⁴	<u>eprom.</u> ⁵	<u>prom.</u>
maa-	il-	maan
hil-	jai-	suus
hu-	kas-	sa

Samoin Leinon prominenssisääntöjen mukaan nelitavuisessa sanassa yleensä kolmas tavu on prominentti, mutta jos neljäs tavu on kolmatta

---

⁴Prominentti tavu.

⁵Epäprominentti tavu.

pitempi ja tavua seuraa joko tauko tai epäprominentti tavu, prominenssi voi tulla vasta sanan neljännelle tavulle. Niin ikään viisitavuisten ja pitempien sanojen kolmannen ja neljännen tavun prominenssi määräytyy tavun pituuden mukaan: tavuista pitempi on prominentti, tai jos tavut ovat yhtä pitkiä, prominentti voi olla kumpi tahansa. (Leino 1982: 129.)

<u>prom.</u>	<u>eprom.</u>	<u>prom.</u>	<u>eprom.</u>
suu-	rem-	mal-	la
u-	nel-	mis-	sa
<u>prom.</u>	<u>eprom.</u>	<u>eprom.</u>	<u>prom.</u>
rau-	hat-	to-	maan
ar-	vaa-	ma-	ton

Yhdyssanan osissa tavujen prominenssi määräytyy samoin kuin itsenäisissä sanoissa. Tavallisimmin yhdyssanan osien alkutavut ovat nousussa. Jos yhdyssanan alkuosa on kaksitavuinen ja ensimmäinen tavu on lyhyt, molemmat alkuosan tavut voivat olla heikkoja, vaikka normaalisti yhdyssanan alkutavu saa vahvemman painon kuin jälkiosan ensimmäinen tavu. Yleinen suuntaus on, että yhdyssanoissa, jotka koostuvat kahdesta yksitavuisesta osasta, yhdyssanan alkuosa pyrkii nousemaan prominentiksi. (Leino 1982: 124—125, 127, 129.)

<u>prom.</u>	<u>eprom.</u>	<u>prom.</u>	<u>eprom.</u>
tal-	vi-	un-	ta
il-	ta-	täh-	ti
<u>eprom.</u>	<u>eprom.</u>	<u>prom.</u>	<u>eprom.</u>
e-	pä-	toi-	vo

Leino määrittelee, että säkeessä, joka päättyy nousuun, säkeen viimeisessä nousuasemassa on aina pääpainoton tavu. Tässä asemassa esiintyy eniten pitkiä ((K)VV/(K)VK) tai ylipitkiä ((K)VVK) tavuja (yhteensä 926 tuhannesta). Kyseessä on Leinon mukaan vain tendenssi, joka on vahvistunut — niissä hänen aineistonsa runoissa, jotka on julkaistu 1920-luvun jälkeen, vain neljässä on käytetty lyhyttä tavua säkeenloppuisessa

nousussa. (Leino 1982: 156.) Tämä Leinon havaitsema tendenssi osoittaa, että runoilijat pyrkivät välttämään ns. heikkoa riimiä (*paikoissa : seurana*).

lyhyt tavu	-V	rastia
	-KV	salama
pitkä tavu	-VV	katoaa
	-KVV	salamaa
	-VK	katoan
	-KVK	salaman
ylipitkä tavu	-VVK	rastiaan
	-KVVK	salamaan

Mittaan sidotussa runossa kaikki prominentit tavut eivät ole painollisia eivätkä kaikki epäprominentit tavut painottomia. Prominenssi kuvaa vierekkäisten tavujen suhdetta pikemminkin kuin tavujen absoluuttista painoa. Prominenssisäännöt pyrkivät kuvaamaan sen, että nousussa oleva tavu ei voi olla viereistä laskutavua heikompi eikä laskutavu viereistä nousutavua voimakkaampi. Kaksi prominenttia tavua ei voi esiintyä peräkkäin ja kaksi epäprominenttia tavuakin vain sellaisissa runomitoissa, jotka sen sallivat. Sen sijaan puheessa kaksi joko saman- tai erivahvuista painollista tavua voivat esiintyä vierekkäin, samoin painottomia tavuja voi olla useampiakin peräkkäin. (Leino 1982: 223.)

Leinon mukaan olennaisin tavun prominenssiin vaikuttava tekijä suomen kielessä on paino. Esimerkkinä hän käyttää sitä, että sanan pääpainollista tavua seuraava tavu ei esiinny prominenttina (ei siis esim. *ma'kuuni* vaan *'makuu'ni*). Toinen tekijä, joka vaikuttaa prominenssin määräytymiseen, on tavun pituus, tosin sen osuus on painoa vähäisempi. Vokaalin ominaiskeston merkitys on Leinon mukaan lähes olematon. Sijainti tauon edellä vahvistaa tavun asemaa. (Leino 1982: 224.)

Prominenssisäännöt pyrkivät kuvaamaan tavun prominenssin sellaisena kuin kielenpuhija sen kokee. Tavujen prominenssisuhteet ovat kuitenkin subjektiivisia. Ensinnäkin eri painotusvaihtoehdot tuottavat erilaiset prominenssisuhteet, toiseksi prominenssisuhteet voidaan kuulla eri tavoin. Leino on kuitenkin havainnut, että voimakkaimmat tavut, erityisesti

pitkät pääpainolliset, esiintyvät hyvin harvoin epäprominentteina. Juuri näitä tavuja suositaan nousuasemassa. (Leino 1982: 232.)

2.2.4.2. Riimityssäntö ja sen lievennyssäännöt

Pentti Leinon riimityssäntö kuvaa runon mitan ja kielen vastaavuussuhdetta. Sääntö kuuluu seuraavasti: "Riimisäkeissä on oltava viimeisessä nousussa olevan tavun ensimmäisestä vokaalista säkeen loppuun sama segmentaalifoneemien jono" (Leino 1982: 111). Periaatteessa sääntö ei juuri eroa luvussa 2.1.2 esitetystä riimin määritelmästä. Käytännössä kuitenkin eron tekee sana "viimeinen": Leinon mukaan tärkeintä on, että riimi on yhteneväinen viimeisestä nousussa olevasta tavusta sanan loppuun, kun taas riimin määritelmässä todetaan, että riimi alkaa (mistä tahansa) painollisesta tavusta. Leinon riimisääntö on lähtökohdiltaan hyvin väljä, sillä säännön mukaan sanat riimittyvät vain yhden tai korkeintaan kahden tavun matkalta. (Seuraavissa esimerkeissä viimeinen nousussa oleva tavu on merkitty pystypilkulla.)

'pois : 'vois

'nousi : 'sousi

aika'naan : hoita'maan

loisi'kaan : voisi'kaan

pikku'takki : salmi'akki

käänty'neeseen : näänty'neeseen

Erikoistapauksena Leino mainitsee riimin, joka alkaa jo viimeistä edellisestä noususta, kuten edellä mainitut *loisi'kaan* : *'voisi'kaan* ja *käänty'neeseen* : *'näänty'neeseen* (Leino 1982: 111). Leino ei siis tutkimuksessaan sen tarkemmin erittele riimin täydellisyydestä.

Toisena erikoistapauksena Leino mainitsee **identtisen riimin**. Tällaisessa riimissä foneemit ovat samat jo viimeisen nousussa olevan tavun alusta

eikä vasta ensimmäisestä vokaalista. Niinpä Leinon mukaan identtisiä riimejä ovat seuraavat riimit: *tanssitaan : arvataan, kotiansa : tultuansa*. Lisäksi hän erottaa identtisen riimin alaryhmäksi sanatoiston eli saman sanan esiintymisen riiminä kahdessa säkeessä: "Äiti pojastaan pappia *toivoi* / Poika lauloi, lauloi ja *joi* / Äiti *toivoi* / Poika *joi*" (Hanhiniemi 1989: Äiti pojastaan pappia *toivoi*). Toisena identtisen riimin alaryhmänä hän pitää homonyymista riimiä eli sellaista riimiparia, jonka sanat ovat homonyymeja, esimerkiksi Leinon oma esimerkki Sarkialta: "juur ennätin lepoon *vuoteen?* / Olen vasta herännyt — / lisäksi viiteentoista *vuoteen* / viiskolmatta kerännyt". Samaan tapaan homonyymeja käytetään seuraavassa esimerkissä: "TV:n päättävät *elimet* / Ei vilku *elimet*" (Syrjä 1984: Taivaassa perseet tervataan). (Riimin homonymiasta enemmän luvussa 3.3.2.2.) Sanatoiston ja homonyymisen riimin väliltä Leino löytää vielä siirtymätyypin, jossa riimiparin toinen sana on kokonaisuudessaan toisen sanan loppu: *elättänyt : nyt, alla : vaikealla* (vrt. kaikuriimiin luvussa 3.3.2.2). Leino kuitenkin huomauttaa, että riimin identtisyys on "ilmeisen satunnaista ja stilistisesti neutraalia". Sen vuoksi hän pitää sitä toisarvoisena tekijänä. (Leino 1982: 111—112.)

Leino on havainnut, että yksi- ja kolmitavuiset sanat voivat muodostaa riimipareja joko siten, että kaksi yksitavuista sanaa riimittyy keskenään, kaksi kolmitavuista sanaa riimittyy keskenään tai toinen riimittävistä sanoista on yksi-, toinen kolmitavuinen. Tyyppi, jossa kolmitavuiset sanat riimittyvät keskenään, oli yleisin, mutta yksi- ja kolmitavuisen sanan riimittyminen oli silti yleistä. Leinon mukaan yksi- ja kolmitavuinen sana voivat vapaasti riimittyä keskenään, mutta tasatavuisien sanojen muodostamia riimipareja on hänen tutkimusaineistossaan lievästi suosittu. Leinon havainnot kaksi- ja nelitavuisten sanojen riimittämisestä ovat samankaltaiset. Tasatavuisia riimejä on hänen aineistossaan suosittu, mutta kaksi- ja nelitavuisten sanojen muodostamat riimiparit ovat nekin täysin normaaleja. Leinon mukaan metriset säännöt eivät edellytä riimiparin osapuolten tasatavuisuutta. (Leino 1982: 112—113.)

Aineistossa esiintyy myös muutamia tapauksia, joissa pariton- ja parillistavuinen sana riimittyvät keskenään. Tällaisia tapauksia ovat mm. *'poistuma'ton : 'on ja 'milloin'kaan : 'valloitta'maan*. (Leino 1982: 112.) Näissäkin prominentit tavut riimittyvät keskenään, sillä Leinon prominenssisääntöjen mukaan nelitavuisen sanan viimeinen tavu voi olla prominentti, jos se on kolmatta tavua pidempi, kuten yllä olevissa esimerkeissä (prominenssi merkitty pystypilkulla). Sattumanvaraisesti parillis- ja paritontavuista sanaa ei voi Leinon aineiston mukaan riimittää.

Leinon riimisääntö hyväksyy sananrajan jomman kumman tai molempien riimisanojen sisällä (*suo ne : huone*), koska riimityssääntö edellyttää vain samaa segmentaalifoneemien jonoa. Leino silti muistuttaa, että sananraja riimisanan sisällä on poikkeama, jolla pyritään rikkomaan kielen ja mitan automaattistunut vastaavuus. (Leino 1982: 114.)

Leinon aineistossa säkeenraja ei kertaakaan satu sanan sisään, ei edes yhdyssanojen osien väliin. Siksi hän pitää lähtökohtana, että säkeenraja edellyttää fonologista taukoa. (Leino 1982: 89.) Näin Leino ei pidä rikottua riimiä (*kävi : hävi[si]*) normaaliin riimitykseen kuuluvana keinona.

Leino käyttää käsitettä **epäpuhdas riimi** sellaisista riimeistä, jotka rikkovat riimisääntöä eli joiden foneemit eivät ole identtiset viimeisen nousevan tavun ensimmäisestä vokaalista sanan loppuun, esim. *kotiranta : antaa, vienyt : tiennyt, masentaa : maan* (Leino 1982: 114—115). 27 esimerkkitapauksensa myötä hän on muodostanut seitsemän lievennyssääntöä, joista tärkeimmät ovat seuraavat:

1. Pitkän ja lyhyen vokaalin välinen ero voi kadota.
2. Nasaalien, likvidojen sekä s:n kvantiteettiero voi kadota.
3. Sananloppuinen *n* voidaan jättää huomiotta pitkän väljän vokaalin jäljestä.

Rajoituksena hän kuitenkin toteaa, että kussakin riimiparissa saa soveltaa ainoastaan yhtä lievennyssääntöä. (Leino 1982: 116.) (Vrt. tämän tutkimuksen epäpuhtaaseen riimiin luvussa 3.3.3.)

Lisäksi kaksi Leinon sääntöä määrittelee väljästi konsonanttiriimin ja vokaaliriimin (ks. lukua 3.3.3), vaikkei Leino näitä nimikkeitä käytäkään. Sääntö ”kaikki vokaalit voivat käydä identtisestä” määrittelee väljästi konsonttiriimin, sillä tässä riimityypissä konsonantit pysyvät samoina mutta vokaalit vaihtelevat, kuten sanapareissa *tyttö : elähytti, Pekka : Jukka, jättää : pettää*. Sääntö ”kahta konsonanttia tai kahden identtisen konsonantin jonoa erottava distinktiivinen piirre voi neutraalistua” määrittelee vokaaliriimitapaukset, joissa vokaalit pysyvät samoina mutta konsonantit vaihtelevat: *ennen : seuraellen, enää : kerää, vapaa : vakaa*. (Leino 1982: 116.)

Leinon riimisäännöt ovat väljät: jako riimiin ja epäpuhtaaseen riimiin on karkea, ja hienovaraisempaa lajittelua vaativat alatyypit on jätetty käsittelemättä. Säännöt antavat perustan yksityiskohtaisemman riimisäännösten rakentamiselle, mutta sellaisenaan ne eivät riitä selittämään sanojen riimityskäytäntöä suomen kielessä.

2.2.4.3. Havaintoja runokielen poikkeamista yleiskielestä

Leinon aineistossa esiintyy lukuisia kielen poikkeamia yleiskielestä. Pääosin kirjakielestä poikkeavat sanamuodot, joita runoissa käytetään, ovat lyhennyksiä (Leino 1982: 257). Tällaisia poikkeamia ovat esimerkiksi vokaalienvälisen tavunrajan katoaminen ja loppuheitto. ”Vokaalienvälisen tavunrajan katoaminen on yksi osoitus siitä, etteivät kielen asettamat rajat ole runoudessa kokonaan joustamattomia: runoilija voi siirtää niitä, joskaan ei kovin paljon.” (Leino 1982: 120.) Leinon mukaan nimenomaan mitan paine saattaa aiheuttaa rakenteellisia muutoksia runokieleen. Tavunraja vokaalien väliltä voi kadota, sanojen äänneasu ja sanajärjestys voi poiketa yleiskielisestä. (Leino 1982: 251.) Useimmat muutokset ovat tavallisia tai ainakin mahdollisia vapaassa puhekielessä tai murteissa.

Vokaalijono, joka päättyy *u*:hun tai *y*:hyn, voi esiintyä yleiskielessäkin sekä tavunrajaisena että diftongina. Jos labiaalivokaali muodostaisi yksinään

tavun, vokaaliyhtymä äännetään tavallisesti diftongiksi (*val-keu-teen*). Jos taas *u:n* tai *y:n* jäljessä on vielä samaan tavuun kuuluva konsonantti, vokaalien välissä on yleensä tavunraja (*val-ke-ut-ta*). (Leino 1982: 121.) Samoin vaihtelua esiintyy myös sellaisissa vokaaliyhtymissä, jotka syntyvät *k:n* astevaihtelussa: *piki : pien, teki : tein*. Kun kielessä on vokaaliyhtymää vastaava alkuperäinen diftongi, nämä vokaaliyhtymät ääntyvät diftongillisina: *ien, haun, tuen vrt. ha, en, tu, en*. (Leino 1982: 122.)

Vaikka suppea ja väljä vokaali eivät yleispuhekielessä muodosta diftongia, silti sellaiset tapaukset kuin *mua, sua* ja *pian* voivat esiintyä yksitavuisina. (Leino 1982: 122.) Useimmissa tapauksissa tavunraja poistuu silloin, jos diftongi esiintyy yleispuhekielessä tai murteissa, ei siis pelkästään runokielessä. (Leino 1982: 123.) Puolisuppean ja väljän vokaalin yhtymä voi assimiloitua supistumaverbeissä sekä adjektiiveissa: *katoon < katoan, valkee < valkea*. (Leino 1982: 255.)

Yleisin kieliopillisten poikkeamien tyyppi, joka dynaamisessa ja durationaalisisessa mittasysteemissä esiintyy, on loppuheitto. Kalevalamitassa loppuheittoa ei juuri tapaa. Yleisesti loppuheitto tuottaa kaksitavuisista sanoista yksitavuisia. Sanan loppuvokaali voi kadota tapauksissa, joissa seuraava sana alkaa joko vokaalilla tai konsonantilla, joka on sama kuin loppuvokaalia edeltävä konsonantti. Loppuheitto on Leinon mukaan osoitettava heittomerkillä. Poikkeuksena on konjunktio *mutta*, joka voi seuraavasta sanasta riippumatta esiintyä loppuheittoisena asussa *mut*. (Leino 1982: 251, 253).

Sanan tai yhdyssanan lopussa *s:ää* seuraava *i* voi kadota. Tällaisia tapauksia ovat esimerkiksi yksikön 2. persoonan omistusliitteiset muodot, kuten *laukkus < laukkusi*. Samoin translatiivissa sekä konditionaalien ja imperfektin yksikön 3. persoonassa *i* voi kadota. Erikoistapauksia ovat mm. *yks, kaks, viis, ens, laps, lies, uus, vuos, vuoks* jne. (Leino 1982: 253.)

Murteissa ja yleispuhekielessä eräät taajakäyttöiset pronominit ja verbit esiintyvät epäsäännöllisesti lyhentyneinä, samoin yksikön persoonapronominien taivutusmuodot, pronominit *tämä* ja *nämä* sekä *olla*-verbin preesensin

ja konditionaalien persoonamuodot voivat esiintyä lyhentyneessä muodossa. (Leino 1982: 254.) Muutamia yksittäistapauksia: Yksikön 1. persoonan omistusliite voi esiintyä asussa *-in*. Verbin II infinitiivin tunnuksen *e* voi korvautua *i*:llä ja muodostaa edeltävän vokaalin kanssa diftongin: *sanoen* : *sanoiin*; jos tunnusta edeltävä vokaali on *i*, vokaalilyhtymä korvautuu diftongilla *ei*: *hakien* > *hakein*. Vokaalilyhtymä *äe* verbissä *nähdä* voi korvautua pitkällä *ä*-vokaalilla. (Leino 1982: 255.)

Eräissä tapauksissa runoilija voi myös lisätä sanan tavulukua: Frekventatiivijohtimen *ele* ja edeltävän vokaalin välillä voi olla tavunraja. Supistumavokaalin väliin voi palauttaa alkuperäisen *h*:n (illatiivi, 3. persoonan omistusliite, passiivin preesens ja imperfekti, imperatiivi, aktiivin II partisiippi, liitepartikkeli *-kaan*, *s*-loppuisten sanojen taivutusmuodot ja johdokset, alkuaan *h*- tai *k*-loppuisten nominien taivutusmuodot). (Leino 1982: 257.)

Lisäksi Leino on havainnut, että runokielessä monikon II genetiivin käyttö on selvästi yleisempää kuin nykyisessä kirjakielessä (Leino 1982: 259) ja että monikon 3. persoonan predikaattiverbi voi olla yksikössä (Leino 1982: 260).

Luvussa 6.2 esitellään yleiskielestä poikkeavien sanamuotojen käyttöä riimityksessä.

2.2.5. Konsonanssi, assonanssi ja sisäsointu

Käsitteet konsonanssi ja assonanssi eivät näytä suomenkielisessä riimiterminologiassa vakiintuneen. Samalla käsitteellä voidaan viitata moneen eri ilmiöön.

Englanninkielisessä terminologiassa **consonance** eli **consonant rhyme** on ilmiö, jossa sanojen viimeiset konsonanttiaanteet ovat samoja, mutta

konsonantteja edeltävä vokaali eri (*send : hand*) (Davis 1989: 187; Drake 1994: 100; Wood 1992: 38).

Konsonanssin suomenkielisenä vastineena käytetään usein nimikettä sisäsointu (vrt. lukuun 3.1.3), mutta jos konsonanssi tulkitaan nimenomaan sananloppuisten konsonanttien yhtäläisyydeksi, nimitys on harhaanjohtava. Palmgrenin (1986: 328) mukaan konsonanssi voi tarkoittaa myös äänneyhdistelmien soinnuttamista säkeen sisällä siten, että riimiagentti on säkeen keskellä ja riimivaste säkeen lopussa. Tällainen soinnuttelu voi perustua myös vaillinaisiin riimeihin.

Mattila käyttää pelkästään nimikettä konsonanssi, jonka hän määrittelee kaksi- tai useampitavuisen riimin erikoislajiksi. Konsonanssissa ”riimittyvät tavu- ja sanajaksot toistuvat joko muuttumattomina tai vähäisin muutoksin”. (Mattila 1984: 43.)

Muissa kielissä konsonanssista käytetään Mattilan mukaan esimerkiksi seuraavia nimikkeitä: engl. *consonance, full/perfect rhyme*, ransk. *consonance, rime riche*, saks. *Konsonanz, reicher/reiner Reim* (Mattila 1984: 43). Tämäkin on ristiriitainen toteamus, sillä englanninkieliset lähteet nimenomaan kiistävät sen, että konsonanssi voisi olla ”full” tai ”perfect rhyme”, vaan kyseessä on pikemminkin epäpuhdas riimi (*half rhyme, suspended rhyme, analysed rhyme, off rhyme*).

Konsonanssia käytetään siis sekä konsonanttiriimin, säkeen sisäisen riimin että sanan sisällä esiintyvän äännesoinnuttelun nimikkeenä. Jälkimmäisestä kahdesta tapauksesta käytetään myös nimikettä sisäriimi, joka on yhtä epäselvä käsite kuin konsonanssikin (ks. myöhemmin).

Assonanssi on, jos mahdollista, käsitteenä yhtä sekava kuin konsonanssikin.

Englanninkielisessä termistössä **assonance** eli **vowel rhyme** tarkoittaa ilmiötä, jossa viimeinen painollinen vokaaliääne tai -äänteet toistuvat, mutta seuraavat konsonantit tai vokaalit muuttuvat, kuten *meet : seen : greed : dream, way : pace : trade : waste, seeking : neatness, bide : kine : fight : pipe : wise : advice, coming : dumbness : stubborn : rustle*. Assonanssi-termin rinnalla

käytetään termejä **slant**, **oblique** ja **half rhyme**. (Davis 1989: 139, 189; Drake 1994: 357; Wood 1992: 30, 38.)

Assonanssia on englanninkielisessä riimityksessä pitkään käytetty loppuriimin vaihtoehtona. "Assonance allows for a greater naturalness in sound — the hallmark of today's pop style." Se on useimmin tavattu täydellisen riimin vastine nykyisissä lauluissa. (Davis 1989: 189.)

Suomenkielisessä terminologiassa **assonanssin** synonyymina käytetään termiä **puoliriimi** tai **puolisointu**. Tätä termiä vanhat runousopit käyttävät kuvaamassa riimejä, jotka eivät vastaa äänneasuiltaan täydellisesti toisiaan, kuten *kullan : tulla, laulaa : rauhaa*. Assonanssia eli puoliriimiä käytetään eri lähteissä yleisnimikkeenä mille tahansa vaillinaiselle tai epäpuhtaalle riimille (ks. esim. Koskimies 1955: 41—42; Kupiainen 1972: 34; Mattila 1984: 11; Palmgren 1986: 327). Mattila (1984: 11) määrittelee assonanssia sanoilla "epätäydellinen, epätäsmällinen, dissonanttinen, puolittainen, virheellinen, puutteellinen", ja lisäksi hän mainitsee, että toisinaan assonassi toimii pelkästään visuaalisella tasolla, siis silmäriimin tapaan. Koskimies (1951: 41) käyttää assonanssin synonyymina sisäsointua, mikä sekoittaa terminologiaa entisestään.

Useimpien määritelmien mukaan assonanssin soinnuttelu muistuttaa riimiä, mutta se sointuu vain osittain. Assonanssi on siis epätäydellinen riimi. (Allenius ym. 1994: 60; Palmgren 1986: 327.) Assonanssi on jopa määritelty riimin ja riimittömyyden välimuodoksi (Lukutikku 1982: 28).

Jukka Parkkinen ei pidä assonanssia suositeltavana vaikkakin muistuttaa, että lauluissa sitä käytetään. "Kunnianhimoiset sanoittajat pyrkivät kuitenkin täydellisiin loppusointuihin." (Allenius ym. 1994: 60.) Kupiainen ja Koskimies kuvaavat puoliriimiä alkeelliseksi ja sanovat, että runoudessa puoliriimi on milteipä pannaanjulistettu. (Koskimies 1955: 41—42; Kupiainen 1972: 34.)

Kansanlauluissa assonanssi on tavallinen ilmiö (Allenius ym. 1994: 60; Koskimies 1955: 41—42; Kupiainen 1972: 34; Mattila 1984: 11; Palmgren 1986: 327; Rikama 1980: 29).

- (7) Läksin minä kesäyönä käymään
 siihen laaksoon, kussa kuuntelin päivää
 kussa lintuset laulaa
 metsäkanatkin pauhaa
 ja syömeni etsi lepoa ja rauhaa

Palmgrenin mukaan assonanssi voi myös edetä variaatiosarjana. "Osittain riimittyvät tavut tai sanat poikkeavat toisistaan enemmänkin kuin yhden äänteen verran ja vaihtuvat ikään kuin asteittain." (Palmgren 1986: 327.) Tämä määritelmä muistuttaa Mattilan määritelmää konsonanssista (ks. edeltä).

Muissa kielissä assonanssia kutsutaan esimerkiksi seuraavilla nimikkeillä: engl. *assonance*, *approximate rhyme*, *embryonic rhyme*, *imperfect rhyme*, *near rhyme*, *eye rhyme*, ransk. *assonance*, *rimes défectueuses*, *rimes dissonantes*, *rimes pour l'oeil*, saks. *Assonanz*, *aklingender Reim*, *schwacher Reim*, *unreiner Reim* (Mattila 1984: 11). Kaikki nämä nimikkeet viittaavat nimenomaan riimin epäpuhtauteen, jopa siihen, että riimi toimii ainoastaan kirjoitettuna (silmäriimi).

Assonanssi tarkoittaa siis epäpuhdasta riimiä tai vokaaliriimiä. Suomenkielinen nimike puoliriimi olisi epäpuhtaan riimin nimikkeenä selkeämpi kuin assonanssi.

Nimike **sisäsointu** aiheuttaa niin ikään ongelmia, sillä myös tätä sanaa eri lähteet käyttävät eri merkityksissä. Käsitettä käytetään suomenkielisessä terminologiassa sekä konsonanssin vastineena että tarkoittamaan säkeen sisälle jäävää riimiä (vrt. *internal rhyme*, *interior/inner rhyme*; Davis 1989: 183, 185).

Internal rhyme, **sisäriimi**, on säkeen keskellä riimittyvä sana. Davis kuvaa käsitettä *internal rhyme* sanoilla "minor accent rhyme", mikä tarkoittaa riimiä, joka ei saa täyttä painoa. (Allenius ym. 1994: 60; Davis 1989: 185.)

Myös monet suomalaiset runousopit käyttävät sanaa **sisäsointu** kuvaamassa tilannetta, jossa säkeen keskellä oleva sana riimittyy säkeen lopussa olevan sanan kanssa. Tällöin säe jakautuu kahtia, vaikka se kirjoitetaankin yhdelle riville. (Kupiainen 1972: 35; Koskimies 1955: 42.) Tällainen säkeen keskellä oleva riimi on esimerkissä 8.

- (8) Taas muistan kaiken **kesken**, kun tölli erään **lesken**
niin piti meidän porukalla sammuttaa.
(Vainio 1993: Tulta päin.)

Mattila käyttää yksinomaan nimikettä sisäsointu merkitsemässä säkeensisäistä riimitystä. Säkeen keskellä ja lopussa olevat ainekset voivat riimittyä keskenään, samoin tavuainekset säkeen sisällä tai peräkkäisissä säkeissä. (Mattila 1984: 70.)

Eräiden määritelmien mukaan sisäsoinnussa riimittyvät saman säkeen keskellä ja lopussa olevat sanat, jolloin yksi säe jakautuu kahdeksi sointijaksoksi (Palmgren 1986: 328; Rikama 1980: 74). Sitä vastoin Davis (1989: 183) ja Parkkinen (Allenius ym. 1994: 60) toteavat yksinkertaisesti, että "internal rhyme", "sisäsointu" on riimi säkeen keskellä. Tällöin on mahdollista, että sisäriimi riimittyy joko saman säkeen lopun kanssa tai seuraavan säkeen sisäriimin kanssa.

Hämäävää on sisäsointu- ja konsonanssi-nimikkeiden käyttö toisiaan vastaavina tai limittyvinä käsitteinä. Esimerkiksi Rikama (1980: 74) ja Palmgren (1986: 328) pitävät konsonanssia ja rivin sisäistä riimiä identtisinä käsitteinä: "Sisäsoinnussa (konsonanssissa) saman säkeen keskellä ja lopussa oleva sana on riimitetty". Sitä vastoin englantilaisessa terminologiassa nämä kaksi käsitettä on erotettu toisistaan: konsonanssia eli konsonanttiriimiä vastaa consonance, säkeen sisälle jäävää riimiä internal rhyme. Konsonanssi-sanan tulkinta on englannin kielen mukaan sellainen, että konsonanssissa sanan loppuäänteet ovat samat mutta varsinaista riimiä ei synny. Sen vuoksi sisäsointu-nimike tuntuu konsonanssin merkityksessä oudolta, paitsi jos konsonanssiksi luetaan myös tapaukset, joissa sanojen sisällä olevat äänteet

sointuvat keskenään, kuten *kulta, kiiltää*. Tätä ilmiötä Koskimies (1955: 42) kutsuu sisäsoinnuksi. (Aiheesta enemmän luvussa 3.3.3.3.)

Sisäsoinnusta, siis säkeen keskelle jäävästä riimistä, käytetään seuraavanlaisia nimikkeitä: engl. *internal rhyme, middle rhyme*, ransk. *rime emperière, Rime intérieure, rime interne, rime médiane*, saks. *Binnenreim, Inreim, Innenreim, mittelreim, Mittenreim*. (Mattila 1984: 70.)

Loogista olisi erottaa konsonanssin, assonanssin ja sisäsoinnun lukuisat merkitysvivahteet suomen kielessä ja rajata termien määritelmät suppeammiksi. Englanninkielisen riimiterminologian esimerkin mukaan **konsonanssi** voisi tarkoittaa **konsonanttiriimiä** ja **assonanssi** **vokaaliriimiä**, jolloin näiden käsitteiden vierasperäiset ja suomalaiset nimet muodostaisivat synonyymiset parit. Termiä **epäpuhdas riimi** voisi käyttää yläkäsitteenä konsonantti- ja vokaaliriimille sekä muille sellaisille riimilajeille, jotka eivät täytä riimityksen perussääntöä. Sanan sisällä esiintyvää äänteiden samankaltaisuutta voisi kuvata termillä **sanansisäinen riimi** ja säkeen keskellä esiintyvää riimiä nimikkeellä **säkeensisäinen riimi**. Näin termit eivät pääsisi sekaantumaan.

2.3. Muiden kielten riimityksestä

2.3.1. Englantilaiset riimit

Englannin kielessä suurin osa riimeistä on yksitavuisia, vaikkakin kaksi- ja useampitavuiset riimit ovat mahdollisia (Leech 1969, 91). Riimityksen perussääntö on sama kuin suomessakin, eli riimi alkaa (viimeisestä) painollisesta vokaalista ja jatkuu sanan loppuun. Koska englannin riimittävät sanat ovat usein yksitavuisia, riimittämiseen ei tarvita monimutkaisempia sääntöjä.

Clement Wood sanoo riimityksestä englannin kielessä seuraavaa:

There is small adventure in rhyming, except in the made rhymes of two or more words more common to light verse. Compilers of rhyming dictionaries have completed the adventure long ago. There is great adventure in the use of consonance, which expands the sound-repetition resources of the language. It is possible to write a poem where not one of the consonance couplets has been used before. The adventurous will not overlook this. (Wood 1992: 40.)

Myös Fraser (1970: 61) toteaa, että englanti ei ole yhtä rikas riimittelykieli kuin monet muut kielet. Esimerkkinä hän käyttää runouden kantavaa sanaa *love* 'rakkaus', joka englannissa riimittyy täydellisesti vain sanojen *shove* ja *glove* kanssa.

Englannin kielessä sanat eivät juuri taivu. Tavallisia verbejä voidaan taivuttaa kolmessa muodossa (presensin yksikön 3. persoona, imperfekti ja *-ing*-muoto), substantiiveista voi muodostaa vain monikon. Sanojen johtaminen ja jossain määrin myös yhdistäminen on toki mahdollista, muttei läheskään niin tavallista kuin esimerkiksi suomessa. Näin englannin kielen potentiaalisten riimittyvien sanojen määrä ei ole merkittävästi suurempi kuin kielen sanojen määrä. Olemassaolevista sanoista suurin osa riimittyy. Wood on listannut englannin riimittymättömät sanat, joita on kaikkiaan 43, kuten *film*, *month*, *scarce*, *wasp*, *wolf*. Englannissa on myös muutamia sanoja, joille riimipari löytyy vanhentuneista muodoista tai jotka riimittyvät vain erisnimien kanssa. (Wood 1992: 117—118.)

2.3.2. Ranskalaiset riimit

Ranskassa riimi määritellään kuten englannissakin: riimiin kuuluu sanan viimeinen painollinen vokaali ja sitä seuraavat. Riimeistä erotetaan maskuliininen riimi ja feminiininen riimi. Maskuliininen riimi loppuu äännettyyn tavuun, feminiininen mykkään tavuun, siis feminiinisen riimin lopussa on mykkä *e*. (Elwert 1965: 75; Grammont 1974: 34—35; Martinon 1962: 42.) Ääntämys on muuttunut vuosisatojen myötä, mutta eräät historialliset seikat vaikuttavat yhä. Esimerkiksi feminiiniset sanat ovat

aikoinaan ääntyneet loppu-*e*:n kanssa. Vaikka nykyisin loppu-*e* ei äänny, feminiinit eivät silti riimity *e*:ttömän maskuliinin kanssa.

Ranskassa riimeistä erotetaan neljä astetta: *rime faible* tai *pauvre* tai *insuffisante* 'heikko, köyhä tai vajaa riimi', *rime suffisante* 'riittävä riimi', *rime riche* tai *pleine* 'rikas tai täysi riimi' ja *rime double* tai *superflue* tai *léonine* 'kaksinkertainen tai ylenpalttinen tai leijonamainen riimi'. (Elwert 1965: 84.) Riimi on sitä täydellisempi, mitä samankaltaisempia ovat riimisanojen äänteet (Martinon 1962: 44).

Rime pauvre on riimeistä heikoin, siinä ainoastaan riimiparin viimeinen painollinen äänne on sama, esim. *ami* : *defi*. Tällaista riimiä on pidetty hyvänä riiminä kaikkina ajanjaksoina ranskalaisessa runoudessa. (Elwert 1965: 84.) **Rime suffisantessa** on riimiparilla kaksi samaa äännettä: painollinen vokaali ja sitä seuraava konsonantti. Riittäviä riimejä ovat *cheval* : *égal*, *port* : *bord*, *bise* : *grise*, *arbre* : *marbre*. (Elwert 1965: 85; Martinon 1962: 43.)

Rime richnessä riimiparin jäsenillä painollisen tavun äänteet sekä sitä edeltävä konsonantti ovat samat. Rikkaan riimin soinnun muodostavat konsonantti, painollinen vokaali ja mahdollinen loppukonsonantti. Rikkaita riimejä ovat *mer* : *amer*, *perdu* : *vendu*, *avoue* : *dévoüe*, *paisible* : *risible*. (Elwert 1965: 85; Grammont 1974: 38; Martinon 1962: 44.) **Rime double** esiintyy kaksitavuisissa riimeissä, jos riimin sointu alkaa jo painollista vokaalia edeltävästä vokaalista. Näin riimissä voi olla joko kolme yhteistä äännettä, jolloin riimisana loppuu vokaaliin, tai neljä, jolloin riimisana on konsonanttiloppuinen. Kaksinkertaisia riimejä ovat *abonder* : *inonder*, *ressentir* : *repentir*, *offensée*, *pensée*, *marine* : *narine*. Joskus riimisanoina on vielä enemmän yhteisiä äännteitä: kaksinkertaisessa riimissä riimin sointu alkaa painollista vokaalia edeltävästä vokaalista, mutta riimi voi alkaa myös tätä vokaalia edeltävästä konsonantista: *l'acier* : *glacier*, *trouva* : *prouva*. Tällaista riimiä kutsutaan nimellä **rime léonine riche**, 'rikas leijonamainen riimi'. (Elwert 1965: 85.)

Ranskassa on tyylikkäämpää käyttää riittäviä riimejä ja ainoastaan harvoin rikkaita riimejä. Tämä sen vuoksi, että samojen äännteiden runsas

toisto muuttuu nopeasti väsyttäväksi. Liian rikas riimi myös muistuttaa sanaleikkiä, joten se on syytä pitää erillään vakavista genreistä. Rikasta riimiä ei sovikaan käyttää vain sen rikkauden takia, vaan ainoastaan silloin, kun säkeen sisältö sitä vaatii. (Grammont 1974: 40.) Myöskään saman sanaluokan sanoja ei suositella riimitettäväksi keskenään.

Toisinaan riimiin yhdistetään myös säkeen toiseksi viimeinen sana, jos viimeinen sana on yksitavuinen: *amoureux : par eux, Attila : il a tai elle a* (Martinon 1962: 44). Tämä vastaa koosteriimiä (*mukavaan : kuka vaan*). Riimistä, joka ylittää säkeen, käytetään nimitystä **rime enjambée** (enjambement = säkeenylitys). Tällaisessa riimissä riimiparin toisen osapuolen loppuäänteet löytyvät vasta seuraavan säkeen alusta, kuten jatkoriimissä: *battre : la-bas / trop*. Ranskassa erotetaan myös silmäriimit, **les rimes pour l'oeil tai les rimes visuelles**. Näissä riimeissä on sama graafinen ulkoasu mutta ne äännetään eri tavoin: *couvent : couvent (< couver), convient : convient (< convenir), étaient : étaient (< étayer)*. (Martinon 1962: 47.)

Liian helppoja tai banaaleja riimejä ei ranskalaisessa riimityksessä suosita. Esimerkiksi riimiä, joka muodostuu kantasanasta ja siitä johdetusta yhdyssanasta, ei pidetä hyvänä, samoin ei rohkaista riimittämään kahta yhdyssanaa, joiden perusosana on sama kantasana. ”— — ce serait faire rimer un mot avec lui-même” — sanaa ei sovi riimittää itsensä kanssa. (Grammont 1974: 36.)

3. RIIMITTÄMISEN KÄSITTEET JA TEORIA AINEISTON POHJALTA

Kattavaa ja systemaattista riimiterminologiaa tai riimitysteoriaa ei suomen kielessä ole — tämä johtunee siitä, ettei riimeistä juuri ole aiempia tutkimuksia. Tässä luvussa esittelen riimikäsitteistön sekä riittämisen sääntöjä, jotka olen kerännyt, muokannut ja kehittänyt kirjallisuuden ja aineistoni pohjalta. Aluksi esittelen käsitteet, joita tässä tutkimuksessa käytän. Niistä osan olen kerännyt ja muokannut eri lähteiden käyttämistä käsitteistä, osan kehitellyt itse. Sen jälkeen pohdin, miten sanapainot ja tavumäärät vaikuttavat riittämiseen, ja lopuksi esittelen eri riimilajit ja kehittämäni riimityyppien muodostussäännöt.

3.1. Yleisiä termejä

3.1.1. Peruskäsitteet

Sana, jota käytetään riiminä, on tässä tutkimuksessa **riimisana**. Se kuvaa mitä tahansa sanaa, jota käytetään tai voidaan käyttää riiminä. Riimisanaa käytetään myös sellaisista riimitapauksista, joissa riimi koostuu useammasta kuin yhdestä sanasta, esimerkiksi *ammentaa : lammen taa*. Riimin muodostava sanayhdistelmä *lammen taa* on siis riimisana, vaikka fyysisesti sanoja on enemmän kuin yksi. Juuri tällaisten koosteriimitapausten vuoksi tutkimuksessa ei viitata riimeinä käytettyihin sanoihin tai sanayhdistelmiin käsitteellä *sane*, jolla suomen kielen tutkimuksessa yleensä viitataan sanaesiintymiin.

Runousopeissa käytetään käsitettä **sointu** kuvaamassa riimisanojen yhteistä ainesta. Tässä tutkimuksessa **riimin sointu** viittaa riimisanan riimittyvään osaan, esimerkiksi sanoissa *rauta* ja *nauta* riimin sointua on

yhteinen osa *auta*. Puhtaan riimin sointu alkaa aina vokaalista, kuten riimisäännöissä myöhemmin tullaan määrittelemään.

Davis käyttää riimiparin jäsenistä nimikkeitä **rhyme agent** ja **rhyme mate**, edellinen viittaa riimiparin ensimmäiseen jäseneseen, jälkimmäinen toiseen (Davis 1989: 178). Käytän nimikkeitä **riimiagentti** ja **riimivaste**¹ samoissa merkityksissä: riimiagentti on riimiparin ensimmäinen jäsen, joka asettaa odotuksen riimivasteen muodosta — esimerkiksi lauluissa kuulija odottaa kuulevansa aidon riimin (Davis 1989: 189).

Keskenään riimittyviin sanoihin viitatessani käytän sanoja **riimipari** ja **riimisarja**. Ilmaisua **loppusointupari** tai **riimipari** käytetään eri lähteissä, ja molemmilla käsitteillä viitataan kahteen säkeenloppuiseen sanaan, jotka riimittyvät keskenään (ks. esim. Palmgren 1986: 328; Leino 1982: 110—111). **Riimisarja** esiintyy Jukka Parkkisen artikkelissa ”Mitallisen runon kirjoittamisesta” (Allenius ym. 1994: 59) sekä Hannu Launosella (ks. esim. Launonen 1982: 41, 49, 53) ja viittaa useisiin sanoihin, jotka riimittyvät keskenään.

Tässä tutkimuksessa **riimipari** tarkoittaa mitä tahansa kahta sanaa, jotka riimittyvät keskenään, esim. *järki : kärki, auton : mauton, lehtiin : tehtiin*. **Riimisarja** puolestaan tarkoittaa useampia keskenään riimittyviä sanoja, esim. *huuli : kuuli : luuli : tuuli, auta : hauta : lauta : nauta*. Käsitteet riimipari ja -sarja eivät ole sidoksissa säemuotoiseen runouteen, esimerkiksi televisio-ohjelman *Tuttu juttu* nimessä on riimipari.

Sanojen eri taivutusmuotojen riimittymisestä käytän seuraavia nimikkeitä: **riimittyvät paradigm**at ja **paradigmariimi** viittaavat sanoihin, joiden koko paradigm^{at} riimittyvät keskenään, **riimittyvät taivutusmuodot** ja **taivutusmuotoriimi** puolestaan viittaavat sanoihin, jotka riimittyvät vain yhdessä tai muutamassa muodossa, mutta eivät koko paradigmassa.

¹Nyky-suomen sanakirjan mukaan *vaste* 'vastakappale', kun taas *vastine* 'alkuperältään, ominaisuuksiltaan tai käytöltään jotakin vastaava, yhdenmukainen esine tai asia, vastin'. Koska riimityksessä riimivaste on nimenomaan riimiagentin vastakappale ja riimiagentti ja riimivaste yhdessä muodostavat riimiparin, päädyin käsitteeseen riimivaste. *Vastineellekin* olisi puolustuksensa, sillä jälkimmäinen riimiparin sanoista muistuttaa ominaisuuksiltaan ensimmäistä, onhan sanoilla yhteistä riimin sointuosa. *Vastineella* voi olla myös kielteinen sävy, 'korvike', siis ei alkuperäinen vaan substituutti.

Paradigmariimi eroaa kategorianmukaisesta riimistä (ks. lukua 2.1.5) siinä, että kategorianmukaisessa riimissä riimisanat ovat samasta sanaluokasta, mutta paradigmariimi tarkentaa riimisanat samaan taivutustyyppiin. Suomen kielessä kategorianmukaiset riimit voivat olla sekä paradigmariimejä (*puista : luista, puu : luu*) että taivutusmuotoriimejä (*puista : ruista, puu : ruis*).

Tyypillinen paradigmariimipari on *talo* ja *palo*. Sanat riimittyvät keskenään kaikissa sijamuodoissa.

nom.	talo, palo	talot, palot
gen.	talon, palon	talojen, palojen
part.	taloa, paloa	taloja, paloja
iness.	talossa, palossa	taloissa, paloissa
illat.	taloon, paloon	taloihin, paloihin
adess.	talolla, palolla	taloilla, paloilla
allat.	talolle, palolle	taloille, paloille
abess.	talotta, palotta	taloitta, paloitta

Sen sijaan esim. *auto* ja *mauton* riimittyvät vain yhdessä taivutusmuodossa (auto-sanan genetiivi ja mauton-sanan nominatiivi). Muissa taivutusmuodoissa sanat eivät riimiy keskenään.

nom.	auto, mauton
gen.	auton, mauttoman
part.	autoa, mautonta

3.1.2. Riimilajien nimikkeitä

Riimit voidaan karkeasti jakaa kahtia **puhtaisiin** ja **epäpuhtaisiin riimeihin** (vrt. Leino 1982: 111). Puhtaita riimejä ovat sellaiset riimit, joissa riimin sointu alkaa riimiparin molemmissa jäsenissä painollisen tavun vokaalista ja on identtinen koko mitaltaan. Epäpuhtaita puolestaan ovat riimit, jotka eivät täytä puhtaan riimin määritelmää. Lisäksi näiden kahden kategorian väliin jää ryhmä, jota kutsun nimellä **puhtaiden riimien muunnelmat**.

Riimiparin tai -sarjan täydellisyyttä kuvatessani käytän termejä **aito riimi**, **täysriimi** (täydellinen riimi), **heikko riimi** ja **epäpuhdas riimi**. Viimeksimainittu jakautuu useisiin eri alalajeihin.

Aito riimi tulee englanninkielisestä termistä **true rhyme**, jonka synonyymeja ovat myös käsitteet **perfect rhyme**, **full rhyme** ja **complete rhyme** (Davis 1989: 178). Englannissa käsite tarkoittaa riimisanoja, joiden viimeisessä tavussa on täsmälleen sama äänneasu, esim. engl. *been*, *green*, *between* ja *magazine* ovat aitoja riimejä, mutta *been* ja *beam* eivät, samoin *blew* ja *blues* eivät ole aitoja riimejä, sen sijaan *blew* ja *blue* ovat. Useimmiten tästä ilmiöstä käytetään englannissa nimitystä **perfect rhyme** (Davis 1989: 178; Engel 1986: 52; Rhyming Dictionary 1985: v), mutta tämän nimikkeen käännosvastineen varaan kuvaamaan tarkempaa riimikategoriaa.

Käytän nimikettä aito riimi sellaisista riimisanoista, jotka täyttävät riimityksen perusmääritelmän: sanojen loput riimittyvät painollisen tavun vokaalista alkaen. Sanoissa voi olla eri määrä tavuja eikä sanojen tarvitse olla sanan koko mitalta samanänteisiä, esimerkiksi *maa* : *sekavaa*, *noihin* : *arkistoihin*.

Aidon riimin erikoistapauksesta käytän termejä **täydellinen riimi** eli **täysriimi** (< engl. **perfect rhyme**). Rajaan nämä termit tarkoittamaan sellaisia riimisanoja, joissa on yhtä monta tavua ja äännettä ja joiden äänteet vastaavat toisiaan täydellisesti ensimmäisen tavun alkukonsonantteja lukuunottamatta. Näin ollen *malliin* : *ralliin* : *talliin* ovat täysriimejä, sen sijaan *malliin* : *koralliin* eivät, koska jälkimmäisen *ko*-tavulle ei edellisessä ole vastetta.

Heikko riimi kuvaa riimisanoja, joissa yhteistä äänneainesta on vain viimeisen, lyhyen sivupainollisen tavun lopussa, kuten *ansassa* : *hihasta* : *velvollisuuksia* : *kiinnostaa*. Heikko riimi ei ole enää puhdas riimi, vaan se huojuu jossain puhtaiden ja epäpuhtaiden riimien välimaastossa.

Identtinen riimi tarkoittaa sellaisia riimipareja, joissa äänteet ovat identtiset jo soinnun aloittavan tavun ensimmäisestä äänneestä (ts. konsonantista), esimerkiksi *onneton* : *suruton*. Aidossa riimissä yhteinen aines

alkaa vasta tavun ensimmäisestä vokaalista. Identtinen riimi on puhtaan riimin muunnelma.

Epäpuhdas riimi viittaa riimisanoihin, joilla on joitain riimittyvien sanojen piirteitä, mutta jotka ovat tavalla tai toisella epätäydellisiä, sääntöjen vastaisia tms. Epäpuhtaan riimin alatyyppejä ovat esim. konsonantti- ja vokaaliriimi sekä painoton riimi (*malliin : koralliin*). Epäpuhdas riimi on puhtaan riimin vastapuoli.

Nimikkeissä käytetään adjektiiveja (*aito, täydellinen, heikko, identtinen, epäpuhdas*), joita voi käyttää määrittämään myös tarkempia riimikäsitteitä. Esimerkiksi jonoriimi tarkoittaa riimisanoja, jotka esiintyvät peräkkäin. Täydellinen jonoriimi olisi jonoriimi, jossa riimisanat muodostavat täydellisen riimin, kuten säkeessä "Köytettynä *nurkkaan kurkkaan* elämää" (Leskinen 1986b: Tenerife).

3.1.3. Riimin jaottelu esiintymispaikan mukaan

Useimmiten riimi esiintyy säkeen lopussa. Englannissa tätä kutsutaan nimellä **end rhyme** (Drake 1994: 357; Wood 1992: 36), **säkeenloppuinen riimi**. Säkeenloppuisten riimien esiintymiskaavaa voidaan havainnollistaa siten, että jokaista säettä, jonka lopussa on riimi, merkitään kirjaimella. Riimittävät säkeet merkitään samalla kirjaimella. (Drake 1994: 95, alaviite.) Laulujen sanoituksissa yleisimpiä riimikaavoja ovat *abab* ja *aabb*, mutta lauluissa käytetään myös säkeitä, joiden lopussa ei ole riimiä. Tällaisia riimittömiä säkeitä merkitään tässä työssä kirjaimella *x*. (Ks. lukua 7.1.)

Riimejä voi käyttää myös säkeen keskellä. Tällainen riimisana riimittyy joko säkeen lopun tai jonkin toisen säkeen keskellä olevan sanan kanssa. Säkeen sisällä oleva riimi ikään kuin jakaa säkeen kahtia, vaikka säe kirjoitetaankin yhdelle riville. Tästä ilmiöstä monet lähteet käyttävät nimiä **sisäsointu** tai **sisäriimi**. (Allenius ym. 1994: 60; Davis 1989: 183, 185; Kupiainen 1972: 35; Koskimies 1955: 42; Mattila 1984: 70; Palmgren 1986: 328; Rikama 1980: 74.) Selvyiden vuoksi käytän nimikettä **säkeensisäinen riimi**

merkitsemään riimiä, joka sijaitsee säkeen keskellä. Säkeensisäinen riimi riimittyy joko saman säkeen lopun kanssa tai jonkin seuraavan säkeen sisäriimin kanssa.

- (9) Mut lomalla kun **oomme**, niin silloin veepeekoomme
 voi käyttää vapaa-ajan palonäytöksiin.
 Ja kotikaupungissa kun käymme paraatissa,
 niin katukansa äityy kummiin käytöksiin.
 (Vainio 1993: Tulta päin.)
- (10) Ratapihalla **Hyvinkään** yötä värjöttelen.
 Säily ei tunne **syvinkään**. Kuinka kestäisin sen!
 Kengät jalkoihin **särkeviin** kiinni kasvaneet on.
 Ajatuksiini **järkeviin** matka mittaamaton.
- Pilkkahinnalla sielun **myin** — kaupan harkitsemattoman tein.
 Ostin kalliisti takaisin ja järkytyin, olen kyyhky ryvettynein.
 (Leskinen 1991: Ryvetetty kyyhkynen.)

Esimerkissä 9 parittomien säkeiden keskellä on riimiagentti, jonka riimivaste on säkeen lopussa. Lisäksi parillisten säkeiden loput riimittävät keskenään. Esimerkissä 10 on loppuriimien lisäksi täyteläiset säkeensisäiset riimit (*aabb*) kautta kappaleen. On huomattava, että säkeensisäisen riimin määritelmä riippuu säeryhmittelystä. Esimerkeissä 9 ja 10 säkeet voitaisiin jakaa kahtia, jolloin riimit olisivat loppuriimejä. Laulun varsinaisessa säkeistössä on usein neljä säettä, joten nämäkin esimerkit kirjoitettiin nelisäkeisiksi säkeistöiksi.

Säkeensisäinen riimi on yleinen ja tehokas ilmiö (Fraser 1970: 60). Sitä käytetään tuomaan lisää tehoa tekstiin, koska riimittävät äänteet esiintyvät lähellä toisiaan (Wood 1992: 36). Säkeensisäisenä riiminä voi toimia jopa yhdyssanan alkuosa (Leech 1969: 93).

Internal rhyme abounded in Broadway scores by Cole Porter, Rodgers and Hart, and the Gershwins. It exudes urbanity, wit and lightheartedness, and its prime practitioners were exponents of word-play to an extraordinary degree — punsters who took pride in their verbal facility. (Davis 1989: 185.)

Davis sanoo, että säkeensisäistä riimiä käytetään uusimmissa teatteri-kappaleissa vain harvoin ja että kevyessä musiikissa se on lähes tuntematon

ilmiö. Hänen mielestään "high-gloss lyrical chic" ei sovi rock'n'roll-kappaleisiin. (Davis 1989: 186.) Kuitenkin suomenkielisissä iskelmissä ja rocklyriikassa näppärät sanoittajat jopa viljelevät säkeensisäistä riimiä. Tästä esimerkkinä vaikkapa rocklyyrikoiksi luokittelmani Juice Leskinen, jolla säkeensisäistä riimiä tapaa useinkin (esimerkit 11 ja 12).

- (11) Pohtii kriitikon **pää**: tää on iskelmää;
tämä lihottaa laulajan posaa...
Totuus on ehdoton: hitti jatsikin on,
jos sen kriitikko vislata osaa!
(Leskinen 1991: Mikä hätänä.)
- (12) Keke kisan **voitti** vaikka rataa **moitti**
Isä ajo **mettään** eikä tunne **kettäin**
Pois on isän **huoli** riittää rullatuoli
Eläkettä **ropo** ja pojalla on **mopo**
Isän lailla poika kaahailee
(Leskinen 1991: Keke Rosberg Formula Rock.)

Joissain teksteissä sanoittajat käyttävät säkeensisäisiä riimejä satunnaisesti.

- (13) Mä **dille** lainasin mun auton **sille**
et se pääsi ostoksille
(Hanhiniemi 1994: Sekosin lutkaan.)
- (14) Kahvi **laihtuu**, mallu norttiin **vaihtuu**
(Hanhiniemi 1994: Onnen oikotiellä.)

Toisinaan kaksi riimittyvää sanaa sijoitetaan peräkkäin samaan säkeeseen. Tästä Davis käyttää nimikettä **contiguous rhyme**. (Davis 1989: 184). Käytän ilmiöstä suomenkielistä nimeä **jonoriimi**. Jonoriimin käyttöä tapaa esimerkiksi Juice Leskinen sanoituksissa (esimerkit 15 ja 16).

- (15) Nonsensuksen turboahdin **tahdin** sanelee.
harrastajat **sotain jotain** anelee.
Saarrettuna **lankaan hankaan** ympyrää.
Sade niskaan **valuu, paluu** miellyttää.
(Leskinen 1986b: Tenerife.)
- (16) Saa mainetta tosi raavasta **mahahaavasta**
(Leskinen 1991: Vaasankin veri vapisee.)

Jonoriimistä voidaan erottaa eri täyteläisyysasteita. Esimerkit 15 ja 16 ovat täydellisiä jonoriimejä, sillä riimiparien sanat muodostavat täysriimin (*ahdin : tahdin, sotain : jotain* jne.). Samaan tapaan täydellinen jonoriimi on Syrjän säeparissa: ”Vaikka vuoksesi myrkkyyä *joisin, voisin* karhuja kengittää” (Syrjä 1986: Joka päivä ja jokaikinen yö). Pauli Hanhiniemi on käyttänyt jonoriiminä aitoa riimiä: ”Kuinka *monta unetonta* yötä vuoksesi vietin ja huoltani huokailin” (Hanhiniemi 1992a: Kartat mua). Tällaista riimiä voi siis kutsua aidoksi jonoriimiksi.

3.2. Sanapainot, tavuluku ja riimitys

Riimin sointu alkaa painollisen tavun vokaalista. Tämän vuoksi keskenään voi riimittää vain sanoja, joiden sanapainot osuvat samoihin tavuihin sanan lopusta laskien, eli karkeasti määritellen paritontavuiset sanat riimittyvät keskenään ja parillistavuiset sanat keskenään.

paritontavuisia: ”maa, ”huna’jaa, ”rutis’tetta’vaa
parillistavuisia: ”salaa, ”vali’koimaa, ”kylmä’vesi’hanaa

Paritontavuisten sanojen viimeinen tavu on painollinen — yksitavuisissa pääpainollinen, useampitavuisissa sivupainollinen. Näin painolliset tavut ovat aina samassa asemassa sanan lopusta laskien. Parillistavuisten sanojen viimeinen tavu on aina painoton ja toiseksi-viimeinen tavu painollinen. Tämän perusteella parillis- ja paritontavuisten sanojen painolliset tavut eivät voi olla keskenään samassa asemassa sanan lopusta lukien, joten parillistavuisten ja paritontavuisten sanojen riimitäminen ei ole mahdollista.

Poikkeuksen tekevät yhdyssanat. Tärkeämpi kuin koko yhdyssanan tavumäärä on perusosan tavumäärä, koska perusosan alussa on aina sivupaino, esimerkiksi ”*puhelin*’lankaa, ”*ranta*’leijona, ”*päivä*’kahvi’seuraa. Myös muut sanat, joissa sivupaino voi liikkua, ovat poikkeuksia. Tällaisia sanoja ovat ”*rakkau*’den, ”*vapau*’den (kolmitavuisia) ja ”*rakka*’uden, ”*vapa*’uden (nelitavuisia).

Varminta on siis riimittää keskenään tasatavuisia sanoja, kuten *helteeseen : viilenneen*. Paritontavuiset, siis yksi-, kolmi-, viisitavuiset jne., sanat riimittyvät helposti keskenään, parillistavuiset (kaksi-, neli-, kuusitavuiset jne.) keskenään. Sen sijaan parillistavuiset ja paritontavuiset sanat eivät useimmiten riimiy, koska painolliset tavut ovat eri asemassa. Kuitenkin parillis- ja paritontavuiset sanat voivat riimittyä keskenään, jos sanapaino voi esiintyä parittoman tavun sijaan parillisella, kuten seuraavissa esimerkeissä.

"katso'mon : "ratkaisu'ton (3 : 4)
 "pään : "itse'ään : "käännyttä'mään (1 : 3 : 4)
 "pestään : "kestämi'sestään (2 : 5)

Näin ollen on liian jyrkkää väittää, ettei parillis- ja paritontavuisia sanoja sovi yhdistää samaan riimipariin, mutta riimittelijän tulee tarkkaan pohtia sanapainoja, jotta sanat todella riimittyvät.

Pahimmillaan parillistavuisen ja paritontavuisen sanan riimittäminen sanapainoista välittämättä rikkoo koko laulun rytmin ja yhtenäisyyden, kuten esimerkissä 17:

- (17) Viimeinen lento niin hieno niin **hento**
 Lempeät tuulet isän saattoi matkaan
 Hän oli vapaa niinkuin on **sudenkorento**
 Lennolta jolta ei palannutkaan
 (Koo 1993: Viimeinen lento.)

Laulussa yritetään riimittää kaksitavuisia sanaa *"hento* ja sanaa *"suden koren'to*, jonka perusosa on kolmitavuisen. Jotta *sudenkorento* riimittyisi, sitä joudutaan painottamaan *"sudenko'rento*, mikä taas tekee sanasta koomisen ja pyrkii muuttamaan sanan merkitystä. Kyseissä laulussa myös musiikin painotus tukee jälkimmäistä painotusta, joten sanoitus istuu mainiosti musiikkiin, mutta kuulostaa absurdilta. (Ks. lukua 7.4.4.)

Niin ikään esimerkissä 18 on riimityksessä rikottu sanapainoja vastaan, ja lopputulos on koominen:

- (18) Sisko, sisko, sisko
 Sä olet kyllä minun **makuuni**
 Sisko, sisko, sisko
 Mut hoidetaan ensin tää **duuni**
 (Sirkesalo 1996: Seksuaalista häirintää.)

Tässä esimerkissä *makuuni*-sanaa on painotettu suomen kielen vastaisesti siten, että ensimmäinen tavu on painoton ja (pää)paino on sanan toisella tavulla: *ma'kuuni*. Näin painottaen riimi on kyllä aito, mutta reaalisesti sääntöjen vastainen. Sanaa on vaikea hahmottaa, ja ensimmäinen tulkinta on (musiikin painotuksen avustuksella) *"minunma "kuuni*, joka alkaa kuulostaa vierasmaalaiselta tai nonsense-riimittelyltä.

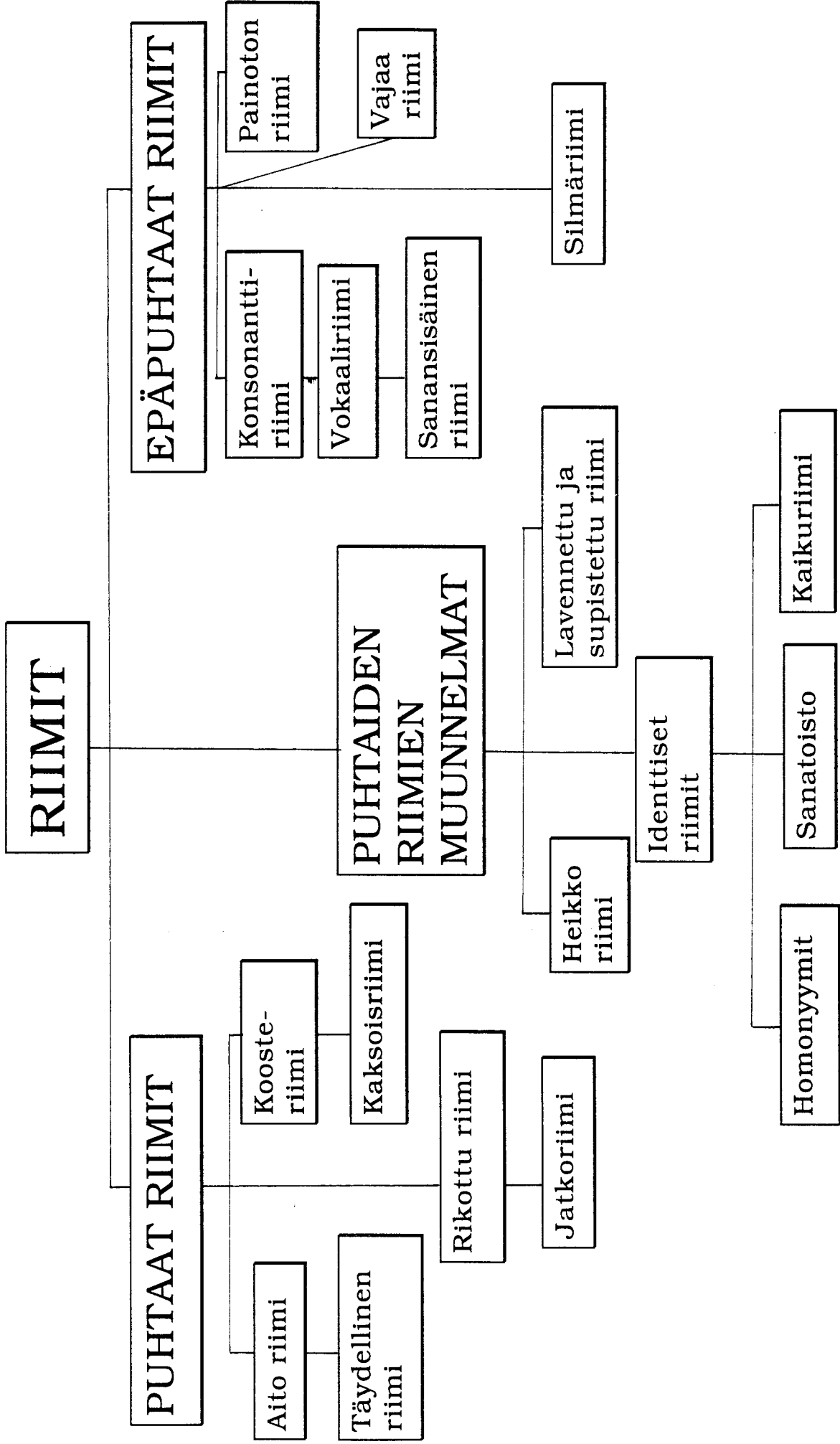
3.3. Riimilajit ja riimin lähisukulaiset

Seuraavassa esitellään eri riimilajeja ja määritellään riimityssääntöjä. Sääntöjen muotoilussa riimi on irrotettu runoyhteydestä: toki riimi yleisimmin esiintyy nimenomaan runojen tai sanoitusten säkeiden lopussa yhdistämässä kahta säettä toisiinsa, mutta toisaalta riimejä käytetään paljon esimerkiksi mainonnassa ja iskulauseissa, joissa riimi ei liity säemuotoon. Riimisäännöissä sanat siis irrotetaan kontekstistaan kahdeksi sattumanvaraiseksi sanaksi, jotka riimittyvät keskenään.

3.3.1. Puhtaat riimit

3.3.1.1. Aito riimi

Aito riimi on riimityksen perustyyppi. Tällaiset riimit täyttävät riimityksen perussäännön: Riimi muodostuu, kun kahden tai useamman sanan äänteet ovat samat painollisen tavun ensimmäisestä vokaalista sanan loppuun asti. Painollinen tavu voi olla joko pääpainollinen tai sivupainollinen (ks. tavun

paino luvusta 2.1.3). Riimin soinnun tulee aina alkaa nimenomaan painollisen tavun ensimmäisestä vokaalista, ei sitä edeltävästä konsonantista tai edeltävistä konsonanteista (vrt. identtiseen riimiin). Aitoja riimejä ovat esimerkiksi *"maa : "aloit'taa, "saan : "nukku'maan, "jäisen : "yksi'näisen*. Aidon riimiparin jäsenten ei tarvitse olla tasatavuisia. Jos riimisanoina on yhtä monta tavua, riimin sointu alkaa vasta sanojen sivupainolliselta tavulta: *"lakai'see : "hikoi'lee*.

Erästä erikoistapausta varten aidon riimin sääntöä täytyy vielä tarkentaa. Jos riimin sointu alkaa **paritontavuisen sanan viimeiseltä tavulta, tavun on oltava pitkä**, jotta riimityksen perussääntö täytyisi. Tällaisia riimisarjoja ovat esimerkiksi seuraavat: *"on : "katso'mon : "sana-varas'ton, "en : "ikui'nen : "vasta'hakoi'sen*. Jos riimisanan viimeinen painollinen tavu on lyhyt, kuten *vuodesta : paarmoja : kuulemma*, riimin sointu on kovin heikko, sillä yhteistä äänneainesta on vain yksi foneemi, viimeinen vokaali. Tällaiset riimit eivät ole aitoja riimejä vaan heikkoja riimejä.

Esimerkissä 19 on käytetty pääasiassa maskuliinisia aitoja riimejä.

- (19) Jarrut pyöriin kirskahtaa, vaunun ovi aukeaa,
 sisään syöksyy kaksi miestä mustanpuhuvaa.
 Pikku-Pete, Iso-Pat, gangstereita molemmat,
 kumpainenkin suurta reikärautaa heiluttaa.
 "Kädet ylös, gentlemen²", huutaa käskyn terävän
 Iso-Pat ja pari kertaa kattoon laukaisee.
 "Viisainta kun jokainen nyt lompsan aukaisee —
 kuula sille, joka kenkkuilee."
 (Helismaa 1967: Meksikon pikajuna.)

Aidoissa riimeissä on riittävästi riimin tuntua, mutta täydelliseen samankaltaisuuteen ne eivät yllä. Usein aidoissa riimeissä riimisanat ovat paritontavuisia, useimmiten kolmitavuisia. Esimerkissä on aitojen riimiparien sekaan eksynyt yksi täysriimiparikin, nimittäin *laukaisee : aukaisee*.

Esimerkissä 20 riimityksen ytimenä ovat feminiiniset aidot riimit.

²Tässä sanoituksessa *gentlemen* tulee ääntää [dzentlemän], jotta riimipari on aito. Ääntämys ei tosin vastaa englannin kielen ääntämissääntöjä (*man* [män], *men* [men]).

- (20) Näimme tähdenlennon meidän katollamme.
Siinä romutimme yhteisen unelmamme.
Näimme tähdenlennon ja kiusaannuimme.
Epätoivoisesti toisiimme takerruimme.
(Leskinen 1991: Ikuinen rakkaus.)

Parillistavuisia aitoja riimejä käytetään paritontavuisia aitoja riimejä vähemmän. Yleensä parillistavuiset riimit ovat kaksitavuisia täysriimejä, kun taas nelitavuisia riimisanonja, kuten esimerkissä, käytetään vähemmän.

3.3.1.2. Täydellinen riimi

On tapauksia, joissa riimin sointu alkaa molempien riimisanonjen pääpainollisesta eli ensimmäisestä tavusta. Yksi- ja kaksitavuisen riimisanonjen viimeinen painollinen tavu on samalla sanan pääpainollinen tavu. Pitämissäkin sanoissa riimin sointu saattaa alkaa jo ensimmäisestä tavusta, kuten riimipareissa *hurraten : surraten, puoltaessaan : suoltaessaan*. Näitä erikoistapauksia kutsun nimellä täysriimi. **Täysriimi muodostuu, kun kahden tasatavuisen sanan äänteet ovat samat pääpainollisen tavun ensimmäisestä vokaalista sanan loppuun**, kuten *"aivan, "laivan ja "vaivan*. Täysriimin voi määrittellä myös siten, että sen äänteet ovat identtiset aloituskonsonantteja lukuunottamatta: *jää : sää, leikin : veikin, tankkia : hankkia, kävelin : sävelin*. Täydellinen riimi on aidon riimin erikoistapaus.

Suomen kielessä täysriimejä on runsaasti. Yksitavuisia ei tosin ole kovinkaan paljon, koska suomen kielessä on yksitavuisia sanoja vähän ja sanonjen taivuttaminen tekee niistäkin harvoista usein monitavuisia. Esimerkiksi sana *tie* pysyy yksitavuisena ainoastaan genetiivimuodossa (*tien*) ja monikon nominatiivimuodossa (*tiet*), muut taivutusmuodot ovat kaksitavuisia (esim. *tietä, tieksi, tiellä, teiden* jne.). Ne harvat yksitavuiset täysriimit, kuten *tie : vie, maa : saa, koi : voi : soi : loi : toi*, ovat huolellisesti loppuunkulutettuja. (Ks. lukua 6.1.)

Useampitavuisia täysriimejä suomen kielestä löytyy mielin määrin, kuten esimerkki 21 osoittaa.

- (21) Kauheessa kiireessä Kaamasen tiellä
lähteellä Masa joi **kauhasta**,
sillä sen täytyi taas kapseli **niellä**,
kun vaivasi niin **eturauhasta**.
Matsonni lausui: — On lahonnut **kölisi**.
Ikämiesryhmä tää pirssissä **mölisi**.
Sitten jo menttiin, ja penkka vain **pölisi** —
matkalla pohjoiseen.

Mies kun tulee tiettyyn **ikään**,
niin ei sillä pelaa **mikään**.
Se näkyy **naamasta**,
kun lakkaa **saamasta** —
jo vain me kimpassa tuumattiin.
(Vainio 1993: Matkalla pohjoiseen.)

Toisinaan tapaa sellaisia riimipareja, joissa toisena riimisanana on yhdyssana, jonka perusosa on täysriimi toisen riimisanan kanssa, kuten esimerkin *kauhasta* : *eturauhasta*. Säännön mukaan tämä ei kävisi täysriimiparista, koska toinen on kolmi- ja toinen viisitavuinen. *Eturauhasta* on kuitenkin yhdyssana ja sen perusosa *rauhasta* on *kauhasta*-sanana täysriimi. Täysriimin tulkintaa voikin lieventää hieman kattamaan myös tällaiset tapaukset: Jos riimiparin toinen riimisana on yhdyssana, joka on riimivasteensa kanssa identtinen yhdyssanan perusosan ensimmäisestä (sivupainollisesta) tavusta sanan loppuun, sana voidaan lukea täysriimiksi.

3.3.1.3. Koosteriimi ja kaksoisriimi

Toisinaan riimiparin osapuolena (tai jopa molempina riimisanoina) on useammasta sanasta koostuva konstruktio, esim. *mukavaan* : *kuka vaan, pianon* : *pian on*, *Einari se* : *ei narise*. Tällaisista riimeistä on käytetty nimitystä **jakoriimi** (Allenius ym. 1994: 56; Launonen 1984: 86). Nimike ei ole itsestäänselvä, se voisi yhtä lailla tarkoittaa luvussa 3.3.1.4 esiteltävää

riimityyppiä, jossa riimisana on jaettu kahteen säkeeseen siten, että sanan sisä-äänteet muodostavat riimin. Davis (1989: 179) käyttää useampi-sanaisesta riimistä nimikkeitä **mosaic rhyme** ja **composite rhyme**. Ilmiölle kuvaavin suomenkielinen nimi voisi olla **koosteriimi**.

Koosteriimi on riimi, jonka riimisana koostuu useammasta kuin yhdestä sanasta (Allenius ym. 1994: 56; Davis 1989: 179; Wood 1992: 32). Koosteriimit sopivat paremmin kevyeen ja humoristiseen kuin vakavaan runouteen. "Rhyming must always give the effect of unobtrusive *naturalness*, or it fails of its proper effect." (Wood 1992: 32.) Koosteriimit antavat riimittelijästä erityisen nokkelan vaikutelman. Juice Leskinen käyttää mielellään koosteriimejä, onpa hänellä yksi kokonainen laulu, joka perustuu pelkästään koosteriimien käyttöön.

- (22) Anna suuta, Molla.
 Paina puuta, Molla.
 Tahdon nautiskella tässä kuutamolla.
 Ihan kohta, Molla,
 tulee lohta, Molla.
 Sun on vartalo kuin Anne Pohtamolla.
- Puhu norjaa, Molla.
 Se on sorjaa, Molla.
 On kuin työssä raatais kumikorjaamolla.
 Mitä tykkäät muuten tästä katkaravusta, Molla?
 Se on pakattu näköjään Hammerfestin savustamolla.
 (Leskinen 1991: Molla.)

Esimerkissä 22 Leskinen leikittelee nimellä Molla, joka riimittyy *-mo-*loppuisten sanojen allatiivimuotojen kanssa. Riimisarjan ensimmäinen pari (esim. *suuta, Molla : puuta, Molla*) ei vielä ole erityisen innovatiivinen, sillä siinä riimitetään keskenään sanat *suuta* ja *puuta*, ja niiden jälkeen lisätään sana *Molla*. Mutta täydentämällä riimisarjan sanalla, jossa ovat samat äänne-elementit kuin aiemmissa koosteriimeissä mutta nimeä Molla ei toisteta nimen funktiossa, Leskinen hyödyntää koosteriimien tehokkuutta viimeiseen pisaraan.

Myös Reino Helismaa on kokeillut koosteriimien käyttöä.

- (23) Minun heililläni vapaus on **rajaton**,
 mutta mulla perin tiukat **rajat on**,
 eikä passaakaan mun olla enää **vallaton**,
 heilin hallussa kun kaikki **vallat on**.
 Minun mielestäni tärkeitä ne **lapset on**,
 mutta heili tahtoo olla **lapseton**,
 siitä asiasta mulla kyllä **ehdot on**,
 mutta heilin kanta onkin **ehdoton**.
 (Helismaa 1967: Heilini ja mä.)

Esimerkissä 23 substantiivista johdetut karitiivadjektiivit, joiden päätte on *-ton*, riimitetään samaisen substantiivin monikon nominatiivimuodon ja *olla*-verbin yksikön 3. persoonan muodon kanssa. Esimerkiksi substantiivista *raja* on tehty karitiivadjektiivi *raja+ton*, ja riimiparina on monikon nominatiivimuoto *rajat + on*. Tarkkaan ottaen tässä laulussa on kyse identtisisistä koosteriimeistä, sillä riimisanat ovat identtiset sanan ensimmäisestä konsonantista alkaen.

Eryteisesti jälkimmäisen esimerkin valossa koosteriimiä on vaikea pitää täysriiminä. Leskisen laulussa "Molla" koosteriimin sanat sulautuvat yhteen, eikä ole välttämätöntä painottaa jälkimmäisen sanan ensimmäistä tavua erityisesti. Sen sijaan Helismaan laulussa riimisanojen merkitysero käy selville nimenomaan sanojen painotuksesta: "*raja'ton* erottuu jaksosta "*rajat'on* vain, jos *t* ennen *o*-vokaalia äännetään selvästi erilleen seuraavasta sanasta ja tavu *on* saa normaalin pääpainon. Käytännössä tällainen riimi ei ääntämyserojen takia ole enää täysin puhdas riimi, vaan ehkä pikemminkin puhtaan riimin muunnelma. Tällainen koosteriimien muodostaminen ei kuitenkaan vaikuta yhtä yleiseltä kuin edellisen esimerkin tapainen, joten koosteriimiä ei ole syytä siirtää kokonaan puhtaiden riimien muunnelmaksi.

Koosteriimien erääksi alalajiksi voidaan ajatella sellaista riimiparia, jossa on molemmissa osapuolissa kaksi yhtä pitkää sanaa, jotka riimittyvät keskenään: *dollari hymyilee : pollari lymyilee* (Leskinen 1991: Keke Rosberg Formula Rock). Tätä ilmiötä kutsun kaksoisriimiksi. Kaksoisriimi on siinä mielessä koosteriimin tapainen, että sekin koostuu kahdesta sanasta. Nyt kuitenkin molempien osapuolten jälkimmäisissä sanoissa aloituskonsonantit ovat erit (*h : l*), joten riimin sointu alkaa kummankin sanan ensimmäisestä

vokaalista muttei ylitä sanarajaa. Kaksoisriimissä on siis peräkkäin kaksi riimiagenttia, jotka saavat myöhemmin täydelliset riimivasteet.

3.3.1.4. Rikottu riimi

Davis käyttää nimikettä **broken rhyme** sellaisista riimeistä, joissa säkeen viimeinen sana katkaistaan siten, että sen sisätavua käytetään riimiagenttina. Davisin mukaan se on arvostettu riimityskeino, jota on käytetty mm. musikaalisanoituksissa. (Davis 1989: 183.)

- (24) Beans could get no **keener re-**
 ception in the **beanery**
 ——
 We could buy no **cleaner re-**
 treat from life's **machinery**
 (Hart 1924: Mountain Greenery.)

Tällainen riiminmuodostus on herättänyt kritiikkiä, mutta siitä löytyy runsaasti näytteitä esimerkiksi saksankielisestä, pääasiassa humoristisesta runoudesta. Saksassa tästä ilmiöstä käytetään nimitystä englannin tapaan nimikettä "der gebrochene Reim", 'rikottu riimi'. (Launonen 1984: 91.) Myös Parkkinen (Allenius ym. 1994 : 57) kommentoi, että sanan jakamista riimityksessä on poikkeuksetta [!] arvosteltu. Esimerkiksi Kaarlo Sarkia on viljellyt tätä riimityyppiä. Parkkinen toteaa, että rikottu riimi tekee koomisen vaikutuksen.

Käytän nimikettä **rikottu riimi** sellaisista tapauksista, joissa **riimiparin osapuolena (yleensä riimiagenttina) on sana, joka ei riimiy sanan lopusta, vaan sanan keskeltä.**

- (25) Hetkinen! Sitten aitoa tunnelmaa:
 Pantse tulee ja soittaa sähkökitaraa.
 Soita tuusannuus-
 kaksi Pieksämäen asemalla **blues.**

Niin ne sortuvat kuvitellut rakenteet:
 on soittoniekat kotiin lähteneet.

Oon kuin turboton **Ros-**
 berg! Pieksämäen asemalla **blues**.
 (Leskinen 1986: Bluesia Pieksämäen asemalla.)

Niin kauan kuin riimin soinnussa olevat äänteet ja tavujen painotukset vastaavat toisiaan täydelleen, voidaan rikottua riimiä pitää puhtaana riiminä.

(26) Kun matkan loppu jo läheni,
 meni taalat — ja ruplat väheni.
 Käsi maassa **kävi**,
 nyt listoja sorvataan.
 No, ei kai ne minua teurasta,
 vaikken olekaan SN-seurasta!
 Multa tukka **hävi**-
 si, kai se korvataan!
 (Leskinen 1986b: Eesti (On my mind).)

Rikottua riimiä laulun kuulija tuskin tunnistaa yhtä selvästi riimiksi kuin lukija, jolla on apunaan säeasettelu. Koska riiminä käytetään vain sanan alkutavuja — ei edes välttämättä selkeitä yhdyssanan alkuosia vaan yhdistämättömänkin sanan alkutavuja —, kuulija todennäköisimmin hahmottaa sanan ensin kokonaisena (esim. esimerkin 26 *hävisi*), ainakin jos riimisanat ovat kaukana toisistaan. Rikottu riimi tuo silti varmasti iloa kuulijalle ainakin myöhemmillä kuuntelukerroilla — ja kiistämättä rikottu riimi antaa kirjoittajasta varsin nokkelan vaikutelman.

3.3.1.5. Jatkoriimi

Jatkoriimi (linked rhyme) on säkeenloppuinen riimi, jota on käytetty erityisesti varhaisessa walesilaisessa runoudessa. Siinä säkeen viimeinen tavu ja seuraavan säkeen ensimmäinen tavu tai sen osa yhdessä tuottavat täydellisen riimiparin, kuten esimerkissä 27:

(27) You are a tax-free **bond**
 You're a Sammy **Cahn**
 Delight

Tässä riimi on muodostettu yhdistämällä *n* sanasta *Cahn* ja *d* sanasta *delight*, jolloin on saatu täydellinen vaste sanalle *bond*. (Davis 1989: 185.) Kyseessä on siis eräänlainen säkeenylitys (enjambement).

Vastaava ilmiö näkyy myös esimerkissä 28:

- (28) Taking my life with a wave of her hand
 Nobody can deny that there's something there
 (Beatles 1966: Here, There and Everywhere.)

Tässä esimerkissä täydellinen riimi sanalle *hand* saavutetaan liittämällä sanaan *can* seuraavan sanan ensimmäinen äänne *d*. Tällä kertaa kyseessä ei ole säkeenloppuinen vaan säkeensisäinen riimitys, mutta tekniikka on silti sama.

Suomenkielisestä runomateriaalista en tätä ilmiötä pystynyt jäljitämään. Kuriositeettina ja ideana riimittelijöille jatkoriimi tulokoon kuitenkin mainituksi.

3.3.2. Puhtaiden riimien muunnelmat

3.3.2.1. Heikko riimi

Aidon riimin yhteydessä mainittiin käsite heikko riimi. **Heikkoja riimejä³ ovat sellaiset paritontavaiset riimisanat, joiden viimeisessä, lyhyessä tavussa vokaali on sama.** Tällä riimityssäännöllä tuotetaan aina heikkoja riimejä. Heikoissa riimeissä riimisanojen riimittyvyys on vain viitteellistä, koska ainoastaan sanojen viimeinen vokaali on sama. Riimipari *paikoissa : seurana* on heikko, sillä sanojen viimeiset tavut ovat lyhyet, ja sanojen ainoa yhteinen äänne on loppu-*a*. Heikot riimit ovat aina paritontavaisia —

³W. K. Wimsatt käyttää samasta ilmiöstä nimitystä **minimum rhyme** eli vähimmäisriimi. Tällaisen riimin sointu perustuu pienimpään mahdolliseen yhteiseen ainekseen. (Launonen 1984: 34.)

sellaiset parillistavuiset riimisanat, joissa sointua on ainoastaan viimeisen, lyhyen tavun vokaalin verran, ovat painottomia riimejä.

Heikot riimit eivät ole enää puhtaita riimejä, vaikkeivät suoranaisesti epäpuhtaitakaan. Heikot riimit ovat suhteellisen tavallisia iskelmä- ja rocklyriikassa, esimerkiksi Pauli Hanhiniemi näyttää käyttävän niitä runsaasti soinnuttamiseen.

- (29) Yks prole liiviin ui kun oltiin jostain jatkoilla
 Se erotteli käytäntöä teoriasta
 Vakuuttavaa vahvistusta sittemmin sai mallinsa
 Kun kuulin tohtorilta olevani raskaana
 Perhettä ei meistä ois tullut tekemälläkään
 (Hanhiniemi 1994: Ooh, Sammy!)
- (30) Puolenpäivän aikaan iski ikävä
 Niin ikävä en ennen muista olleen ikinä
 Puolenpäivän aikaan mentiin pitkin maantietä⁴
 Ja mietin, miten sinut saisin pois mun mielestä
 (Hanhiniemi 1989: Lentojätkä ja tyttökulta.)

Esimerkeissä 29 ja 30 kaikkien riimien sointu on vain yhden vokaalin mittainen. Silti heikoissakin riimeissä on riimin tuntua, sillä riimi alkaa painollisesta vokaalista. Riimin tuntuun voi vaikuttaa myös musiikin painotus, samoin kuulijan ennako-odotus säkeenloppuisesta riimistä.

Jälkimmäinen esimerkki voidaan tulkita joko siten, että ensimmäinen ja kolmas säe riimittyvät keskenään ja toinen ja neljäs keskenään (riimikaava *abab*), tai siten, että kaksi ensimmäistä säettä riimittyvät keskenään ja kaksi jälkimmäistä keskenään (kuten myös myöhemmät säkeistöt riimittyvät; riimikaava *aabb*). Jälkimmäisessä tapauksessa jälkimmäinen riimipari on itse asiassa identtinen heikko riimi, sillä molempien riimisanojen viimeinen tavu on *tä*.

---

⁴Musiikin painotus ohjaa sanan *maantietä* painottumaan kolmitavuisen sanojen tapaan "*maantie'tä*" eikä yhdyssananomaisesti "*maan'tietä*". Voidaan siis katsoa, että tässä yhteydessä kyseessä ei ole painoton vaan heikko riimi.

3.3.2.2. Identtiset riimit

Identtiset riimit (ks. Leino 1982: 111) (< engl. *identities, identical rhymes, identicals*) ovat päällisin puolin puhtaan riimin näköisiä, mutta sen sijaan, että riimin aloittavaa vokaalia edeltäisi riimisanoina eri äänne, sanoissa on samat äänteet. (Davis 1989: 178). Koska sointua edeltävät konsonanttiäänteet ovat samat, identtiset riimit eivät ole puhtaita riimejä (Wood 1992: 30). Englannissa ja suomessa identtistä riimiä ei pidetä onnistuneena, mutta ranskalainen riimitys suosii identtistä riimitystä (McAuley 1966: 58).

Tarkennan määritelmää vielä hiukan: **Identtinen riimi muodostuu, kun kahden tai useamman sanan äänteet ovat samat soinnun aloittavan tavun ensimmäisestä äänteestä sanan loppuun asti.** Useimmiten identtissä riimissä sointu alkaa konsonantilla (*suunnaton : armoton*), mutta myös silloin, jos kummassakaan riimisanassa ei ole soinnun aloittavan tavun alussa konsonanttia, riimi on identtinen (*kunniansa : toisiansa*).

Identtiset riimit kuulostavat falskeilta, koska niissä soinnun vokaalia edeltää sama konsonantti erilaisen konsonantin sijaan. "Identities that try to pass themselves off as rhymes — whether in poetry or in lyrics — have traditionally been considered a flaw." (Davis 1989: 178.) "A practical dictionary of rhymes" kieltää ehdottomasti identtisen riimin käytön: "Once the part of a word to be rhymed is determined — —, everything beyond that must correspond exactly *except* — — the consonant sound immediately preceding the last accented syllable, and this should never correspond." (Holofcener 1962: 4.)

Erotan identtisistä riimeistä neljä eri alaryhmää: sellaiset identtiset riimit, joissa soinnun aloitustavun alkukonsonantti tai -konsonantit ovat samat; riimiparit, joiden jäsenet ovat homonyymeja; saman sanan toiston riimin asemesta (epistrophe); ns. kaikuriimin eli riimin, jossa riimivaste toistaa riimiagentin lopputavut sellaisenaan.

Identtisten riimien päätyyppi tuntuu usein hyvin riimimäiseltä, koska sen sointu on täydellinen, painollisen tavun vokaalista sanan loppuun äänteet ovat samat. Se, mikä identtistä riimeistä tekee tyhjän kuuloisia, on liika identtisyys: kun sointua edeltävä konsonantti on sama, ei korva koe samanlaista mielihyvää kuin kuullessaan samankaltaiset mutta hieman toisistaan poikkeavat äänteet. Identtisiä riimejä vilahtelee lauluissa kohtuullisesti, erityisesti kolmitavuisten riimisanojen viimeiset tavut saattavat useinkin olla identtiset.

Identtinen riimi voi määrittää tarkemmin lukuisia riimityyppejä, kuten aitoa, heikkoa ja painotonta riimiä sekä koosteriimiä.

- (31) identtinen aito riimi:
Kantaaottavuus väistyy tieltä **sen**
Erinomaisen tärkeän kysymyksen
(Eppu Normaali 1984: Afrikka, sarvikuonojen maa.)
- (32) identtinen heikko riimi:
Tiedän olevan hyvää ja kaunista
Enemmän kuin unelma onnesta
(Hanhiniemi 1990: Hyvää ja kaunista.)
- (33) identtinen painoton riimi:
Se paljon antaa
Se paljon ottaa
(Koo 1993: Rakkauden partaalla.)
- (34) identtinen koosteriimi:
Einari se : ei narise
(Juice 1985: Einarin polkupyörä.)

Homonyymit, joita ”riimitetään” keskenään, vaikuttavat täysriimeiltä, mutta ovat identtisiä riimejä. Vaikka sanojen merkitys poikkeakin toisistaan, niiden äänneasu on liian samanlainen tyydyttäkseen korvaa: riimin sointua edeltävistä konsonanteista puuttuu kontrasti. Kutsun näitä nimillä **homonyymiriimi** eli **identtinen täysriimi**.

Vaikka suomen kielessä homonymia — erityisesti sanojen taivutusmuodoissa — tulee väistämättä vastaan, sitä ei näytä käyttävän riimityksessä kovin usein. Tämä voi johtua siitä, että homonyymiriimit

kuulostavat sanatoistolta ja siksi lattealta, vaikka homonymiriimin takana onkin luovaa työtä. Martti Syrjä on käyttänyt muutamia homonymiriimejä:

- (35) TV:n päättävät **elimet**
 Ei vilku **elimet**
 (Syrjä 1984: Taivaassa perseet tervataan.)
- (36) Jos nyt itses **ammut**
 Pian lehmänä **ammut**
 (Syrjä 1984: Peto minussa.)
- (37) Ei mua revi enää reppuni tuo
 taittamaan taivalta **teille**
 viimein palaan kotikorjaamon luo
 viimein laulan lauluni **teille**
 (Syrjä 1984: Nyt reppuni jupiset riimisi rupiset.)
- (38) Erehdyitkin mua
 fiksuksi luulemaan
 Mutta **toisaalta**
 olinhan **toisaalta**
 (Syrjä 1986: Kun jatsia kuunneltiin.)

Esimerkissä 35 *elimet* riimiagenttina tarkoittaa päättäviä tahoja, johtokuntia yms., riimivasteena puolestaan sukupuolielimiä. Esimerkki 36 hyödyntää suomen astevaihtelua: sekä *ammua* että *ampua* taipuvat yksikön toisessa persoonassa muotoon *ammut*. Esimerkissä 37 riimiagentti on *tie*-sanan monikon allatiivi, riimivaste *te*-pronominin allatiivi. Esimerkki 38 on monitulkintaisin: se voidaan tulkita joko sanatoistoksi siten, että *toisaalta* tarkoittaa molemmilla kerroilla 'eri näkökulmasta katsoen', tai homonymiriimiksi siten, että riimiagentti tarkoittaa samaa kuin edellisessä tapauksessa ja riimivaste 'muilta seuduilta'.

Jos homonyymeja haluaa käyttää riimeinä, ne sopivat Davisin mielestä paremmin säkeen sisälle kuin loppuun (Davis 1989: 179).

Sanatoisto eli **epistrophe** on ilmiö, jossa sama sana toistuu peräkkäisten säkeiden lopussa (Davis 1989: 141), siis hieman loppuriimin tapaan. Tämä ilmiö poikkeaa homonymiriimeistä ainoastaan siinä, että nyt riimisanojen merkitykset ovat samat. Siinä missä homonymiriimi saattaa tuoda riimin

vaikutelmaa, epistrophe on pelkkää sanatoistoa. Niinpä sitä ei voikaan pitää varsinaisena riiminä vaan riimin lähisukulaisena.

Iskelmäsanoituksissa sanatoistoa näkee erityisesti silloin, kun koko fraasi toistetaan, jolloin kyseessä ei ole varsinainen riimi.

- (39) Tahtooi taivuin, vietin viikon kuivin **suin**
 Tahtooi taivuin, vietin viikon kuivin **suin**
 (Hanhiniemi 1992a: Kartat mua.)

Ajoittain sanatoistoa käytetään myös riiminomaisesti:

- (40) Mä minne kuljenkin, en ole **yksin**
 Hän seurassaan ken oisi **yksin**
 (Siitonen 1985: Rakkaustarina.)

- (41) Ja mä poltan **tupakan**
 ja sitten toisen **tupakan**
 Ja sitten mietin
 josko soittaisin jollekin
 (Syrjä 1988: Näin kulutan aikaa.)

Kaikuriimi (echo rhyme) on Davisin mukaan runoudessa käytetty leikkisä keino, mutta sanoituksissa harvinaisempi. Riimivaste toistaa riimi-agentin viimeiset tavut sellaisinaan siten, että merkitys muuttuu, kuten esimerkissä 42.

- (42) You! You! You captured my *attention*
Tension Tension Tension
 My fever, my fever is *surprising*
Rising! Rising! (Davis 1989: 185.)

- (43) Oli aika, jolloin ilta tuoksui tuntemattomalta
 Täyttymyksen pelko oli viedä jalat **alta**
 Tiesin, etten välttyä vois enää suudelmalta
 (Hanhiniemi 1994: Pyörteeseen.)

Esimerkissä 43 riimitys ei tunnu erityisen leikkisältä, vaan riimi vaikuttaa tavalliselta aidolta riimiltä. Teknisesti riimisarjan kaksi ensimmäistä riimisanaa muodostavat kaikuriimin.

3.3.2.3. Lavennettu ja supistettu riimi

Davis esittelee kaksi vastakkaista riimityyppiä (molemmat kahdella nimikkeellä), *trailing/augmented rhyme* ja *apocopated/diminished rhyme*. Kutsun näitä matemaattisin termein **lavennetuksi** ja **supistetuksi riimiksi**.

Trailing rhyme on riimi, jossa riimiagentti riimitetään joko kaksitavuisen vastaparin ensimmäisen tavun kanssa tai kaksisanaisen vastaparin ensimmäisen sanan kanssa. Näin syntyy täydellinen riimi "plus a trailing syllable". (Davis 1989: 184.)

- (44) So you can **cook**
While I stand **looking**
— —
I'll let them **sting**
Me on the **finger**
(Hart 1924: Mountain Greenery.)

Augmented rhyme puolestaan on termi, jota Davis käyttää sellaisista riimipareista, joissa jälkimmäistä on pidennetty konsonantilla (yleensä *d, g, s, t, v*), kuten *rain : stained, plunder : wondered, pain : strange, rent : cents, harbour : starboard, mess : chest, play : crave, blue : gratitude* (Davis 1989: 189). *Trailing rhyme* ja *augmented rhyme* ovat hyvin läheisiä sukulaisia, joten yksinkertaistaakseni riimijaottelua yhdistän molemmat käsitteeseen **lavennettu riimi**. Lavennetussa riimiparissa riimivaste riimittyy muuten täydellisesti riimiagentin kanssa, mutta riimivasteessa on lisäksi ylimääräinen äänne tai tavu, kuten esimerkeissä 45—47.

- (45) Tää on käsittämätöntä
Siis mä en käsitä
Mitä sulla on silmissäs
(Hanhiniemi 1987: Kaunis olet, olet ihana.)
- (46) Hikiset siivut, turha lempee esittää
Kummankaan, sä et sano nimeeskään
(Hanhiniemi 1989: Hikiset siivut.)
- (47) – Mut entäs C-molli-Olli?
se on tosi kova kolli...
– Se surkeuttaan ruikuttaa,
ei toimi rock'n'rolli.

Sille sopii *hollitupa*,
havainnollisuus on sille ies.
(Leskinen 1986b: Jalkahiki-Viki.)

Esimerkeissä 45 ja 46 riimivasteen lopussa on yksi äänne enemmän kuin riimiagentissa. Esimerkissä 45 riimi ilman ylimääräistä loppuäännettä olisi heikko riimi ja esimerkissä 46 aito riimi, joten niistä voidaan käyttää nimikkeitä lavennettu heikko riimi ja lavennettu aito riimi.

Esimerkissä 47 täydellinen riimisarja *moll* : *Olli* : *kolli* : *rolli* saa jatkoa riimeistä *hollitupa* ja *havainnollisuus*, joissa riimisarjan täydellisyys jatkuu sanan sisällä. Sanan *hollitupa* määriteosa riimittyy täydellisesti riimiagenttien kanssa, sanassa *havainnollisuus* on ylimääräinen tavu riimin soinnun jälkeen. Molemmat ovat siis lavennettuja riimejä. Jos kahden viimeisen säkeen säejakoa muutettaisiin, riimit olisivat rikottuja riimejä:

Sille sopii *holli-*
tupa, havainnolli-
suus on sille ies.

Riimiagentti saa kuulijan odottamaan täydellistä riimiparia. Lavennettu riimi antaa kuulijalle sen, mitä hän odottaa — ja vielä enemmänkin. Siksi Davis pitää tätä tyydyttävimpänä vaihtoehtona täydelliselle riimille. Tämän riimivaihtoehdon käyttö lisää huomattavasti tuoreita vaihtoehtoja riimitykseen. (Davis 1989: 189.)

Apocopated rhyme on trailing rhymen vastakohta. Riimiagentti on kaksitavuinen tai kaksisanainen, sen vastaparina on yksitavuinen sana, jolloin syntyy "a cut-off (apocopated) effect": *answer* : *chance*, *clung to* : *sung*, *wider* : *pride*. (Davis 1989: 184.) **Diminished rhyme** on augmented rhymen vastakohta, jossa riimiagenttina on täydellisempi sana: *around* : *down* (Davis 1989: 189). Yhdistän molemmat riimityypit nimikkeeseen **supistettu riimi**. Supistetussa riimissä siis riimivaste riimittyy täydellisesti riimiagentin kanssa lukuunottamatta riimiagentin viimeistä tavua tai äännettä, jolle riimivasteessa ei ole vastetta.

- (48) Ruumiini mä voin pistää tekeen mitä *vaan*
Mut mun sydän vikuroi, mä en sille mitään *saa*
(Hanhiniemi 1986: Mennään meille.)
- (49) Kuivin suin kutistuin, mietin kuinka paisuukaan
mies kun se kielen kolpakossa kostuttaa
(Hanhiniemi 1990: Monta kertaa.)
- (50) On nainen *lähde*, ei luotaan *lähde mies*,
herran *tähde*
(Syrjä 1980: Herran tähde.)

Davisin mielestä supistettu riimi ei ole niin tyydyttävä kuin lavennettu, koska se tuottaa kuulijalle pettymyksen:

For example, if we hear the word *around* first, the expectation is to hear *found*, *ground* and so on. If the sound of the rhyme mate is smaller, as in the word *down*, not only is the matching an unequal one, but more important, the hearer may be confused. While he is straining to distinguish exactly what word was sung (*downed?* *drowned?*), the song is moving forward and the plot unfolding. (Davis 1989: 189.)

Sekä lavennettu että supistettu riimi liittyvät myös rikottuun riimiin. Käytännössä rikotun riimin sekä lavennetun ja supistetun riimin erona on kirjoitusasu: rikotussa riimissä käytetään säkeenylitystä eli riimiagentin tai -vasteen ylimääräiset äänteet tai tavut kirjoitetaan seuraavan säkeen alkuun, lavennetussa ja supistetussa riimissä saman säkeen lopuksi.

3.3.3. Epäpuhtaat riimit

Riimi, joka ei täytä aidon riimin määritelmää, on epäpuhdas riimi. Epäpuhtaiksi riimeiksi kutsun sellaisia tapauksia, joissa riimisanat osittain täyttävät puhtaan riimin määritelmän mutta osittain eivät.

Englannissa täydellisen riimin vaihtoehtoja kutsutaan nimillä **near rhyme**, **approximate rhyme**, **slant rhyme**, **oblique rhyme** ja **false rhyme**. Davis kehottaa käyttämään kevyessä musiikissa mieluummin epäpuhtaita riimejä kuin jättämään riimit kokonaan pois. Käytettävissä olevat puhtaat

riimit eivät aina riitä, kun taas epäpuhtaat riimit moninkertaistavat riimitysmahdollisuudet. (Davis 1989: 187.)

3.3.3.1. Konsonanttiriimi

Konsonanssi (engl. **consonance**) on ilmiö, jossa viimeiset konsonanttiäänteet ovat samoja, mutta edeltävä vokaali eri, kuten *soon* : *own*, jossa loppu-*n* on yhteinen, mutta [uu] ja [ou] erilaiset. (Davis 1989: 187; Drake 1994: 100; McAuley 1966: 55; Wood 1992: 38.) Termiä konsonanssi käytetään suomenkielisessä riimitysterminologiassa lukuisissa merkityksissä (ks. lukua 2.2.5), joten käytän sen sijaan termiä **konsonanttiriimi**. Sellainen riimipari, jonka yhteistä ainesta ovat riimin soinnun konsonantit, on **konsonanttiriimi**. Konsonanttiriimissä voivat soinnun vokaalit vaihdella tai vokaaleissa voi olla kvantiteettiero.

- (51) Ja sullahan on feminiinim**ankeli**!
ei putkellesi istu kukaan **enkeli**!
(Leskinen 1985: Einarin polkupyörä.)

Englantilainen riimiterminologia erottaa konsonanssin alatyypiksi parariimin (pararhyme). Siinä koko sanan konsonanttiäänteet ovat identtisiä, mutta vokaaliäänteet erilaisia: *moan* : *mourn*, *wild* : *world*, *laughed* : *left*, *nine* : *noon*, *summer* : *simmer*, *winter* : *want her*. (Davis 1989: 188—189; Leech 1969: 89.) Tämän termin omaksuminen suomalaiseen käyttöön on turhaa: sellaisista konsonanttiriimeistä, joissa kaikki konsonantit ovat samat, voidaan käyttää nimikettä **identtinen konsonanttiriimi**.

- (52) Niin kaanis oli ilima,
mutta kaaniimpi oli **Hilima**
ja hempeesti **helema** siellä tuulessa heilahtelj.
(Salama 1981: Savonmuan Hilima.)

Konsonanttiriimi oli yleinen vanhoissa englantilaisissa balladeissa, ja monet englantilaisen runouden mestarit käyttivät sitä riimin sijaan. Esimerkiksi Shakespeare käytti rakkausrunoissaan seuraavanlaisia konsonanttiriimejä: *scant : want, fast : guest, pass : was, wrong : young*. (Davis 1989: 187; Drake 1994: 100; Wood 1992: 38.)

Konsonanttiriimi lisää riimivalikoimaa: esimerkiksi *orange* on sanan *arrange* konsonanttiriimi (Fraser 1970: 64). Toisinaan on vaikea sanoa, onko kirjoittaja käyttänyt tarkoituksellisesti konsonanttiriimiä vai sattumalta epäpuhdasta riimiä. Esimerkiksi Yeats on riittänyt sanaparit *sun : on* sekä *that : but*, jotka eivät ole varsinaisia riimejä vaan konsonanttiriimejä (Fraser 1970: 65). Silmäriimejä ei voida kutsua varsinaisiksi riimeiksi, mutta usein ne ovat konsonanttiriimejä, kuten *earth : hearth, cough : enough* (Wood 1992: 29).

3.3.3.2. Vokaaliriimi

Assonanssi eli puoliriimi (engl. *assonance*) on termi, jota vanhat runousopit käyttävät kuvaamassa riimejä, jotka eivät vastaa äänneasuiltaan täydellisesti toisiaan, kuten *kullan : tulla, laulaa : rauhaa*. (Ks. lukua 2.2.5.) Usein tällaisessa puoliriimissä riimisanojen vokaalit ovat toisiaan vastaavat, mutta konsonantit vaihtelevat. Koska termi *assonanssi* on monitulkintainen, käytän sen sijaan termiä **vokaaliriimi**. **Vokaaliriimissä riimin soinnun vokaalit ovat identtiset painollisesta tavusta sanan loppuun, mutta konsonanteissa esiintyy vaihtelua.** Vokaaliriimissä voivat soinnun konsonantit vaihdella (esimerkit 53—55) tai konsonanteissa voi olla kvantiteettiero (esimerkki 56).

(53) Oi ajat **tukalat**
 Kaikuvat käskyt **napakat**
 Pois viinat **tupakat**
 Viinakaupat **kapakat**
 (Syrjä 1984: Taivaassa perseet tervataan.)

(54) Ojat pullollaan pitkätukkia
 Antaa kaikkien kukkien **kukkia vaan**
 (Syrjä 1985: Vuonna 85.)

- (55) Miksi en saavuttaa
saavuttaa en saa
Sitä hetkeä **jolloin en**
elä **tolloillen**
(Syrjä 1990: Kun olet poissa.)
- (56) No, me selitettiin, että kun viimeks oli,
kaikki taka-vari-**koitiin**,
ja jos ei nyt löydy grammaakaan,
turha meitä on tulla **moittiin**.
(Leskinen 1986a: Pilvee pilvee.)

Vokaaliriimiä käytettiin vanhassa ranskalaisessa runoudessa, ja nykyäänkin vokaaliriimi on käytössä espanjankielisessä runoudessa. Vokaaliriimin toisto ei ole yhtä selkeätä kuin riimityksessä, mikä luultavasti on vaikuttanut siihen, että vokaaliriimistä ei ole tullut yhtä suosittua soinnutuskeinoa kuin riimityksestä. Silti nykyisissä lauluissa käytetään vokaaliriimiä puhtaiden riimien sijaan. (Davis 1989: 189; Wood 1992: 30, 38.)

Woodin mukaan konsonantti- ja vokaaliriimiä voi käyttää riimityksessä tietoisesti, mutta kirjoittajan tulisi aina muistaa, että kumpikaan ei ole korrektia riimitystä. (Wood 1992: 31.)

3.3.3.3. Sanansisäinen riimi

Sanansisäinen riimi tarkoittaa sellaista riimisanojen yhteensointuvuutta, jossa sanan sisällä on epäsystemaattisesti yhteistä ainesta, siis yhteinen aines ei rajoitu konsonantteihin tai vokaaleihin tai alkuäänteisiin tai loppuäänteisiin. Tällainen riimipari voisi olla esimerkiksi *kultaa : kiiltää*, jossa *lt* sanan keskellä on riimisanojen yhteistä ainesta.

- (57) Kai tiedät, **Timppa**, että **kimppaa** kannatan!
Ja **Hampan** kanssa **humppaa** tahdon mennä!
Kai **Jamppa** hankki **Camparin** ja **shamppanjan**!
Jos ei, en silti murheisiin lennä.
Kun **Seppo** teki **kepposen**, ja käy tamtam!
Juankoski Here I Come!
(Leskinen 1985: Juankoski Here I Come.)

Esimerkissä 57 on runsaasti sanansisäisiä riimejä, joista osaa voidaan nimittää myös konsonantti- tai vokaaliriimiksi, osaa lavennetuksi. Konsonanttiriiminä voidaan pitää riimiparia *Timppa : kimppaa*, jonka täydellisestä riimistä erottaa ainoastaan loppuvokaalin kvantiteettiero. *Hampan : humppaa* voisi olla identtinen konsonanttiriimi, jos kvantiteettiero *p : pp* ei olisi. Riimipari ei voi olla myöskään vokaaliriimi, koska ensimmäisessä tavussa vokaali vaihtelee ja jälkimmäisessä on kvantiteettiero.

Selvä sanansisäinen riimisarja on *Jamppa : Campparin* [kampparin] : *shamppanjan*, jossa yhteistä on identtinen osuus *amppa*, samoin *Seppo : kepposen*. Molempia riimiesimerkkejä voisi pitää myös lavennettuina riimeinä, koska puhdasta riimin sointua seuraa sointuun kuulumaton tavu.

3.3.3.4. Vajaa riimi

Vajaa riimi on erikoistapaus, joka vaikuttaa puhtaalta riimiltä, mutta jonka jokin äänne-ero tekee epäpuhtaaksi. Käytän tätä termiä kuvaamassa seuraavanlaisia riimipareja, jotka ovat lähes täydellisiä riimejä.

- (58) Suru soittaa mielen mustin **koskettimin**
Vahingossa vaikka valkoista **koskettikin**

— —
Se täyttää välin **korvien**
Siellä soittaa Juha **Torvinen**
(Syrjä 1985: Kitara, taivas ja tähdet.)

- (59) Yö on hiljaa ja antaa minun kuunnella **itseänsä**
ajatusteni huonossa seurassa mykkiä **vitsejänsä**
(Syrjä 1990: Kun olet poissa.)

Martti Syrjän loihtimat riimiparit esimerkeissä 58 ja 59 kuulostavat aidoilta, jopa täydellisiltä riimeiltä — riimipari *koskettimin : koskettikin* lähes homonymialta tai sanatoistolta —, mutta jokin pieni yksityiskohta, jonka useimmiten erottaa vasta tarkemman analyysin myötä, paljastaa, että riimipari ei olekaan puhdas. Kiistämättä näissä riimeissä on hyvin paljon riimin tuntua, mutta niitä ei pysty vaikeuksitta liittämään mihinkään

riimikategoriaan ilman, että riimilajien määritelmiä muutettaisiin ja lievennettäisiin. Vajaa riimi olkoon siis riiminomaisten sointuvien sanojen ylijäämäryhmä, johon luokitellaan ne riimit, joita ei voi väittää sen paremmin aidoiksi, heikoiksi tai identtisiksi riimeiksi kuin lavennetuksi tai supistetuksikaan, ja jotka ovat liian täyteläisiä konsonantti- tai vokaaliriimin määritelmiin. Esimerkeiksi keräämäni vajaat riimit olisivat täydellisiä riimejä ilman pienen pientä eroavaisuutta riimisanojen keskellä.

3.3.3.5. Painoton riimi

Davis kutsuu nimellä **unstressed rhyme** sellaista riimiparia, joissa riimin sointu alkaa vasta viimeisestä, painottomasta tavusta, kuten *given : heaven, hollow : willow, river : under* (Davis 1989: 189). Katteoria kuuluu epäpuhtaisiin riimeihin, koska se rikkoo riimin perussääntöä vastaan: riimin sointu ei ala painollisen tavun ensimmäisestä vokaalista.

Davis käyttää nimikettä **light rhyme** tai **weakened rhyme** riimistä, jossa painollinen tavu riimitetään painottoman kanssa. Tätä on käyttänyt esimerkiksi Emily Dickinson (*bee : revery*), ja sitä tapaa myös lauluissa, esimerkiksi Beatlesien kappaleessa "She's leaving home": *thoughtlessly : me*. (Davis 1989: 184.)

Myös suomenkielisissä sanoituksissa tapaa riimipareja, joissa sointu ei ala molempien jäsenten painolliselta tavulta, vaan joko siten, että tavu on toisessa sanassa painollinen ja toisessa painoton, tai tavu on molemmissa riimisanoissa painoton. Kutsun näitä riimilajeja nimellä **painoton riimi**. Tällaiset riimit ovat heikon riimin sukua, mutta — jos mahdollista — riimeinä vieläkin heikompia. Niinpä painottomat riimit ovat epäpuhtaita riimejä.

Sellainen riimipari, jossa riimin sointu alkaa joko molemmissa tai toisessa riimisanassa painottomalta tavulta, muodostaa painottoman riimin. Painottoman riimin muodostavat esimerkiksi sellaiset parillistavuiset

sanat, joissa riimin sointu alkaa parillisesta eli painottomasta tavusta. Jos sointu alkaa vasta parillistavuisen sanan viimeisestä tavusta, riimi saattaa muistuttaa heikkoa riimiä. Heikonkin riimin sointu alkaa aina painollisesta tavusta. Riimipareissa *leima : kuoma* ja *tietä : yönä* sointu alkaa vasta painottomalta tavulta, joten riimit ovat painottomia. Riimipareista edellinen on soinnultaan hieman vahvempi, koska sanojen viimeiset tavut ovat identtiset. Jälkimmäisessä sointu tuntuu jo hyvin heikolta, koska ainoastaan sanojen viimeinen äänne on sama. Painottoman riimin voivat myös muodostaa paritontavuiset riimisanat, joissa riimin sointu alkaa parillisesta eli painottomasta tavusta. Esimerkiksi riimipari *"kirjoitin : "soitin* on painoton.

Painoton riimi tuntuu takaperoiselta, koska sointu alkaa painottomalta tavulta. Hyvin heikot painottomat riimit eivät välttämättä tunnu enää riimeiltä ollenkaan.

Toisinaan vaikuttaa siltä, että painoton riimi on valittu, jotta riimi istuisi musiikin painotuksiin, toisinaan taas painoton riimi ontuu sekä riiminä että musiikin kanssa. Wood (1992: 35) pitää painollisen ja painottoman tavun (*anguish : wish, ring : wedding*) riimitystä tehokkaana, kunhan sitä käytetään säästeliäästi. Sitä vastoin Launonen (1984: 27) toteaa, että tällaiset riimit (*rosoinen : soinen*) eivät ole varsinaisia loppusointuja, vaan ne voisi kategorisoida jopa antiriimeiksi. Myös Davis tuomitsee painottomien riimien käytön.

Many a beautiful melody has been marred by an inept lyricist who warped the pronunciation of a two- or three-syllable word to accommodate the musical accent. The ear winces at the sound of such offenders as *resCUE*, *yesterDAY* and *harmoNY*. (Davis 1989: 184.)

- (60) Se paljon antaa
 Se paljon ottaa
 Hyvää matkaa
 Partaalle rakkauden
 Jää ne kaikki menneet
 Vieraat vuoteet
 Matkaa teet
 Partaalla rakkauden
 (Koo 1993: Rakkauden partaalla.)

Esimerkissä 60 riimin sointu alkaa kaksitavuisen sanan viimeiseltä, painottomalta tavulta, joten riimi on painoton. Musiikin painollinen isku osuu riimin soinnulle, kuten riimityksessä yleensäkin (ks. lukua 7.3.1), mutta koska suomen kielessä ei ole luontevaa painottaa sanan parillista tavua, laulun rytmi tuntuu takaperoiselta ja riimitys vajavaiselta. Kiintoisaa onkin, että heikossa riimissä (esimerkki 61), jossa yhden vokaalin mittainen riimin sointu alkaa paritontavuisen sanan viimeiseltä tavulta, on enemmän riimin tuntua kuin painottomassa riimissä, jossa riimin soinnussa on kolme yhteistä äännettä, kuten esimerkin 60 ensimmäisessä riimiparissa *antaa : ottaa*.

- (61) Tähän aikaan vuodesta
Heinäpoutaa ja paarmoja
Etelässä kuulemma
Jo illat pimenee
(Hanhiniemi 1992b: Tähän aikaan vuodesta.)

3.3.3.6. Silmäriimi

Silmäriimi (engl. *eye rhyme*) eli visuaalinen sointu tarkoittaa sellaista riimiparia, joka sointuu yhteen kirjoitusasultaan, muttei ääntämykseltään eli alkukonsonantteja lukuunottamatta sanan kirjoitusasut ovat identtiset. Englannissa silmäriimejä ovat mm. *cough : enough : plough : though : through*. Silmäriimiä ei tulisi sekoittaa puhtaisiin riimeihin. (Allenius ym. 1994: 56—57; Davis 1989: 179; Mattila 1984: 64; Wood 1992: 29—30.) Leech (1969: 92) toteaa, että englannissa silmäriimit ovat toisinaan "tolerated as a license". Fraser (1970: 61) nimittää silmäriimejä nimellä *courtesy rhymes*. Hän toteaa, että perinteisesti ne on hyväksytty englantilaiseen runouteen. Kannattaa kuitenkin muistaa, että englannin ääntämys on vuosisatojen saatossa muuttunut hyvin paljon, joten riimi, joka näyttää silmäriimiltä, on saattanut olla kirjoittajalleen puhdas riimi (Leech 1969: 93).

Silmäriimi on suomenkielisessä runoudessa harvinainen (Mattila 1984: 64), joidenkin kirjoittajien mukaan jopa mahdoton (Launonen 1984: 34).

Joitain silmäriimitapauksia suomessakin tavataan, mutta Parkkisen mukaan ne liittyvät loppukahdennukseen: *lie nyt* (ääntyy *lien nyt*) : *vienyt; viel' on* (ääntyy *viell on*) : *kielon*. (Allenius 1994: 57.)

Silmäriiminä voi pitää tapauksia, joissa niin moni säe erottaa riimiparin osat, että riimiä on vaikea kuuloaistin avulla tavoittaa (Mattila 1984: 64).

Sellainen riimipari, jonka riimisanojen kirjoitusasut sointuvat yhteen mutta jotka äännettäessä eivät soinnu toisiinsa, on silmäriimi.

4. KVANTITATIIVISIA HAVAINTOJA

4.1. Yleisiä havaintoja aineiston riimeistä

Keräsin aineistosta riimittyvät sanat ja listasin ne Wlist-ohjelmalla, joka lajitteli sanat aakkosjärjestykseen sanan lopusta käsin. Näin varsinaisten riimittyvien muotojen erottelu nopeutui. Aineistossani on 15 116 riimisanaa, joista eri sanamuotoja on 9 175. Näin 60,7 prosenttia aineistosta on ensimmäistä kertaa esiintyviä riimisanoja.

Olen jakanut sanoittajat karkeasti kahteen ryhmään, iskelmä sanoittajiin (Reino Helismaa ja Juha Vainio) ja rocksanoittajiin (Juice Leskinen, Martti Syrjä ja Pauli Hanhiniemi). Aineiston lauluista on yli kolmannes iskelmiä, ja näistä iskelmistä poimittiin yli 40 prosenttia aineiston riimisanoista.

Eniten riimisanoja sanoittajista on kerätty Juice Leskiseltä, mikä johtuu siitä, että hänen osuutensa aineistossa on suurin. Vähiten riimejä puolestaan on Martti Syrjältä, jonka sanoitusten määrä tässä aineistossa on pienin.

TAULUKKO 1. Riimisanat tutkimuksen aineistossa sanoittajittain.

Sanoittaja	Lauluja	Riimisanoja	Eri sanoja	Eri sanoja / riimisanoja	Riimisanoja/ laulu
Iskelmä sanoittajat					
Helismaa	126	3164	2002	63,27	25,11
Vainio	102	2868	1948	67,92	28,12
Yht.	228	6032			26,46
Rocksanoittajat					
Leskinen	236	6294	4679	74,34	26,67
Syrjä	56	1375	1090	79,27	24,55
Hanhiniemi	97	1415	1087	76,82	14,59
Yht.	389	9084			23,35
Kaikki yht.	617	15 116	9175	60,70	24,50

Eniten erilaisia riimisanoja aineistossani on Martti Syrjällä, lähes neljä viidestä, vähiten Reino Helismaalla, jolla eri riimisanoja on vain kolme viidestä. Syynä siihen, että Martti Syrjä tässä aineistossa harvoin käyttää samaa riimiä useaan kertaan, voi olla se, että aineistossa on vain vähän hänen laulujaan.

Koska eri sanoittajilta on aineistossa eri määrä lauluja, edellä mainittuja lukuja ei voi vertailla keskenään. Selkeä vertailuluku voisi olla riimillisten ja riimittömien säkeiden suhde eri sanoittajilla, mutta tällaista absoluuttista suhdelukua on mahdoton laskea, koska laulu voidaan jakaa säkeiksi eri tavoin. (Säejaon ongelmaa pohditaan luvussa 7.1.) Sen sijaan oli mahdollista laskea riimien määrä laulua kohti kullakin sanoittajalla. Koska laulut ovat pituudeltaan, rakenteeltaan ja riimikaavaltaan hyvinkin erilaisia, tätä ei voi käyttää tarkkana vertailulukuna, mutta se antaa kuitenkin jonkinlaista yleiskuvaa riimien määrästä eri sanoittajilla.

Keskimäärin koko aineistossa riimisanoja on käytetty laulua kohti 24,5, mikä on melko paljon, kun ottaa huomioon, että aineistossani kertosäkeiden riimit on laskettu vain kertaalleen. Eniten riimejä aineistoni sanoittajista käyttää Juha Vainio, jolla riimisanoja on noin 28 laulua kohti. Vähiten riimejä on odotuksenmukaisesti Pauli Hanhiniemellä, jolla laulua kohti on noin 14 riimisanaa, siis vain puolet Vainion riimien määrästä. Iskelmäsanottajien lauluissa on keskimäärin kolme riimisanaa enemmän kuin rocksanoittajien lauluissa.

Laskennallisen arvon mukaan seuraava laulu on Vainion tuotannossa keskimääräisen riimikäs, sillä siinä on 28 riimiä. Kertosäe on kirjattu vain kertaalleen laulun loppuun.

- (62) Saimaan saarella pikkuinen **torppa**,
istuu portailla Nestori Miikkulainen.
Huuliharppuaan soittaa, ja **norppa**
nousee pinnalle pärkähtäen.
Aallon alla se suunnisti soittajan **luo**,
sille tuttua tutumpi on sävel **tuo**.
Laulu kertoo näin mitä on yksin kun jää,
hyvin hylje sen ymmärtää.

Saimaan saarella pikkuinen **torppa**,
sinne elämän toveri tahtonut **ei**.
Yksin Nestori jäi kuten **norppa**,
myös sen kumppanin kohtalo **vei**.
Suuri Saimaa mut sata on hylkeitä **vaan**,
kohta jäljellä ei ehkä ainuttakaan.
Huuliharppua soittelee Miikkulainen,
yksi ymmärtää kaipuun **sen**.

Saimaan saarella pikkuinen **torppa**,
istuu portailla Nestori Miikkulainen.
Lepokivellään iäkäs **norppa**
katsoo ystävää ymmärtäen.
Suuri Saimaa, mut naista sen rannoilta **vaan**
ei näin tuuliseen saareen saa asettumaan.
Kuten norpan, on määrä myös Miikkulaisen
olla sukunsa viimeinen.

Tanssittu koskaan ei Nestorin **häitä**,
maailma houkutti pois morsion.
Vanhojapoikia viiksekkäitä
mies sekä hylje kumpikin **on**.
(Vainio 1993: Vanhojapoikia viiksekkäitä.)

Seuraavassa taulukossa on jokaisen sanoittajan kymmenen yleisintä riimisanaa. Sanoittajittain oli mahdotonta löytää sellaista kohtaa frekvenssi-luettelosta, josta listan olisi voinut luontevasti katkaista, sillä jokaisella sanoittajalla on monia riimisanoja, jotka esiintyvät yhtä usein. Kymmenen yleisintä riimisanaa sai helposti erotettua muilta sanoittajilta paitsi Syrjältä. Hänellä viisi sanaa esiintyi viidesti, joten ne on kaikki lueteltu taulukossa.

Aineistossani Helismaa käyttää vähiten erilaisia riimisanoja. Hänen riiminsä ovat usein ns. helppoja riimejä, siis odotuksenmukaisia ja tuttuja riimejä. Hänen kymmenen yleisintä riimisanaansa ovat sangen tavallisia riimisanoja: *saa* (55 esiintymää), *on*, *vaan*, *sen*, *ei*, *vain*, *soi*, *maa*, *pois*, *niin* (21). Yhteensä nämä kymmenen riimisanaa kattavat kymmenesosan hänen kaikista riimisanoistaan.

TAULUKKO 2. Yleisimmät riimisanat aineistossa sanoittajittain.

Helismaa	Vainio	Leskinen	Syrjä	Hanhiniemi					
saa	55	sen	41	teen	40	on	17	saa	29
on	49	on	35	saa	40	näin	10	vaan	26
vaan	43	vaan	33	jää	39	en	8	on	18
sen	36	saa	29	on	36	sen	8	sen	15
ei	33	jää	22	blues	33	saa	8	maa	11
vain	29	pois	17	sen	32	nään	7	en	9
soi	29	viimeinen	16	vaan	32	jään	6	mitään	8
maa	23	ystävään	14	vain	22	mua	6	saan	8
pois	21	näin	14	elämää	21	sua	6	unohtaa	7
niin	21	soi	14	en	21	tuo	5	ollenkaan	7
						jäin	5		
						teen	5		
						taivaan	5		
						meen	5		

Juice Leskisen kymmenen yleisintä riimisanana esiintyvät kaikkiaan 316 kertaa, mutta tämä on ainoastaan 5 prosenttia hänen kaikista riimeistään. Leskisen yleisimpien riimisanojen joukossa on harvinaisempi riimisana *blues* (33 esiintymää). Tämän sanan esiintymiä lisää kappale "Bluesia Pieksämäen asemalla" (Leskinen 1986b), jossa *blues* esiintyy riimisanana 30 kertaa seuraavaan tapaan:

- (63) Kun häipynyt on kaikki todellinen,
niin helposti syntyy kuvitellen
toinen todellisuus:
Pieksämäen asemalla **blues**.

Jospa kuvittelisin bassonsoittajan,
niin bluesista saisin tanakamman.
syntyis joustavuus
ja soisi Pieksämäen asemalla **blues**...

Ja rumpalin tietysti funtsia voin,
joka soittaa hikoilevin kainaloin,
Näin syntyy svengi **uus**:
kulkee Pieksämäen asemalla **blues**...

Ja sitten täyteläisyyttä hiukkanen,
sitä antaa kaksitoistakielisen
syvä soinnukkuus,
ho-hoo, Pieksämäen asemalla **blues**...
(Leskinen 1986b: Bluesia Pieksämäen asemalla.)

Juha Vainion ja Pauli Hanhiniemen kymmenen yleisintä riimisanaa kattavat kummaltakin sanoittajalta lähes kymmenesosan riimisanoina. Vainiolla kymmenen joukossa ovat sellaiset hieman harvinaisemmat riimisanat kuin *viimeinen* ja *ystävään*, jonka esiintymistä puolet on kappaleesta "Kun kohtaat ystävään".

- (64) Kun kohtaat **ystävään**
 ethän kerro mun kyynelistäin.
 Ei tietää koskaan saa
 kukaan tuskaani ahdistavaa.
 Kun kohtaat **ystävään**
 kerro kuinka mä riemuihin jäin.
 Kerro näin, juuri näin,
 kun sä kohtaat mun **ystävään**.
 (Vainio 1993: Kun kohtaat ystävään.)

Hanhiniemen yleisimmistä riimisanoina *mitään*, *unohtaa* ja *ollenkaan* eivät kuulu koko aineiston tavallisimpiin riimisanoihin. *Mitään*-sanan esiintymistä valtaosa on kappaleesta "En oo kuullut mitään".

- (65) En oo kuullut mitään, jos multa kysytään
 En ala sekaantumaan toisten elämään
 En oo kuuluut mitään, jos multa kysytään
 Jokainen kai pitää huolta itsestään
 (Hanhiniemi 1994: En oo kuullut mitään.)

Syrjänkin kymmenen yleisintä riimisanaansa ovat varsin yleisiä riimisanoina, vaikka niiden esiintymismäärät ovat matalampia kuin muilla aineistoni sanoittajilla. Syrjän kymmenen yleisintä riimisanaa ovat *on* (17 esiintymää), *näin*, *en*, *sen*, *saa*, *nään*, *jään*, *mua*, *sua*, *tuo* (5 esiintymää). Mahdollista olisi, että jos Syrjän tuotantoa olisi aineistossa enemmän, myös samoja riimisanoina käytettäisiin enemmän. Tässä otannassa Syrjä käyttää kymmentä yleisintä riimisanaansa kuitenkin suhteessa hieman useammin kuin Leskinen.

Oletus on, että riimisanat ovat melko lyhyitä. Käyttämäni tietotekniikka ei antanut mahdollisuutta laskea riimisanojen keskimääräistä tavumäärää, joka olisi ollut kiintoisa mittaluku. Sen sijaan ohjelma laski sanojen

keskimääräisen pituuden kirjaimina. Koska suomessa pääsääntöisesti yksi kirjain vastaa yhtä äännettä, tämä luku antaa suuntaa riimien pituuteen.

TAULUKKO 3. Riimisanojen keskipituus kirjaimina sanoittajittain.

Sanoittaja	Riimisanojen keskipituus kirjaimina	Eri sanojen keskipituus kirjaimina
Helismaa	6,63	7,72
Vainio	7,39	8,15
Hanhiniemi	7,56	8,23
Leskinen	7,56	8,27
Syrjä	6,99	7,45
Kaikki	7,28	8,35

Keskimäärin kaikkien riimisanojen pituus on 7,3 kirjainta, kun taas eri riimisanojen keskimääräinen pituus on 8,4 kirjainta. Tämän mukaan lyhyemmät riimisanat esiintyvät useammin kuin pitemmät. Eniten lyhyitä riimisanoja käyttää Helismaa, jonka kaikkien riimisanojen keskimitta on 6,6 kirjainta; pisimpiä riimisanoja käyttävät Leskinen ja Hanhiniemi, heidän riimisanansa ovat keskimäärin 7,6 kirjaimen mittaisia. Ensimmäistä kertaa esiintyvät riimisanat ovat lyhimpiä Syrjällä (7,5 kirjainta) ja pisimpiä edelleen Leskisellä (8,3 kirjainta). Helismaalla eri riimisanojen keskimääräistä pituutta kasvattaa muiden muassa innovaatio *rumarellumarillumarei*, joka esiintyy riiminä 12 kertaa laulussa "Rovaniemen markkinoilla".

Nämä kvantitatiiviset havainnot osoittavat, että riimejä käytetään sanoituksissa runsaasti: aineistoni iskelmäsanooittajat Helismaa ja Vainio käyttävät keskimäärin 26,5 riimisanaa sanoitusta kohti, rocksanoittajat 23,4. Silti sanoittajittain riimien käyttö vaihtelee paljonkin: osa sanoittajista suorastaan tuhlailee riimejä, osa käyttää säästeliäämmin.

4.2. Yleisimmät riimisanat

Yleisin riimittyvä sanamuoto on *saa* (: *saada*, a. ind. prees. y. 3), joka esiintyy aineistossa kaikkiaan 161 kertaa. Määrä on noin prosentin kaikista riimiesiintymistä. Muita yli sata kertaa esiintyviä sanamuotoja ovat *on* (: *olla*, a. ind. prees. y. 3), *vaan* (*vaan*, < *vain*) ja *sen* (: *se*, y. gen.).

TAULUKKO 4. Aineiston kolmekymmentä yleisintä riimisananaa, niiden sanaluokat ja taivutusmuodot.

sija	sana	f	sanaluokka	taivutusmuoto
1.	saa	161	verbi	pr. y. 3.
2.	on	155	verbi	pr. y. 3.
3.	vaan	137	partikkeli	
4.	sen	132	pronomini	y. gen.
5.	jää	88	verbi	imperat. y. 2.
			substantiivi	y. nom.
6.	vain	67	partikkeli	
7.	pois	61	adverbi	
7.	soi	61	verbi	pr. y. 3.
9.	ei	53	kieltosana	
9.	niin	53	partikkeli	
9.	teen	53	verbi	pr. y. 1.
12.	maa	49	substantiivi	y. nom.
13.	näin	46	verbi	imp. y. 1.
			adverbi	
13.	en	46	kieltosana	
13.	voi	46	verbi	pr. y. 3.
			substantiivi	y. nom.
16.	saan	45	verbi	pr. y. 1.
17.	vois	39	verbi	kond. y. 3.
18.	vei	36	verbi	imp. y. 3.
19.	yö	34	substantiivi	y. nom.
20.	lyö	33	verbi	pr. y. 3.
20.	blues	33	substantiivi	y. nom.
20.	hän	33	pronomini	y. nom.
20.	maan	33	substantiivi	y. gen.
20.	sain	33	verbi	imp. y. 1.
25.	luo	32	adverbi	
25.	ois	32	verbi	kond. y. 3.
25.	nään	32	verbi	pr. y. 1.
28.	jään	31	verbi	pr. y. 1.
			substantiivi	y. gen.
29.	vie	29	verbi	pr. y. 3.
30.	tuo	29	verbi	pr. y. 3.
			pronomini	y. nom.

Yli viisikymmentä kertaa esiintyviä riimittyviä sanamuotoja ovat *jää* (: *jää*dä, a. ind. prees. y. 3., a. imper. pr. y. 2; *jää*, y. nom.), *vain*, *pois* ja *soi* (: *soi*dä, a. ind. imp. y. 3.), *ei* (kieltoverbin a. ind. prees. y. 3.), *niin* ja *teen* (: *tehdä*, a. ind. prees. y. 1).

Muita yleisiä riimittyviä muotoja ovat *maa*, *näin*, *en*, *voi*, *saan*, *vois*, *vei*, *yö*, *lyö*, *blues*, *hän*, *maan*, *sain*, *luo*, *ois*, *ään*, *jään*. Näiden sanojen frekvenssit vaihtelevat 49:stä 31:een. Kolmekymmentä yleisintä riimittyvää sanamuotoa ovat yksitavuisia; niistä vain kaksi on kaksitavuisen sanan lyhentyneitä muotoja (*vois* < *voisi*, *nään* < *näen*) ja yksi kolmitavuisen sanan lyhentynyt muoto (*ois* < *olisi*). Ensimmäinen yksitavuista pidempi riimittyvä sana löytyy vasta sijalta 31, *elämää* (27 esiintymää), joka onkin jo kolmitavuinen. Siitä eteenpäin useampitavuisien riimittyvien sanamuotojen määrä alkaa kasvaa. (Ks. liitettä 3.)

Muita pitkiä riimisanoja ovat seuraavat sanat: *uudestaan* (24 esiintymää), *takaisin* (24), *viimeinen* (18), *ollenkaan* (18), *uudelleen* (17), *milloinkaan* (17), *ystävään* (15). Kaikki nämä sanat ovat kolmitavuisia *-n*-loppuisia sanoja.

Yli puolet kolmestakymmenestä yleisimmästä riimisanasta on verbien aktiivimuotoja (*saa*, *on*, *vois*, *sain*). Loput ovat pronomineja (*sen*, *hän*, *tu*), substantiiveja (*maa*, *yö*, *blues*), adverbeja (*pois*, *luo*) tai täytesanoja (*vaan*, *vain*, *niin*, *näin*). Täytesanoilla tarkoitan tässä työssä sellaisia partikkeleja, jotka ovat semanttisesti lähes merkityksettömiä, joten niitä voi sijoittaa melkein pä millaisen säkeen loppuun tahansa tekstin sisällön juuri muuttumatta. Niiden avulla on siksi helppo riimittää säkeitä, joihin muuten on vaikea löytää riimillistä sanaa. (Ks. lukua 6.6.) Muita usein toistuvia täytesanoja ovat *kai* (16), *hei* (14), *juu*, (13), *siis* (9), *hoi* (9), joita tapaa nimenomaan iskelmissä muttei juuri muussa runoudessa.

Kiintoisaa on, että yleisimmät riimisanat ovat myös taajuussanakirjan (1979) mukaan suhteellisen yleisiä sanoja.

TAULUKKO 5. Yleisimmät riimisanat ja niiden yleisyys yleiskielessä ja kaunokirjallisuudessa taajuussanakirjan mukaan.

sija	sana	frq	TJ:n sana	taajus	kaunok.
1.	saa	161	saada	10.	19.
2.	on	155	olla	1.	1.
3.	vaan	137	vaan	79.	82.
4.	sen	132	se	3.	3.
5.	jää	88	jäää	90.	95.
			jää	1593.	2726.
6.	vain	67	vain	33.	23.
7.	pois	61	pois	286.	152.
7.	soi	61	soida	1513.	1069.
9.	ei	53	ei	4.	4.
9.	niin	53	niin	12.	9.
9.	teen	53	tehdä	30.	34.
12.	maa	49	maa	42.	63.
13.	näin	46	nähdä	69.	30.
			näin	76.	176.
13.	en	46	ei	4.	4.
13.	voi	46	voida	9.	24.
16.	saan	45	saada	10.	19.
17.	vois	39	voida	9.	24.
18.	vei	36	viedä	238.	176.
19.	yö	34	yö	462.	165.
19.	blues	34	—	—	—
21.	lyö	33	lyödä	763.	214.
21.	hän	33	hän	8.	5.
21.	maan	33	maa	42.	63.
21.	sain	33	saada	10.	19.
25.	luo	32	luoda	400.	935.
			luo	1362.	445.
25.	ois	32	olla	1.	1.
25.	nään	32	nähdä	69.	30.
28.	jään	31	jäää	90.	95.
			jää	1593.	2726.
29.	vie	29	viedä	238.	176.
29.	tuo	29	tuoda	279.	182.
			tuo	132.	86.

Yli kaksi kolmasosaa yleisimmistä riimisanoina (22/30) on sadan yleisimmän suomessa käytetyn sanan joukossa. Vain 3 yleisintä riimisanana ei mahdu tuhannen yleisimmän sanan joukkoon.

Monet yleiset riimisanat ovat saman sanan eri muotoja. Verbistä *saada* on yleisimpien riimisanoina joukossa kolme eri muotoa (*saa, saan, sain*). Kaksi sanamuotoa on verbeistä *olla* ja *voida*, molemmista yksikön 3. muoto sekä indikatiivissa että konditionaalissa loppuheittoisena (*on, ois; voi, vois*). Kieltosana *ei* esiintyy yksikön 1. ja 3. muodossa (*en, ei*). *Viedä*-verbistä on kaksi yksikön 3. persoonan muotoa (*vei ja vie*), *nähdä*-verbistä taas kaksi yksikön 1. persoonan muotoa, *nään ja näin*, tosin jälkimmäinen voi olla myös adverbi. *Jäädä*-verbi tai *jää*-substantiivi esiintyy kahdessa eri persoonassa tai sijamuodossa (*jää, jään*), *maa*-substantiivista löytyy kaksi muotoa (*maa, maan*).

Verbimuodoista yksikön 1. ja 3. persoona esiintyvät riimeinä muita verbien persoonamuotoja useammin. Ensimmäisen kerran jokin muu muoto esiintyy kielto-sanassa *et* (12 esiintymää), joka on 78:nneksi yleisin riimisanana. Kaikki muut verbimuodot sadan yleisimmän riimisanan joukossa ovat yksikön 1. ja 3. persoonan muotoja joko indikatiivin preesensissä tai imperfektissä, konditionaalissa tai mahdollisesti imperatiivissa yksikön 2. persoonassa (*jää, vie*). Lisäksi sadan yleisimmän riimisanan joukossa on muutamia verbimuotoja, jotka voivat olla sekä preesensissä yksikön 3. persoonan muotoja tai infinitiivejä (*kantaa, ymmärtää, unohtaa, antaa*).

Yleisimmät riimisanoina käytetyt substantiivit ovat yleensä joko yksikön nominatiivissa tai genetiivissä (tai akkusatiivissa). Lisäksi jonkin verran partitiivimuotoja (*elämää, maailmaa*) on yleisimpien riimisanoina joukossa. Sadan yleisimmän riimisanan joukossa on yksi substantiivin illatiivimuoto (*maailmaan*) ja yksi allatiivi (*tiellä*).

Sadasta yleisimmästä riimisanasta verbejä on 40 ja substantiiveja 26, tosin osittain nämä kategoriat saattavat mennä päällekkäin, kuten sanoissa *jää, jään*.

4.3. Yleisimmät riimiäänteet

Suomen sanoista tavallisimpia riimittyjiä ovat *-n-*, *-a-*, *-i-* ja *-ä-*loppuiset sanat. *-n-*loppuisia sanoja on yli 40 prosenttia kaikista riimeistä, *-a-*loppuisia neljäsnes. *-i-* ja *-ä-*loppuisia sanoja on molempia vajaat kymmenen prosenttia¹. Yhteensä nämä sanat kattavat siis lähes 85 prosenttia kaikista aineistoni riimittyvistä sanoista.

TAULUKKO 6. Eri riimisanojen loppuäänteet yleisyysjärjestyksessä..

äänne	määrä	% kaikista
n	4079	44,5
a	2206	24,0
ä	718	7,8
i	713	7,8
t	433	4,7
e	348	3,8
s	283	3,1
u	190	2,1
o	99	1,1
y	44	0,5
ö	21	0,2
muut	42	0,5

TAULUKKO 7. Tavallisimmat *n-*loppuisien riimisanojen loppuäänteet.

äänne	määrä	% <i>n-</i> loppuisista
aan	976	23,9
in	889	21,8
en	576	14,1
än/ään	372	9,1
een	342	8,4
iin	316	7,7
on/oon	301	7,4
an	172	4,2
un/uun	98	2,4
yht.	4042	99,1

¹Vokaaliloppuiset sanat voivat päättyä lyhyeen vokaaliin, vokaaliyhtymään tai pitkään vokaaliin.

-n-loppuisista sanoista tavallisimpia ovat *-in*-loppuiset (esim. *vain, takaisin*), joita on vajaa kolmannes *-n*-loppuisista sanoista. Seuraavaksi yleisimpiä ovat *-an*-loppuiset sanat (*kerran*), joita on vajaa neljännes, ja *-en*-loppuiset (*sydämen*), joita on reilu viidennes *-n*-loppuisista sanoista.

TAULUKKO 8. Tavallisimmat *a*-loppuisten riimisanojen loppuäänteet.

äänne	määrä	% <i>a</i> -loppuisista
aa	866	39,3
ta	479	21,7
sa	303	13,7
la	206	9,3
yht.	1854	84,0

-a-loppuisista sanoista tavallisimpia ovat *-aa*-loppuiset (*maa, unohtaa*), joita on lähes 40 prosenttia *-a*-loppuisista sanoista.

-n-loppuisen riimin yleisyys johtuu todennäköisesti siitä, että monet sanamuodot päättyvän *n*:ään (genetiivi, illatiivi, instruktiivi; verbien yksikön ensimmäisen persoonan muodot, infinitiivien ja partisiippien em. sijamuodot; *-kin, -kaan*, ensimmäisen persoonan possessiivisuffiksin meta-teettinen muoto jne.). Samoin *-a*:n yleisyyttä selittää se, että partitiivi, essiivi, inessiivi, elatiivi, adessiivi, ablatiivi ja abessiivi ovat takavokaalisissa sanoissa *-a*-loppuisia, samoin monien verbien infinitiivit sekä useiden verbien yksikön kolmannen persoonan sekä imperatiivin yksikön toisen persoonan muodot. Tulee muistaa, että etuvokaalisissa sanoissa vastaavissa muodoissa loppuääntenä on *-ä*. Tilastosta tosin näemme, että *-a*-loppuiset sanat ovat kolme kertaa yleisempiä riimisanoina kuin *-ä*-loppuiset. Tyydyn seuraavassa luvussa tarkastelemaan morfologisesta näkökulmasta vain kahta suurinta ryhmää, siis *-n*- ja *-a*-loppuisia riimisanoja, ja jätän *-ä*-loppuiset tarkemman havainnoinnin ulkopuolelle, olkoonkin, että *A*-loppuiset riimis sanat ovat pääosin samoista muotoryhmistä.

5. RIIMITÄMISEN MORFOLOGIAA

5.1. Yleistä

Morfologisesta näkökulmasta riimit voidaan jakaa kahteen ryhmään: paradigmariimeihin ja sellaisiin riimipareihin, joiden riimisanat valitaan eri paradigmoista tai eri sanaluokista. Esimerkiksi ranskassa pidetään samasta kieliopillisesta kategoriasta otettuja riimisanoja helppoina riimeinä. Sama pätee myös englantiin, jossa sanoja ei juuri voi taivuttaa.

Suomen kielessä helppojen ja vaikeiden riimien rajaa ei voi vetää sanaluokittain, sillä suomessa esimerkiksi kaikki substantiivit eivät taivu samalla tavoin. Sen sijaan helpoiksi riimeiksi voidaan lukea sellaiset riimit, joiden riimisanat riimittyvät koko paradigmassa, kuten *yö*, *työ*, *vyö* tai *lukea*, *pukea*, *tukea*.

nom.	yö	työ	vyö
gen.	yön	työn	vyön
part.	yötä	työtä	vyötä
iness.	yössä	työssä	vyössä
illat.	yöhön	työhön	vyöhön
mon. nom.	yöt	työt	vyöt
mon. gen.	öiden	töiden	vöiden
mon. part.	öitä	töitä	vöitä
mon. iness.	öissä	töissä	vöissä
mon. illat.	öihin	töihin	vöihin
inf.	lukea	pukea	tukea
pr. y. 1.	luen	puen	tuen
pr. y. 3.	lukee	pukee	tukee
imp. y. 3.	luki	puki	tuki
imper. y. 2.	lue	pue	tue
2. inf. inst.	lukien	pukien	tukien
3. inf. illa	lukemaan	pukemaan	tukemaan
a1 par nom	lukeva	pukeva	tukeva
a2 par nom	lukenut	pukenut	tukunut

Näitä riimisanoja on helppo riimitellä, koska ne riimittyvät keskenään missä tahansa sijamuodossa. Kuulija tietää, mitä on odotettavissa, jos jokaisen säkeen lopussa on aina sama sijamuoto.

- (66) Jumalamme toisiansa juhlataloon katselemaan **kerääntyä**.
 Rojahdamme ääreen alttarin. Arkipäivä kauas **perääntyä**.
 Sydämissä asuu toivo vaikka maailmamme laskut **erääntyä**.
 On meillä turvallisuus. Yhteistyö.
 On maailma uus, eikä pelota yö.

Jumalamme hymyilevät keskenään. Vanhaa miestä **muistellaan**.
 Kautta maailman nyt nähdään kuinka oikein taitoluistellaan.
 Saarnastuoliin siellä kiivetään ja sortajille päätä **puistellaan**.
 On meillä turvallisuus...

Jumalamme puhuu hienosti. Niin kauniit sanat suusta **livistää**.
 Pieni tauko: uutistoimituskin osaltansa kansaa **sivistää**.
 Tuijotamme alttarille autuaina. Kohta päätä **kivistää**.
 On meillä turvallisuus...

Mitä nyt! Altтарimme kuvaruutu hieman **värähtää**.
 Amerikkalainen jumala on pöntössä ja sieltä **ärähtää**.
 Tä... tä... täytekynä! Se on ohjus! Sillä tuhotaan! Nyt ääni **särähtää**.
 Oikosulku jossain... pimeys... ja koko paska **kärähtää**!
 (Leskinen 1986b: Turvallisuus ja yhteistyö.)

Esimerkissä 66 kaikki riimisarjat ovat paradigmarimejä: *kerääntyä* : *perääntyä*
 : *erääntyä*, *muistella* : *luistella* : *puistella*, *livistää* : *sivistää* : *kivistää*, *värähtää* :
ärähtää : *särähtää* : *kärähtää*.

Sanojen riimittäminen sanaluokka- tai paradigmarajojen yli on haastavampaa, koska samat päätteet saattavat löytyä yllättävistäkin yhdistelmistä.

- (67) Nauhoja ollut ei **kengissä**,
 yksin mä omassa **jengissä**
 vaelsin puoliksi **hengissä**
 kylmillä rannoilla.
 (Vainio 1993: Kun mä rupesin ryyppäämään.)

kengissä < kenkä mon. iness.

jengissä < jengi y. iness.

hengissä < henki mon. iness.

Vainio on riimittänyt keskenään inessiivimuotoja paradigmarajojen yli: kantasanat *kenkä* ja *henki* eivät riimiy keskenään yksikössä, mutta monikon sijoissa ne riimittyvät nominatiivia lukuunottamatta. *Jengi*-sanan muodoista puolestaan riimittyy *kengän* ja *hengen* kanssa ainoastaan yksikön inessiivi monikon inessiiveihin. *Kengän* ja *hengen* g on astevaihtelun tulosta, *jengi*-sanaan g kuuluu jo perusmuodossa. Näin ei voi riimittää yksikön

partitiivimuotoa *jengiä* muiden sanojen monikon partitiivimuotoihin *kenkiä*, *henkiä*.

nom.	kenkä	henki	jengi
gen.	kengän	hengen	jengin
part.	kenkää	henkeä	jengiä
iness.	kengässä	hengessä	jengissä
illat.	kenkään	henkeen	jengiin
mon. nom.	kengät	henget	jengit
mon. gen.	kenkien	henkien	jengien
mon. part.	kenkiä	henkiä	jengejä
mon. iness.	kengissä	hengissä	jengeissä
mon. illat.	kenkiin	henkiin	jengeihin

- (68) Nyt reppu jupiset riimisi **rupiset**
tai katkon sinulta **nyörit**
nyt korvaani karneat juttusi **supiset**
kotona turhaan jaloissa **pyörit**
(Syrjä 1984: Nyt reppuni jupiset riimisi rupiset.)

rupiset < rupinen mon. gen.
supiset < supista a. ind. pr. y. 2.
nyörit < nyöri mon. nom. (akk.)
pyörit < pyöriä a. ind. pr. y. 2.

Esimerkissä 68 Syrjä on riittänyt substantiivin verbin kanssa ja löytänyt sanaluokkarajat ylittäviä riimipareja *rupiset* : *supiset*, *nyörit* : *pyörit*. Näiden sanojen taivutusmuodoista löytyy vielä muutamia täysriimipareja.

nom.	rupinen	inf.	supista
gen.	rupisen	pr. y. 1.	supisen
part.	rupista	pr. y. 2.	supiset
iness.	rupisessa	pr. y. 3.	supisee
illat.	rupiseen	imp. y. 3.	supisi
mon. nom.	rupiset	imper. y. 2.	supise
mon. gen.	rupisten	2. inf. instr.	supisten
mon. part.	rupisia	3. inf. illat.	supisemaan, supiseen
mon. iness.	rupisissa	a 1 part nom	supiseva
mon. illat.	rupisiin	a 2 part nom	supissut

nom.	nyöri	inf.	pyöriä
gen.	nyörin	pr. y. 1.	pyörin
part.	nyöriä	pr. y. 2.	pyörit
iness.	nyörissä	pr. y. 3.	pyörii
illat.	nyöriin	imp. y. 3.	pyöri
mon. nom.	nyörit	imper. y. 2.	pyöri
mon. gen.	nyörien	2. inf. instr.	pyörien
mon. part.	nyörejä	3. inf. illat.	pyörimään, pyöriin
mon. iness.	nyöreissä	a 1 part nom	pyörivä
mon. illat.	nyöreihin	a 2 part nom	pyöriinyt

Esimerkkitaivutuksista löytyvät seuraavat riimiparit:

rupista (y. part.) : *supista* (infinitiivi)
nyöriä (y. part.) : *pyöriä* (inf.)

rupisen (y. gen.) : *supisen* (pr. y. 1.)
nyöriin (y. gen.) : *pyöriin* (pr. y. 1.)

rupisten (mon. gen.) : *supisten* (2. inf. instr.)
nyörien (mon. gen.) : *pyörien* (2. inf. instr.)

rupiseen (y. illat.) : *supiseen* (3. inf. illat. lyhentynyt muoto)
nyöriin (y. illat.) : *pyöriin* (3. inf. illat. lyhentynyt muoto)

nyöri (y. nom.) : *pyöri* (imperf. y. 3. ja imperat. y. 2.)

Vaikka esimerkin 68 substantiivien ja verbien välillä onkin selviä yhteyksiä siinä, miten riimit muodostuvat, samaa kaavaa ei voida soveltaa mihin tahansa substantiiveihin ja verbeihin.

Siinä missä paradigmarajat ylittävät riimit vaativat kekseliäisyyttä, sitä vaativat erityisesti sanaluokkarajat ylittävät riimit. Suomen kielessä tällaisia riimejä on yltäkyllin, ne vain täytyy löytää.

Seuraavassa esittelen jonkin verran taivutusmuotojen ja sanaluokkien välisiä yhteyksiä. Käyn läpi kaksi yleisintä riimiryhmää, *-a-* ja *-n-*loppuiset riimit, ja etsin niistä eri taivutusmuotojen ja päätteiden välisiä yhteyksiä. Esimerkistöissäni on jonkin verran täysriimejä, mutta pääasiassa seuraava ryhmittely esittelee aitojen riimien muodostamismahdollisuuksia. Joistain laajoista alaluvuista löytyy vain identtisiä riimejä, jolloin niitä tulee riimittää rinnakkaisten alalukujen sanojen kanssa.

Seuraava esitys on vain suuntaa-antava, koska riimitysmahdollisuuksien täydellinen kartoittaminen on vaikeaa edes rajallisen riimiaineistoni pohjalta.

5.2. -a-loppuiset riimit

5.2.1. -aa-loppuiset riimit

Suurin -a-loppuisten riimien ryhmä on -aa-loppuiset riimisanat.

Yksitavuisia -aa-loppuisia riimisanoja ovat *jaa, maa, saa, taa* < *taakse* sekä yhdyssanat, joiden perusosana on *maa*, kuten *kotimaa, isänmaa, hautausmaa*.

Perusmuodossaan kaksitavuisia -aa-loppuiset riimisanoja ovat mm. *harmaa*, adverbit *hiljaa, lujaa, kaukaa* sekä paikannimi *Laukaa*. -a-vartaloisten nominien yksikön partitiivi on -aa-loppuinen: *poikaa, matkaa, kaitaa, Imatraa, Oklahomaa*.

Pidemmistä sanoista löytyy myös -a-vartaloisten nominien yksikön partitiiveja: *ateriaa, loistavaa*. Samoin adjektiivien ja adverbien komparatiivin partitiivi on -aa-loppuinen: *hitaampaa, helpompaa, haus Kempaa, nuorempaa*. Kaikki -mpaa-päätteiset aineiston riimisanat ovat komparatiivien partitiivimuotoja. Tekijännimen johdin -*ja* muuttuu partitiivissa -*jaa*-päätteiseksi: *kulkijaa, kaivajaa, odottajaa*.

- (69) Graniitti hikoilee! Kun ujous vaivaa miestä **rohkeaa**.
Graniitti hikoilee! Ja vuoret sepeliksi **lohkeaa**.
(Leskinen 1991: Graniitti hikoilee.)

rohkeaa < rohkea + a
lohkeaa < lohjeta y. 3.

Monet takavokaalisten verbien 1. infinitiivimuodot loppuvat -aa: *laulaa, johtaa, kilahtaa, pakottaa, janottaa, saavuttaa*. Nämä verbimuodot ovat samalla myös preesensin yksikön kolmannen persoonan verbimuotoja. Eräät muutkin takavokaaliset verbit ovat preesensin yksikön kolmannessa persoonassa -aa-loppuisia: *vihaa, palaa, aukeaa*. Eräiden verbien imperatiivin yksikön toinen persoona kuuluu tähän riimisanojen ryhmään: *korjaa, hakkaa, vatkaa*.

- (70) Ei mulla ole paljon **antaa**
olen tiimalasin **santaa**
(Syrjä 1993: Tiimalasin santaa.)

antaa
santaa < santa + a

Kun kolmannen infinitiivin tunnus *ma* saa partitiivipäätteen, sana on *-maa*-loppuinen, esimerkiksi *valikoimaa*. Samoin ensimmäisen partitiivin tunnuksen *va* voidaan liittää *-a*-päätte partitiivissa: *vaahtoavaa*, *armahtavaa*, *katseltavaa*.

-aa-loppuisten riimisanojen ryhmässä on jonkin verran englannin-kielisiä lainasanoja, kuten *are* [aa], *bar* [baa]. Kirjaimennimi A sekä eräät interjektiot (*haa*, *lalaa*, *blaa*) riimittyvät tässä ryhmässä.

- (71) Asfalttirataa tuhatta ja **sataa**
Rosberg **ajaa** käyttää kaasuttajaa
kolmoselle **vaihtaa** piennarta **kaihtaa**
saa ison saaliin tullessansa maaliin
siellä dollari hymyilee.

Isä osti auton se on ihan mauton
auto on turbo kuski on urpo
kaasua **painaa** bensarahat **lainaa**
perhettä **kuskaa** tajua ei **puskaa**
missä pollari lymyilee.
(Leskinen 1991: Keke Rosberg Formula Rock.)

rataa, sataa < rata/sata + a
ajaa < ajaa y. 3.
kaasuttajaa < kaasuttaa + ja + a
vaihtaa, kaihtaa, painaa < y. 3.
lainaa, kuskaa < lainata/kuskata y. 3.
puskaa < puska + a

5.2.2. *-ta*-loppuiset riimit

Perusmuodossa *-ta*-loppuisia sanoja ovat *paita*, *saita*, *lita*, *riita*, *panta*, *ranta*, *monta*, *kunta*. Usein *-ta*-loppuinen riimisana löytyy partitiivista, joka muodostetaan *-ta*-päätteellä. Tällainen on esimerkiksi karitiiviadjektiivin partitiivi *uskomatonta*. Eräät verbien infinitiivit ja imperatiivit (*ota*, *soita*) sekä teonsanat (*huiskinta*) riimittyvät tässä ryhmässä.

- (72) Jos on taikonut ilkeä **noita**
sulle tylsiä **ambitioita**, do the stönö!
(Leskinen 1986b: Stönö.)

noita (nominatiivi)
ambitioita < ambitio + i + ta

- (73) Joulumaa on muutakin kuin pelkkää **toiveunta**,
Joulumaa on ihmismielen rauhan **valtakunta**.
(Vainio 1993: Joulumaa.)

toiveunta < toiveuni + ta
valtakunta (nominatiivi)

5.2.3. -ia- ja -ja-loppuiset riimit

-ia-loppuisiin riimien kaksi tärkeintä ryhmää ovat *i*-vartaloisten nominien partitiivi (*lakia*, *sahtia*) ja *i*-vartaloisten verbien infinitiivimuodot (*vahtia*, *haalia*). Lisäksi on muutamia *ia*-vartaloisia nomineja (*asia*) ja erisnimiä (*Maria*, *Gruusia*, *Kalifornia*).

-ja-loppuiset riimit ovat pääosin tekijännimiä (*kiusaaaja*, *tarkastaja*, *vapahtaja*) tai *a*-loppuisten nominien monikon partitiiveja (*ukkoja*, *arkoja*, *tiloja*). Joukossa on myös joitain lyhyitä *ja*-loppuisia sanoja: *ja*, *maja*, *raja*, *lahja*, *Luoja*, *hurja*.

- (74) — Minkähän **takia**
hölmöä **lakia**
pakko on **vahtia**?
ei näiltä **haalia**
voi **kemikaalia**.
"Otetaan **sahtia**!"

"Täytyisi keksiä
laukuista seksiä..."
viskaali tuumailee.
Koira saa **pohtia**
yksityiskohtia,
vaan ei se sitä tee.

— Lanteita! **Rintoja!**
 Huikeita **hintoja!**
 Turhissa hommissa
 nuuhkia härskiä,
 toisinaan pärskiä
 kirsu rommissa!
 (Leskinen 1986b: Labradorinnoutajan vapaapäivä.)

takia
 lakia < laki + a
 vahtia (infinitiivi)
 haalia < kieltomuoto
 kemikaalia < kemikaali + a
 sahtia < sahti + a

- (75) Stönö on rautaa ja stönö on **lasia**.
 Stönö on ai-ai-ai-ai-aito **asia!**
 (Leskinen 1986b: Stönö.)

lasia < lasi + a
 asia

- (76) Lyydia kuteitaan alkoi jo **kuoria**,
 kuumassa huuteli lauseita **suoria**:
 — Kainous pois, ollaanhan **nuoria**
 (Vainio 1993: Rapurapu rallaa.)

kuoria (infinitiivi)
 suoria < suora + i + a
 nuori < nuori + i + a

- (77) Suomi on niin rasvaista ja **kornia**,
 kyllä aivan toista olis **Kalifornia**.
 — —
 Leningrad ja Moskova ja Urali ja **Kreml** ja
 Novaja **Zemlja!**
 Armenia! Uzbekistan! **Gruusia!**
 Siellä vanhat äijät heittää rytymän**pluusia!**
 (Leskinen 1986a: Alabama, Arizona, Alaska ja Utah.)

kornia < korni + a
 Kalifornia, Gruusia (nominatiiveja)
 pluusia < blues + partitiivi
 Kreml ja, Zemlja

-ia-loppuisten riimisanojen ohella esimerkissä 77 on jännittävä koosteriimi, jossa venäläiselle sanalle *zemlja* 'maa' on kehitetty riimivaste tutusta hallintokeskuksesta Kremlistä liittämällä siihen suomalainen konjunktio *ja*.

- (78) Tuhon maljan juon
Moraalin **vartijan**
Sen pään ja **hartian**
(Syrjä 1984: Taivaassa perseet tervataan.)

vartijan < vartioida + ja + n
hartian < hartia + n

Kirjoitusasu *ija* tekijännimissä on suomessa sopimuksen varainen. *ia*-yhtymä äännyy samalla tavoin kuin *ija*-yhtymäkin, joten sanat *vartija* ja *hartia* voidaan riimittää keskenään. Esimerkissä 78 tosin sanat ovat *n*-loppuisia genetiivimuotoja.

-nsa-loppuiset sanat *ansa* ja *kansa* saavat useimmiten riimit 3. persoonan *nsa*-omistusliitteestä.

5.2.4. *-na-*, *-lla-*, *-ssa-* ja *-lta-*loppuiset riimit

Perusmuodossa *-na*-loppuisia riimisanoja on muutamia: *baana*, *hana*, *sana*, *aina*, *ihana*, *lakana*, *apina*, *tusina*. Usein *-na*-loppuiset riimisanat muodostetaan takavokaalisten sanojen essiivistä: *luina*, *oppaana*, *kotona*, *kappaleena*, *sunnuntaina*. Eräiden verbien kieltomuoto ja imperatiivi ovat myös *-na*-loppuisia: *paina*, *anna*. Lisäksi on *panna*-verbin infinitiivi.

- (79) Ehkä tapaan tuttuja **huomenna**.
Jos en ymmärrä, sanon: "**Suomenna!**"
(Leskinen 1986b: Eesti (on my mind).)

huomenna < huomina + na
suomenna < suomentaa imperatiivi y. 2.

Adessiivi on näppärin keino muodostaa *-lla*-päätteisiä riimisanoja takavokaalisista sanoista: *pahalla*, *vialla*, *pojalla*. Frekvetantiiviverbien 1. infinitiivi on *-lla*-päätteinen (*udella*, *suudella*). Eräät sanat ovat perusmuodossaan *-lla*-loppuisia: *alla*, *halla*, *vailla*, *lailla*, *olla*, *nolla*. Juice Leskinen on käyttänyt *-molla*-loppuisina riiminä sekä nimeä *Molla* että *-mo*-loppuisten sanojen adessiiveja: *kuutamolla*, *korjaamolla*.

-ssa-päätteisiä riimejä syntyy takavokaalisten sanojen inessiivistä. Jonkin verran on myös perusmuodossa -ssa-loppuisia sanoja: *vessa, kissa, kanssa*.

-lta-loppuiset riimisanat ovat usein takavokaalisten sanojen ablatiivimuotoja tai sellaisten sanojen partitiiveja, joiden konsonanttivartalo loppuu l:ään (*huolta, puolta, tulta, sammalta*). Perusmuotoisia -lta-loppuisia ovat sanat *alta, ilta, silta, kulta*. Joukossa on myös *malttaa*-verbin imperatiivi *malta*.

- (80) Koulu on meille vain symboli rutosta.
 Todistuksissamme on kolme kutosta.
 vaan eipä kannata sen vuoksi sysiä:
 väärin päin kutoset on kolme ysiä!
 Hölmöä muka, jos seisomme **assalla**?
 Naurettavampaa on **työttömyyskassalla**!
 Tylsää on luukulta luukulle **samoilla**,
 elämän kanssa ei kannata **mamoilla**!

Niille jos sanomme: elämä on tollasta,
 eno ja isukki tippuvat jollasta!
 Mutkina suorat! Kurvat — ne **suorina**!
 tärkeitä on että kuolemme **nuorina**!
 Arasti koettelen tyttöni rantua...
 saisipa jonakin päivänä pantua...
 ei ole vampyyriainesta **murkussa** —
 valtion hampaat on kaikkien **kurkussa**!
 (Leskinen 1991: Hevidiggarin vuorisaarna.)

assalla, kassalla < assa, kassa + lla
 samoilla, mammoilla (infinitiivejä)
 suorina < suora + i + na
 nuorina < nuori + mon. + na
 murkussa, kurkussa < murkku, kurkku + ssa

5.2.5. -sta-loppuiset riimit

-sta-loppuiset riimit ovat kiintoisa ryhmä. Ryhmään kuuluu vain muutamia kaksitavuisia perusmuotoisia sanoja, nimittäin *vasta* ja *nasta*. Suurin osa tähän ryhmään kuuluvista riimisanoista on takavokaalisten nominien partitiivi- tai elatiivimuotoja (*urosta, naamasta*). -sta-loppuinen partitiivi muodostuu eri ryhmistä. Ensinnäkin sellaisen konsonanttivartaloiset sanat, joiden konsonanttivartalo päättyy s:ään: *lapsi : lasta*. Sana voi olla myös perusmuodossaan s-loppuinen, kuten *kangas : kangasta*. Lisäksi -nen-

loppuisten sanojen partitiivimuoto päättyy *sta*-loppuun: *pakkanen* : *pakkasta*.
 Verbien 3. infinitiivin elatiivimuoto riimittyy tässä ryhmässä, jos verbi on
 takavokaalinen: *saamasta*, *kulkemasta*. Myös eräiden verbien imperatiivin
 yksikön 2. persoonan muoto tai kieltomuoto on tämän ryhmän riimisana:
haasta, *teurasta*.

- (81) Se on osa Neuvostoliitosta.
 Siellä digataan Eeva-Riitta Siitosta.
 ———
 Kato, ystävyys, se on kallista.
 Se ei riipu hallintomallista.
 (Leskinen 1986b: Eesti (on my mind).)
- liitosta < liitto + sta
 Siitosta < Siitonen : Siitos + ta
 kallis < kallis + ta
 mallista < malli + sta
- (82) Häipyi unelmat rinnakkaiselosta,
 ettei yksikään vapise pelosta.
 Turpa kii! Älä selosta!
 Saat päähäsi kakkosnelosta!
 (Leskinen 1986b: Nenästä verta, sielusta kultaa.)
- elosta < elo + sta
 pelosta < pelko + sta
 selosta < selostaa (kieltomuoto)
 nelosta < nelonen : nelos + ta
- (83) No, ei kai ne minua teurasta,
 vaikken olekaan SN-seurasta!
 (Leskinen 1986b: Eesti (on my mind).)
- teurasta < teurastaa (kieltomuoto)
 seurasta < seura + sta
- (84) Lada kulkee sataa vettä saavista
 Sä luultavasti tilannetta et aavista
 (Syrjä 1988: Keskiyön cowboy.)
- saavista < saavi + sta
 aavista < aavistaa (kieltomuoto)
- (85) Kaikki lauloi, että terveisiä Kotkasta,
 siellä kunnon kundia ei päähän potkasta.
 (Vainio 1993: Mä en muista mitään.)
- Kotkasta < Kotka + sta
 potkasta < potkaista (kieltomuoto)
- (86) Sinä olet naaras. Nautit myrskyn voimasta.
 Minä sadan kuiviin. Sä et lakkaa salamoimasta.

(Leskinen 1991: Naaras.)

voimasta < voima + sta
salamoimasta < salamoida + ma + sta

- (87) Kiinnostu g:stä ja
vouhota v:stä ja
nilkoista **siroista!**
"Miekkaa ja tähteä!?"
— Voisipa lähteä...
"Koiranviroista..."
(Leskinen 1986b: Labradorinnoutajan vapaapäivä.)

siroista < siro + i + sta
viroista < virka + i + sta

5.3. -*n*-loppuiset riimisanat

Valtaosa riimiaineistossa esiintyneistä riimisanoista on *-n*-loppuisia. Eräät sijamuodot päättyvät *n*-äänteeseen: sekä ensimmäinen että toinen genetiivi (ja genetiivimuotoinen akkusatiivi), illatiivi, komitatiivi ja instruktiivi, samoin monet verbien taivutusmuodot päättyvät *n*-äänteeseen: yksikön ensimmäisen persoonan ja passiivin muodot indikatiivin preesensissä ja imperfektissä sekä konditionaalissa ja potentiaalissa, samoin toisen infinitiivin instruktiivimuoto ja kolmannen infinitiivin illatiivimuoto. Yksikön kolmannen persoonan possessiivisuffiksi on voi esiintyä *-A*-loppuisissa sanoissa vokaalinpidentymänä ja *-n:nä*. Riimityksessä käytetään yleiskielessä harvinaista yksikön ensimmäisen persoonan metateettista possessiivisuffiksia (*-in* < *-ni*). Lisäksi liitepartikkelit *-kin* ja *-kaan* lisäävät *-n*-loppuisten riimisanojen määrää.

Sen sijaan perusmuotoisia *-n*-loppuisia sanoja on vähän: *hän, sydän*, eräät täytesanat (*niin, vain*), karitiivadjektiivit (*tarpeeton, levoton*). *-n*-loppuisten sanojen suosio riimeinä perustuu siis suomen taivutusmahdollisuuksiin.

5.3.1. -An-loppuiset riimit

5.3.1.1. -aan-loppuiset riimit

-aan-loppuiset riimit ovat pääasiassa taivutusmuotoja. Sellaiset sanat kuin *vaan* ja *ainiaan* löytyvät perusmuotoisina. Tavallisin -aan-loppuinen sijamuoto on *a*-vartaloisen sanan illatiivimuoto, joka muodostetaan vokaalinpidentymällä: *laivaan, oikeaan, miljoonaan, ikkunaan, seuraavaan*. -aa-loppuisen riimisanan pohjana voi olla myös mikä tahansa *a*-loppuinen sijamuoto, johon liitetään kolmannen persoonan omistusliite (vokaalinpidentymä + *n*), esimerkiksi partitiivi tai essiivi: *huuliaan, kaupunkejaan; suojanaan, hommanaan*. *s*-loppuisen nominin genetiivi on myös -aan-päätteinen: *sotilas : sotilaan, taivas : taivaan*.

Verbimuodoista -aan-päätteisiä ovat monet preesensin yksikön ensimmäisen persoonan muodot (*jaan, saan, ohjaan, halaan, raivaan*), samoin passiivimuodot (*voidaan*). Partisiipeista takavokaalisten verbien 1. partisiipin illatiivi on myös -aan-päätteinen: *hurmaavaan*.

-kaan-loppuisista riimisanoista monet on muodostettu lisäämällä sanan loppuun *kaan*-liitepartikkeli, esimerkiksi kieltomuotoisen verbin loppuun: *huomaakaan*. Tällaisissa tapauksissa liitepartikkelin *k* kahdentuu (*huomaakaan*). Muutoin -kaan-loppuiset riimisanat ovat samanlaisia kuin -aan-loppuisetkin, paitsi että niiden vartalossa on *k*. Esimerkiksi -kaan-loppuiset illatiivit ovat *ka*-loppuisten nominien illatiiveja: *aikaan, poikaan, virkaan, almanakkaan, harmonikkaan*. -kas-loppuisten substantiivien genetiivistä tulee -kaan-loppuinen riimisana (*rakas : rakkaan, viekas : viekkaan*). Sellaisten supistumaverbien, joiden vartalossa on *k*, yksikön ensimmäinen persoona on *kaan*-loppuinen: *makaan, hakkaan*.

-llaan-loppuiset riimisanat ovat usein takavokaalisten nominien adessiiveja, joiden loppuun on liitetty kolmannen persoonan possessiivisuffiksi: *taivaallaan, ovellaan*. -llaan-loppuisia ovat myös *lla*-loppuisten nominien illatiivit *hellaan, nollaan* ja eräät preesensin passiivimuodot *ollaan*,

hoidellaan, nautiskellaan. Samaan tapaan *-ssaan*-loppuisia riimisanoja voi muodostaa takavokaalisista sanoista liittämällä niihin inessiivin päätteiden ja kolmannen persoonan omistusliitteen: *tohkeissaan, mallissaan*.

-maan-loppuisia riimejä saadaan niin ikään illatiivimuodoista, jotka muodostetaan vokaalinpidentymän avulla. Tällaisia riimejä ovat *-ma*-loppuisten substantiivien illatiivit: *lamaan, samaan, Loimaan, femmaan, jemmaan, satamaan, maisemaan, unelmaan, maailmaan*. Samoin kolmannen infinitiivin illatiivimuoto muodostetaan vokaalinpidentymällä, joten takavokaalisista verbeistä saadaan *-maan*-loppuisia riimisanoja: *nojaamaan, kускаamaan*. *-mas*-loppuisten nominien genetiivistä tulee *-maan*-loppuinen muoto (*armaan*), samoin *-maa*-loppuisten nominien genetiivistä (*harmaan*). Luonnollisesti *-maan*-loppuisiin sanoihin kuuluu *maa*-substantiivin genetiivimuoto *maan*.

-taan-loppuiset riimis sanat voivat muodostua monella tapaa. Eräiden verbien passiivin preesensmuodot ovat *-taan*-loppuisia: *kohdataan, haudataan*. Joidenkin verbien preesensin yksikön ensimmäisen persoonan muodot kuuluvat myös tähän ryhmään: *petaan*. Omalaatuinen ryhmä ovat kolmannen infinitiivin elatiivimuodot, jotka usein runokielessä lyhentyvät: *uudistaan* < *uudistamaan, todistaan* < *todistamaan, omistaan* < *omistamaan, mainostaan* < *mainostamaan*. *Mainostaan* voisi olla myös *mainos*-sanan partitiivi, johon on liitetty kolmannen persoonan omistusliite.

Partitiiveja, joihin liittyy omistusliite, on tässä ryhmässä useita. Nomininit ovat joko konsonanttivartaloisia (*lastaan, kinnastaan*) tai monikollisia (*porsaitaan, tunteitaan, lauseitaan*). Samoin *-taan*-loppuisia ovat elatiivit ja ablatiivit, joihin on liitetty kolmannen persoonan omistusliite: *patsaastaan, haudastaan, ikkunastaan; olaltaan, sijoiltaan*. *-ta*-loppuisten sanojen illatiivi, joka muodostetaan vokaalinpidentymällä, tuottaa myös tämän ryhmän riimisanoja: *kitaan, iltaan, siltaan*. Samoin sellaisten *s*-loppuisten sanojen genetiivi, joihin *t* tulee vartaloon astevaihtelun myötä, on *-taan*-loppuinen: *hidas* : *hitaan, allas* : *altaan, harras* : *hartaan*.

- (88) Kuusimukis lupaa yksi **kerrallaan**
 Ei kiertokanki jääkään kesää **oottamaan**
 Mittarissas loppuu luvut **miljoonaan**
 Sut vanha rouva vielä tielle **kammetaan**
 Joudut bändin **kuskaamaan**
 Joudut bändin kuskaamaan Ivalosta **Tallinnaan**
 (Hanhiniemi 1989: Sinuun jäätyy huulet kii.)

kerrallaan < kerta + lla + omistusliite
 ottamaan < ottaa + ma + an
 miljoonaan < miljoona + an
 kammetaan < kammeta + passiivi + omistusliite
 kuskaamaan < kuskata + ma + an
 Tallinnaan < Tallinna + an

-aan-loppuiset riimit ovat helppoja riimiteltäviä, koska monet eri taivutusmuodot — erityisesti omistusliitteen kera — ovat *-aan*-loppuisia. Esimerkissä 88 Hanhiniemi riimittää kaksi substantiivia illatiiviin (*miljoona*, *Tallinna*), yhden adessiiviin omistusliitteen kera (*kerta*), yhden verbin passiiviin (*kammeta*) ja kaksi verbiä kolmannen infinitiivin illatiiviin (*ottaa*, *kuskata*). Riimit eivät ala toistaa itseään, erityisesti koska joukossa ei ole yhtään paradigmariimiä.

- (89) Tiedän värin **taivaan**
 sillä päätä **vaivaan**
 (Syrjä 1988: Näin kulutan aikaa.)
- (90) Laivastamme särkyi peräsin.
 Ja meni poikki yhteys emä**laivaan**.
 Hukuin, nukuin, heräsin.
 Mä täältä löysin **taivaan**.
 (Leskinen 1986b: Syvänmerensukeltaja.)

taivaan < taivas + n (genetiivi)
 vaivaan < vaivata + y. 1.
 laivaan < laiva + an (illatiivi)

Taivas on suosittu sana sanoituksessa. Riiminä se on antoisa, koska se voidaan riimittää erityyppisten sanojen kanssa. Genetiivimuoto riimittyy *laiva-* tai *vaiva-*sanan illatiivimuodon kanssa (jälkimmäistä ei esimerkeissä 89—90), yhtä lailla se riimittyy *vaivata-*verbin kanssa.

- (91) Sanoi peilille jos ei oloni mua **tapakkaan**
 se pakottaa takaisin **kapakkaan**
 (Syrjä 1993: Lahtinen näkee Jumalan.)

- (92) Sattuu joka **sopukkaan**.
En löydä kylmävesihanaa.
Sattuu eikä **lopukkaan**.
En kestä yhtään poikkipuolen sanaa.

Sattuu, vaikkei **tapakaan**.
Mun mieli on kuin Uuno **Kailaan**.
Sattuu. Menen **kapakkaan**.
Ja siellä jälleen pellit auki **bailaan**.

Sattuu. Poissa **tolaltaan**
on tyyppi jota morkkis painaa.
Sattuu. Minut **olaltaan**
hän heitti. Olen puolivalmis vainaa.
(Leskinen 1986b: Mimosan hipiä.)

tapakkaan < tappaa + kaan
kapakkaan < kapakka + an
sopukkaan < sopukka + an
lopukkaan < loppua + kaan
Kailaan < Kailas + gen.
bailaan < bailata + y. 1.
tolaltaan < tola + lta + omistusliite
olaltaan < olka + olta + omistusliite

Liittämällä *kaan*-liitepartikkeli sanan loppuun saadaan helposti *-aan*-loppuisia riimejä. Edellä kieltomuotoisen verbin jälkeen liitepartikkelin *k* ääntyy geminaattana mutta kirjoitetaan yksinäiskonsonanttina. Näin riimi ei välttämättä luettuna vaikuta riimiltä, mutta ääntyy aitona tai täydellisenä riiminä. Yllättäviä yhdistelmiä ovat verbiin liitetyt *kaan*-liitepartikkelit, jos ne riimitetään kuten esimerkeissä *-kka*-loppuisten substantiivien illatiivimuotojen kanssa, kuten esimerkkien 91—92 *tappaa + kaan : kapakka + an*.

- (93) No mitäs siitä, kaikki **tanssimaan!**
Mutta ensin aseet **riisutaan!**
(Leskinen 1986b: Stönö.)

tanssimaan < tanssia + ma + an
riisutaan < riisua + passiivi

- (94) Sisko kuvalehden tyttökisaan **blokataan**
Se pääsee kaikenlaista ylikivaa **mainostaan**
(Hanhiniemi 1994: Onnen oikotielle.)

blokataan < blokata + passiivi
mainostaan < mainostaa + ma + an

- (95) Hienoa kun virkaan päässyt on näin **upeaan**:
kivitaloon Arkadian mäelle!
Tuskin hanttihommiin enää pystyy **rupeaan** —
niissä ei voi näyttää kotiväelle...
(Leskinen 1986b: Kansanedustajien jouluku.)

upeaan < upea + an
rupeaan < ruveta + ma + an

Kolmannen infinitiivin illatiivimuotoja käytetään riimeinä sekä yleiskielisessä asussa että lyhentyneessä muodossa. Esimerkiksi *tanssia-*verbin lyhyempi muoto vaihtaisi sanan *-iin-*loppuiseksi riimiksi (*tanssiin*).

- (96) Kun hallitsijan **tapaan**,
hän polkee minut **rapaan**
(Leskinen 1986b: Diogenes.)

tapaan < tavata + n
rapaan < rapa + aan

- (97) Katulyhdyt heilutti **ruumistaan** — stönö!
Kävi kulkija toimeen **tuumistaan** — stönö!
(Leskinen 1986b: Stönö.)

ruumistaan < ruumis + ta + omistusliite
tuumistaan < tuuma + i + sta + omistusliite

- (98) Ja me talon kanssa **kuunnellaan**
kun sade lyö **ikkunaan**
Voi kuinka me sinua **kaivataan**
(Syrjä 1985: Voi kuinka me sinua kaivataan.)

kuunnellaan < kuunnella + passiivi + omistusliite
ikkunaan < ikkuna + an
kaivataan < kaivata + passiivi + omistusliite

- (99) Ja vaikken **tahtonutkaan**,
ne telkesi minut **putkaan!**
(Leskinen 1986b: Stönö.)

tahtonutkaan < tahtoa + nut + kaan
putkaan < putka + an

- (100) Ja kenraali kun supisee: "Nyt kaikki eestä **kotimaan.**"
Niin tuskin kukaan jupisee vaan menee **sotimaan.**
(Leskinen 1986b: Moni sekoo muotiin.)

kotimaan < kotimaa + n
sotimaan < sotia + ma + an

-aan-loppuisten riimien jäljittäminen sanan perusmuodosta ei ole helppoa, niin monenlaiset sanat saadaan riimittymään sopivissa sijamuodoissa. *Rapa, ruumis, putka, kotimaa* eivät ensinäkemältä tunnu riimisanoilta, *tavata, kuunnella, sotia* ehkä aavistuksen enemmän, koska ne ovat keskenään heikkoja riimejä. Vaikka riimisanat edustaisivatkin samaa sanaluokkaa, niiden ei välttämättä tarvitse olla paradigmariimejä. Suomen kielen taivutuksen myötä eri sijamuodot saattavat riimittyä, mikä on yksi suomen riimityksen viehättävyyksistä.

5.3.1.2. -ään-loppuiset riimit

-ään-loppuiset riimit ovat -aan-loppuisten riimien etuvokaalisia variantteja, jotka esiintyvät samoissa muotoryhmissä. -ään-loppuisia riimejä saa kätevästi liittämällä -ä-loppuiseen sanaan tai sijamuotoon kolmannen persoonan possessiivisuffiksin, joka muodostetaan vokaalinpidentymän avulla: *itseään, jälkiään, kenkiään*. Passiivimuodot ovat myös mahdollisia: *selitellään*. Eräiden etuvokaalisten sanojen genetiivimuodot loppuvat -ään (*jään, ylvoään, evään*), niin myös eräiden -ä-loppuisten sanojen illatiivimuodot, jotka muodostetaan vokaalinpidentymän avulla: *läjään, nyhtäjään, etelään, ikävään*. Yksittäisenä sanana esiintyy *nykyään*.

- (101) Tiedän että on yö
kun saavut kotiisi **pimeään**
yksinäisyys lyö
sanomatta **nimeään**
(Syrjä 1990: Tahroja paperilla.)

pimeään < pimeä + än
nimeään < nimi + ä + omistusliite

- (102) Ne kuljetti minua **Elitellään**.
"No, mitäs sitä tänään **selitellään**?"
(Leskinen 1986b: Stönö.)

Elitellään < Elite + llä + omistusliite
selitellään < selitellä + ään

Lähes kaikki *-kään*-loppuiset riimisanat on muodostettu *kAAn*-liitepartikkelin avulla (47/53). Muita muotoja ovat *itseks*-adjektiivin genetiivi *itsekkään*, *-kä(s)*-päätteisten nominien illatiivit *ikä : ikään*, *selkä : selkään*, *sytkä : sytkään*, *pätkikäs : pätkikkään* ja *pelätä*-verbin preesensin yksikön ensimmäisen persoonan muoto *pelkään*.

- (103) Säpsähdinkö? Kylmät väreet selkäpiissä... kulta mehän **pelätään!**
 Ne katsoo meitä silmiin... nehän tuijottavat suoraan **sisimpään!**
 Enkä usko että meistä ne välittävät **pätkääkään.**
 (Leskinen 1986b: Turvallisuus ja yhteistyö.)

pelätään < pelätä + än
 sisimpään < sisin + ään
 pätkääkään < pätkä + ä + kään

-mään-loppuisia riimisanoina muodostetaan paitsi *-mä*-loppuisten sanojen illatiiveista (*sävelmään*, *elämään*) myös etuvokaalisten sanojen kolmannen infinitiivin illatiivimuodoista: *itkemään*, *kävelemään*, *miettimään*. *-nään*-loppuiset riimisanat ovat *-nä*-loppuisten sanojen illatiiveja (*heinään*, *seinään*), essiivin ja kolmannen persoonan yhtymiä (*tyynynään*, *yhtenään*), ja onpa joukossa yksi verbin preesensin yksikön 1. persoonan muoto (*nään* < *näen*) ja yksi passiivimuoto (*mennään*).

-tään-loppuiset riimisanat ovat usein etuvokaalisten verbien passiivin preesensmuotoja (*lähdetään*, *eletään*, *jätetään*) tai eräiden verbien kolmannen infinitiivin illatiivin lyhentyneitä muotoja (*vetään* < *vetämään*, *ymmärtään* < *ymmärtämään*, *pistään* < *pistämään*, *hengittään* < *hengittämään*). Lisäksi on *tä*-loppuisia sanoja tai sijamuotoja, joihin on liitetty kolmannen persoonan possessiivisuffiksi (*kyyneltään*, *ystäviltään*, *sydäntään*, *mielestään*, *bileistään*) sekä joitain illatiivitapauksia (*valomerkitään*).

- (104) Pian auton **ryttään**
 kun pakkaa niin **hymyilyttään**
 (Syrjä 1990: Ajan kaupunkiin.)

ryttään < rytätä + n
 hymyilyttään < hymyilyttää + mä + än

- (105) Rauha sielullemme antavat he jumalallisesta **sylistään**.
 Me saimme armon kun he ilmestyivät esikartanoistaan, **kylistään**.
 Aukee virteen kitapurjeet. Jengit käyvät jumaliaan **ylistään**.
 (Leskinen 1986b: Turvallisuus ja yhteistyö.)

sylistään < syli + stä + omistusliite
 kylistään < kylä + i + stä + omistusliite
 ylistään < ylistää + mä + ään

5.3.1.3. -An-loppuiset riimit

-an-loppuisia riimejä on muutamia perusmuodossa: *ihan, pian, aivan*. -han-liitepartikkeli voidaan liittää lähes mihin tahansa takavokaaliseen nominiin tai verbiin. Tässä ryhmässä esiintyy *a*-loppuisten nominien ja partisiippien genetiivimuotoja (*sakean, pihan*) sekä eräiden verbien preesensin yksikön ensimmäisen persoonan muotoja: *kupsahdan, unohdan, alan*.

- (106) Ja mä istun ja juon
 ja istun ja juon kunnes **halkean**
 Ja mä istun ja juon
 ja vaahdossa näen kuplan **valkean**
 (Syrjä 1986: Valkoinen kupla.)

halkean < haljeta + n
 valkean < valkea + n

Myös -än-loppuisia perusmuotoisia riimisanoja on muutamia: *hän, sydän, seitsemän, enemmän*. -han-liitepartikkelin etuvokaalinen vastine -hän voitaisiin liittää etuvokaalisiin nomineihin tai verbeihin, mutta aineistossani tätä ei ole tehty kertaakaan. -ä-loppuisten nominien ja partisiippien genetiivimuodot *viehkeän, pimeän, nääntyvän, piirtyvän, kestävän* on hyödynnetty, samoin yksitavuisten -ää-loppuisten nominien illatiivimuodot *jäähän, päähän*. Lisäksi on eräiden verbien preesensin yksikön ensimmäisen persoonan muotoja (*siedän, tiedän, menetän*).

5.3.2. -en-loppuiset riimit

-en-loppuisia riimejä löytyy perusmuodossa muutamia: *en, ken, aamen, siemen, huomen, pien < pieni, sitten.*

-en-loppuisia genetiiveja muodostuu *e*-vartaloisten sanojen genetiiveistä (*tie : tien, kaksi : kahden, lahti : lahden, kaikki : kaiken, yksi : yhden*), samoin *s*-vartaloisten sanojen genetiiveistä (*miehen*). Monikon ensimmäinen genetiivi on yleensä *den/tten*-loppuinen: *vieraiden*. Kaksitavuisien *-a*-loppuisten sanojen monikon genetiivi on myös *-en*-loppuinen: *tukka : tukkien, kukka : kukkien, kupla : kuplien, vaara : vaarojen*.

-en-loppu löytyy toisinaan myös illatiivista. Jos riimin soinnun tulee olla ainoastaan *en*, riimiksi käy illatiivimuoto, jossa supistumavokaalin väliin on palautettu kantasuomen *h*: *mielehen*.

Verbeissä preesensin yksikön ensimmäinen persoona voi loppua *-en*, kuten *vien, lähden*. Frekventatiiviverbien vastaava muoto loppuisi *-len*.

Kun toisen infinitiivin tunnukseen *e* lisätään instruktiivin sijapäätte *n*, saadaan ryhmä *-en*-loppuisia riimisanoja: *laulaen, kirkastaen, nyyhkien*.

- (107) Tahdissa tuon sävelen
Ovestani ulos kävelen
(Syrjä 1984: Pimeyden tango.)

sävelen < sävel + n
kävelen < kävellä + n

- (108) Alla tähtien
Yhdessä siitä lähtien
(Syrjä 1988: Linnunradan laidalla.)

tähtien < tähti + i + n
lähtien < lähteä + e + n

- (109) Kuljen ulkona valossa
kasvoillani voin tuntea tuulen
ei sitä tuntunut talossa
jonne palaa en koskaan, luulen
(Syrjä 1990: Tahroja paperilla.)

tuulen < tuuli + n
luulen < luulla + n

- (110) Isä poikaa löi, hän kasvatti piesten.

Pani lopulta kouluun **miesten**:
(Leskinen 1986b: KK.)

piesten < piestä + e + n
miesten < mies + mon. + n

- (111) Pyssy selässä ja sivakoilla **lykkien**
säestyksellä suomalaisten **tykkien**
(Leskinen 1991: Vaasankin veri vapisee.)

lykkien < lykkiä + e + n
tykkien < tykki + mon. + n

- (112) Niin halki tuulten **jäisten**
mä kuljin **kahlaten**
yökerhot **yksinäisten**
ja puistot **orpojen**.
(Leskinen 1986b: Viime yönä ennen kahta.)

jäisten < jäinen + mon. + gen.
kahlaten < kahlata + e + n
yksinäisten < yksinäinen + gen.
orpojen < orpo + mon. + gen.

5.3.2.1. -een-loppuiset riimit

-een-loppuisia riimisanoja voi etsiä useammista sijamuodoista ja taivutusryhmistä. Genetiivimuotoja löytyy sanasta *ies* : *ikeen* sekä *e*-loppuisista sanoista: *eläke* : *eläkkeen*, *savuke* : *savukkeen*, *kappaleen* : *kappaleen*. *e*-vartaloisten sanojen illatiivit ovat supistumavokaalin ansiosta nykykielessä -een-loppuisia: *poskeen*, *uneen*. *s*-vartaloisten sanojen loppu-*s* muuttuu genetiivissä *ks*:ksi, jota seuraa -een: *bisnekseen*, *haukseen*. Komitatiivin päätte on -neen: *poikineen*, *hampaineen*, *ideoineen*. Lisäksi -een-päätte saadaan lisäämällä eräiden sijamuotojen loppuun kolmannen persoonan omistusliite, joka muodostetaan vokaalinpidentymällä ja *n*:llä. Tällaisia muotoja ovat esimerkiksi allatiivimuoto ja omistusliite (*haudalleen*) ja translatiivi ja omistusliite (*kohteekseen*, *ammattikseen*).

Toisen partisiipin genetiivit ja illatiivit liittyvät tähän ryhmään: *hoituneen*, *tuoneeseen*. Myös 1. infinitiivin pidempi muoto, jossa on kolmannen persoonan omistusliite, on tämän ryhmän riimisanoja: *elääkseen*.

- (113) Poliisinkin tiedetään mua **mätkineen**
Ne oottaa mua pihalla baarikärpäslätkineen
(Syrjä 1988: Baarikärpänen.)

mätkineen < mätkiä + nyt + en
lätkineen < lätkä + i + omistusliite

- (114) Toukokuun valon valuvan tahdoin
pimeään **huoneeseen**
Siteeseen silmillä tartuin
pimeään **tuoneeseen**
(Syrjä 1993: Talviunta.)

huoneeseen < huone + seen
tuoneeseen < tuoda + nut + seen

- (115) Muistot **suloiseen**
vie **lapsuuteen**
(Vainio 1993: Rööperiin.)

suloiseen < suloinen + seen
lapsuuteen < lapsuus + teen

- (116) Riisu yltäni tähtivyö.
Viivy vielä **huomiseen**.
Kun henki on vahva, niin vähäkin työ
riittää maailman **luomiseen**.
(Leskinen 1986b: Musta aurinko nousee.)

huomiseen < huomina + seen
luomiseen < luoda + minen + seen

5.3.2.2. -nen- ja -sen-loppuiset riimit

-nen-loppuisia riimisanoja ovat *nainen, vainen, ennen* ja *ihminen* sekä joukko pidempiä *nen*-loppuisia substantiiveja ja adjektiiveja: *pakkanen, kukkanen, hiljainen, taivahainen, hopeainen*. -n-loppuisten sanojen genetiiveistä tulee myös *nen*-loppuisia: *joutsenen, ahvenen*.

-sen-loppuisia riimisanoja ovat -nen-loppuisten sanojen genetiivit (*hiljaisen, hiukkasen, kukkasen*) ja -s-loppuisten sanojen genetiivit, joissa s muuttuu ks:ksi (*taitos : taitoksen, muutos : muutoksen*). Joidenkin verbien preesensin yksikön ensimmäinen muoto taipuu -sen-loppuiseksi: *puraisen, kiljaisen*. Lisäksi tämän ryhmän riimisana on genetiivimuoto *sen*.

- (117) Entä kuuletko keskeltä yön **hiljaisen**
 Kun nimesi **kiljaisen**
 (Syrjä 1985: Voi kuinka me sinua kaivataan.)

hiljaisen < hiljainen + gen.
 kiljaisen < kiljaista + n

- (118) Tuhon maljan juon
 Moraalin **vartijan**
 Sen pään ja **hartian**
 Niin ja nilkan **kuraisen**
 Poikki **puraisen**
 (Syrjä 1984: Taivaassa perseet tervataan.)

vartijan < vartija + n
 hartian < hartia + n
 kuraisen < kurainen + n
 puraisen < puraista + n

5.3.3. -in-loppuiset riimit

-in-loppuisia riimejä löytyy paljon. Ilmeisesti monikon illatiivi, imperfektin ja konditionaalin yksikön 1. persoona ja *kin*-liitepartikkeli selittävät -in-lopun yleisyyden.

Taivuttamattomia -in-loppuisia sanoja ovat esimerkiksi *päin, Rein, yksintein, oikein, melkein*. -in-loppuisia riimisanoja saadaan -i-vartaloisten sanojen genetiivistä: *mainingin, kaupungin*. Monikon illatiivi, joka muodostetaan *hin*-päätteellä, tuottaa tällaisia riimisanoja: *maihiin, maanantaihiin, puntteihin, jalkoihin*. -in-loppuisia ovat monikon instruktiivi (*tähdin, elein, palkein, riimein*) ja komparatiivin instruktiivi, jolloin riimisana päättyy -mmin: *harvemmin, särkevämmin*. Myös monia superlatiivimuotoja voi käyttää tämän ryhmän riimeinä: *hellin, selkein, kallein*. -in-loppuisia riimejä ovat -in-vartaloisten verbien preesensin ja imperfektin yksikön ensimmäisen persoonan muodot: *tein, vein, ongin, huudahdin, sorvailin, vetelehdin*.

Yksikön ensimmäisen persoonan possessiivisuffiksi voi esiintyä metateettisessa asussa, jolloin riimisana loppuu -in. Yhdistämällä sen -e-loppuiseen sanaan tai sijamuotoon saadaan -ein-päätteisiä riimisanoja: *itsellein < itselleni, ohitsein < ohitseni*.

-kin-loppuisista riimeistä valtaosa on muodostettu lisäämällä sanan loppuun *kin*-pääte. 148:sta *-kin*-loppuisesta riimisanasta vain 32 on muodostettu muulla tavoin kuin *kin*-pääteellä. Nämä ovat pääasiassa *-kki*-loppuisten sanojen genetiivejä (*nakin, takin, konjakin*) tai verbien yksikön ensimmäisen persoonan muotoja joko preesensissä (*leikin, loikin, hankin*) tai imperfektissä (*itkin, litkin*). Lisäksi on pari adverbia *poikin* ja *pitkin*.

-oin-loppuiset riimisanat ovat usein joko *o*- tai *a*-loppuisten sanojen monikon instruktiiveja: *teoin, nahoin, illoin, hartioin*. Imperfektissä eräät yksikön ensimmäisen persoonan muodot riimittyvät *-oin*-loppuisina: *kiskoin, vartioin*.

- (119) Huilun kuulin takaa vuoren
kun metsän poikki **kävelin**
Näin siellä tytön nuoren
mua houkutteli **sävelin**
(Syrjä 1986: Paha taika.)

- (120) Jos vetten päällä kävelen ja kerron että **kävelin**,
se kielletään ja kiistetään ja pannaan hartain **sävelin**.
(Leskinen 1986b: Kuinka jumalaa pilkataan.)

kävelin < kävellä + imp. + n
sävelin < sävel + i + n

- (121) Kas viina menee ensin poskiin ja sieltä **aivoihin**
ja sieltä käsin vaikuttaa se kaikkiin **vaivoihin**
(Syrjä 1988: Baarikärpänen.)

aivoihin < aivo + mon. + illat.
vaivoihin < vaiva + mon. + illat.

- (122) Kuin paimen traumaani **vartioin**
rasituksesta notkuvin **hartioin**.
Yökaudet kulmilla **partioin**.
sujui liikenne nuolin ja **kartioin**.
(Leskinen 1986b: Nenästä verta, sielusta kultaa.)

vartioin < vartioida + imp. + n
hartioin < hartia + i + n
partioin < partioida + imp. n
kartioin < kartio + i + n

- (123) Yö ontui radalleen
 ja melun liikenteen
 yli hengityksen **kuulin**
 Yö parsi sukkaa
 ja lähti jatkamaan
 pimein **myrskytuulin**.
 (Leskinen 1986b: Viime yönä ennen kahta.)

kuulin < kuulla + imp. + n
 tuulin > tuuli + i + n

5.3.3.1. *-(i)sin*-loppuiset riimit

-(i)sin-loppuiset riimit löytyvät usein verbien taivutusmuodoista. Supistumaverbien imperfektin yksikön 1. persoonan muodot loppuvat *-sin*: *halasin*, *kampasin*, *vastasin*. Jonkin verran on myös muita kuin supistumaverbejä, joilla on sama loppu: *lakaisin*. Konditionaalin tunnus on *isi*, joten konditionaali yksikön ensimmäisessä persoonassa on *-isin*-loppuinen: *saisin*, *makaisin*.

-nen-loppuisten sanojen instruktiivi kuuluu tähän ryhmään (*aikaisin*), samoin eräät muut instruktiivit (*osin*, *öisin*, *jalkaisin*, *iltaisin*) ja *-isi*-loppuisten sanojen genetiivit (*poliisin*). Myös *-nen*-loppuisten adjektiivien superlatiivimuodot riimittyvät tässä ryhmässä: *keskeneräinen* : *keskeneräisin*. Lisäksi on eräitä yksittäisiä sanoja (*yksin*, *takaisin*).

- (124) Krapulassako **makaisin**
 Ajatusta siedä en
 Entä tuletko **takaisin**
 Sitä tiedä en
- Sanonut et **kukkasin**
 siksi korkin **hukkasin**
 (Syrjä 1986: En saa mielestä sinua.)

makaisin < maata + isi + n
 takaisin
 kukkasin < kukkanen + mon. + n
 hukkasin < hukata + imp. + n

- (125) Mä itkin vähän kun tiskasin ja **lakaisin**
 Mä tahdon tähän taloon sinut **takaisin**
 (Syrjä 1985: Voi kuinka me sinua kaivataan.)

- (126) Sielussa tunnelma on **epävaka**isin.
 Kuinkahan kävisi, jos vaikka **braka**isin?
 Joukolla kaikki mun nostavat **taka**isin.
 (Leskinen 1986b: Korjaa blues.)

lakaisin < lakaista + isi + n
 epävaka**is**in < epävakainen + superlat.
 braka**is**in < brakata + isi + n

- (127) Tulin maailmaan **jalka**isin,
 silti atomin **halka**isin.
 Vaikka tiennyt en, mistä **alka**isin.
 Olin toivottomin. **Ylimalka**isin.

Ne toivoivat että **herä**isin.
 tietääkseen mistä oon **perä**isin.
 Olin miekka **runsasterä**isin.
 Olin sinfonia **keskenerä**isin.
 (Leskinen 1986b: Nenästä verta, sielusta kultaa.)

jalka**is**in < jalka
 halka**is**in < halkaista + isi + n
 alka**is**in < alkaa + isi + n
 ylimalka**is**in < ylimalkainen + superlat.
 herä**is**in < herätä + isi + n
 perä**is**in
 runsasterä**is**in < terä + inen + superlatiivi
 keskenerä**is**in < keskeneräinen + superlatiivi

5.3.3.2. -Ain-loppuiset riimit

Perusmuodossaan *-ain*-päätteisiä riimisanoja on vain muutamia: *vain*, lyhentyneet muodot *ain* < *aina* ja *lain* < *lainkaan*, indefiniittipronominit *jossain* ja *jotain* sekä adverbi *varhain*. Tähän ryhmään kuuluvat myös *-ttain*-johtimella muodostetut adverbit, kuten *hiljattain* ja *ajoittain*.

-as-loppuisten adjektiivien superlatiivimuodot ovat nominatiivissa *-ain*-päätteisiä: *armain*, *parhain*, *tehokkain*, *arvokkain*. Yksitavuisten verbien *hakea*, *naida* ja *saada* imperfektimuodot yksikön 1. persoonassa riimittyvät tässä ryhmässä: *hain*, *nain*, *sain*.

Muut *-ain*-päätteiset riimisanat poikkeavat ääntämykseltään yleiskielestä. *A*-vartaloisista substantiiveista voidaan muodostaa monikon 2. genetiivi, jossa yksikkövartaloon liitetään *-in*. Takavokaaliset, siis *a*-

vartaloiset, substantiivit saavat tällöin lopun *ain*: *sotain, korkeain, happamain, kalastajain*.

Runokielessä yksikön 1. persoonan possessiivisuffiksi *ni* muuttuu toisinaan metateesin myötä muotoon *in*. Kun tämä omistusliite liitetään *a*-loppuisen sanan perään, saadaan tässä ryhmässä riimittyvä sana: *suomeain* < *suomeani, valikoimiain* < *valikoimiani*. Koska omistusliite liittyy sanan loppuun, tällaisia sanoja voidaan muodostaa paitsi *a*-vartaloisista sanoista myös sanoista, jotka ovat esimerkiksi partitiivissa, essiivissä, inessiivissä, elatiivissa, adessiivissa, ablatiivissa ja abessiivissa.

Yleiskielessä kuulee harvoin sellaista toisen infinitiivin instuktiivimuotoa, jossa vokaaliyhtymä on sulanut diftongiksi, mutta riiminä se ei ole tavaton. Tällaisia muotoja ovat esimeksiksi *loiventain* < *loiventaen, varastain* < *varastaen, panostain* < *panostaen*.

(128) Eilinen päivä! Se raskaasti verotti **voimiain**.
Päätoimittaja ei alkuunkaan ymmärrä **toimiain**.
Tarkkaan se syynäilee juttuja mun **valikoimiain**.
Otetaan yhdet ja lähdetään vaikka publiin.
... on ilta saapunut pressiklubiin.
(Leskinen 1991: Ilta pressiklubilla.)

(129) Sydän**parastain** panin **parastain**.
Vähän lainaten, vähän **varastain**.
Kylvin muualle, niitin **sarastain**.
Vähän lainaten. Paljon **varastain**.
(Leskinen 1986b: Nenästä verta, sielusta kultaa.)

parastain < parka + sta + ni (elatiivi + possessiivisuffiksi)
parastain < paras + ta + ni (partitiivi + possessiivisuffiksi)
varastain < varastaa + en (2. infinitiivin instruktiivi)
sarastain < sarka + sta + ni (elatiivi + possessiivisuffiksi)

Esimerkissä on neljä riimittyvää kolmitavuista sanaa, joissa riimin sointu on *arastain*. Sanoista ensimmäinen ja viimeinen, *parka* ja *sarka*, ovat substantiiveja ja paradigmariimejä. Molemmissa *rk*-yhtymä vaihtelee *r:n* kanssa, joten sanavartalo on *para, sara*. Molempiin liitetään elatiivin päätte ja metateettinen possessiivisuffiksi. *Paras*-sana on *hyvä*-adjektiivin superlatiivimuoto. Siihen liitetään partitiivin päätte ja niin ikään metateettinen posses-

siivisuffiksi. *Varastain* on verbin *varastaa* toisen infinitiivin instruktiivimuoto, jossa vokaaliyhtymä *ae* on muuttunut diftongiksi *ai*.

-*äin*-loppuiset riimisanat muodostetaan samaan tapaan kuin -*ain*-loppuisetkin, mutta sanat ovat etuvokaalisia. Riimisanoina löytyy mm. muutamia *päin*-loppuisia sanoja (*alaspäin, allapäin*) sekä -*kkAin*-johtimella tehdyt adverbit *käsikkäin, peräkkäin*. Yksikön ensimmäisen persoonan possessiivisuffiksi esiintyy etuvokaalisillakin sanoilla metateettisena: *henkeäin < henkeäni, ystäväin < ystäväni*. Riimeinä käytetään myös monikon toista genetiiviä (*käskijäin, äpäriin*) ja toista infinitiiviä, jossa vokaaliyhtymä *äe* on muuntunut *äi*-diftongiksi: *hätkähtäin < hätkähtäen, yllättäin < yllättäen*.

5.3.3.3. -*iin*-loppuiset riimit

-*iin*-loppuisia perusmuotoisia riimisanoina on vain vähän: *niin*, loppuheittomuoto *kiin < kiinni, näkemiin* sekä vierassana *limosiin < limousine*. Taivutusmuodoissa -*iin*-loppuisia sanoja on lähinnä illatiivissa ja genetiivissä.

-*is*-loppuisten nominien genetiivi on -*iin*-loppuinen: *saaliin*. Sanan *ori* genetiivi voi olla asussa *oriin*.

Monikon illatiivi, joka muodostetaan vokaalinpidentymällä, on -*iin*-loppuinen (*huuliin, tuuliin, kyyneliin*), samoin eräiden uusien -*i*-vartaloisten substantiivien yksikön illatiivi (*pubiin, pressiklubiin*). Eräiden englantilaisten nimien illatiivi äänny -*iin*-loppuisena: *Daisyyn* [deisiin], *Nancyyn* [nänsiin]. Verbien kolmannen infinitiivin illatiivista tehdään usein lyhennetty muoto, joka seuraavanlaisilla verbeillä sopii tähän riimikategoriaan: *hankkiin < hankkimaan*.

-*tiin*-loppuiset riimit muodostetaan samaan tapaan, illatiiveja muodostuu -*tV*-loppuisista sanoista monikossa (*lehtiin, multiin*) sekä eräiden verbien kolmannen infinitiivin illatiivin lyhennyksestä muodosta (*moittiin < moittimaan*). Tyypillinen -*tiin*-loppuinen riimisana on muodoltaan passiivin imperfekti: *tehtiin, nähtiin, tultiin*.

- (130) Tulisitko silti vaunuihin **vaivaisiin**
Toivioretkelle **taivaisiin**
(Syrjä 1984: Tähdennlennon tiellä.)

vaivaisiin < vaivainen + i + iin
taivaisiin < taivas + i + siin

- (131) Imin sut **kuiviin**, tarttui mun **huiviin**
(Syrjä 1990: Tahroja paperilla.)

kuiviin < kuiva + i + iin
huiviin < huivi + iin

- (132) Se sai pohjakassan ja haavat **rystysiin**
Ja nimen nimismiehen **paperiin**
(Hanhiniemi 1990: Maailma on tyly.)

rystysiin < rystynen + i + iin
paperiin < paperi + iin

- (133) Maailman **kyliin** mä väsyin, ota **syliin**.
(Leskinen 1986b: Pyhä toimitus.)

kyliin < kylä + i + iin
syli < syli + iin

5.3.4. -On-loppuiset riimit

Yleisin *-on*-loppuinen riimisana on *olla*-verbin yksikön kolmannen persoonan preesensmuoto *on* (155 esiintymää sekä lukuisia koosteriimitapauksia). Eräät preesensin yksikön ensimmäisen persoonan muodot riimittyvät myös: *seison*. Suuri ja produktiivinen ryhmä *-on*-loppuisia riimisanoja on karitiiviadjektiivit, joiden päätteinä on *-ton*: *hampaaton*, *rahaton*, *uskomaton*. Lisäksi on *-o*-loppuisten nominien genetiivejä, kuten *miedon*, *hohdon*, *videon*, *torpedon*, ja esimerkiksi *-sto*-loppuisten nominien genetiivejä, kuten *lukemiston*, *kalmiston*.

-oon-loppuisia riimisanoja löytyy samaisten *-o*-loppuisten nominien illatiivimuodoista, jotka muodostetaan vokaalinpidentymän avulla: *verhoon*, *museoon*, *radioon*. *-oo*-päätteisten sanojen genetiivit riimittyvät myös: *haloon*. Assimilaation myötä sellaiset supistumaverbien preesensin yksikön ensimmäisen persoonan muodot, joissa olisi vokaaliyhtymä *oa*, muuttuvat

-oon-loppuisiksi: *tarjoon* < *tarjoan*. Imperatiivin yksikön kolmannen persoonan muodot ovat myös -oon-loppuisia: *auttakoon, varjelkoon*.

-ön-loppuiset riimisanat ovat takavokaalista vastinettaan harvinaisempia, aineistossani on vain 24 -ön-loppuisia riimisanana. Perusmuodossa -ön-loppuisia riimisanoja ovat etuvokaaliset karitiivadjektiivit (*mieletön, väsymätön*). Muita riimisanoja ovat eräiden verbien preesensin yksikön ensimmäisen persoonan muodot: *lyön, syön*. -ö-loppuisten nominien genetiivit (*yön, työn, vyön, metsikön, yhtälön*) ovat -ön-loppuisia, samaisten sanojen illatiivit -öön-loppuisia (*keittiöön, yleisöön, vähemmistöön*).

5.3.5. -un-loppuiset riimit

Yksitavuisia -un-loppuisia riimisanoja ovat *kun, mun, sun*. Yksitavuisten -uu-loppuiset sanat saavat illatiivissa päätteensä -hun: *puuhun, suuhun*. -u-loppuisten sanojen genetiivi (*rajun, tajun*) sekä toisen partisiipin passiivin genetiivi (*unohdettu : unohdetun*) ovat myös -un-loppuisia riimisanoja. Eräiden verbien preesensin yksikön ensimmäisen persoonan muodot riimittyvät tässä ryhmässä: *lojun, havahdun, antaudun, toteudun*.

-uun-loppuisia riimisanoja ovat lähinnä yksitavuisten -uu-loppuisten sanojen genetiivit (*kuun, muun, puun, suun*), kaksitavuisten -u-loppuisten sanojen illatiivi (*hehkuun, koukkuun, kulkuun*) sekä *tulla*-verbin yksikön ensimmäisen persoonan lyhentynyt muoto *tuun*.

6. ERILAISTEN SANOJEN KÄYTTÖ RIIMEINÄ

6.1. Yksitavuiset suomalaiset sanat riimeinä

Lauri Hakulisen (1968: 26) mukaan suomen kielessä on käytössä vain noin 50 yksitavuista sanavartaloa. Näihin sanavartaloihin liittyy runsaasti taivutus-päätteitä ja johtimia, jolloin yksitavuiset sanat muuttuvat useampitavuisiksi. Taivutus tekee suomen kielen sanoista yleensä suhteellisen monitavuisia.

Yksitavuisia sanavartaloita on vähän, koska vanhoissa suomalaisissa sanoissa ei voi olla sananalkuisia konsonanttiyhtymiä (Hakulinen 1968: 24). Sanavartaloiden määrää rajoittaa myös se, että suomalaiset sanat voivat loppua vain muutamiin konsonantteihin (*l, n, r, t*) ja että sananloppuisia konsonanttiyhtymiä ei omaperäisissä sanoissa esiinny, kuten esimerkiksi englannin kielessä (*first, handle*).

Suomen kielessä pelkkä lyhyt vokaali ei muodosta yksinään sanaa ja vain kymmenkunta sanaa rakentuu konsonantista ja lyhyestä vokaalista (*me, te, he, se, ne*; partikkelit *ja, jo, no*; Hakulinen mainitsee myös interjektiot *he, ka*) (Hakulinen 1968: 24). Riimiaineistostani löytyy mainituista sanoista *se, ne, ja* ja *jo*, joiden lisäksi on käytetty puhekielisiä muotoja *mä, sä*. Mahdollisista sanoista ovat riimeinä jääneet käyttämättä pronominit *me, te, he*, partikkeli *no* sekä interjektiot.

Sellaisia sanavartaloita, joissa olisi joko pelkkä pitkä vokaali tai konsonantti ja pitkä vokaali, voisi suomen kielessä olla 96, kun oletetaan, että *oo, öö, ee* ovat diftongiutuneet. Tällaisista sanavartaloista on käytössä vain 33. (Hakulinen 1968: 24—25.) Käytännössä *ee* esiintyy nykysanoissa muodoissa *tee* (*tee*-substantiivi tai *tehdä*-verbin imperatiivin yksikön 2. persoona ja kieltomuoto) ja puhekielessä *mee* (lyhentynyt muoto *mennä*-verbin imperatiivin y. 2. p. ja kieltomuoto). Riimiaineistossani on lisäksi täytesana *jee* sekä kaksi kirjaimennimeä (*bee, vee*).

Sellaisia sanoja, jotka päättyvät *i*-loppuisiin diftongeihin, voisi Hakulisen mukaan olla 84, mutta niistä on käytössä vain 28. Sanoja, jotka päättyvät *u*-loppuisiin diftongehin, on vain lainasana *tiu* sekä interjektiot *piu* ja *pau*. Sanoja, jotka päättyvät *y*-loppuisiin diftongeihin, on vain kaksi: *käy* ja *näy*. (Hakulinen 1968: 25.)

Seuraaviin taulukoihin olen pyrkinyt keräämään kaikki pitkään vokaaliin tai diftongiin päättyvät yksitavuiset sanavartalot, joita suomen kielessä esiintyy yleisesti tai voi esiintyä joko puhekielessä, interjektiona tai kirjainten niminä. Olen lihavoanut ne sanat, joita on käytetty aineistossani riimeinä.

TAULUKKO 9. Yksitavuiset pitkään vokaaliin tai diftongiutuneisiin pitkiin vokaaleihin päättyvät sanat suomen kielessä ja riimeinä, pohjana Hakulisen taulukko (1968: 25). Riimeinä käytetyt sanat on lihavoitu. Vain kirjaimenimenä esiintyvät sanat on merkitty tähdellä (*).

	aa*	ee*	(ie)	ii*	oo*	(uo)	uu*	yy*	ää*	yö
h	haa	hee			hoo*			hyy		hyö
j	jaa	jee		jii*	joo	juo	juu		jää	
k				kii	koo*		kuu	kyy		
l			lie			luo	luu			lyö
m	maa	mee	mie				muu	myy	mää	myö
n						nuo			nää	
p	paa	pee ^{1*}		pii			puu	pyy	pää	
r										
s	saa		sie			suo	suu	syy	sää	syö
t	taa	tee	tie			tuo	tuu		tää	työ
v		vee*	vie			vuo				vyö

Murteellisia muotoja *mie*, *sie* ja *hyö*, *työ* ei ole aineistossani käytetty riimeinä. Yleiskielisistä sanoista *pii*, *kyy* ja *pyy* ovat jääneet riimeinä käyttämättä.

¹*p*-kirjainta riiminä käyttäviä sanoja on muutamia (JP, SDP, EECCP, PSP), mutta sellaisenaan kirjain P ei esiinny riimisanana.

TAULUKKO 10. Yksitavuiset *i*-loppuisiin diftongeihin päättyvät sanat suomen kielessä ja riimeinä, pohjana Hakulisen taulukko (1968: 25). Riimeinä käytetyt sanat on lihavoitu.

	ai	oi	ui	ei	(äi)	(öi)	(yi)	(iu)	(au)	(äy)
h	hai	hoi	hui	hei			hyi			
j	jai	joi			jäi					
k	kai	koi								käy
l		loi				löi				
m		moi				möi	myi			
n	nai	noi								näy
p			pui					piu	pau	
r										
s	sai	soi				söi				
t	tai	toi			täi			tiu		
v	vai	voi		vei						

Tämän taulukon esittelemistä sanoista lähes kaikkia on käytetty aineistossain riimeinä. Ainoastaan *tiu* on yleiskielisistä sanoista jäänyt käyttämättä, samoin *nuo* sanan puhekielinen variantti *noi* sekä joukko interjektioita.

Lyhyitä yksitavuisia sanoja, jotka päättyvät konsonantiin, on aineistossani muutamia: substantiivit *mies, ies, syys, häät*, pronominit *ken, hän*, verbimuodot *et, en* ja *on*, adverbit *nyt, pois, taas, siis, vain, niin, pian, vaan*, interjektio *kas*, konjunktio *kun* ja adjektiivi *sees*. Runsaammin aineistossa esiintyy useampitavuisien sanojen lyhennettyjä muotoja. Valtaosa niistä on muodostettu loppuheiton avulla. Useimmiten poisjätetty äänne on *i*: *uus* < *uusi, kuus* < *kuusi, yös* < *yösi, lois* < *loisi*. Muutamia muitakin äännteitä on tiputettu: *ain* < *aina, mut* < *mutta*. Myös sanan sisältä on voitu tiputtaa äännteitä pois: *ois* < *olisi, oot*, < *olet, tän* < *tämän, ees* < *edes, mun* < *minun, veet* < *vedet*.

Eräät yksitavuisien sanojen taivutusmuodot säilyvät yksitavuisina. Tällaisia ovat esimerkiksi yksitavuisien substantiivien yksikön genetiivi ja monikon nominatiivi (*yö* : *yön* : *yöt*) ja verbien eräät taivutusmuodot (*saada* : *saan* : *saat* : *saa* : *sain* : *sait* : *sai*).

Kaikkiaan yksitavuisia riimisanoina on aineistossani 286 kappaletta, ja niitä on käytetty riimisanana 2858 kertaa — siis lähes viidennes kaikista riimisanoina on yksitavuisia. Voikin olettaa, että useimpia suomen kielen yksitavuisia sanoja käytetään riimeinä. Yksitavuisia sanoja on myös lainattu riimeiksi vieraista kielistä. Aineistossani tällaisia sanoja on 37, esiintymiä 93.

6.2. Yleiskielestä poikkeavat sanamuodot riimeinä

Yleiskielestä poikkeavien sanamuotojen käyttö riimisanoina tuo kirjoittajalle lisää vaihtelua mahdollisiin riimisanoihin. Monet yleiskieliset sanat voivat riimittyä vain muutamien harvojen sanojen kanssa, mutta jos sanalla on kaksi tai useampia puhekielessä hyväksytyjä tai tunnettuja muotoja, voi sanoittaja valita käyttämänsä muodon tavoiteltavan riimin mukaan. Näin kirjoittaja voi välittää saman proposition usealla eri riimisanalla. Tällaisia sanoja ovat vaikkapa *olisi* : *olis* : *ois* tai *ystäväni* : *ystävään*. Useimmiten tavoitteena on sanan lyheneminen, sillä lyhyille sanoille tuntuu olevan enemmän riimittelymahdollisuuksia. Myös taivutuspäätteiden vaihtelun avulla saadaan uusia riimivaihtoehtoja: *kapula* : *kapulain* : *kapulojen* : *kapuloitten* : *kapuloiden*.

Riimitys auttaa tunnistamaan yleiskielestä poikkeavan sanan muodon: riimiagentin äänneasun antaa vihjeitä siitä, millainen riimivasteen äänneasun tulee olla. Kuitenkin jotkut yleiskielestä poikkeavat sanamuodot ovat teennäisiä riimeinä:

- (134) Elämäni oli tylsää niin
Sitä tylsyyttä katselin silmät kiin
(Syrjä 1985: Vuonna 85.)

Esimerkissä sana *kiin* tulee sanasta *kiinni*. Puhekielessä yleisempi on muoto *kii* kuin vaivalloisesti äännettävä *kiin*. *Kii* on kuitenkin vaivalloinen riimitettävä, se riimittyisi yksitavuisen *pii*-san kanssa, jota aineistossain ei esiinny, sekä *i*- ja *j*-kirjainten nimien kanssa. Muutoin se vaatii kolmitavuisen riimivastineen, joka loppuu pitkään *i*-vokaaliin. Aineistossani tällaisia sanoja ovat vain *uneksii*, *lainehtii*, *kiirehtii* ja *starttipilottii*. Esimerkissä Syrjä käyttää riimiagenttina sanaa *niin*, jolle ei aineistossani ole muita yksitavuisia riimivastineita kuin *kiin*. Kolmitavuisia olisi sitä vastoin runsaasti (*portaisiin*, *pelattiin*, *sydämiin*). Hanhiniemi on ratkaissut *kiinni*-san ongelman käyttä-

mällä supistettua riimiä: "Olkoon **niin** / Pidä siitä **kii**" (Hanhiniemi 1989: Syksy rannalla.)

6.2.1. Loppuheitto

Loppuheitto tarkoittaa sananloppuisen vokaalin katoa. Runoudessa loppuheitto on yleisin yleiskielestä poikkeavien sanamuotojen aiheuttaja. Tavallisin loppuheitto on *-si*-loppuisissa sanoissa, jolloin *i* katoaa. Tällöin esimerkiksi kaksitavuisesta sanasta tulee yksitavuinen. (Leino 1982: 251, 253.) Sanasta voi kadota loppuvokaalin sijasta joskus tavujakin. Tällaisia tapauksia käsittelen seuraavassa luvussa.

Loppuheittoa esiintyy *-si*-loppuisissa kaksitavuisissa sanoissa (*kuus, uus*). Verbien imperfektimuodoissa ja konditionaalissa loppuheitto on tavallinen: *pyys, ties, karkas, koitettais, sais, tois, vois*. Yksikön toisen persoonan possessiivisuffiksi *-si* on hyvin usein loppuheittolinen: *ehtiiväs, hihaas, silmissäs, suus, tosissas, tunteillas, unelmas*. Myös translatiivi on usein loppuheittolinen, kuten muutkin *-ksi*-loppuiset sanat: *hulttioks, ikäväks, kaks, miks, tärkeäks, vieraammaks*.

- (135) Sä et rakasta mua ikuisesti
 Sä et rakasta mua **tosissas**
 Sulle mua rakkaampaa on sun **unelmas**
 (Hanhiniemi 1989: Sylistäsi heräsin.)

Myös *t* voi heittyä toisen partisiipin yksikön nominatiivissa: *kuallu < kuollut, tullu < tullut*. Loppuheittoa esiintyy myös sanan *aina* lyhentyneessä muodossa *ain*, joka esiintyy lähes yhtä usein riiminä kuin yleiskielinen sanakin (*aina* 6 esiintymää, *ain* 5). Sana riimittyy mm. muodon *lain* kanssa, joka on lyhentynyt muoto sanasta *lainkaan* (ks. seuraavaa lukua).

6.2.2. Lyhentyneet muodot ja supistumat

Monet tavalliset sanat ovat puhekielessä hioutuneet lyhyempään muotoon pikapuhemuodoiksi. Alkuperäisessä muodossaan nämä sanat ovat kaksi- tai useampitavuisia, mutta kadon myötä niille on muodostunut yksitavuisia variantteja. Nämä sanat tarjoavat lisää yksitavuisia riimivaihtoehtoja, ja ne ovatkin tavallisia riimeinä.

Tyypillinen lyhentyvä verbi on *olla*. Sen kaksitavuiset preesensmuodot lyhentyvät yksitavuisiksi (*oon* < *olen*, *oot* < *olet*), kolmitavuiset kaksitavuisiksi (*oomme* < *olemme*, *ootte* < *olette*). Kolmitavuinen konditionaali *olisi* lyhenee joko kaksitavuiseksi (*oisi*, *olis*) tai yksitavuiseksi (*ois*). Sanat, joiden kanssa loppuheittoinen muoto *ois* tavallisimmin riimityy, ovat myös loppuheittoisia, vaikkakaan ne eivät ole muutoin lyhentyneet: *sois*, *tois*, *vois*. Poikkeuksen tekee *pois*, joka ei ole lyhentynyt millään tavoin.

Sellaiset yleiset sanat kuin persoona- ja demonstratiivipronominit lyhenevät myös puheessa ja sanoituksissa. Yksikön ensimmäinen ja toinen persoonapronomini *minä* ja *sinä* lyhentyvät usein joko murteellisiksi (*mie*, *sie*; *mää*, *sää*) tai puhekieliseksi (*mä*, *sä*). Myös muissa sijamuodoissa sanat lyhenevät: *minun* > *mun*, *minua* > *mua*, *minulle* > *mulle*. Niin ikään demonstratiivipronominit *tämä* ja *nämä* lyhenevät yksitavuisiksi: *tää* < *tämä*, *tään* tai *tän* < *tämän*, *nää* < *nämä*.

Muutkin yleiset sanat lyhentyvät usein, esimerkiksi *meet* < *menet*, *meen* < *menen*, *veet* < *vedet*, *veen* < *veden*. Sana *edes* lyhenee usein muotoon *ees*. Sana *lain* (muodosta *lainkaan*) esiintyy riiminä kaikkiaan 7 kertaa, kun taas yleiskielistä muotoa käytetään kahdesti. Monien sanojen pidemmät muodot osoittautuvat hankaliksi riimittelyssä, mutta lyhentyneille muodoille löytyy helpommin riimipareja. Aineistostani löytyvät täysriimit *lainkaan* : *sainkaan*; *lain* : *ain* : *hain* : *nain* : *sain* : *vain*, toisaalta *-kaan*-päätte on helppo liittää lähes jokaisen mainitun yksitavuisen sanan loppuun.

-A-vartaloisten verbien toisen infinitiivin instruktiivimuodot ovat usein supistuneet, jolloin *-Ae-* muuttuu *-Ai:*ksi. Samalla sanan tavulukku vähenee

yhdellä ja riimitysmahdollisuudet lisääntyvät. Näin esimerkiksi muodoissa *julistain* < *julistaen*, *sarastain* < *sarastaen*, *panostain* < *panostaen*, *toivottain* < *toivottaen*, *vilkuttain* < *vilkuttaen*, *hätkähtäin* < *hätkähtäen*, *yllättäin* < *yllättäen*.

- (136) Tilin eilen käteen sain
 joo tilin sain ja pullon hain
 Tämä ilta kuuluu **loiventain**
 (Hanhiniemi 1987: Asserin kapakkaan.)

Esimerkissä verbi *loiventaa* 'ottaa alkoholia lääkkeeksi krapulaan' on toisen infinitiivin instruktiivissa supistunut, siis nelitavuisen yleiskielisen muodon *loiventaen* sijaan muuttunut kolmitavuiseksi *loiventain*. Nelitavuisena sana olisi riimittynyt *hakea*-verbin preesensmuodon kanssa (*haen*), mutta se ei olisi sopinut sanoitukseen (aiempi riimipari *sain* : *hain*) eikä musiikkiin.

Supistuneessa toisen infinitiivin instruktiivissa on hieman vanhantavaa, runollista sävyä.

6.2.3. Assimilaatio

Assimilatioissa äänteet muuttuvat toistensa kaltaisiksi tai samanlaisiksi. Tavallisimpia täydellisiä assimilaatioita on *-eA*-loppuisten adjektiivien muuttuminen *-ee*-loppuisiksi. Tällaisia muotoja ovat esim. *sileet* < *sileät*, *urheet* < *urheat*, *valkeet* < *valkeat*. Tällaisen assimilaation myötä vokaaliyhtymä, jonka vokaalit kuuluvat eri tavuihin, oikenee pitkäksi vokaaliksi, jolloin sanan tavumäärä vähenee yhdellä. Nämä muodot ovat tavallisia vanhassa runokielessä sekä nykypuhekielessä. Sanoitusaineistossa *-eA*-loppuiset sanat esiintyvät riimeinä useammin assimiloituneessa muodossa kuin yleiskielisessä asussaan: *-ea*-loppuisia sanoja kuten *kulkea*, *notkea*, *pukea*, *onnea*, *nopea* on aineistossa 13 kertaa, *-ee*-loppuisia riimisanoja — joista tosin vain osa on assimiloituneita — on 125 kappaletta. Assimiloituneille muodoille on enemmän riimivaihtoehtoja, kun taas assimiloitumattomat *-eA*-

loppuiset sanat ovat joko heikkoja riimejä (*kuukautta : onnea*) tai harvoin täysriimejä (*notkea : sotkea*).

Samaan tapaan *nähdä*-verbin preesensin yksikön 1. persoonan muoto *nään* esiintyy aineistossani assimiloituneessa asussa riiminä 32 kertaa, muttei kertaakaan assimiloitumattomana muodossa *näen*. Assimiloituminen lisää sanan riimitysmahdollisuuksia (*jään : pään : tekemään : viimeistään*).

(137) Pysähdyn ja kuvaasi
katsomaan **jään**
Se alkaa **elämään**
ja sinut **nään**
(Syrjä 1985: Tien päällä taas.)

Hyvin yleinen riimisana *vaan* voi olla sanan *vain* assimiloitunut muoto. Muutoksen myötä sana riimittyy lukemattomien *-aan*-loppuisten sanojen kanssa, ja koska se on merkitykseltään melko tyhjä, se voidaan liittää monien säkeiden loppuun helpottamaan riimittymistä (ks. lukua 6.6). *Vaan* onkin kolmanneksi yleisin riimisana (ks. 4.2).

6.2.4. Metateesi

Metateesi tarkoittaa äänteiden paikan vaihtoa. Metateesi oli tavallinen vanhassa runokielessä. Vaikka nykykieli ei muuten enää suosikaan metateesia, runoudessa sitä käytetään yhä. Tavallisimmin metateesi esiintyy yksikön ensimmäisen persoonan omistusliitteessä: *ystävään* < *ystäväni*, *mielellään* < *mielelläni*, *kädessään* < *kädessäni*, *lähellään* < *lähelläni*, *rinnallain* < *rinnallani*, *huutoain* < *huutoani*, *toimiain* < *toimiani*.

(138) Ei kuule **huutoain**
Siihen vastaa kaiku **vain**
(Hanhiniemi 1990: Lamppu ikkunallasi.)

- (139) Nään vanhan "Tornatorin" yhä vielä mielessään,
 kun sillä silloin matkaan lähdit, lapsuusystävään.
 Niin jäi koulu kesken sulla,
 piti mun myös mukaan tulla,
 mut vanhempien käskystä mä kotirantaan jäin.
 (Vainio 1993: Albatrossi.)

Metateesin myötä sanat, joissa on yksikön 1. persoonan omistusliite, riimittyvät esimerkiksi toisen infinitiivin instruktiivimuotoihin sekä joihinkin monikon toisen genetiivin tapauksiin. Usein metateettista muotoa käytetään juuri riimin takia.

6.2.5. Monikon toinen genetiivi

Yksikkövartaloon perustuva monikon genetiivi eli monikon 2. genetiivi on yleiskielessä tavallinen lähinnä konsonanttivartaloisilla substantiiveilla. Sen sijaan yksivartaloisilla nomineilla vokaalivartaloon perustuvat monikon toiset genetiivit ovat tyyliväritteisiä. (Laaksonen—Lieko 1988: 70—73.) Vaikka monien sanojen monikon toista genetiiviä ei yleiskielessä juuri käytettäisikään, muoto ei ole lainkaan tavaton riimittelyssä.

Monikon toinen genetiivi on käypä riimittelyssä siksi, että se lyhentää sanan tavumäärää (*etsijöiden* < *etsijäin*) ja tuottaa *-Ain*-loppuisia riimisanoja, joille riimejä on runsaasti. Esimerkiksi *-äin*-loppuiset monikon toisen genetiivin muodot riimittyvät näppärästi sellaisten yleisten riimisanojen kuin *jäin*, *näin* ja *päin* kanssa, samoin metateettisten yksikön ensimmäisen persoonan omistusliitteiden ja toisen infinitiivin instruktiivimuotojen kanssa.

- (140) Mioletön tanssi! Me tanssimme näin
 yhteistä tahtia huomista päin,
 reetiä pilkaksi pihistäjäin —
 jokerit narrina ympärilläin.
 (Leskinen 1991: Herttakuningas ja Patarouva.)

6.2.6. Murteelliset riimit

Jonkin verran riimeissä on eri murteiden mukaisia sananasuja. Toisinaan murre ei vaikuta sanojen riimittymiseen, kuten silloin, jos riimiparin molemmat sanat ovat yleiskielessä riimittyviä ja niiden murreasussa tapahtuu samat muutokset. Esimerkiksi riimipari *alakaa* : *jalakaa* riimittyy yleiskielessäkin (*alkaa* : *jalkaa*); murteellisessa asussa ei ole tapahtunut muita muutoksia kuin molempiin sanoihin on lisätty švaavokaali.

Toisinaan taas sanan murteinen muoto tuo uuden riimittelymahdollisuuden:

- (141) Kun paat sinä suihkeen kaenaloon
niin nuorj voet olla ja **vappaa!**
Mut se on niin kuin ruiske valtimeon;
se tuoksuu hyvältä, mutta se **tappaa!**
(Leskinen 1985: Suihke kainaloon.)
- (142) Miten käy kaiken ongelmajätteen?
— Sen hallitus tarjoo puhtaana **kätteen!**
(Leskinen 1986b: Arkadianmäen ongelmajätelaitos.)

Esimerkkien yleiskieliset riimisanat *tappaa* ja *jätteen* riimittyvät sanojen *vapaa* ja *käteen* kanssa täydellisesti ainoastaan yleisgeminoituneissa asuissa *vappaa* ja *kätteen*. Ilman geminaatiota nämä riimiparit olisivat jääneet epäpuhtaiksi riimeiksi.

Murteellinen riimisana voi sopivassa yhteydessä — erityisesti poikkeuksellisena sanana muuten yleiskielisen tekstin keskellä — tuoda huumoria sanoitukseen, kuten esimerkissä 143.

- (143) Älä lyö **lyötyä!**
Paitsi jos on **hyötyä!**
Kymmenestä kuuteen on pispalaksi **yötyä!**
Lehmäkö vain syö **syötyä?**
(Leskinen 1985: Alfa Romeo & Julia.)

Sanassa *yötyö* on jälkimmäinen diftongi avartunut länsisuomalaisittain, jolloin täydellinen riimisarja *y*-loppuisten sanojen partitiivimuotojen kanssa onnistuu.

Usein murteelliset riimit esiintyvät lauluissa, jotka on kirjoitettu kokonaan murteellissävyisellä kielellä. Tämän työn aineistossa murretta on käytetty melko säästeliäästi joitain Reino Helismaan sanoituksia lukuunottamatta. Laulu Lentävä kalakukko on tyylliteltyä savon murretta, mutta silti sen useimmat riimisanat ovat yleiskielisiä:

- (144) Korttiakin lyöti, hoastettiin **jutut** —
 hoastettiin jutut.
 Se on paekka, miss on vieraat ja **tutut** —
 Lentävä Kalakukko!
 Pyöree puukin siinnäe vaehto jo **kättä** —
 vaehto jo kättä. —
 Rattaa pitkin paenu voan **väsymättä** —
 Lentävä Kalakukko!
 (Helismaa 1967: Lentävä kalakukko.)

Joukkoon mahtuu kuitenkin pari riimiparia, jotka tekee riimeiksi murteellinen muoto:

- (145) Unjkin siinä pijan kuorsaasta **punnoo** —
 kuorsaasta punnoo,
 kiekuven kun kiskoo raskasta **junnoo** —
 Lentävä Kalakukko!
 — — —
 Mittee mahtu reissuun — vaikee on **vannoo** —
 Yksi tietäsj, mutta kehtoo ei **sannoo** —
 Lentävä Kalakukko!
 (Helismaa 1967: Lentävä kalakukko.)

Ensimmäisessä riimiparissa riimittyvät yleiskielisessä asussaan *punoo* ja *junaa*. Molemmissa riimisoissa pitkää vokaalia edeltävä konsonantti geminoituu (*punnoo*), mutta lisäksi riimivastineessa pitkä vokaali suppenee. Jälkimmäisessä riimiparissa riimittyvät sanat olisivat yleiskielisissä asuissaan *vannoa* ja *sanoa*. Molemmissa sanoissa vokaaliyhtymä *oa* oikenee pitkäksi vokaaliksi ja lisäksi riimivastineen *n* geminoituu, jolloin saadaan täydellinen riimipari.

6.3. Vieraskieliset sanat riimeinä

Erityisesti rocklyriikassa ei ole tavatonta, että riimiparin toisena osapuolena onkin vieraskielinen — useimmiten englanninkielinen — sana. Usein nämä sanat ovat erityislainoja, jotka on omaksuttu suomen kieleen ja jotka joskus jopa äännetään suomalaisesti ilman vieraita äännteitä, kuten riimiparissa *turbo* [turpo] ja *urpo*. Toisinaan taas riimittelijät käyttävät vieraskielisiä sanoja alkuperäiskielen ääntämyksen mukaisina.

- (146) Living in **America**
Niin kuin elokuvissa
(Hanhiniemi 1987: U.S.A.)

Monet englannista otetut erityislainat ovat tavallisia nuorten puhekielessä ja siksi ne luontevasti liittyvät myös rocksanoituksiin.

- (147) Siispä tuumasta toimeen, ja sarvista
tarttui härkää ja jännitti **joustansa**.
Täyttyi temppele kuulijaparvista,
jotka suuresti tykkäsi **showstansa**. [šoustansa]
(Leskinen 1986a: Ekumeeninen jenkka.)

Tällaisten vierassanojen kirjoitusasu on usein ongelma: kirjoittaako sana kuten alkuperäiskielessä (esim. engl. *blues*) vai kuten sanotaan (*bluus*). Kirjoitettaessa sana alkuperäiskielen tapaan häviää kirjoitetusta tekstistä riimin tuntu, vaikka kuultuna riimi toimiikin:

- (148) Soitimme jazzit, soitimme **bluesit**. [bluussit]
Palatsit näimme ja kusiset **huussit**!
(Leskinen 1986b: Hannu.)
- (149) En taida **viitsiä**...
mietipä **beachiä**... [biitsiä]
(Leskinen 1986b: Labradorinnoutajan vapaapäivä.)

Erityisesti jos sanaan liitetään suomalainen sijapäätte, voi sanan alkuperäinen kirjoitusasu olla vaikeasti luettavissa. Se, että lukija odottaa säkeiden riimittyvän, tukee riimisanojen oikeaa ääntämystä. Jälkimmäisessä

riimiparissa lukijakin nopeasti oivaltaa, että *beachiä* tulee lausua alkukielen mukaan eikä suomalaisittain [beatsia], sillä muuten riimin tuntu häviää lähes täysin. Kun teksti kuullaan laulettuna, kirjoitusasulla ei ole merkitystä. Kyseessä on siis silmäriimin vastakohta: riimi, joka ei näytä riimiltä, mutta riimittyy kuultuna.

Suomen kielen äännerakenteeseen sopivat hyvin pitkään vokaaliin päättyvät sanat (-aa, -ii, -uu). Esimerkiksi englannin ja ranskan kielissä monet sanat päättyvät pitkään vokaaliin kirjoitusasusta huolimatta (engl. *are* [aa], *you* [juu], ransk. *vie* 'elämä' [vii]). Tällaisia sanoja on helppo riimittää suomalaisten sanojen kanssa. Koska monet englannin- ja ranskankieliset sanat ovat yksitavuisia, niillä saadaan lisättyä yksitavuisten riimivaihtoehtojen määrää.

- (150) Aha, the crocodile **bar**
 It's a place where those girls **are**
 Ne tekee mitä **haluaa**
 Niitä et noin vain ansaan **saa**
 (Hanhiniemi 1988: Krokotiilikuppilaan.)
- (151) Napo tarjoo mopoaan, ja vaari sanoo: "Joo."
 Tarjoilijalle hän kuiskaa: "Deux **Pernod**." [pernoo]
 Latoo Napon eteen frangin seteleitä pinkan,
 Napo sanoo: "Noitten kantamiseen tarvii rinkan."
 Vaari naurahtaa ja sanoo: "C'est la **vie**." [vii]
 Napo rahoinensa kotiin **kiirehtii**.
 (Leskinen 1985: Napoleonin mopo)

Englanninkielisiä sanoja käytetään riimeinä melko usein, mutta ranskankielisiä sanoja satunnaisemmin. Juice Leskinen käyttää mielellään vierasperäisiä sanoja riimisanoina, kuten englantia esimerkissä 152:

- (152) Kukkii finnejä naama — I can't get no **kicks!**
 en muuten panna voi kuin ranttaliks:
 siinä syy on, miiks
 mä olen aivan **nol-**
 la. On vain hot rod ja **alcohol**
 ja rock'n'roll.
 (Leskinen 1986a: Jäminkipohja boogie.)

Muutamia muunkin kielisiä sanoja on riimeinä käytetty. Esimerkiksi Eppu Normaalin kappaleessa "Älä mene niet niet" (sanoitus Mikko Saarela ja Mikko Syrjä) on käytetty riimiparia *niet : viet*, jossa *niet* tulee venäjän kieltosanasta *njet*. Seuraavassa esimerkissä venäjänkielinen sana *stravstoujite* 'päivää' on äännetty suomalaisittain, jolloin on saatu riimipari *astuit : rastuit*:

- (153) Oven auki sait ja **astuit**
 sisään onnen huoneeseen.
 Sanoit: "**Rastuit**"
 ja kysyit, mitä teen.
 (Leskinen 1986a: Espooseen.)

Vieraskielisten riimisanojen joukosta löytyi yksi italiankielinen riimisana *crescendo*, yleinen musiikkitermi, joka tarkoittaa äänen voimistumista:

- (154) Sehän on menoa **rentoa**
 — **crescendoa** — Slam!
 (Leskinen 1986a: Slam slam slam.)

Jonkin verran homonyymien tapaisia identtisiä riimejä saadaan rinnastamalla suomenkielinen sana ja vieraskielinen sana joko alkuperäisessä äänneasussaan tai hieman suomeksi muunneltuna.

- (155) unohtaa voin kaiken **muun**
 kun nousee bad **moon** [muun]
 (Syrjä 1980: John Fogerty.)
- (156) mua et voi ostaa **kaupoista**
 olen yksi keskiyön **cowboysta**
 (Syrjä 1988: Keskiyön cowboy.)

Englannin kielen mukaan *cowboysta* äännetään [kauboista], mutta tavatonta ei olisi suomalaisempi ääntämys [kaupoista]. Riippuu siis laulajan ääntämyksestä, onko tämä riimipari homonyyminen vai epäpuhdas.

6.4. Kirjaimet ja lyhenteet riimeinä

Kirjainten nimet ovat käyviä riimittelyssä. Englannin kielessä useimmat aakkosten 26 kirjaimesta riimittyvät (Davis 1989: 180). Suomessa aakkosia on 29, ja niistä suurin osa on riimityskelpoisia. Keskenään riimittyvät *b, c, d, e, g, p, t, v, w; h, k, o, å; i, j; q, u*. Muista sanoista riimejä löytyy myös kirjaimille *a* (: *maa*), *n* (: *hän*), *s* (: *elämäs*), *x* (: *läks*), *y* (: *myy*), *ä* (: *pää*), *ö* (: *jäätelöö*). Sen sijaan kirjaimille *f, l, m, r, z* ei suomen kielessä ole viljalti riimejä tarjolla.

Tyypillistä on, että kirjain riimitetään kokonaiseen sanaan, kuten seuraavassa esimerkissä kirjain *b* verbiin *hikoilla*.

- (157) Eikä jokaisissa aakkosissa a:ta aina seuraa **b** [bee].
Kun mielenkiinto herpaantuu, niin graniitti **hikoilee**.
(Leskinen 1991: Graniitti hikoilee.)

Riimeinä voi käyttää myös kirjaimista koostuvia lyhenteitä. Jos kirjaimet lausutaan kirjain kirjaimelta, lyhennesana riimittyy kirjaimen äänneasun mukaan. Seuraavassa esimerkissä on näin saatu homonyyminen riimipari, jonka osapuolina ovat *tehdä*-verbi ja kirjain *t*.

- (158) ja minä katson enkä tiedä mitä **teen**
he toisillensa puhuu kautta jonkun hiton NMT:n [änämteen]
(Syrjä 1990: Ajan kaupunkiin.)

Toisinaan lyhennesana on jo valmiiksi kirjoitettu tekstiin niin kuin se äännetään, jolloin sanat riimittyvät myös visuaalisesti.

- (159) Mut lomalla kun **oomme**, niin silloin **veepeekoomme**
voi käyttää vapaa-ajan palonäytöksiin.
(Vainio 1993: Tulta päin.)

Monet lyhenteet muuttuvat puhekielessä lyhennesanoiksi, siis niitä ei enää lueta kirjain kirjaimelta vaan kokonaisina sanoina, kuten seuraavan esimerkin lyhennettä *SuoPo* < *suojelupoliisi*. Tällaisia sanoja voidaan käyttää riimeinä kuten mitä tavallisia sanoja tahansa.

- (160) Sitten tulivat miehet **Suopon**.
Veivät viattoman sunnuntaijuopon, stönö!
(Leskinen 1986b: Stönö.)

6.5. Sanojen venytys ja poikkeava ääntämys

Näppärä sananikkari voi tehdä sanoille yhtä jos toista saadakseen ne sopimaan musiikkiin tai riimiksi. Amerikkalaisen sanoittajan Ira Gershwinin mielitekniikka oli venyttää lyhyitä sanoja lisäämällä niihin ylimääräisiä tavuja: hän lisäsi esimerkiksi *parties*-sanaan ylimääräisen tavun *partiays*, jotta sai sanan riimittymään fraasiin *shopping at Cartiers*. Saadakseen riimin sanalle *puberty* Cole Porter lisäsi ylimääräisen tavun *Shubert*-nimen loppuun: *Shuberty*. (Davis 1989: 180.)

Suomen kielessä joidenkin sanojen tavumäärää voi vaihdella, esimerkiksi eräät vokaaliyhtymät voivat ääntyä joko diftongina tai tavunrajaisena, kuten sanassa *rakkautta* (ks. lukua 2.1.3). Sanoissa, joissa esiintyy supistumavokaali, voi sanan palauttaa alkuperäisempään muotoonsa, jolloin tavumäärä lisääntyy, kuten sanassa *tiililastihin* < *tiililastiin*. Nämä ovat suomen kielessä melko luontevia keinoja vaihdella sanojen tavumäärää ja siten vaikuttaa siihen, millaisissa yhteyksissä sanoja voidaan riimittää.

Leskinen on hieman poikkeuksellisempaa tapaa venyttää sanaa. Sanassa *Sibelius* hän venyttää lyhyen, painottomana lausutun *us*-tavun vokaalin pitkäksi, jolloin tavu muuttuu painollisemmaksi ja sitä myöten potentiaalisesti riimiksi, vaikka se onkin nelitavuisen sanan viimeinen tavu.

- (161) Kun katsoin asemarakennuksen kattoa päin,
jousisektion näin aivan äskettäin:
Verdi, Brahms, **Sibelius!**
Pieksämäen asemalla **blues** [bluus]
(Leskinen 1986b: Bluesia Pieksämäen asemalla.)

Tavallisemmin nimi *Sibelius* painotettaisiin *ˈSibeˌlius*, jolloin se muodostaisi yksitavuisen sanan kanssa painottoman riimin. Venyttämällä *u*-äännettä pidemmäksi painotus muuttuu muotoon *ˈSibeliˈuus*, jolloin sana riimittyy puhtaasti sanan *bluus* kanssa.

Myös riimisanan konsonantteja tai konsonanttiyhtymiä voidaan ääntää tahallaan yleiskielestä poikkeavasti, sanoittaja voi leikitellä esimerkiksi soinnillisen ja soinnittoman klusiilin ääntämyserolla, kuten seuraavassa katkelmassa:

(162) Vaan tuo se on *spurgu ja*
soittaa se *urguja*
(Leskinen 1986b: Labradorinnoutajan vapaapäivä.)

Sen sijaan, että Leskinen olisi muuttanut vieraan tuntuksen sanan *spurgu* ääntämystä suomalaisemmaksi [spurku], hän onkin muuntanut tutussa suomalaisessa sanassa *urkuja* *k*-äänteen soinnilliseksi. Siinä missä riimipari *spurku ja : urkuja* kuulostaa suhteellisen tavalliselta vaikka koosteriimi onkin, riimipari *spurgu ja : urguja* on poikkeuksellisen ääntämyksen — ja eritoten kirjoitusasun — ansiosta koominen ja jää mieleen.

6.6. Täytesanat riimeinä

Yleensä suositellaan, että riimittää kannattaisi nimenomaan sellaisia sanoja, joiden merkitystä kirjoittaja haluaa painottaa. Toisinaan riimittelijältä ovat sanat loppuneet kesken, ja riimin muodostajana käytetään sanoja, jotka eivät oikeastaan merkitse yhtään mitään. Esimerkiksi sanat *vaan* tai *vain* sekä *niin* voidaan liittää lähes millaisen säkeen loppuun tahansa. Mainituilla sanoilla saadaan helposti aikaan riimejä, koska nimenomaan *n*-loppuisia riimisanoja löytyy runsaasti.

Mainittuja täytesanoja on käytetty riimeinä melkoisesti²: aineistossani *vaan* esiintyy 137 kertaa, *vain* 67 ja *niin* 53 kertaa, yhteensä 257 kertaa. Muita yleisiä täytesanoiksi luettavia riimisanoina ovat *näin*, *nää*, *kai*, *tää*, *hei*, *lie*, *juu*. Seuraavassa taulukossa on 18 yleisintä riimisanana käytettyä täytesanaa. *Näin*-sanon esiintymissä ovat sekä verbin *nähdä* preesensin yksikön ensimmäisen persoonan muodot että adverbiesiintymät, joten kaikissa tapauksissa sana ei ole käytetty täytesanana. Kaikki listan sanat lukuunottamatta sanaparia *totta kai* ovat yksitavuisia.

TAULUKKO 11. Täytesanat riimeinä sanoittajittain.

sana	RH	JV	JL	MS	PH	yht.
vaan	43	33	32	3	26	137
vain	29	12	22	1	3	67
niin	21	11	14	3	4	53
näin	9	14	12	10	1	46
nää	1	6	11	2	2	22
kai	14	—	2	—	—	16
tää	2	8	2	2	—	14
hei	10	—	1	3	—	14
lie	9	2	2	—	—	13
juu	11	—	1	1	—	13
siis	4	—	4	1	—	9
tään	2	5	2	—	—	9
hoi	6	3	—	—	—	9
taas	4	2	—	2	—	8
lain	4	—	3	—	—	7
totta	2	1	4	—	—	7
kai						
oi	4	1	1	—	—	6
jee	—	—	5	1	—	6
yht.	175	98	118	29	36	456
per laulu	0,96	0,50	0,52	0,37	0,74	1,39

Täytesanojen käyttö riimeinä ei ole mitenkään harvinaista. Keräämässäni aineistossa keskimäärin joka kolmannessa laulussa on käytetty jotain yleistä täytesanaa riimisanana. Ahkerin täytesanoilla riimittelijä on Helismaa, jolla on 1,4 täytesanaa laulua kohti. Vähiten täytesanoja riimeinä

²Täytesanoja käytetään sanoituksissa ja mitallisissa runoissa myös säkeen sisällä mitan täyteenä sekä alussa kohotahdin vasteena.

käyttää Hanhiniemi, joka tosin yleensäkin käyttää vähiten riimejä aineistoni sanoittajista.

Taulukossa esiteltyjen sanojen lisäksi eri sanoittajilla on omia täytesanojaan, joita muut eivät välttämättä käytä, kuten Helismaan *rumarellumarillumarei*.

Sanoja *vaan* ja *vain* voi molempia käyttää merkityksessä 'ainoastaan', mutta ne voivat olla teksteissä lähes merkityksettömiä partikkeleita. Sen mukaan, tarvitaanko *-aan-* vai *-ain-*loppuista riimiä, voidaan käyttää näistä sanoista kumpaa tahansa. Näin teki Helismaa laulussa Omituiset olympialaiset:

(163) Rupes' Oskari **vaan**
 siinä noituilemaan
 — —
 Tuumi Oskari **vain**:
 "Kisapartnerin sain"
 (Helismaa 1967: Omituiset olympialaiset.)

Myös *niin*-sana on helppo lisätä lähes säkeen kuin säkeen loppuun riimisanaksi. Lauseen viimeisenä sanana se voi tarkoittaa 'sillä tavoin' tai 'kovin', mutta käytännössä sana ei tuo juuri uutta sisältöä säkeeseen.

(164) Meren rannalle käveltiin
 tyttö hiljaiseksi tuli **niin**.
 Sanoi: "Oskuni, vilu mua hyytää,
 saanen takin sulta lainaksi mä pyytää!"
 Leikkisästi kun tuupittiin,
 veten mulskahti Oskari **niin**.
 (Helismaa 1967: Omituiset olympialaiset.)

Mitänsanomattomilla täytesanoilla saa riimiteltyä helposti — mutta köyhästi. Tosin täytesanojen runsas käyttö riimeinä antaa vaikutelman siitä, että teksti on kirjoitettu kiireessä tai ettei kirjoittaja ole paneutunut tehtäväänsä.

6.7. Keinotekoiset riimisanat

Toisinaan tekstiin sopivaa riimiä ei ole, joten näppärät sanoittajat luovat keinotekoisia sanoja (nonce words) tilapäisiin riimitarpeisiin. Koska älykkäät ja nokkelat riimit kiinnittävät kuulijan huomion, keinotekoisia sanoja käytetään yleensä vain koomisissa lauluissa. (Davis 1989: 181.) "And contractions, colloquialisms, proper names, and even homemade words — are not only permissible but are to be sought." (Holofcener 1962: 5.)

Tämäntapaiseksi mitään tarkoittamattomaksi sanaksi voidaan ajatella Helismaan renkutusta *rumarellumarillumarei*, jota hän käyttää Rovaniemen markkinoilla -laulussa riimisanana.

(165) Rovaniemen markkinoille vein mä Lapin kultaa,
sitähän on mulla niinkuin Etelässä multaa —
ruma-relluma-rillumarei,
mulla on sitä, toisilla ei!
Jopa oli kärkkyjiä vaikka millä lailla.
Kaikki oli — ihme kyllä — seuraa silloin vailla —
ruma-relluma-rillumarei,
tämä poika se ollurna ei!
(Helismaa 1967: Rovaniemen markkinoilla.)

(166) Raittiushenkilö raittiustuolissaan
sinusta on muka huolissaan:
se nimittää sinua hulttioks
ja väittää että maksasi sanoo "POKS!"
Däng, däng!
Mutta kyllä se kestää koko elämän.
Eikä kenenkään toisen kengissä
voi elämästä selvitä hegissä.
(Leskinen 1986a: Ei elämästä selviä hengissä.)

Juice Leskinen on esimerkissä käyttänyt onomatopoeettisia sanoja *poks* 'halkeamisen, räjähtämisen ääni' ja *däng* 'jäljittelee esim. sähkökitaran ääntä' riimisanoina. *Hulttioks* ja *poks* muodostavat aidon riimin, mutta *däng* : *elämän* on epäpuhdas riimi, sillä edellisen sanan loppunasaali on palatovelaarinen, jälkimmäisen dentaalinen.

Muita keinotekoisia riimisanoja aineistossani ovat *hurlumhei*, *halitulitei*, *hiiohoi*.

7. RIIMITYS JA MUSIIKKI

7.1. Musiikin rakenteeseen liittyviä käsitteitä

Laulujen tekstit ja musiikki jakaantuvat **säkeistöihin**, joihin viitataan isoilla kirjaimilla (*A, B* jne.). Säkeistön erikoistyyppinä tavataan **kertosäettä**, joka useimmiten toistuu sekä melodialtaan että tekstiltään samanlaisena useamman kerran laulun aikana. Sekä musiikin että sanoitusten säkeistöt jakaantuvat **säkeisiin**. Niihin viitataan pienillä kirjaimilla samaan tapaan kuin runojenkin säkeisiin. Musiikin ja sanoitusten säkeet vastaavat suurinpiirtein toisiaan.

Musiikki jakautuu **tahteihin**, joissa jokaisessa on yhtä monta **iskua**. Tahdit lajitellaan iskujen määrän ja keston mukaan erilaisiin tahtilajeihin, kuten 4/4, 3/4, 6/8. Tahtilajin ensimmäinen tai ylempi numero ilmaisee iskujen määrän joka tahdissa, toinen tai alempi numero iskun keston. Tavallisimmassa 4/4-tahtilajissa on jokaisessa tahdissa neljä neljäsosanuotin mittaista iskua. 6/8-tahtilajissa on kuusi kahdeksasosan mittaista iskua tahtia kohden. (Kontunen 1990: 18.)

Laulujen sanoituksissa riimit ovat useimmiten säkeiden lopussa. Sanoituksissa on myös säkeitä, joiden lopussa ei ole riimiä. Niitä merkitsen kirjaimella *x*.

(167) x Mua puri baarikärpänen
 a mut miksi suremaan
 x Jo kauan sitten lääkkeen
 a löysin siihen puremaan
 (Syrjä 1988: Baarikärpänen.)

Riimittömät säkeet voidaan jakaa kahteen päätyyppiin. Ensimmäisessä tyypissä sanoituksen ja musiikin säkeet ovat niin pitkiä, että ne jaetaan kahdelle riville, jotta ne olisi helpompi lukea ja ne mahtuisivat kapeammalle palstalle. Tällaisissa tapauksissa voidaan ajatella, että riimitön ja riimillinen

säe muodostavat yhden säkeen (168), joka on kirjoitettu kahdelle riville (167).

- (168) a Mua puri baarikärpänen mut miksi suremaan
a Jo kauan sitten lääkkeen löysin siihen puremaan

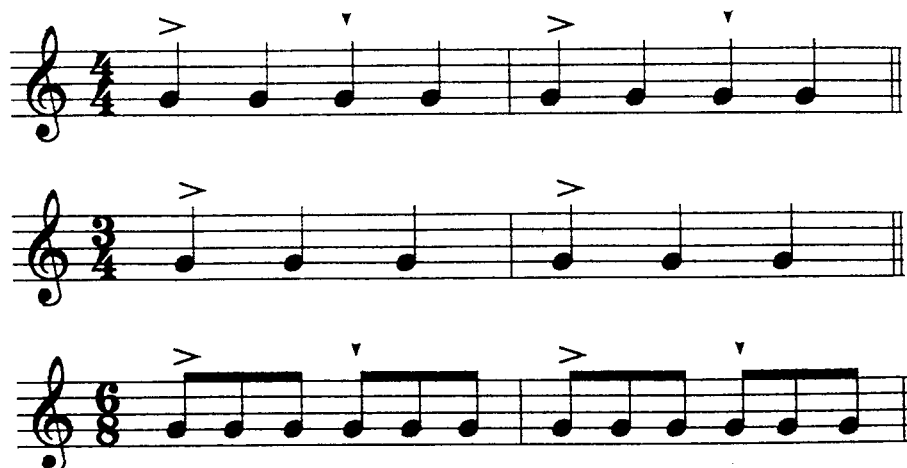
Toisessa tyyppissä, kuten esimerkissä 169, kaikkia säkeitä ei riimitetä, jotta riimejä ei tulisi säkeistöön liian tiheään. Tällöin yleensä joka toinen säe on riimitön ja joka toinen riimillinen. Säkeistön perusriimikaava voi olla esimerkiksi *aabb*, ja riimittömät säkeet esiintyvät ennen jokaista riimillistä säettä, jolloin riimikaavaksi tulee *xaxa xbx*.

- (169) x Maailma on kaunis
a Vaikka tiedä en
x Tiedätkö sinä
a Mitä tarvitsen

x Tunnen olevani lähelläsi
b Vaikka kaukana oisinkin
x Sen sinulle kertoisin
b Jos oisit minun ehkä voisinkin
(Syrjä 1986: Joka päivä ja jokaikinen yö.)

Musiikissa on sanojen tapaan erotettavissa painoja. Painokkaita säveliä nimitetään iskullisiksi tai painollisiksi, muita säveliä nimitetään iskuttomiksi tai painottomiksi. Lisäksi tahdeista erottuu sivuiskuja. (Kontunen 1990: 20—21.) Käytän näistä vahvemmissa ja heikommista painoista seuraavassa nimikkeitä **pääpainollinen** ja **sivupainollinen tahdinosa** tai **isku**.

Tahdista voidaan erottaa painolliset ja painottomat iskut. Tahdin ensimmäinen isku on aina pääpainollinen, sivupainollisten iskujen paikka riippuu tahtilajista.

(170)

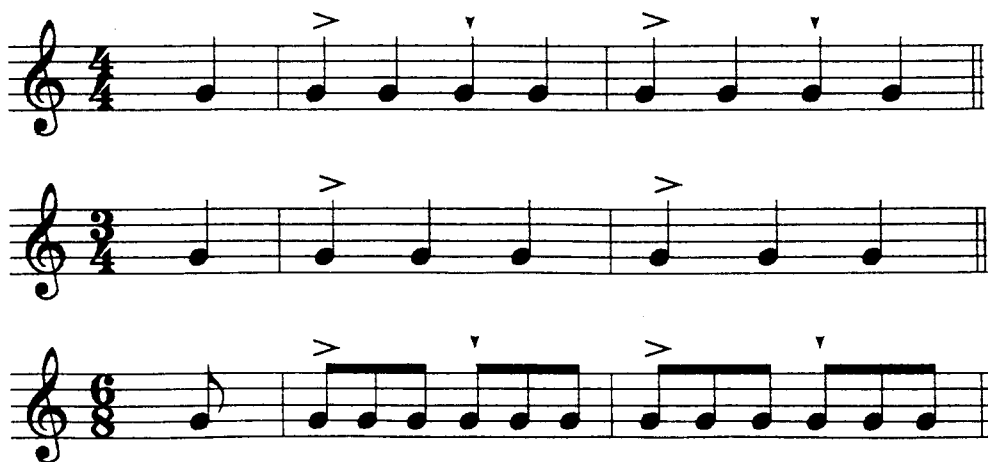

> = pääpainollinen, <v = sivupainollinen

4/4-tahtilajissa kolmas isku sivupainollinen, toinen ja neljäs isku ovat painottomia. 3/4-tahtilajissa ensimmäinen isku on painollinen, muut painottomia. 6/8-tahtilajissa ensimmäinen isku on painollinen, neljäs sivupainollinen ja muut iskut painottomia.

Musiikin säe pyrkii kattamaan kokonaiset tahdit, siis alkamaan pääpainolliselta iskulta ja jatkamaan säkeen viimeistä ääntä tahdin loppuun. Säe voi alkaa myös neljäs- tai kahdeksasosan ennen pääpainollista iskua ns. **kohotahdilla** (Kontunen 1990: 19). Kohotahti ei saa koskaan painoa — kuten ei myöskään kohotahdille osuva sanoituksen tavu.

(171)

7.2. Yleistä sanoitusten¹ kirjoittamisesta

Laulujen sanoituksia voidaan tehdä kahdella tavalla: ensin joko kirjoitetaan sanoitus, joka sävelletään, tai tehdään sävellys, joka sanoitetaan. Riippumatta siitä, kirjoittaako sanoittaja sanoitusta ilman melodiaa vai valmiiseen melodiaan, saman melodian jokaiseen säkeistöön tulisi kirjoittaa yhtä monta iskuä. Tavujen määrä ei niinkään ole ratkaiseva. (Davis 1989: 210.) Ylimääräiset tavut voidaan upottaa lauluun esimerkiksi jakamalla säkeessä neljäsosa kahdeksi kahdeksasosaksi tai lisäämällä säkeen alkuun kohotahti tai kohoisku.

(172)

(173)

Tah-too- si tai - vuin vie- tin vii - kon kui - vin suin

Ko- ko laf - ka kiin- ni on, mus ta tu - li tar-pee - ton
(Kolmas Nainen: Kartat mua.)

Esimerkissä 173 on sama säe eri kohdasta laulua. Säkeessä b ensimmäiseen tahtiin tulee kuusi tavua (*ko-ko laf-ka kiin-ni*), säkeessä a

¹Laulujen teksteistä käytetään nimeä *sanoitus*, ei runo (vrt. Davis 1989: 6).

seitsemän (*tah-too-si tai-vuin vie-tin*) eli ensimmäinen sana on kolmitavuinen. Jotta ylimääräinen tavu mahtuisi tahtiin, on yksi kahdeksasosa hajotettu kahdeksi kuudestoistaosaksi. Vastaava ilmiö näkyy myös toisessa tahdissa: Säkeessä a on neljä tavua (*vii-kon kui-vin*), joista jokainen saa yhden neljäsosan. Säkeessä b on seitsemän tavua (*on mus-ta tu-li tar-pee*). *On* on painollinen, joten se saa kokonaisen neljäsosan, muut tavut kahdeksasosan. Näin tahdin jokainen sana alkaa iskulta.

Mikäli jossain säkeistössä säkeessä on enemmän tavuja kuin muissa säkeistöissä, voidaan ylimääräiset tavut upottaa edellä esitetyllä tavalla musiikkiin ilman että kokonaisuus häiriintyy. Säkeeseen ei kuitenkaan voida lisätä yhtään ylimääräistä iskua muuttamatta väliaikaisesti tahtilajia tai lisäämättä ylimääräistä tahtia.

Sanojen painot tulisi painottaa samaan tapaan kuin normaalissa puheessakin, englannissa siis painotettaisiin *e-TER-nal-ly*, ei *e-ter-nal-LY*. Davisin mukaan parhaat sanoittajat sovittavat aina sanapainot tarkasti musiikkiin. "If, for example, the music goes daDUM, the word should go daDUM, not DUMda." Tärkeiden sanojen tulisi olla tärkeillä nuoteilla, vähemmän tärkeille sanoille ei saisi antaa painokkaita ja pidennettyjä nuotteja. "The words and music should feel married to each other." (Davis 1989: 184, 281.)

Davisin mukaan hyvässä sanoituksessa riimikaava ei vaihtelee laulun eri säkeistöissä. Valittua riimilajia käytetään johdonmukaisesti: jos lauluun on valittu puhtaat riimit, niitä käytetään koko laulussa. Näin sanoituksesta saadaan yhtenäinen. (Davis 1989: 281, 191.) Yleisiä riimikaavoja ovat *aabb* ja *abab*. Holofcener toteaa, että kaikkia säkeistön säkeitä ei tarvitse riimittää, mutta jos mahdollista, nelisäkeisen säkeistön toinen ja neljäs säe tulisi riimittää. Muutoin säkeistö kuulostaa viimeistelemättömältä. Säkeen viimeisen sanan riimittäminen kertoo kuulijalle, että fraasi loppuu. (Holofcener 1962: 5—6.)

Sanoitus tulisi tehdä laulettavaksi: sanoittajan tulee valita sanoja, jotka "roll off the tongue and soar on high notes". Davis kehoittaa käyttämään

paljon pitkiä avotavuja, siis vokaaliin päättyviä tavuja. Konsonanteista helpoimmin laulettavissa ovat likvidat *l* ja *r* sekä nasaalit *m*, *n* ja *ng*. Useimmiten säe päättyy pitkään nuottiin. Sanoittajan tulisi muistaa, että laulajan täytyy voida laulaa säkeen viimeistä sanaa nuotin koko keston ajan. (Davis 1989: 7, 197—198.) Suomenkielisissä teksteissä lyhyt tavu pitkällä nuotilla pakottaa laulajan venyttämään tavun vokaalia. Suomessa lyhyt ja pitkä kvantiteetti aiheuttavat merkityseroja, joten pahimmillaan sanan merkitys muuttuu. Näin esimerkiksi Helismaan sanoittamassa laulussa ”Vihreät niityt”, jonka fraasissa ”uni suloinen” *u* sattuu pitkälle nuotille. Näin laulaja joutuu laulamaan ”*uuni* suloinen”.

(174)

niin saavut jälleen, niin u - ni suloinen

(Suuri Toivelaulukirja 2 1979: Vihreät niityt, 222.)

Laulun sanoituksen merkityksen pitäisi olla välittömästi selkeä. Kuulija, toisin kuin lukija, ei voi palata tekstissä taaksepäin, joten hänen täytyy ymmärtää sanoitus ensikuulemalta. Yksi sekoittava säe tai huonosti kuuluva sana kiinnittää kuulijan huomion. (Davis 1989: 7.)

7.3. Paino sanoituksessa ja musiikissa

7.3.1. Sanapainojen ja painollisten tahdinosien yhteneväisyys

Musiikin ja runollisen tekstin rakenne on usein samanlainen: Runon kaksi rinnasteista säettä ovat tavallisesti rytmiltään ja melodialtaankin samantapaisia, joten niissä riimittyvät sanat osuvat samantapaisiin rytmisiin ja melodisiin kohtiin. Musiikin rinnasteisissa säkeissä on samantapainen melodia ja rytmi, ja ne ovat yleensä yhtä pitkiä. Siksi on luonnollista, että kaksi rinnasteista säettä sanoituksessa ja musiikissa pyrkii lisäämään samankaltaisuuttaan riimillä.

Sanojen painoilla ja musiikin painoilla on selvä yhteys. Tätä ei välttämättä huomaa esimerkiksi englanninkielisestä populaarimusiikista, koska valtaosa tavallisista englannin kielen sanoista on yksitavuisia, siis aina painollisia. Tämän vuoksi sanapainojen ja musiikin painojen välille ei synny ristiriitaa. Sen sijaan suomen kielessä, jossa sanat ovat pääosin pitempiä, huomaa nopeasti tendenssin, että painolliset tavut ja painolliset tahdinosat pyrkivät esiintymään samaan aikaan (seuraavassa painolliset tahdinosat — siis ensimmäinen ja kolmas — on merkitty, tahdit on jaettu pystyviivoin).

(175) Oon | "kulkuriksi "syntynyt mä | "vainen
 Ja | "paljain jaloin "kierrän maail- | "maa
 Näin | "kerran unta: "Joutsen taiva- | "hainen
 Mun | "antoi hetken "kanssaan taival- | "taa
 (Helismaa 1967: Kulkuri ja joutsen.)

Kun painollinen tavu ei pääse esiintymään painollisella iskulla, se esiintyy nelijakoisessa tahtilajissa kahden painollisen iskun puolivälissä eli toisella ja neljännellä iskulla, siis seuraavasti:

(176) Näin | "kerran 'unta: "Joutsen 'taiva- | "hainen
 Mun | "antoi 'hetken "kanssaan 'taival- | "taa

Kolmijakoisessa niin ikään painolliset tavut etsiytyvät painollisille tahdinosille. Seuraava esimerkki on 3/4-tahtilajinen, eli ensimmäinen tahdinosia on painollinen, muut painottomia.

(177) "Kaksi vanhaa | "tukkijätkää | "istuu tummetessa | "illan. |
 "Uitto hiljaa | "on, ja tuntuu | "tuoksu herkkä niitty- | "villan. |
 "Toinen polttaa | "piippunysää, | "jolla ikää paljon | "lienee. |
 "Toinen puree | "mälliänsä. | "Muistot nuoruutehen | "vienee. |
 (Helismaa 1967: Kaksi vanhaa tukkijätkää.)

"Kulkuri ja joutsen" -kappaleessa jokainen musiikin säe on kaksitahtinen. Ensimmäinen ja kolmas musiikin säe ovat melodiakulultaan samankaltaiset, samoin toinen ja neljäs. Sanoituksen säkeet riimittyvät samaan tapaan: ensimmäinen ja kolmas keskenään, toinen ja neljäs keskenään (*abab*). Tässä esimerkissä siis melodialtaan samankaltaiset säkeet riimittyvät keskenään.

"Kaksi vanhaa tukkijätkää" -kappaleessa musiikin säkeet ovat nelitahtisia. Tässä esimerkissä ensimmäinen ja kolmas säe ovat identtiset ja toinen ja neljäs likimain. Säkeet ryhmittyvät kysymys—vastaus-tyyliseksi pariiksi: pariton säe on kysymys, parillinen vastaus. Tällä kertaa säkeet riimittyvät siten, että ensimmäinen ja toinen säe riimittyvät keskenään, samoin kolmas ja neljäs (*aabb*). Tämä johtune siitä, että jos kappale riimitettäisiin *abab*-kaavan mukaan, riimit joutuisivat kovin kauas toisistaan ja kuulija ei välttämättä enää hahmottaisi riimitystä.

Käyttämistäni esimerkeistä voi nähdä, että paitsi sanapainolla ja musiikin painoilla myös riimittymisellä ja musiikin rytmillä on selvä yhteys: riimin painollinen tavu osuu perinteisissä iskelmissä lähes poikkeuksetta painolliselle tahdinosalle. "Kulkuri ja joutsen" -kappaleessa riimittyvät *vainen* ja *taivahainen*, ja molemmissa se tavu, jolta riimin sointu alkaa, eli toiseksi viimeinen tavu osuu tahdin pääpainolliselle iskulle eli ensimmäiselle. Samoin käy riimeille *maailmaa* ja *taivaltaa*, joissa riimin sointu alkaa sanan viimeiseltä tavulta ja osuu tahdin ensimmäiselle iskulle. Vastaava ilmiö voidaan havaita laulussa "Kaksi vanhaa tukkijätkää", jossa

jokainen riimittyvä sana on parillistavuinen ja jokaisessa riimisanassa soinnun aloittava tavu osuu tahdin pääpainolliselle iskulle: *illan : villan, lienee : vienee.*

Lauluissa säeparin yhteenkuuluvuus tulee kahteen kertaan esitetyksi: sekä säkeiden melodinen samankaltaisuus että riimitys yhdistävät säkeet toisiinsa.

Sääntönä voidaan esittää, että riimin painollisen tavun tulee osua musiikin painolliselle iskulle (samoin kuin sanoituksessa yleensäkin painollisten tavujen tulee osua musiikin painollisille iskuille). Mikäli sanan ja musiikin painot eivät osu yhteen, lauluun tulee takaperoinen rytmi, kuten Kaija Koon laulussa "Rakkauden partaalla".

(178) " se "paljon an- | "taa se "paljon ot- | "taa
Hyvää "matkaa | "partaalle "rakkau- | "den
jää ne "kaikki men- | "neet vie"raat vuo- | "teet
mat"kaa teet | "partaalla "rakkau- | "den
(Koo 1993: Rakkauden partaalla.)

Laulussa ensimmäisessä ja kolmannessa säkeessä sanapainot ja musiikin painot eivät mene kohdakkain, jolloin luontevassa puheessa painottomaksi jäävä tavu saa painon. Tässä esimerkissä musiikki tukee täyteläistä riimitystä: musiikin avulla painottomista riimeistä pyritään tekemään painollisia laittamalla riimin sointu painolliselle iskulle. (Aiheesta tarkemmin luvussa 7.4.4.)

Sanoitusta kirjoitettaessa tulee siis ottaa huomioon melodian nuottien määrän lisäksi niiden painotus: tekstissä tavuja tulee olla yhtä paljon kuin musiikissa on eri nuotteja, mutta lisäksi sanojen painollisten tavujen tulee osua painollisille tahdinosille.

7.3.2. Fraseeraus

Periaatteessa sanapainot ja musiikin painot pyrkivät esiintymään yhtä aikaa. Perinteisissä iskelmä-kappaleissa tämä on enemmän sääntö kuin poikkeus. Sen sijaan jazz-vaikutteinen nykypopulaarimusiikki pyrkii tekemään musiikista vähemmän täsmällistä ja jämpästä, pikemminkin keinoavaa. Siksi musiikissa käytetään muun muassa synkooppeja (♩ ♩ ♩), pisteellisiä rytmejä (♩. ♩) ja kohotahteja.

Jazz-tyylin nuottienlaulutavasta käytetään nimitystä *fraseeraus* 'rytminen jaotus, jakotapa'. Fraseerauksessa esimerkiksi peräkkäiset kahdeksasosanuotit lauletaan aina pisteellisinä tai trioleina siten, että triolin kaksi ensimmäistä nuottia sidotaan yhdeksi nuotiksi. (Lea 1980: 8; Sorvali 1984: 19.)

(179)

Usein painollista iskua edistetään (*anticipation* 'ennakointi, ennakkosävel') aloittamalla se esimerkiksi kahdeksasosaa tai kuudestoistaosaa ennen varsinaista iskua. Melodian painolliset iskut tulevat silloin aavistuksen muun säestyksen painollisia iskuja ennen.

(180)

(Lea 1980: 8.)

(181)

lu - vuk - si pal - jon saan

lu - vuk - si pal - jon saan

(Kolmas Nainen: Päivät kuluu hukkaan.)

Painollinen isku on edelleen sama, toisen tahdin ensimmäinen sävel, mutta jälkimmäisessä tapauksessa sitä on tehty pidemmäksi ja ehkä vieläkin painollisemmaksi ennakoimalla kahdeksasosan verran. Kaari osoittaa, että nuotit lauletaan yhtenä sävelenä.

Nyky populaarimusiikkia voidaan nuotintaa kahdella tavalla: joko laulutavan mukaan ennakkoäänineen kaikkineen tai "tasajakoistettuna". Jos musiikki nuotinnetaan laulutavan mukaan, musiikki vilisee synkooppeja ja pisteellisiä nuotteja ja on useimmiten vaivalloista lukea. Siksi usein musiikki nuotinnetaan siten, että laulajan ja soittajan on tarkoitus fraseerata pisteelliset nuotit sekä ennakkoäänit laulaessaan tai soittaessaan. Jos laulutavan mukaan nuotinnettuja kappaleita lukee tiukasti nuottien mukaan, sanapainot ja iskut eivät näytä osuvan kohdakkain, tasajakoistettuina sen sijaan ne tulevat samaan aikaan.

Jos siis iskullisen nuotin sävel aloitetaan jo kahdeksas- tai kuudestoistaosaa ennen iskua, sävel osuu iskulle, mutta sitä on fraseerattu jazz-tyyliin. Tässä työssä nykypopulaarimusiikin nuotinnusongelmaan ei mennä tämän syvemmälle, vaan tyydyn toteamaan, että ilmiö ei ole ongelmallinen tässä luvussa esiteltävän riimityksen ja sanapainojen yhteyden kannalta.

7.4. Riimitys ja musiikki

7.4.1. Säkeenloppuinen riimi

Useimmiten sanoitusten riimit ovat nimenomaan säkeenloppuisia riimejä. Tällöin lähes poikkeuksetta musiikin ja sanoitusten säkeet osuvat kohdakkain.

Säkeenloppuisten riimien soinnut pyrkivät alkamaan painolliselta, mieluiten pääpainolliselta tahdinosalta.

(182)

On ir - ti pu - na - kuk - ko, taas y - lös jo - ka uk - ko! Soi
Vain Sil - mä - puo - li - Kal - le jää yk - sin a - se - mal - le, yö -
pa - lo - kel - lo, ai - kaa jää ei aat - tei - siin.
läh - döis - sä kun sot - keen - tuu se vaat - tei - siin.
Mut rat - tail - la on jo toi - set nää brank - ka - rit ai - ka - moi - set. Tää
jouk - ko on, et - tä heit - tää se vet - tä vaik - ka Hel - vet - tiin!

(Vainio 1986: Tulta päin.)

Esimerkissä tekstin alkuosan kaikkien riimien soinnut alkavat pääpainolliselta tahdinosalta (*kukko : ukko, aatteisiin : vaatteisiin, Kalle : asemalle, toiset : aikamoiset*). Sen sijaan riimipari *että : vettä* alkaa sivupainolliselta tahdinosalta.

Aina riimin sointu ei osu alkamaan tahdin painolliselta iskulta, vaan se saattaa alkaa täsmälleen iskujen välistä, siis esimerkiksi 4/4-tahdin toiselta

tai neljänneltä iskulta painollisten ensimmäisen ja kolmannen sijaan. Jos tempo on riittävän nopea, voi riimi alkaa miltä tahansa tahdin kahdeksasosaltakin, kuten seuraavassa Kaija Koon laulussa.

(183)

Tie-dät-kö o - le - va - si tai - vas si - säl - lä - ni
 kun van - ha tai - vaa - ni o - li - kin vain ku - lis - si.

(Koo 1995b: Taivas sisälläni.)

Käytännössä siihen, miltä tahdin osalta riimin sointu alkaa, vaikuttaa tahtilaji. Esimerkiksi 4/4 ja 4/8 ovat rytmiltään ja tahdin muodoltaan samanlaiset, ainoana erona on se, että ensimmäisessä perusyksikkö on neljäsosa, jälkimmäisessä kahdeksasosa. Seuraavaa kolmea nuotinnusmuotoa ei kuultuna helposti pysty erottamaan toisistaan.

(184)

Tärkeää ei ole se, miten sävellys on nuotinnettu, vaan se, miltä sävellys kuulostaa ja mihin kuultaessa osuvat painolliset iskut.

(185)

Mua maail-man tuu - let vie, kai jos - kus jo-honkin lop - puu tie.

Muamaail-man tuu - let vie, kai jos - kus jo-honkin lop - puu tie.

Mua maail-man tuu - let vie, kai jos - kus jo-honkin lop - puu tie.

(Koo 1995b: Maailman tuulet vie.)

Esimerkissä sama säe on kirjoitettu kolmessa eri muodossa. Kuuloaistimuksen perusteella mikä tahansa kirjoitusasu olisi käypä. A- ja b-version ero on tahdin pituudessa, itse nuottiarvot säilyvät samanlaisina. C-versio on kirjoitettu pidempinä nuottiarvoina, siis a- ja b-versioiden jokaista kahdeksasosaa vastaa c-versiossa neljäsosa. Säkeiden matemaattinen suhde säilyy samanlaisena.

Usein säkeenloppuiset riimit ovat maskuliinisia riimejä, koska monien säkeiden melodia loppuu painolliseen iskuun. Näin esimerkiksi Helismaan kappaleessa "Vanhan myllyn taru".

(186)

On myl - ly van - ha, sam - ma - lei - set sei - nät o - vat sen. Niin
har - voin e - nää myl - lyn - ki - vet pyö - rii kol - ka - ten. Ja
kui - ten - kin: Niin pal - jon myl - ly sii - tä haas - taa vois, mi
ve - den myö - tä häi - py - nyt on pois. Niin, van - ha
myl - ly ker - to - a voi mon - ta ta - ri - naa, mut nii - tä
kuul - la har - van sy - dan saa. Se kuul - la
saa, ken van - han myl - lyn kiel - tä ta - ju - aa, sen ki - vi
kuis - kaa ra - tas ru - pat - taa.

(Helismaa 1967: Vanhan myllyn taru.)

Esimerkissä jokaisen säkeen viimeinen nuotti on painollinen, joten kaikki riimit ovat maskuliinisia. Kaikki riimit myös esiintyvät pääpainollisella tahdinosalla. Säkeistö etenee rauhallisesti ja säkeenrajat erottuvat selvästi, koska jokainen säe päättyy pisteelliseen puolinuottiin. Näin jokainen riimi kestää kolmen neljäsosanuotin verran. Vaikka tempo ei muutu, kertosäe liikkuu nopeammin: siinä ensimmäinen ja kolmas riimi kestävän vain neljäsosan verran, mutta toinen ja neljäs riimi saavat aikaa viisi neljäsosaa. Samalla kertosäkeen toinen ja neljäs riimi saavat enemmän painoa kuin ensimmäinen ja kolmas.

Säkeenloppuinen riimi voi olla myös feminiininen, jolloin säkeen melodia loppuu yleensä painollisen ja painottoman nuotin yhdistelmään. Näin esimerkiksi Helismaan kappaleessa Reppu ja reissumies.

(187)

On rep-pu reis-su-mie-hel-le kai kaik-kein pa-ras tut-tu, mut'
 mi-ta rep-pu si-säl-tää, no, se on e-ri jut-tu. Jos
 kai-ken ker-tois sii-tä, ei kos-kaan ai-ka rii-tä. Se
 vaat-teel-ta ja ruu-al-ta vain si-säl-tä-kin näyt-tää, mut'
 reis-su-mie-hen rep-pu-a kai vie-lä jo-kin täyt-tää. Ei
 näh-dä si-tä voi-da, mut' an-taa lau-lun soi-da.
 Rep-pu ja reis-su-mies, sii-nä var-maaron sel-lai-nen pa-ri: O-li
 kyl-mä taivaik-ka-pa va-ri, niin kum-pi-kinpaik-kan-sa ties.

(Helismaa 1967: Reppu ja reissumies.)

Laulussa säkeistön jokainen riimi on feminiininen. Kaksi ensimmäistä (*tuttu : juttu*) alkavat sivupainolliselta tahdinosalta siten, että riimin soinnun aloittava tavu saa painoa neljäsosan verran, jälkimmäinen tavu vain kahdeksasosan. Näin riimin rytmi on selkeä. Jälkimmäiset kaksi riimiä alkavat pääpainolliselta tahdinosalta, ja tällä kertaa molemmat tavut kestävät neljäsosanuotin verran.

Kertosäkeessä puolestaan on sekä feminiinisiä että maskuliinisia riimejä, ja jokainen riimi alkaa tahdin pääpainolliselta iskulta. Riimikaava on *abba*, *a:t* ovat maskuliinisia riimejä, *b:t* feminiinisiä. On luontevampaa lopettaa laulu painolliseen iskuun, joka vaatii maskuliinisen riimin, kuin painollisen ja painottoman iskun yhdistelmään, johon sopisi feminiininen riimi. Vaikka tämä laulu on muutoin riimitetty feminiinisillä riimeillä, se silti päättyy maskuliiniseen riimiin, yksinäiseen painolliseen nuottiin, jolle on vastapariksi laitettu kertosäkeen alkuun toinen maskuliininen riimi.

Useimmiten sanoituksen viimeinen riimisana on maskuliininen. Esimerkiksi aineistoni nuotintetuista Juha Vainion sanoituksista vain kourallinen päättyy feminiiniseen riimiin (esim. "Vanha salakuljettaja Laitinen", "Ei maha mittää", "Mä en muista mitään"). Useimmat näistä kappaleista jatkuvat vielä sanoituksen viimeisen säkeen jälkeen instrumentaaliversioina ja loppuvat pääpainollisella tai sivupainollisella iskulla pitkään nuottiin. Toinen tapa lopettaa feminiiniseen riimiin on antaa molemmille riimin lopputavuille pitkä nuotti, jolloin molemmat tavut muuttuvat painollisiksi. Sen sijaan kappale harvoin lopetaan painollisen ja painottoman nuotin yhdistelmään.

7.4.2. Säkeensisäinen riimi ja jonoriimi

Säkeensisäiset riimit käyttäytyvät samaan tapaan kuin säkeenloppuisetkin riimit: riimin sointu pyrkii alkamaan painolliselta tahdinosalta. Se, alkaako säkeensisäisen riimin sointu pää- vai sivupainolliselta iskulta, riippuu usein

riimivastineen saamasta painosta. Juice Leskisen kappaleessa "Mikä hätänä" parittomat säkeet jakautuvat kahtia siten, että säkeen keskellä oleva riimisana riimittyy säkeen lopun kanssa.

(188)

Kyl-lä jut-tu on niin, et-tä lä-he-tet-tiin poi-ka
 soit-ta-maan jat-si-a Po-riin. Sil-lä
 jo-ku ha-lu-aa, et-tä joh-ta-jak-si maa sai-si
 vie-lä tuon vir-ke-än o-riin. Ul-ko
 mi-nis-te-ri on meil-lä ai-van ver-ra-ton: kat-soo
 yht-ai-kaa i-tään ja län-teen. Mut-ta
 toi-puu-ko maa, jos se pres-sak-si saa ru-non-
 lau-su-jan ää-ni-jän-teen.

(Leskinen 1991: Mikä hätänä.)

Säkeensisäinen riimi ja sen säkeenloppuinen riimivastine osuvat aina tahdin sivupainolliselle osalle, sen sijaan parillisten säkeiden lopussa oleva

feminiininen riimi alkaa pääpainolliselta tahdinosalta. Tällä tavoin säkeensisäinen riimi ja sen riimivastine ovat kevyempiä riimejä kuin säeparin päättävä riimi. Feminiinisistä riimeistä voi esimerkiksi panna merkille sen, että kun riimin soinnun ensimmäinen tavu on lyhyt, siis avotavu (*Po-*, *o-*), on sitä varten varattu vain kahdeksasosa, mutta kun ensimmäinen tavu on pitkä eli umpitavu (*län-*, *jän-*), on tavun kesto neljäsosan verran.

Samanlainen riimirakenne on myös Helismaan laulussa "Meksikon pikajuna": tässäkin laulussa parittomien säkeiden keskellä on riimi, jonka riimivastine on saman säkeen lopussa, ja parilliset säkeet riimittyvät keskenään.

(189)

Pi - ka - ju - na Mek - si - kon hal - ki kii - tää, yö jo on
va - lo - kei - lat la - kai - se - vat ra - taa kiil - tä - vää.
Hauk ku kuu - luu ko - joo - tin, häi - pyy me - luun ve - tu - rin,
Sier - ra Mad - ren ta - kaa kuu kuin juus - to möl - löt - tää.

(Helismaa 1967: Meksikon pikajuna.)

Myös Helismaan laulussa säkeensisäinen riimi ja sen riimivastine osuvat tahdin sivupainolliselle iskulle, ja ne saavat aikaa puolinuotin verran. Parillisten säkeiden loppuriimi osuu tahdin pääpainolliselle iskulle ja kestää kokonuotin verran eli kaksi kertaa säkeensisäistä riimiä pidempään.

Säkeensisäinen riimi on siis usein "ylimääräinen" riimi, jota kutsun nimellä väliriimi. Väliriimit eivät vaadi samaa painoa kuin kantavat riimit, joiden mukaan kappaleen säerakenne hahmottuu. Esimerkissä kantavat riimit esiintyvät parittomien säkeiden lopussa.

Myös jonoriimit ja sanansisäiset riimit ovat kappaleessa usein väliriimejä. Ne esiintyvät yleensä lyhyiden nuottien kanssa sivupainollisilla tahdinosilla, kuten Leskisen kappaleessa "Tenerife".

(190)

Nonsen - suk-sen tur-bo-ah-din tah-din sa-ne-lee

(Leskinen 1986b: Tenerife.)

Kappaleen jonoriimit esiintyvät aina sivupainollisella tahdinosalla, kun taas säkeenloppuisen riimin viimeinen tavu esiintyy pääpainollisella tahdinosalla. Myös jonoriimi pyrkii kunnioittamaan sanapainoja: vaikka jonoriimin painolliset tavut eivät aina osukaan painollisille tahdinosille, ne osuvat aina iskulle. Leskisen kappaleessa "Eesti" feminiininen jonoriimi alkaa aina iskulta (A), ei nuottiparin jälkimmäiseltä nuotilta (B):

(191)

On-ko Vi-ro ki-ro-sa-na ta-na

On-ko Vi-ro ki-ro-sa-na ta-na

(Leskinen 1986b: Eesti (on my mind).)

Myös sanansisäiset riimit kunnioittavat riimin painoja, siis samankaltaiset äänneet esiintyvät samankaltaisessa nuottiympäristössä.

(192)

Kai tie - dät, Timp pa, et - tä kimp - paa kan - na - tan! Ja
 Ham - pan kans - sa hump - paa tah - don men - nä! Kai
 Jamp - pa hank - ki Cam - pa - rin ja shamp pan - jan! Jos
 ei, en sil - ti mur - hei - siin len - nä. Kun
 Sep - po te - ki kep - po - sen ja käy tam - tam
 Ju - an - kos - ki here I come!

(Leskinen 1985: Juankoski Here I Come.)

Esimerkissä ovat sanansisäiset riimiparit ja -sarjat *Timppa : kimppaa*, *Hampan : humppaa* ja *Jamppa : Camparin : shamppanjan*. Kaikkien riimien soinnut alkavat sanan ensimmäiseltä tavulta, ja jokainen sana alkaa iskulta. Näin samankaltainen ympäristö tuo sanansisäisiin riimeihin enemmän riimintuntua kuin ristiriitainen ympäristö toisi.

7.4.3. Heikko riimi

Heikon riimin sointu on niin lyhyt, että tällainen riimi saattaa jäädä kuulijalta huomaamatta, jos musiikki ei sitä tuo esille. Sen sijaan musiikin avulla heikkokin riimi saa entistä enemmän riimintuntua, koska riimin sointu eli yksinäinen vokaali osuu musiikin painolliselle iskulle. Näin seuraavassakin esimerkissä.

(193)

Siit' on kai tur-ha te - hä lau- lu - ja, kunnäyt - tää

sil - tä, et - tä siit' on tur - ha pi - tää pu - hei - ta. Tur

ha pies- tä suu- tan - sa, hei lau - la - ja.

(Kolmas Nainen: Valehtelisin jos väittäisin.)

Kun riimit tasajakoistaa, huomaa, että ensimmäisen ja kolmannen säkeen riimit osuvat tahtiensa kolmansille iskuille, toisen säkeen riimi neljännelle ja viimeisen säkeen riimi ensimmäiselle iskulle. Näin esimerkin jokainen riimi — toista riimiä lukuunottamatta — osuu painolliselle tahdinosalle, ja toinenkin, joka on riiminä painottomampi kuin muut, osuu iskulle.

Kuulija ei tiedä, miten laulu on nuotinnettu. Tämän kappaleen tempo on melko hidas, joten kuulija voi hahmottaa laulun tahdit puolta lyhyemmiksi kuin nuotinnoksessa, jolloin laulu voitaisiin nuotintaa kahdeksasosina kuudestoistaosien sijaan seuraavaan tapaan:

(194)

Siit' on kai tur-ha te - hä lau- lu- ja kun näyt- tää

sil - tä, et - tä siit' on tur - ha pi - tää pu - hei - ta. Tur

ha pies- tä suu- tan - sa hei lau - la - ja.

Tällä tavoin hahmotettuna jokainen riimi osuu painolliselle tahdinosalle, pääosa riimeistä tahdin ensimmäiselle iskulle.

Nuotinnoksella ei ole merkitystä riimitykselle. Tärkeintä on, että kuultuna riimi osuu musiikin painollisiin kohtiin. Painotuksen hahmotaminen vaihtelee kappaleen tempon ja sovituksen mukaan.

7.4.4. Painoton riimi

Painotonta riimiä ei yleensä pidetä hyvänä riiminä, koska sen painotus sotii yleiskielen painotusta vastaan. Jos sanoitusta tarkastelee ilman musiikkia, painoton riimi yleensä tuntuu epärytmiseltä. Sen sijaan monet painottomat riimit tuntuvat musiikin yhteydessä aidoilta riimeiltä, koska usein painottoman riimin sointu ja painollinen tahdinosasi esiintyvät yhtäaikaan. Riimisanaa joudutaan kuitenkin painottamaan yleiskielen vastaisesti, joten teksti tuntuu nytkähtelevältä, toisinaan se muuttuu jopa käsittämättömäksi.

- (195) Se paljon antaa
 Se paljon ottaa
 Hyvää matkaa
 Partaalle rakkauden
 (Koo 1993: Rakkauden partaalla.)

Esimerkissä riimisanat ovat kaksitavuisia, joten riimin sointu alkaa vasta toiselta, painottomalta tavulta (*antaa : ottaa : matkaa*). Musiikissa riimit painottuvat siten, että painollinen tahdinosa osuu riimin soinnun aloittavalle tavulle eli sanan jälkimmäiselle tavulle. Näin riimi kuultuna vaikuttaa aidolta riimiltä, saavathan painon sointuvat tavut *-taa : -taa : -kaa*. Tämä ilmiö saattaa tehdä painottomista riimeistä yleisempiä sanoituksissa kuin musiikittomassa runoudessa: musiikin yhteydessä riimin painottomuutta voidaan paikata musiikin painotuksella, mutta runossa painoton riimi joko jää huomaamatta tai pakottaa lukijan painottamaan sanoja kielenvastaisesti.

Aineistoni sanoittajista Martti Syrjä käyttää jonkin verran painottomia riimejä, kuten laulussa "Voi kuinka me sinua kaivataan":

- (196) Kuuletko tuulen riehuvan
 Vastausta vailla ärtyneen
 Kuuletko meren kiehuvan
 Hetkellä illan hämärtyneen
 (Syrjä 1985: Voi kuinka me sinua kaivataan.)

Laulussa riimiparia painotetaan riimin vaatimusten mukaan, siis siten, että riimin soinnun aloittava tavu saa painon: *ärtyneen : hä"märtyneen*. Näin riimi vaikuttaa aidolta, vaikkakin sanaa *hämrätyneen* joudutaan painottamaan kielenvastaisesti.

Kaija Koon lauluissa painotonta riimiä käytetään paljon. Siinä missä painoton riimi saattaa takaperoisuudessaan tehdä laulusta koomisen tai kömpelön, Kaija Koon laulut useimmiten välttävät nämä ansat. Syynä tähän voi olla se, että painottomat riimit eivät yleensä Kaija Koon tuotannossa ole laulun kantavia riimejä vaan väliriimejä kantavan riimikaavan lisänä eli heikompia riimejä vahvojen riimien ohessa.

- (197) Lapsena sydän lauloi
 Kun tuulikello yössä hiljaa soi
 ja rauha vain valvoi.
 Silloin peiton reunat maailman ääriä olla voi.
 (Koo 1995a: Tuulikello.)

Esimerkissä säkeistön kantavat riimit ovat toisen ja neljännen säkeen *soi* : *voi*. Painottomat riimit *lauloi* : *valvoi* vain täydentävät jo käypää riimikaavaa korvaamalla riimittömän säkeen painottomalla riimillä. Jälleen painottomassa riimissä painotetaan riimin soinnun aloittavaa tavua (*-loi*, *-voi*)..

Ainoastaan yhdessä Kaija Koon laulussa painottomia riimejä ei käytetä kevyinä väliriimeinä vaan täyden painon saavina kantavina riimeinä, ja silloin riimien painottomuus häiritsee.

- (198) a Viimeinen lento, niin hieno, niin hento,
 b lempeät tuulet isän saattoi matkaan.
 a Hän oli vapaa niin kuin on sudenkorento
 b lennolla jolta ei palannutkaan.
 (Koo 1993: Viimeinen lento.)

Tässä säkeistössä ensimmäisen säkeen katkaisee säkeensisäinen riimi, joka on tämän säkeistön väliriimi. Se muodostaa säkeenloppuisen riimin kanssa täysriimiparin. Ensimmäisen säkeen loppuriimi *hento* saa riimivastineekseen painottoman riimin *korento*, ja laulettaessa painon saa *ren*-tavu. Myös b-säkeiden riimipari on painoton, ja laulettaessa painotetaan *kaan*-tavuja. Näin kantavissa riimeissä huomio kiinnittyy liiaksi nimenomaan riimin painottomuuteen, ei itse sanomaan.

Painotonta riimiä ei riimitysoppaissa yleensä suositella. Tämä siksi, että yleensä sanoituksissa pyritään kiinnittämään kuulijan huomio sisältöön, ei riimityksen tekniikkaan. Painoton riimi poikkeaa normaaliriimityksestä niin paljon, että se yleensä kiinnittää kuulijan huomion riimiin itseensä. Tämän vuoksi erityisesti säkeistön kantavina riimeinä painottomat riimit tuntuvat kömpelöiltä ja kankeilta, sen sijaan väliriimeinä niitä toisinaan pystytään käyttämään. Koomisessa runoudessa painoton riimi voi olla tehokeino, jolloin riimin luonnon ääntäminen tarkoituksellisesti kiinnittää kuulijan huomion nokkelaan riimitykseen. Painottoman riimin painottomuuden voi

häivyttää painottamalla riimiä yleiskielen mukaisesti, siis *hento* : *korento* ei painottuisi *hento* : *ko*rento kuten laulussa, vaan normaalikielen mukaan *hento* : *korento*. Samalla riimistä kuitenkin helposti häviää riimin tuntu.

7.4.5. Muut epäpuhtaat riimit

Nykyinen iskelmäryiikka on pääosin riimillistä. Riimit esiintyvät yleensä säkeiden lopussa. Säkeenloppuisia riimejä on käytetty niin pitkään, että kuulijat odottavat riimejä säkeiden loppuun, ja mitä täydellisempi riimi, sen suurempaa mielihyvää kuulija kokee. Riimintuntua tuomaan riittää vähäisempikin äänteiden yhtäläisyys. Jos epäpuhtaan riimin sointu riimisanoissa on kyllin samankaltainen, kuulija hahmottaa epäpuhtaan riimin riimiksi säkeen lopussa, sillä musiikin yhteydessä epäpuhtaat riimit tuntuvat enemmän riimeiltä kuin ilman musiikin tukea. Niinpä epäpuhtaat riimit, kuten konsonatti- ja vokaaliriimit, eivät ole lainkaan tavattomia kevyessä musiikissa.

Kaija Koon laulussa "Tule lähemmäs beibi" ensimmäisessä kertosaäkeessä on ainoastaan epäpuhtaita riimejä (*jää* : *pelkään*, *kii* : *huoneisiin*). Silti kuulijalle jää vaikutelma riimin käytöstä — ja myöhemmissä kertosaäkeissä käytetään samassa asemassa puhtaita riimejä. Sanat ovat säkeiden loppuissa ja osuvat musiikin painoihin, joten kuulija hyväksyy ne riimeiksi.

(199) Tule lähemmäs beibi, viereeni jää
etkö nää että minäkin sua pelkään
Huomaatko kuinka jään silmiisi kii
ja eksyn yksiössäsi huoneisiin
(Koo 1993: Tule lähemmäs beibi.)

Jos laulun aiemmissä säkeistöissä on käytetty riimikaavaa ja myöhemmissä säkeistöissä jokin riimi korvataan epäpuhtaalla riimillä, kuulija hyväksyy myös epäpuhtaamman riimin, kunhan riimisanojen äänteet muistuttavat riittävästi toisiaan. Kun kuulija odottaa kuulevansa riimin, epätäydellisempikin riimi tuo sanoitukseen riittävästi riimin tuntua.

8. PÄÄTTEEKSI

Riimitys ja riittäminen on näennäisesti yksinkertainen asia. Jo pikkulapset riimittelevät loruja, mainoksissa sanoja riimitetään ja laulujen sanoitukset pursuavat riimejä. Riimitys on jokaiselle tuttua — siksi on yllättävää, ettei siitä ole tehty Suomessa tutkimuksia eikä edes seikkaperäisiä oppaita englannin ja ranskan tapaan.

Riimi on monitahoinen ja produktiivinen ilmiö. Se kuuluu runouteen mutta esiintyy myös runouden ulkopuolella, se kuuluu sanaleikkeihin ja sananlaskuihin¹, se on kielen musikaalista ainesta — ja se esiintyy usein musiikin yhteydessä. Riimin rakenne on morfologiaa, rytmiiikkaa, prosodiaa, sen merkitys semantiikkaa, sen käyttö kulttuurisidonnaista, sen kokeminen luettuna ja kuultuna psykologian alaa. Tämän vuoksi riimiä on mahdoton tarkastella kattavasti vain yhdestä näkökulmasta.

Tässä tutkimuksessa lähdin liikkeelle riimin rakenteesta, sen prosodisista ja rytmisistä ominaisuuksista, riimin muodostamisen perustasta. Tutkimus paljasti, että riimi ei muodostu yksin äänneistä, vaan että myös tavujen painotus vaikuttaa ratkaisevasti riimin laatuun. Morfologinen tarkastelu osoitti, että paradigmatariimien lisäksi suomi tarjoaa runsaasti mahdollisuuksia riittämään eri sanaluokkien ja kielioppikategorioiden sanoja keskenään. Näin suppeassa työssä sanojen morfologisia yhteyksiä joutui käsittelemään valitettavan pinnallisesti.

Valitsin aineistoksi laulujen sanoituksia, koska ne ovat pääosin riimitettyjä, niitä tuotetaan jatkuvasti valtaisia määriä ja niissä kokeillaan ja leikitellään sanoilla. Koska laulujen riimit esitetään lähes poikkeuksetta musiikin kanssa, liitin tähän työhön suppean katsauksen riimin ja musiikin yhteydestä. Riimityksen ja musiikin yhteyden tarkastelu ei ollut helppoa: kevyen musiikin rakennetta ja fraseerausta on tutkittu melko vähän, ja klassisen musiikkitieteen pohjalta kevyen musiikin tarkastelu on vaikeaa.

---

¹Erityisesti englannissa *no pain, no gain* -tyyppiset sanonnat ja sananlaskut ovat tavallisia.

Nimenomaan fraseerauksen ja musiikin iskujen suhde jäi taustoituksessa pääosin tuntuman ja kokemusten varaan. Iskelmämusiikin vapaa fraseeraus aiheutti myös suurimmat ongelmat teorian muodostamisessa: jos nuotti fraseerataan siten, että se alkaa jo hieman ennen iskua, voidaanko sanoa, että nuotti silti osuu iskulle? Tässä työssä lähdin liikkeelle tästä oletuksesta.

Yhtä ainoaa oikeaa näkökulmaa riimitykseen ei ole, siksi tässä tutkimuksessa on käytetty eri näkökulmia. Koska riimityksen perustutkimus puuttui, lähdin työssä liikkeelle riimilajien määrittelystä sekä riimitys-sääntöjen muodostamisesta. Riimilajien nimeäminen, ryhmittely ja määrittely on uskoakseni työni parasta antia. Vaikka aineistona olikin iskelmä- ja rocksanoituksia, uskoisin, että samat lajit ja säännöt pätevät myös muun riimityksen alueella.

Iskelmä- ja rocklyriikan riimittely on aineistoni perusteella runsasta ja monimuotoista. Sanoituksissa käytetään monia riimityyppejä, helppoja ja tuttuja sanoja mutta myös tuoreita ja haasteellisiakin riimejä. Pääosin sanoitusten riimittely noudattaa kahta perussääntöä: riimin sointu alkaa painolliselta tavulta ja riimin painollinen tavu esiintyy musiikin painollisella iskulla. Näiden sääntöjen noudattaminen ei tee sanoituksien riimityksestä kaavamaisista ja yksitoikkoisista, vaan se tekee sanoituksen miellyttäväksi kuunnella ja helpoksi ymmärtää.

Jokaisen kielen käyttäjät vakuuttavat, että oma kieli on huono riimittelykieli. Liisa Enwald (1980: 61) on väittänyt, että suomikin olisi hankala riimittelykielenä. Minä väitän vastaan: suomen kielen riimitysmahdollisuudet ovat monipuolisia ja rajattomia. Yksitavuisia riimisanoja tosin on rajallisesti, eikä paradigmariiimejäkään tunnu suunnattomasti olevan, mutta siinä missä suomesta puuttuvat sananalkuiset ja sananloppuiset konsonantti-yhtymät, jotka lisäävät riimisanojen määrää esimerkiksi englannissa, suomen monipuolinen taivutus- ja johtosysteemi tuottaa riimejä eri paradigmoista ja eri sanaluokista yltäkyllin. Riimittäminen suomeksi vaatii ehkä enemmän

taitoa kuin riittäminen isoivissa kielissä, joissa sanoja ei voida paljon taivuttaa.

Suomen kielen taivutusmahdollisuudet tekevät riimityksestä sekä kiehtovan että hankalan alueen. Kaikkia riimisanojamme on mahdoton listata, jolloin kattavaa suomen kielen riimisanakirjaa ei voi koota. Esimerkiksi englannin kielessä tilanne on toinen: riimisanakirja "Rhyming Dictionary" (1985) sisältää kaikki ne sanat, jotka löytyvät tavallisestakin englannin kielen sanakirjasta. Sanojen määrää kirjassa ei ilmoiteta, mutta karkea laskelma sanalistan avulla tuottaa tulokseksi noin 50 000 riimiä. "A Practical Dictionary of Rhymes" (1960) sisältää noin 25 000 riimiä, "The Complete Rhyming Dictionary" (1936, 1992) kaikkiaan yli 60 000 riimiä. Tämä on vain noin neljännes Nykysuomen sanakirjan sanojen määrästä. Summittainen laskelma ranskankielisestä sanakirjasta "Dictionnaire des rimes françaises" antaa olettaa, että kirjassa on listattu noin 20 000 riimisanaa.

Englannin kielen riimisanakirja on suhteellisen yksinkertainen koota, sillä sanojen taivutusmahdollisuudet ovat rajalliset. Ranskan kielessä se, että sanojen ääntäminen poikkeaa paljon kirjoitusasusta, tuottaa paljon riimejä, mutta vaikeuttaa riimisanakirjan kokoamista. Suomenkielisen riimisanakirjan kokoaminen sitä vastoin on lähes mahdotonta. Oletetaan, että jokaisesta sanasta pystyy tekemään keskimäärin 50 eri muotoa (yksikkö/monikko, sijamuodot, aikamuodot, modukset, persoonamuodot, infinitiivit). Nykysuomen sanakirjassa sanoja on noin 200 000. Jos kaikkien sanakirjassa esiintyvien sanojen kaikki muodot listattaisiin riimisanakirjaa varten, koossa olisi jo 10 miljoonaa sanetta.

Sanoihin voidaan liittää myös possessiivisuffikseja sekä erilaisia liitepartikkeleja (-hAn, -kin, -kAAAn, -pA), jotka tuottavat jälleen uusia riimejä. Kun lisäksi otetaan huomioon sanojen yleiskielestä poikkeavat variantit, joita aiheuttavat loppuheitto, supistumat, assimilaatiot ja metateesit, sekä monikon toisen genetiivin muodot, lyhentyneet sanat sekä erilaiset murteelliset ja puhekieliset sanamuodot, sanamäärä on moninkertaistunut.

Ja kun vielä muistetaan, että suomen kielessä on lähes loputtomat mahdollisuudet yhdistellä ja johtaa uusia sanoja jo olemassa olevista sanoista, päädytään eksponentiaaliseen määrään mahdollisia riimejä.

Suomen käänteissanakirja (1980 [1972]) on karkea riimisanakirjan esiaste. Siinä on tavallisimmat suomalaiset sanat listattu perusmuodossaan lopusta käsin. Luonnollisestikaan käänteissanakirjaa ei voi sellaisenaan käyttää riimisanakirjana, koska sanoja taivutettaessa ne muuttavat muotoaan joskus huomattavastikin. Riimittelijä joutuu myös miettimään sanojen painotusta ja tavulukua, joita käänteissanakirja ei ota huomioon. Silti käänteissanakirja saattaa antaa lukijalleen jonkinlaista ajatusta siitä, mitkä sanat riimittyvät keskenään.

Riimisanakirja on käypä apuneuvo riimittelijälle, sillä sieltä löytyvät nopeasti mahdollisia riimisanoja. Riimisanakirja ei kuitenkaan poista riimittelyn luovuutta, sillä sieltä löytyvät vain ennakoitavissa olevat ja tutut riimit, esimerkiksi koosteriimejä ei riimisanakirjoihin ole kerätty.

Monissa lähteissä todettiin, että esimerkiksi lauluissa kuulija odottaa kuulevansa riimin riimikaavan osoittamissa kohdissa. Riimitys auttaa sanoitusta jäämään mieleen ja joskus selkeyttää sanoitusta. Riimitystä voisi tutkia myös psykologisesta näkökulmasta. Eräät sanoittajat ovat hyödyntäneet sitä, että kuulija haluaa täyttää riimikaavan aukkokohdat riimittyvillä sanoilla. Esimerkiksi Pirkka-Pekka Petelius on sanoittanut kaksimielisen laulun "Tra-la-la", jonka riimikaavan mukaan jokaisen säkeistön kolme viimeistä säettä riimittyvät keskenään, mutta viimeisin riimi jätetään lausumatta.

(200) Vaikka silloin tällöin pidän päässä lämpörullia
 Vaikka olen nätti poika ja syön hillopullia
 Mä en tahdo että mulle tyrkytetään — tra-lal-la-la-la

Vaikka löylyssä on kuuma mulla leikkaa vielä vintti
 Läpikäytynä on mulla myöskin miehekkäästi intti
 Miksi kaikkialla luullaan että minä olen — tra-lal-la-la-la

Vaikken yhään muistuta mä tavallista jussia
 Kun mä sipsuttelen kanniskellen kyyripussia
 Ei mun mieleenkään tulis poikain kanssa — tra-lal-la-la-la-la
 (Petelius 1985: Tra-la-la.)

Kaikkien kolmen säkeen melodia on samanlainen. Koska kaksi ensimmäistä säettä päättyvät riimittyviin sanoihin, kuulija jää odottamaan riimiä myös viimeiseen säkeeseen. Vaikka sitä ei lausuta ääneen, kuulija täydentää riimin ajatuksissaan.

Riimisanat, jotka kuulija riimiagenttien perusteella säkeisiin täydentää, viittaavat homoseksuaalisuuteen. Se, että ne jätetään laulamatta ääneen, tuottaa kuulijalle oivaltamisen ilon ja tekee lisäksi laulusta humoristisemman, sillä pelkkä rivojen ilmaisujen viljely ei tee sanoituksesta hauskaa.

Seminaarinmäen mieslaulajat ovat kokeilleet samaa menetelmää, mutta korvanneet kaksimieliset riimit viattomammilla sanoilla:

(201) Vastauksia anna suorja
 liikaa olen nähnyt tuskia [huoria]
 jollet vastaustasi anna
 alan kohta muita yrittää [panna]
 (Seminaarinmäen mieslaulajat 1993: Hillopulla)

Koko laulu on näennäisesti riimitön, joten kuulija ei välttämättä oivalla, että hänen tulisi itse täydentää se riimilliseksi. Tämä johtuu siitä, että laulussa ei ole luotu riimin odotusta musiikilla ja säejaolla samaan tapaan kuin edellisessä esimerkissä, jossa kolmen samanlaisen säkeen toistuminen ja kaksi edeltävää riimiä saavat kuulijan odottamaan riimiä viimeisessäkin säkeessä. Kun kuulijalle luodaan riittävä riimin odotus esimerkiksi musiikin avulla, hän itse hoitaa loput.

Kun riimitellään runoa, kirjoittaja voi vapaasti valita riimikaavansa. Sen sijaan sanoituksissa riimikaava liittyy musiikin rakenteeseen. Musiikki hahmottuu esimerkiksi *abab*-tyyppiseksi, jolloin ensimmäinen ja kolmas säe vastaavat muodoltaan toisiaan samoin kuin toinen ja neljäs. *Aabb*-tyyppisessä säemuodossa tavallisesti joko *a*-säkeet ovat keskenään

samankaltaisia ja *b*-säkeet keskenään tai säkeet hahmottuvat kysymys—vastaus-pariksi. Yhtä kaikki, riimikaava on sidoksissa musiikkiin.

Kuinka paljon riimin hahmottamiseen vaikuttaa musiikin säerakenne? Jos esimerkiksi musiikin muoto antaa odottaa *aabb*- tai *aaaa*-tyyppistä riimikaavaa, havaitseeko kuulija *abab*-muotoisen riimityksen — ja miellyttääkö se häntä? Uskon, että musiikin vastainen riimikaava vaivaa kuulijaa, ehkä jopa ärsyttää häntä. Leskisen kappaleessa ”Luonas kai olla saan” seuraavat neljä säettä ovat lähes samanlaisia, mutta riimikaava ei olekaan odotuksenmukainen *aaaa* tai *aabb*.

(202) Mistä tullut oon, tiedä en.
Tietää en haluakaan.
Määränpää? — kuinka tietäisin sen;
mieti en, mä vaellaan vaan
(Leskinen 1985: Luonas kai olla saan.)

Kuultuaan ensimmäisen säkeen ja huomattessaan, että toinen säe on lähes samanlainen, kuulija odottaa ensimmäisen ja toisen säkeen riimittyvän. Ehkä kuullessaan kolmatta säettä kuulija oivaltaa, että riimikaava onkin *aba?*, ja kolmannen säkeen lopussa hän jo odottaa kuulevansa neljännessä säkeessä riimin toiselle säkeelle.

Riimitys on sidoksissa musiikin rakenteeseen. Poikkeama riimikaavasta toimii toisinaan tehokeinona, mutta toisinaan se tuntuu sanoittajan kömpelyydeltä.

Ranskassa ei suosita täyteläisiä riimejä, vaan niiden runsasta käyttöä pidetään tyyliettömänä. Englannissa monitavuisten riimien käyttö tekee tekstistä koomisen. Myös suomen kielestä olisi kiintoisaa tutkia, vaikuttaako riimitys sanoituksen luonteeseen. Koomisissa lauluissa käytetään usein runsaasti täysriimejä, mutta toisaalta koomisuutta voi saada aikaan pelkillä aidoilla riimeillä ja toisaalta täysriimien käyttö ei välttämättä tee laulusta koomista.

- (203) Seuraa hetken hiljaisuus, ehdotus on outo, uus —
 haa, nyt naisten parvessakin syntyy kohinaa.
 Vanhapiika muuan, kas, viisikymmenvuotias
 vaatii puheenvuoroa ja heti sen myös saa.
 Silmät vihaa leimuten, tasajalkaa hyppien
 hidalgole kiukkuaan hän ryhtyy purkamaan:
 "Mitäs herra suutaan soittelee ja hääräilee —
 tehdään niin kuin rosvot määräilee!"
 (Helismaa 1967: Meksikon pikajuna.)
- (204) Rakkaus tekee katkeraa
 paatuneeseen omatuntoon.
 Hän ihmistä satuttaa
 kun ihmisyyden hoitaa kuntoon.
 Hän kantaa mukanaan
 kaiken julmuuden ja pilkan.
 Saa naulat vuorollaan
 läpi ranteen, läpi nilkan.
 (Leskinen 1991: Rakkauden ammattilainen.)

Esimerkki 203 on Helismaan humoristisesta laulusta. Siinä ainoa täysriimipari on *hääräilee : määräilee*, muutoin riimit ovat aitoja eivätkä edes välttämättä kovin kekseliäitä — lukuunottamatta riimiparia *kas : viisikymmenvuotias*. Silti kokonaisvaikutelma on koominen, kenties runsaan riimien käytön ansiosta. Esimerkki 204 on Leskisen säkeistö kappaleesta, jossa on käytetty parittomissa säkeissä maskuliinisia aitoja riimejä ja parillisissa feminiinisiä täysriimejä. Riimien runsaudesta huolimatta vaikutelma ei ole humoristinen vaan melko asiallinen. Tämä voi johtua riimikaavasta *ababcdcd*, jolloin keskenään riimittyvät sanat ovat melko kaukana toisistaan. Jos riimikaava olisi *aabbccdd*, riimien runsaus ja läheisyys saattaisi haitata vakavan asian kuuntelemista.

Riimityksen humoristisuus tuskin riippuu yksinomaan riimityksen lajista, täyteläisyydestä ja riimikaavasta, vaan humoristisuuteen vaikuttanee koko sanoituksen luonne.

Riimitys on taitolaji. Taitamaton riimitys — joko ylenpalttinen tai liian vähäinen, kömpelö tai sääntöjen vastainen — voi pilata muutoin hyvän sanoituksen tai runon. Mutta hyvät riimit eivät ole pelkästään teknisesti taidokkaita riimejä, ne ovat merkityksellisiä ja älykkäitä. Tämä tutkimus

auttaa ymmärtämään riimityksen tekniikkaa, mutta se ei kerro, millainen riimi minkinlaisessa tekstissä on hyvä ja toimiva.

Riimejä ei voi irrottaa tekstiyhteydestään: riimitys riimin takia on monien sanoittajien pahimpia virheitä. Riimin tarkoitus ei ole erottua kokonaisuudesta vaan tukea sitä. Sanoituksessa riimi ei ole primadonna vaan kuorolainen.

LÄHTEET

Kirjallisuuslähteet

- ALLENIOUS, KAARIN — HOVILA, ELINA — INKALA, JOUNI — PARKKINEN, JUKKA — PYSTYNEN, TIINA — VÄYRYNEN, TARMO — VÄYRYNEN, TARU 1994: Sanajonot paperille. Kirjakiehinen, Jyväskylä.
- COHEN, JEAN 1966: Structure du langage poétique. Nouvelle bibliothèque scientifique. Flammarion, Paris.
- The Complete Rhyming Dictionary, including The Poet's Craft Book. Toim. CLEMENT WOOD, uudistanut Ronald Bogus. Copyright 1936, 1991. Laurel, United States of America.
- DAVIS, SHEILA 1989: The Craft of Lyric Writing. The Business of Music. Omnibus Press, London/New York/Sydney.
- DRAKE, BARBARA 1994: Writing Poetry. Toinen laitos. Harcourt Brace College Publishers.
- ELWERT, W. THEODOR 1965: Traité de versification française. Des origines a nos jours. Éditions Klincksieck. Paris. Bibliothèque française et romane. Série A: Manuels et études linguistiques.
- ENGEL, LEHMAN 1986: The Making of a Musical: Creating songs for the stage. Ensimmäinen painos New York, Macmillan 1977. Limelight Edition, New York.
- ENWALD, LIISA 1980: Luova kirjoittaja. Nuoren Voiman Liiton kirjoittajakurssi. Gummerus, Jyväskylä.
- FRASER, G. S. 1970: Metre, Rhyme and Free Verse. Methuen, London.
- GRAMMONT, MAURICE 1974: Petit traité de versification française. Librairie Armand Colin. Tirage.
- HAKULINEN, LAURI 1968: Suomen kielen rakenne ja kehitys. Kolmas, korjattu ja lisätty painos. Otava, Keuruu.
- HOLOFCENER, LAWRENCE 1962. Ks. A practical dictionary of rhymes.
- HUHTALA, LIISI 1986: Pieni kirjallisuustieto. Kirjayhtymä, Rauma.
- KANTOKORPI, Mervi — LYYTIKÄINEN, PIRJO — VIIKARI, AULI 1990: Runousopin perusteet. Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Oppimateriaaleja 9. Vammalan Kirjapaino.
- KARLSSON, FRED 1983: Suomen kielen äänne- ja muotorakenne. WSOY, Juva.
- KONTUNEN, JORMA 1990: Musiikin kieli 1: Perustiedot. WSOY, Juva.
- KOSKENNIEMI, V. A. 1951. Runousoppia ja runoilijoita. WSOY, Porvoo.

- KOSKIMIES, RAFAEL 1955: Sanan ja runon taide: Lyhyt runousoppi ja johdatus kirjallisuuteen. Toinen painos. Otava, Helsinki.
- KOSKIMIES, RAFAEL 1962: Yleinen runousoppi. Kolmas painos. Otava, Helsinki.
- KUPLAINEN, UNTO 1972: Lyhyt runousoppi: Yleisen kirjallisuustieteen alkeet. Viidennen painoksen muuttamaton lisäpainos. WSOY, Porvoo.
- LAAKSONEN, KAINO — LIEKO, ANNELI 1988: Suomen kielen äänne- ja muotooppi. Oy Finn Lectura Ab, Loimaa.
- LAUNONEN, HANNU 1984: Suomalaisen runon struktuurianalyysia: Tutkimus Jaakko Juteinin, Aleksis Kiven, Otto Mannisen, Eino Leinon, V. A. Koskenniemen, Uno Kailaan, Kaarlo Sarkian, Tuomas Anhavan, Paavo Haavikon ja Pentti Saarikosken lyriikasta. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 396. SKS, Pieksämäki.
- LEA, BARBARA 1980: How to Sing Jazz: Learn to Improvise in the Styles of the Jazz Greats! Chappell & CO., INC.
- LEECH, GEOFFREY N. 1969: A linguistic guide to English poetry. Longman, London.
- LEINO, PENTTI 1982: Kieli, runo ja mitta: Suomen kielen metriikka. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, SKS:n toimituksia 376. Pieksämäki.
- Lukutikku = Lukutikku kirjallisuuden lukijalle 1982. Toim. MIRJAM POLKUNEN, PEKKA SUHONEN ja AULI VIIKARI. Weilin+Göös, Espoo.
- LÖNNROT, ELIAS (koonnut) 1981 (1842): Suomen kansan sananlaskuja. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, 4. osa. Weilin+Göös, Tampere.
- MARTINON, PH. 1962: Dictionnaire des rimes françaises (précédé d'un traité de versification). Uudistettu ja täydennetty laitos. Librairie Larousse, Paris.
- MATTILA, PEKKA 1984: Kirjallisuudentutkimuksen avainsanoja. Kirjayhtymä, Mänttä.
- MCAULEY, JAMES 1966: A primer of English Versification. University Press of Sydney.
- PALMGREN, MARJA-LEENA 1986: Johdatus kirjallisuustieteeseen. WSOY, Juva.
- A practical dictionary of rhymes: Based on New Principles for Songwriters and Other Versifiers 1962. Koonnut ja toimittanut LAWRENCE HOLOFCENER. Kolmas painos. Bonanza Books, New York. United States of America.
- Rhyming Dictionary = FERGUSSON, ROSALIND: The Penguin Rhyming Dictionary 1985. Penguin Books, Suffolk.
- RIKAMA, JUHA 1980: Kirjallisuustieto. WSOY, Porvoo.

- SAUKKONEN, PAULI — HAIPIUS, MARJATTA — NIEMIKORPI, ANTERO —
SULKALA, HELENA 1979: Suomen kielen taajuussanasto. A frequency
dictionary of Finnish. WSOY, Porvoo.
- SINNEMÄKI, MAUNU (toim.) 1989: Lentävien lauseiden sanakirja. 4. painos.
Otava, Keuruu.
- SORVALI, UPI 1984: Kevyen musiikin käyttösanasto: Kevyen musiikin parissa
työskentelevien arkikieltä, muusikkojen slangia. Kirjastopalvelu Oy,
Helsinki.
- Taajuussanasto 1979. Ks. SAUKKONEN, PAULI ym.
- WALTARI, MIKA 1994 [1935]: Aiotko kirjailijaksi? 2. painos. WSOY, Juva.
- WOOD, CLEMENT 1991. Ks. Complete Rhyming Dictionary.

Aineistolähteet

Riimimateriaalina käytetty aineisto

Pauli Hanhiniemi:

HANHINIEMI 1986: Kolmas Nainen. EMI Finland.

— 1987: Paha minut iski. EMI Finland.

— 1988: Poikavuodet: kokoelma. EMI Finland.

— 1989: Hikiset siivut. Sonet.

— 1990: Hyvää ja kaunista. Sonet.

— 1991: Elämän tarkoitus. Sonet.

— 1992a: Ajatuskatkoja. Sonet.

— 1992b: Tiheän sisään. Sonet.

— 1993: Kultahippuja: studio—live—remix '88—'93. Sonet.

— 1994: Onnen oikotiellä. Sonet.

Reino Helismaa:

HELISMAA 1967: Reino Helismaan lauluja. Toim. TOIVO KÄRKI. Fazer Musiikki Oy, Espoo 1967.

Juice Leskinen:

LESKINEN 1985: Maamme lauluja 1. Bluesway / Love Kustannus Oy. Helsinki.

— 1986a: Maamme lauluja 2. Bluesway / Love Kustannus Oy. Helsinki.

— 1986b: Maamme lauluja 3. Bluesway / Grand Slam / Love Kustannus Oy. Helsinki.

— 1991: Maamme lauluja 4. Bluesway / Grand Slam / Love Kustannus Oy. Helsinki.

Martti Syrjä:

SAARELA, MIKKO — SYRJÄ, MARTTI — SYRJÄ, MIKKO 1981: Minun Suomeni: Eppu Normaali -yhtyeen sanoituksia vuosilta 1975—1980. Jee-Jee Music Oy.

SYRJÄ 1980. Ks. SAARELA, MIKKO ym.

— 1984: Rupisia riimejä karmeita tarinoita. Uutor, Tampere.

— 1985: Kahdeksas ihme. Uutor, Tampere.

- 1986: Valkoinen kupla. JeeJee Music Oy / Poko Rekords, Tampere.
- 1988: Imperiumin vastaisku. Unitor, Tampere.
- 1990: Historian suurmiehiä. Poko Rekords, Tampere.
- 1993: Studio Etana. Poko Rekords, Tampere.

Juha Vainio:

- VAINIO 1986: Tulta päin: Junnun laulukirja. Fazer songs. Offset.
- 1993: Sellaista elämä on. Toim. JAAKKO SALO. Kirjayhtymä, Helsinki.

Lisämateriaalina käytetty aineisto

- AIKAKONE 1995: Tähtikaaren taa. BMG.
- BEATLES 1966: Revolver. Northern Songs Ltd.
- EPPU NORMAALI 1984: Rupisia riimejä karmeita tarinoita. Unitor, Tampere.
- HART, LORENZO 1924: Mountain Greenery. Teoksessa 70 years of popular music. The twenties. Part three. International Music Publications Limited. Englanti 1994.
- HELAKISA, KAARINA 1982: Riemukas riimikirja. Oy Kirjalito Ab, Östersundom.
- KOLMAS NAINEN: Kolmas Nainen. Nuotteja. Bark Boat Music.
- KOO, KAIJA 1993: Tuulten viemää. Warner Music Finland Oy.
- 1995a: Tuulikello. WEA Records Finland.
- 1995b: Kaija Koo. Tähtisolistit. Nuotteja. Warner/Chappell Music Finland Oy. Helsinki.
- KUNNAS, KIRSI 1992: Tiitäisen pippurimyly. WSOY, Porvoo.
- PETELIUS, PIRKKA-PEKKA 1985: Pimpparauta. Emi Finland, Helsinki.
- SALAMA, ERKKI 1981: Savonmuan Hilima. Suuri Toivelaulukirja 4. Musiikki Fazer / Suuri Suomalainen Kirjakerho, Porvoo.
- SEMINAARINMÄEN MIESLAULAJAT 1993: Kuka on tuo mies. Musiikkifarmi.
- SIITONEN, MATTI 1985: Rakkaustarina. Suuri Toivelaulukirja 6. Musiikki Fazer / Suuri Suomalainen Kirjakerho. Porvoo.
- SIRKESALO, AKI 1996: Aika. Sony Music Entertainment, Espoo.
- Suuri Toivelaulukirja 2 1979. Musiikki Fazer / Suuri Suomalainen Kirjakerho, Porvoo.

LIITE 1: Riimilajien määritelmät ja riimityssäännöt

Peruskäsitteitä

riimisana	sana tai sanaryhmä, jota käytetään riiminä
riimin sointu	riimisanan riimittyvä osa
riimiagentti	riimiparin ensimmäinen jäsen
riimivaste	riimiparin jälkimmäinen jäsen
riimipari	kaksi sanaa, jotka riimittyvät keskenään
riimisarja	kolme tai useampia keskenään riimittyviä sanoja
riimittyvät paradigmat ja paradigmariimi	sanat riimittyvät keskenään koko paradigmassa
riimittyvät taivutusmuodot ja taivutusmuotoriimi	riimittyvät vain yhdessä tai muutamassa muodossa
maskuliininen riimi	paritontavuinen riimi
feminiininen riimi	parillistavuinen riimi

Riimin jaottelu esiintymispaikan mukaan

säkeenloppuinen riimi	riimisana esiintyy säkeen lopussa
säkeensisäinen riimi	riimisana esiintyy säkeen keskellä
jonoriimi	riimisanat esiintyvät peräkkäin

Riimilajeja ja riimien sääntöjä

Puhtaat riimit

Aito riimi (*maa : aloittaa*)

Aito riimi muodostuu, kun kahden tai useamman sanan äänteet ovat samat painollisen tavun ensimmäisestä vokaalista sanan loppuun asti. Jos riimin sointu alkaa paritontavuisen sanan viimeiseltä tavulta, tavun on oltava pitkä.

Täydellinen riimi eli täysriimi (*kävelin : sävelin*)

Täysriimi muodostuu, kun kahden tasatavuisen sanan äänteet ovat samat pääpainollisen tavun ensimmäisestä vokaalista sanan loppuun. Jos riimiparin toinen riimisana on yhdyssana, joka on riimivasteensa kanssa identtinen yhdyssanan perusosan ensimmäisestä (sivupainollisesta) tavusta sanan loppuun, sana voidaan lukea täysriimiksi.

Koosteriimi (*mukavaan : kuka vaan*)

Koosteriimi on riimi, jonka riimisana koostuu useammasta kuin yhdestä sanasta.

Kaksoisriimi (*dollari hymyilee : pollari lymyilee*)

Kaksoisriimissä on peräkkäin kaksi riimiagenttia, jotka saavat myöhemmin täydelliset riimivasteet.

Rikottu riimi (*kävi : hävi[si]*)

riimiparin osapuolena (yleensä riimiagenttina) on sana, joka ei riimity sanan lopusta, vaan sanan keskeltä.

Jatkoriimi (*hand : can deny*)

säkeen viimeinen tavu ja seuraavan säkeen ensimmäinen tavu tai sen osa yhdessä tuottavat täydellisen riimiparin

Puhtaiden riimien muunnelmät

Heikko riimi (*paikoissa : seurana*)

Heikkoja riimejä ovat sellaiset paritontavuiset riimisanat, joiden viimeisessä, lyhyessä tavussa vokaali on sama.

Identtiset riimit (*sen : kysymyksen*)

Identtinen riimi muodostuu, kun kahden tai useamman sanan äänteet ovat samat soinnun aloittavan tavun ensimmäisestä äänneestä sanan loppuun asti.

homonymiriimi eli identtinen täyriimi (*teille : teille*)

sanatoisto eli epistrophe (*joi : joi*)

kaikuriimi (*attention : tention; tuntemattomalta : alta*)

Riimivaste toistaa riimiagentin viimeiset tavut sellaisinaan siten, että merkitys muuttuu.

Lavennettu ja supistettu riimi (*saa : vaan / vaan : saa*)

Lavennetussa riimiparissa riimivaste riimittyy muuten täydellisesti riimiagentin kanssa, mutta riimivasteessa on lisäksi ylimääräinen äänne tai tavu.

Supistetussa riimissä riimivaste riimittyy täydellisesti riimiagentin kanssa lukuunottamatta riimiagentin viimeistä tavua tai äännettä, jolle riimivasteessa ei ole vastetta.

Epäpuhtaat riimit

Riimi, joka ei täytä aidon riimin määritelmää, on epäpuhdas riimi.

Konsonanttiriimi (*Hilima : helema*)

Sellainen riimipari, jonka yhteistä ainesta ovat riimin soinnun konsonantit, on konsonanttiriimi. Konsonanttiriimissä voivat soinnun vokaalit vaihdella tai vokaaleissa voi olla kvantiteettiero.

Vokaaliriimi (*tukalat : tupakat*)

Vokaaliriimissä riimin soinnun vokaalit ovat identtiset painollisesta tavusta sanan loppuun, mutta konsonanteissa esiintyy vaihtelua. Vokaaliriimissä voivat soinnun konsonantit vaihdella tai konsonanteissa voi olla kvantiteettiero.

Sanansisäinen riimi (*Seppo : kepposen*)

Sanansisäinen riimi tarkoittaa sellaista riimisanojen yhteensointuvuutta, jossa sanan sisällä on epäsystemaattisesti yhteistä ainesta, siis yhteinen aines ei rajoitu konsonantteihin tai vokaaleihin tai alkuäänteisiin tai loppuäänteisiin.

Vajaa riimi (*koskettimin : koskettikin*)

Vajaa riimi on erikoistapaus, joka vaikuttaa puhtaalta riimiltä, mutta jonka jokin äänne-ero tekee epäpuhtaaksi.

Painoton riimi (*antaa : ottaa, menneet : vuoteet*)

Sellainen riimipari, jossa riimin sointu alkaa joko molemmissa tai toisessa riimisanassa painottomalta tavulta, muodostaa painottoman riimin.

Silmäriimi (*lie nyt : vie nyt*)

Riimipari, jonka riimisanojen kirjoitusasut sointuvat yhteen mutta jotka äännettäessä eivät soinnu toisiinsa, on silmäriimi.

LIITE 2: Aineiston täysriimit

-a-loppuiset	kotipihaa	hiljaa	sikkaa
aa	vihaa	viljaa	diggaa
blaa	itsevihaa		vikkaa
cha-cha-cha		harjaa	
haa	harhaa	tähtikarjaa	lusikkaa
jaa	tarhaa		kultalusikkaa
maa		orjaa	musikkaa
ihmemaa	itsemurhaa	korjaa	
corpimaa	turhaa		vesikelkkaa
kotimaa		kujaa	selkkaa
isänmaa	jauhaa	rännikujaa	kolmostelkkaa
kotomaa	vellikauhaa	lujaa	
riistomaa	nauhaa		kilkkää
hautausmaa	helminauhaa	jakaa	nilkkää
hautuumaa	kuminauhaa	makaa	pilkkää
syntymämaa	rauhaa	krakaa	silkkaa
maailmaa	joulurauhaa	takaa	
		vakaa	vahtokumipunk-
saa	luuhaa		kaa
taa	puuhaa	alakaa	runkkaa
		jalakaa	
hii haa	ateriaa		kuokkaa
oh la laa	henkimateriaa	poekaa	yhteiskunta-
trallallaa		roekaa	luokkaa
	asiaa		
are	lasi aa	käärmeennahkaa	kukkaa
bar	pistorasiaa	päätäpahkaa	tukkaa
			tummatukkaa
ladaa	ajaa	uhkaa	
autostradaa	rajaa	tuhkaa	alkaa
			jalkaa
halgeaa	painajaa	aikaa	laihajalkaa
valgeaa	napinpainajaa	kaikaa	
	vainajaa	taikaa	hankaa
lohkeaa	aina jaa		piikkilankaa
rohkeaa	nautavainajaa	liikaa	puhelinlankaa
	bussivainajaa	piikaa	selkärankaa
katkeaa		tsiikaa	
ratkeaa	hunajaa		karkaa
	muna jaa	poikaa	Jeesus-parkaa
aukeaa		voikaa	pieruparkaa
laukeaa	ohjaa		sarkaa
raukeaa	pohjaa	akkaa	
		hakkaa	Jaskaa
hiffaa	Goyaa	kakkaa	Mäkis-Jaskaa
kliffaa	hohhoijaa	koirankakkaa	paskaa
		lakkaa	hevonpaskaa
pahaa	huijaa	pakkaa	vaskaa
rahaa	muijaa	vakkaa	
sahaa			haiskaa
konesahaa	aljaa	hiekkää	paiskaa
	kaljaa	miekkaa	raiskaa
lihaa	ykköskaljaa		
vereslihaa	veljenmaljaa	iikkaa	fuskaa
takapihaa		spiikkaa	kuskaa

puskaa	kuolemaa	elämäntapaa	luiskahtaa
tuskaa	nuolemaa	vapaa	tuiskahtaa
jatkaa	soimaa	tappaa	kukahtaa
matkaa	voimaa	vappaa	nukahtaa
vatkaa	tahdonvoimaa	hippaa	kilahtaa
letkaa	hummaa	puukkohippaa	vilahtaa
metkaa	tummaa	kipppaa	holahtaa
potkaa	huomaa	hilipilippaa	kolahtaa
votkaa	juomaa	tippaa	solahtaa
	janojuomaa	vippaa	
kaukaa		lupaa	onnahtaa
Laukaa	harmaa	tuulentupaa	ponnahtaa
	varmaa	päivänkakkaraa	kaihtaa
alaa		makkaraa	vaihtaa
halaa	kermaa	jätkänmakkaraa	
kalaa	spermaa	yömakkaraa	hohtaa
tonnikalaa			johtaa
palaa	hurmaa	Booraa	kohtaa
salaa	surmaa	räätikkälooraa	
valaa		tooraa	aitaa
verivalaa	lammaslaumaa		säleaitaa
	saumaa	uraa	kaitaa
humalaa		huraa	laitaa
laskuhumalaa	huumaa	kuraa	paitaa
jumalaa	kuumaa	elämänuraa	raitaa
			saitaa
delaa	kylmävesihanaa	Lauraa	taitaa
kelaa	sanaa	nauraa	
pelaa	jumalansanaa		Iso-Iitaa
selaa	tanaa	piisaa	riitaa
	vanaa	viisaa	
lilaa	ihmisvanaa		kultaa
pilaa		jaksaa	multaa
tilaa	lainaa	maksaa	
elintilaa	painaa	naksaa	antaa
	vainaa	raksaa	kantaa
nollaa		kalsaa	lantaa
pollaa	kiinaa	salsaa	apulantaa
	viinaa		kaulapantaa
pullaa	hulihulinaa	kilsaa	rantaa
rullaa	pulipulinaa	jalkasilsaa	hiekkarantaa
cocacola			Haaparantaa
nolaa	kutinaa	osaa	taivaanrantaa
	rutinaa	posaa	kaukorantaa
skoolaa	kaarnaa		santaa
troolaa	saarnaa	selluloosaa	ohentaa
		roosaa	kohentaa
tislaa	hajoaa	kuutamoproosaa	
vislaa	vajoaa	toosaa	ammentaa
			lammen taa
pulaa	ainoaa	pressaa	hintaa
sulaa	vainoaa	stressaa	pintaa
			rintaa
jamaa	katoaa	lataa	
kamaa	patoaa	mataa	
jenkkikamaa		rataa	
lamaa		sataa	harkintaa
samaa	tapaa		parkintaa

karjanpoimintaa	mainostaa	korottaa	kaivaa
toimintaa	painostaa	lorottaa	valtiolaivaa
aivotoimintaa			vaivaa
	Pöyhö-Kustaa	osottaa	
suuntaa	mustaa	posottaa	hoivaa
puun taa	pustaa		voivaa
		kalauttaa	
kertaa	noudattaa	palauttaa	kurvaa
vuosikertaa	soudattaa		turvaa
vertaa		nopeuttaa	
	Jattaa	sopeuttaa	kasvaa
musertaa	kattaa		rasvaa
pusertaa		uikuttaa	jäterasvaa
	opettaa	ruikuttaa	
murtaa	lopettaa		rouvaa
turtaa		nilkuttaa	showvaa
	haittaa	vilkuttaa	
haastaa	laittaa		juopuvaa
raastaa	naittaa	hukuttaa	luopuvaa
		nukuttaa	
paljastaa	alittaa		soida
valjastaa	valittaa	haluttaa	voida
		taluttaa	
lakastaa	nauhoittaa	valuttaa	julkea
pakastaa	rauhottaa		kulkea
rakastaa		ammuttaa	
	koittaa	sammuttaa	hokea
sarastaa	soittaa		Savijokea
varastaa	voittaa	liputtaa	
		tiputtaa	notkea
katsastaa	karkoittaa		sotkea
ratsastaa	tarkoittaa	naksuttaa	
		raksuttaa	lukea
maistaa	ottaa		pukea
paistaa	rottaa	taivuttaa	tukea
	sottaa	vaivuttaa	
kukistaa			elohopea
tukistaa	hohottaa	juovuttaa	nopea
	kohottaa	luovuttaa	
onnistaa			jaha
ponnistaa	kotkottaa	nautaa	maha
	motkottaa	rautaa	paha
loistaa			markanraha
poistaa	puukottaa	joutaa	saha
toistaa	suukottaa	noutaa	
		soutaa	jauha
huristaa	helottaa		rauha
kuristaa	pelottaa	huutaa	
puristaa	telottaa	luutaa	lakia
		suutaa	takia
kutistaa	tollottaa	sitroonasuutaa	
rutistaa	vollottaa		hankkia
		haluaa	tankkia
luistaa	kolottaa	kaluaa	
muistaa	nolottaa		kurkkia
puistaa		loistavaa	nurkkia
	jonottaa	toistavaa	
ostaa	monottaa		huulia
kostaa		joutavaa	Juulia
nostaa	erottaa	soutavaa	muulia
	nerot taa		tuulia
	terottaa		

hommia	lastia	palmuja	kananlihalla
pommia	rastia		vihalla
rommia		kossuja	
	raittia	possuja	selkänojalla
kumia	spraittia	tossuja	pojalla
rumia			
	hiirenkorvia	haka	hurjalla
kornia	sorvia	kraka	kurjalla
tornia			
	maja	aika	paikalla
uunia	raja	taika	saikalla
ruunia	valepohjavaja		
		naakka	kahvikullalla
oppia	pankinjohtaja	saakka	vehnäpullalla
puhelinkoppia	kuoronjohtaja	taakka	
kloppia	lohta ja		siimalla
		polakka	viimalla
karia	faija	solakka	
Maria	Kaija		julmalla
paria	Maija	paikka	kulmalla
	mustamaija	pintapaikka	
kuoria		tanssipaiikka	hoputtomalla
nuoria	Zemlja	taikka	loputtomalla
suoria	Kreml ja	vaikka	
jäävuoria			kannalla
	heikkoja	hoikka	pannalla
suuria	veikkoja	topparoikka	rannalla
tuuria			
	ukkoja	orkka	yhteiskunnalla
asia	lukkoja	horkka	nunnalla
lasia	tukkoja		
		hukka	Lufthansalla
nupukivikukkasia	arvoja	kukka	kansalla
mustasukkasia	uhriparkoja	tyttörukka	
		pellavatukka	assalla
suosia	piloja	mustakutritukka	työttömyys-
vuosia	tiloja		kassalla
		patukka	
Apsia	raippoja	karhunvatukka	lavalla
hapsia	vaippoja		pohjoisnavalla
lapsia		joka	tavalla
opetuslapsia	mietoja	moka	
snapsia	tietoja	toka	taivalla
			vaivalla
jatsia	hintoja	Reiska	
nyrkkeilymatsia	rintoja	seiska	kuvalla
ratsia			luvalla
tatsia	luoja	jatka	
	intiimisuoja	kotimatka	olohuoneella
rytymänpluusia	atomisuoja		juoneella
Gruusia		kuka	
	hurja	muka	Kallella
laatia	kurja		tallella
vaatia	nurja	alla	
		halla	huolella
sahtia	urguja		puolella
vahtia	spurgu ja	laidalla	
		paidalla	kuunnella
yksityiskohtia	laukkuja		muunnella
pohtia	paukkuja	pahalla	
		rahalla	muistella
astia	almuja		puistella

ovella	kohta Molla	lakana	armoa
povella	lohta Molla	pakana	tarmoa
sovella		takana	
	teurastamolla		kumoa
lailla	Eurasta Molla	saatana	lumoa
aikalailla	peurasta Molla	taatana	UMOa
mailla	seurasta Molla		
lähimailla		aina	anoa
salomailla	jätevedenpuh-	paina	sanoa
vailla	distamolla		
	tuhdista Molla	kortteina	ainoa
halkeilla		nortteina	vainoa
jalkeilla	savustamolla	portteina	
palkeilla	katkaravusta		machoa
	Molla	piina	katsoa
joilla		jaloviina	
noilla	kuutamolla		ketoa
	puuta Molla	apina	petoa
mamoilla	suuta Molla	tupenrapina	vetoa
samoilla			
	kunnolla	marina	kotoa
kannoilla	mun olla	sankariparina	totoa
kaulapannoilla	omallatunnolla	tarina	
rannoilla	omatunnolla		loistoa
		nuorina	militääriroistoa
koroilla	kuolla	suorina	toistoa
poroilla	hallasuolla		
	tuolla	rusina	kostoa
naarasgorilla		tusina	nostoa
torilla	mulla		
	tupakkirulla	anna	kutoa
suurilla	sulla	panna	putoa
tuurilla	tulla		
		huomenna	lippa
kortilla	makuulla	suomenna	tippa
portilla	takuulla		
tortilla		rantaleijona	norppa
	kuuskytäluvulla	veijona	torppa
olla	kaksrivipuvulla		
jolla		kuona	avara
nolla	laivankeula	luona	kulutustavara
	neula	tuona	
puukolla	seula		purra
suukolla		ehoa	surra
	läskinaama	kehoa	
ruostesuojamolla	psykodraama	tehoa	balsa
luojaa Molla			galsa
ruojaa Molla	leima	tarjoa	kanariakalsa(ris)
	reima	varjoa	palsa
kumikorjaamolla			salsa
norjaa Molla	liima	sekoa	
sorjaa Molla	viima	tekoa	ansa
			kansa
akkulataamolla	julma	kurjenkelloa	markkinakansa
pataa Molla	mustakulma	selloa	tervaskansa
rataa Molla			
	kuoma	pulloa	
Vennamolla	luoma	sulloa	uraansa
denna Molla			kuraansa
spenna Molla	Ana	Suloa	
	hana	tuloa	rahansa
Pohtamolla	sana		tahansa

kukillansa	merrassa	vedossa	joita
iltamukillansa			koita
	jahdissa	ojossa	noita
puolillansa	mahdissa	Kojossa	soita
suolillansa	tahdissa		voita
	sottiisitahdissa	lukossa	
osansa		tukossa	luita
posansa	muodissa		muita
	puodissa	talossa	puita
shoustansa		Urheilutalossa	
joustansa	poreissa	valossa	alta
	drugstoreissa		malta
daaminsa		Enossa	
raaminsa	kissa	takakenossa	Lohjalta
	sylikissa		pohjalta
laskunsa	uroskissa	pinossa	
povitaskunsa		vinossa	kannalta
	frakissa		rannalta
lukunsa	loistofrakissa	kuorossa	
pukunsa	takissa	vuorossa	tanssi-ilta
	hännystakissa		ilta
panopuunsa		kurkussa	silta
sukupuunsa	pullissa	murkussa	pyhäilta
suunsa	tullissa		
		laskussa	huolta
a:ssa	hommissa	taskussa	puolta
USA:ssa	tapettihommissa		suolta
maassa	rommissa	Oulussa	tuolta
		koulussa	
laidassa	duunissa		Hulta
jussipaidassa	sähköuunissa	kuussa	kulta
		täysikuussa	Peikkokulta
kaljassa	jaloissa	toukokuussa	osapäiväkulta
taljassa	paloissa	kesäkuussa	multa
	saloissa	lonkkaluussa	sulta
Bokassa		puussa	tulta
Rokassa	noissa	hirsipuussa	osapäivätulta
	poissa	leipäpuussa	
aneverokassa	soissa	suussa	Kaisulta
lumimassa	voissa	illansuussa	vaisulta
		Tuulensuussa	
puskassa	muistoissa		panta
ruskassa	puistoissa	a:ta	ranta
tuskassa		maata	
		saata	hankinta
mutkassa	kasvoissa		vankinta
putkassa	varastorasvoissa	paita	
tutkassa		villapaita	huiskinta
	opissa	saita	kuiskinta
hukassa	kopissa		
kukassa	kaksissa	kultahampaita	unta
	saksissa	lampaita	toiveunta
koittamassa	taksissa		talviunta
soittamassa		urheita	kunta
	poikamies-	murheita	valtakunta
rauhapilvi-	boksissa		sisikunta
linnassa	koksissa	hajonneita	tietokoneyhteis-
pinnassa		vajonneita	kunta
rinnassa	korvissa		ihmiskunta
	torvissa	liita	pariskunta
herrassa		riita	lunta
kerrassa	kedossa		yhteisunta

luota	mallasta	ovesta	diskoista
tuota	virkevallasta	povesta	viileäkiskoista
vuota			
	jollasta	hiljaista	loista
merta	tollasta	kiljaista	moista
verta			noista
	naamasta	okaista	toista
kuorta	saamasta	jokaista	seitsemästoista
nuorta			
vuorta	kulkemasta	kaikenlaista	kaupoista
	sulkemasta	monenlaista	cowboysta
sukujuurta		jonkinlaista	
suurta	hammasta	naista	siroista
	viisauden-	paista	koiranviroista
haasta	hammasta		
maasta	kammasta	ainutkertaista	aivoista
	vammasta	ylivertaista	vaivoista
kangasta			
langasta	uumasta	Gandista	viihdekupista
	huumasta	blandista	nupista
pahasta	kuumasta		
rahasta	tuumasta	kodista	maisista
		sodista	naisista
kauhasta	hoasta	todista	
eturauhasta	moasta		hassista
		punteista	kassista
uljasta	Airasta	tunteista	
puljasta	sairasta		tupo-uutista
		cokista	uutista
aikasta	harrasta	runkkurokista	tuutista
paikasta	tarrasta		
nykyaikasta		kallista	luista
	Herrasta	hallintomallista	leukaluista
kelkasta	merrasta		muista
velkasta		monipuolista	aisapuista
	SN-seurasta	saarnastuolista	siltapuista
jumalanpilkasta	teurasta		ruista
vilkasta		naimista	
	Masasta	ihmistaimista	aavista
kolkasta	Pasasta		saavista
polkasta	tasasta	ihmetoimista	
		voimista	ovista
paskasta	keltasta		kovista
raskasta	teltasta	psalmista	
		valmista	parvista
hurskasta	mahahaavasta		sarvista
turskasta	raavasta	huomista	
		juomista	osta
Kotkasta	laivasta	luomista	tosta
potkasta	naivasta		
	taivasta	lannista	joukosta
putkasta	sinitaivasta	krannista	loukosta
ylinopeustutkasta	vaivasta		
		uunista	kakkosnelosta
lasta	luoteesta	pudistusduunista	pelosta
tyttölasta	vuoteesta		selosta
nasta		keikoista	hiljaiselosta
vasta	huolesta	seikoista	rinnakkaiselosta
	puolesta	veikoista	
kalasta	sukupuolesta		bändidisko-
valasta	suolesta	melkoista	kolosta
		vaikeaselkoista	Tolosta

urosta	otsalainetta	paisua	nälkee
purosta	mainetta	vaisua	
netosta	hoitoainetta	kaatua	ankee
petosta	liikennepainetta	saatua	lankee
Neuvostoliitosta	potenssiuutetta	katua	kokee
Siitosta	puutetta	tuomari-Tatua	sokee
takalistosta	suotta		järkee
pistosta	vuotta	pantua	tärkee
		rantua	
kutosta	kartta		näkee
rutosta	vartta	lakastua	väkee
		rakastua	
juosta	mutta	huttua	anelee
tuosta	sutta	juttua	sanelee
		tuttua	
kusta	auta		latelee
musta	hauta		matelee
hiilenmusta	nauta	avohaava	
pikkumusta		kaava	huutelee
	kiikuta	laava	suutelee
	liikuta	saava	
julkusta			hymyilee
kulkusta	kuuta	hauva	lymyilee
	elokuuta	koiravauva	
katkusta	muuta		epäilee
matkusta	suuta		lepäilee
		-e-loppuiset	
alusta	lääkintöhallitus-	jee	käppäilee
jalusta	kauhua	mee	näppäilee
	sauhua	tee	
kaulusta		b	hääräilee
alttaritaulusta	hajua	PCB	määräilee
	paskanhajua	g	
jousta	rajua	JiiPee	kuolee
nousta	tajua	SDP	nuolee
		EECCP	
ajatusta	kunkkua	PSP	huulee
rajatusta	punkkua	DDT	kuulee
	runkkua	v	luulee
kuvatusta			tuulee
luvatusta	kukkua	jae	
	nukkua	tae	lienee
hapetusta			vienee
tapetusta	viiskytlukua	lähde	
	sukua	tähde	pakenee
bodysta			sakenee
nobodysta	mahlakiulua	uhkee	
	viulua	puhkee	rumenee
kaidetta			sumenee
raidetta	mua	näkkee	
taidetta	sua	väkkee	katkaisee
			ratkaisee
aihetta	lemua	polkee	
vaihetta	Remua	solkee	aukaisee
			laukaisee
ohjetta	minua	julkee	
pohjetta	sinua	kulkee	rempaisee
		sulkee	tempaisee
ainetta	karua		
potenssiainetta	tarua	jälkee	kolisee

solisee	viskille	sinne	j we
rapisee vapisee	nollille rock'n'rollille	akillesjänne tänne	nyyhkii pyyhkii
jupisee supisee	lavoille tavoille	kurre murre	luikkii tuikkii
hallitsee vallitsee	paatille saatille	ei narise Einari se	haalii vaalii
lie tie maantie mierontie vie	kuille muille Julle mulle sulle	juokse luokse kertakäyttöisyys- periaate maate vaate	järsii kärsii hottii kottii
ohje pohje	minulle sinulle		liki piki
ale vale	hyllylle Ylämyllylle pyllylle	-h-loppuiset höh pöh	Jalkahiki-Viki lätsälakki nakki grillinakki rakki
esinahalle pahalle rahalle sahalle autonvahalle	hyvälle jyvälle	-i-loppuiset kai tottapakai tottakai nai sai vai ai jai-jai lai bye bye hi my why	kulkurakki sakki mainostakki pikkutakki
kananlihalle pihalle	kuole vuole		kaikki Maikki
sialle vialle	kuule luule		
pilalle tilalle	otamme sotamme		Heikki leikki
lomalle pääomalle	liikutamme liikuta me		loikki poikki
hielle tielle	kuljemme suljemme	ei lei pakastesei vei	hankki pankki laivakokki lokki
juurelle suurelle	hetkemme retkemme	kanttuvei hei hehhulihei hurlumhei okei	kukki tukki
mäelle kotiväelle	haimme saimme	rumarelluma- rillumarei halitulitei	kulki sulki
maille Vilppiininmaille vaille	löimme söimme oomme veepeekomme	away Hemingway	henki renki
dille sille	ne se	tiedä ei viedä ei	Jyrki tyrki
meille teille	Jane pane	ohi sohi	järki Kärki särki
piskille tiskille	rinne	kii	

piski	huoli	juoni	juopi
riski	kuoli	runosuoni	tuopi
	nuoli		
kuski	puoli	laskuuni	appi
puski	kääntöpuoli	taskuuni	Lappi
	paksusuoli		pappi
hetki	nojatuoli	ääni	sappi
retki	rullatuoli	pääni	
			kyyyppi
itki	suli	joi	tyyppi
litki	tuli	jippijoi	
		koi	kaari
auki	huuli	loi	saari
hauki	kuuli	moi	
	luuli	soi	dollari
käki	tuuli	toi	pollari
alamäki	etelätuuli	voi	
viinämäki		oi	pari
näki	Jimi	Jytki-boy	vari
väki	nimi	boy	
		hoi	sankkeri
eli	kummi	hohoi	supertankkeri
keli	slummi	hiiohoi	
kesäkeli			Milleri
peli	Suomi	jauhoi	pilleri
muotipeli	tuomi	nauhoi	thrilleri
veli			
heimoveli	harmi	aikoi	erikeepperi
	charm	taikoi	Sleepperi
kieli			
mieli	kitaani	kauloi	kuori
	titaani	lauloi	nuori
ukkeli			vuori
mukkeli	Japani	neuloi	
	Tapani	seuloi	juuri
meteli			muuri
seteli	kellossani	antoi	suuri
veteli	pellossani	kantoi	tuuri
maili	peloistani	haastoi	hääri
Raili	veloistani	raastoi	Lenkosääri
staili			
	läheni	laittoi	worry
hiili	väheni	maittoi	öri(si)
tiili		taittoi	
	nimeni		hyöri
ulkoili	pimeni	jurnuttaapi	pyöri
mulkoili		kurnuttaapi	
	luokseni		Charmööri
pili	vuokseni	höipi	rööri
maitotili		siipi	
hulivili	estääkseni	kultasiipi	hukkasi
	kestääkseni		pukkasi
cmolli-Olli		jipi	tukkasi
kolli	pohjamutiini	pipi	
rokkenrolli	rutiini		halasi
		kummempi	palasi
älli	onni	tummempi	
mälli	sonni		hurmasi
sälli		arempi	surmasi
suutarinsälli	keijooni	parempi	
tälli	peijooni		avasi

tavasi	työksi	lähti	viitti
huolesi	kiiksi	tähti	koitti
puolesi	viiksi	iltatähti	moitti
luoksesi	länsi	onnentähti	karkoitti
vuoksesi	Nancy	laulutähti	tarkoitti
soittaisi	käänsi	iti	soitti
voittaisi	väänsi	piti	voitti
Pleisi	bussi	tulipalomuoti	ansoitti
reisi	Jussi	puoti	kansoitti
hiisi	rahastaja-Jussi	asti	coltti
viisi	pussi	kasti	poltti
easy	Kössi	lasti	coltti
huolisi	lössi	linjurilasti	poltti
kuolisi	osapäiväfatsi	kellasti	intti
kölisi	natsi	mellasti	hintti
mölisi	osapäivänatsi	kesti	hintti
pölisi	satsi	bensiinilesti	vintti
Armisi	nousi	pesti	umpivintti
charmisi	sousi	riisti	pläntti
oisi	juoksusi	siisti	mäntti
soisi	tuoksusi	viisti	otti
toisi	uusi	loisti	potti
voisi	huusi	toisti	kotkotti
hävisi	metriseitenkuusi	pisti	motkotti
kävise	jalokuusi	risti	juotti
kaksi	luusi	twisti	luotti
taksi	suusi	mainosti	nuotti
juomaksi	pyysi	painosti	puotti
luomaksi	syysi	muuli-Kusti	tuotti
fileeksi	köysi	Musti	kuiskutti
sileeksi	löysi	aivotrusti	ruiskutti
keksi	kyhäsi	Matti	käytti
reksi	pyhäsi	ratti	näytti
Pikku-Alexi	pääsi	papatti	täytti
maleksi	sääsi	tapatti	jätti
miksi	laati	nuatti	nätti
siksi	vaati	puatti	rätti
uusiksi	heti	dietti	nautti
muusiksi	veti	vietti	tauti
juoksi	lahti	asetti	huti
luoksi	vallanmahti	kasetti	kuti
vuoksi	vahti	helvetti	suti
yöksi	ehti	velvetti	ui
	lehti	kiitti	puu
	rehti	riitti	hii hui
			liehui
			riehui

huhui	well	jammaakaan	hankaan
puhui		grammaakaan	Konginkankaan
moikui	hunningol(la)	naidakaan	lankaan
roikui	alkohol	taidakaan	ollenkaan
	rappiol(la)		pollenkaan
	nol(la)		
hukkui	rokkenrol	hautakaan	lainkaan
nukkui		rautakaan	lähimainkaan
			sainkaan
korskui	-n-loppuiset	soppaluutakaan	
porskui	UuEsAan	muutakaan	
	Jaan	puutakaan	kuninkaan
ammui	jaan	pihapuutakaan	muninkaan
sammui	maan	Joensuutakaan	
	dollarimaan		milloinkaan
haihtui	isänmaan	aikaan	silloinkaan
vaihtui	aromaan	taikaan	
	pottumaan	nykyaikaan	Kirkaan
koitui	erämaan		virkaan
noitui	itämaan	ihannepoikaan	
	saan	ulosottoipoikaan	Alaskaan
poistui	vaan	voikaan	jalaskaan
toistui			
	juodaan	hakkaan	paskaan
kolehtihaavi	luodaan	lakkaan	raskaan
kaavi	tuodaan		
paavi		kapakkaan	laiskaan
Taavi	hopeaan	kantakapakkaan	paiskaan
	nopeaan	krokotiilikapakka	saiskaan
Tuhatvarvi-Arvi		an	
irtotäkyparvi	upeaan	tapakkaan	ruumiskaan
runsaudensarvi	rupeaan		tuumiskaan
tarvi		hiekkään	
	leffaan	miekkaan	niskaan
huvi	peffaan	viekkaan	viskaan
suvi			
	lakiaan	paikkaan	koskaan
hävi(si)	takiaan	raikkaan	moskaan
kävi			roskaan
	sukkiaan	rikkaan	
erehtyi	pitkätukkiaan	vikkaan	piikkipuskaan
perehtyi			tuskaan
	asiaan	nokkaan	
lyöntyi	rasiaan	rokkaan	hatkaan
työntyi		tokkaan	matkaan
	loisiaan		
jäi	toisiaan	kurkkaan	lutkaan
täi	voisi a:n	nurkkaan	mutkaan
			putkaan
löi	ohjaan	hukkaan	
möi	pohjaan	kukkaan	kukaan
söi		tukkaan	mukaan
	aikojaan		
	taikojaan	lopukaan	Aatukaan
-j-loppuiset		sopukkaan	saatukaan
Mikkelij	harjaan		
nikkelj	marjaan	Luukkaan	halaan
	sarjaan	tuukkaan	palaan
			salaan
-l-loppuiset	juttujaan	jalkaan	Jeesus-humalaan
hell	nuttujaan	ylimalkaan	humalaan
villasell	tuttujaan		

Jumalaan	suremaan	huumaan	osissaan
bailaan	haisemaan	kuumaan	ruumiinosissaan
Kailaan	maisemaan	tuumaan	tosissaan
hoidellaan	lapsuus-	lakanaan	tallataan
voidellaan	maisemaan	takanaan	vallataan
kuunnellaan	himaan	lainaan	kuolataan
muunnellaan	Limaan	vainaan	suolataan
		vaarivainaan	
aatellaan	kukkimaan	Kiinaan	niitataan
saatellaan	tukkimaan	riisiviinaan	piitataan
muistellaan	onkimaan	junaan	avataan
puistellaan	tonkimaan	punaan	tavataan
herkutellaan	kaalimaan	ikkunaan	kaivataan
terkutellaan	vaalimaan	silmätikkunaan	laivataan
	Loimaan		raivataan
puolillaan	soimaan	paloaan	korvataan
tuolillaan	voimaan	valoaan	sorvataan
skimboillaan	taikavoimaan		
limboillaan	laatimaan	lapaan	kuljetaan
	vaatimaan	napaan	suljetaan
kontillaan		rapaan	
tontillaan	kotimaan	tapaan	aletaan
	sotimaan	vapaan	haletaan
olvillaan			valetaan
hautaholvillaan	femmaan	komppaan	annetaan
kolvillaan	jemmaan	pomppaan	kannetaan
polvillaan		kroppaan	
	aukomaan	rumbasoppaan	maistetaan
ollaan	kaukomaan		paistetaan
nollaan	seksikoomaan	nuoraan	
	Roomaan	suoraan	laaditaan
aulaan			vaaditaan
kaulaan	litomaan	puoltaessaan	hitaan
laukaan	sitomaan	suoltaessaan	kitaan
jokkaamaan		juodessaan	
pokkaamaan	uomaan	luodessaan	kaulitaan
rokkaamaan	huomaan		ristiinnaulitaan
		pohkeissaan	
lamaan	armaan	tohkeissaan	olaltaan
samaan	harmaan		tolaltaan
huutamaan	huolenharmaan	mallissaan	iltaan
muutamaan	varmaan	tallissaan	siltaan
hokemaan	liehumaan	huolissaan	rantaan
kokemaan	riehumaan	luolissaan	taivaanrantaan
		suolissaan	santaan
kuolemaan	hukkumaan	kultatuolissaan	
nuolemaan	nukkumaan	raittiustuolissaan	pintaan
vuolemaan			rintaan
	katumaan	kummissaan	
kuulemaan	satumaan	tummissaan	anotaan
luulemaan			janotaan
	poistumaan	innoissaan	sanotaan
puremaan	toistumaan	hinnoissaan	

kootaan	pustaan	hihan	Tallinnan
postilootaan		pihan	
	uniformustaan		hajoan
hartaan	keskiluokkasorm	puurokauhan	vajoan
partaan	ustaan	rauhan	
			hikoan
pirtaan	pustaan	pian	likoan
virtaan	murustaan	vian	
	sydänsurustaan		hapan
lastaan		majan	kapan
vastaan	kattaaan	vuodenajan	
	rattaaan		herran
uomastaan		rajan	kerran
huomastaan	apettaan	sulkemisajan	verran
kuomastaan	sapettaan		himpunverran
luomastaan		bassonsoittajan	Imatran
suomastaan	helttään	voittajan	
Tuomastaan	sirkustelttään		koitan
		maljan	soitan
kinnastaan	halutaan	taljan	
rinnastaan	valutaan		luotan
		luojan	vuotan
uudestaan	juovutaan	tuojan	
kuudestaan	luovutaan		ulostan
		harjan	sulostan
sodistaan	juotuaan	pilvikarjan	
todistaan	luotuaan		kulkevan
		nilkan	sulkevan
ruudistaan	huijaa vaan	pilkan	
uudistaan	muijaa vaan		aivan
		pinkan	laivan
aseistaan	mukavaan	rinkan	aavelaivan
neutroniaseistaan	kuka vaan		vaivan
keskiolut-		nurkan	
laseistaan	laivaan	purkan	huovan
	emälaivaan		tuovan
pankistaan	raivaan	hiukan	
joululahja-	taivaan	tiukan	kiehuvan
tankistaan	kevättaivaan		riehuvan
	vaivaan	alan	
huolistaan		jalan	hihkuvan
luolistaan	anovaan		tihkuvan
	sanovaan	humalan	
hommistaan	jano vaan	Jumalan	en
pommistaan	pano vaan		ken
		Ilan	sen
ruumistaan	korvaan	Dylan	
tuumistaan	sorvaan	Gilan	ummistaen
		Milan	summista en
juonistaan	untuvaan		tummista en
verisuonistaan	tuntuvaan	illan	
		sillan	loistaen
peloistaan	kupsahdan	villan	poistaen
veloistaan	rupsahdan	niittyvillan	
			kahden
mielihaluistaan	ulvahdan	julman	lahden
arvokaluistaan	tulvahdan	kulman	
			lähden
jalostaan	halkean	suhinan	nähden
talostaan	valkean	tuhinan	tähden
			johtotähden
mustaan	ihan	hallinnan	

ikeen	kylpyhuoneen	vuokseen	aaveen
pikeen	juoneen		haaveen
	luoneen	ukseen	
koskeen	hoituneen	sukseen	loveen
Tammerkoskeen	koituneen	poseen	herkkupoveen
poskeen	noituneen	soseen	hanhiparveen
mäkeen			sarveen
Öljymäkeen	muistuneen	mateen	
Pieksämäkeen	suistuneen	tihkusateen	miehen
väkeen			tullimiehen
vallasväkeen	tarttuneen	eteen	puolitiehen
ruotuväkeen	varttuneen	orvasketeen	
		veteen	lähen
kieleen	jäätyneen	vanaveteen	tähen
mieleen	päätyneen	rantaveteen	
pieleen			kukkien
pihtipieleen	ääneen	nuhteen	tukkien
	jääneen	suhteen	
edelleen			lykkien
vedelleen	arpeen	suihkulähteen	tykkien
	tarpeen	tähteen	
uudelleen			kulkien
huudelleen	ärean	hiiteen	sulkien
	järean	viiteen	
jälleen	närean		jätkien
tälleen		ajatuskiteen	kätkien
	ääreen	mielipiteen	
huoleen	sääreen	siteen	kuplien
varjopuoleen			tuplien
	aseen	kanteen	
huuleen	vaseen	ranteen	pien
vastatuuleen			tien
	ruiskeeseen	jänteen	valtatieen
meen	tuiskeeseen	äänijänteen	vien
teen		länteen	
veen	huoneeseen		lähtien
ihmekukkaveen	makuu-	syvänteen	tähtien
kraanaveen	huoneeseen	hyvän teen	
NMT:n	sivuhuoneeseen		ukkojen
BMW:n	tuoneeseen	luoteen	lukkojen
		vuoteen	
baarikärpä-	kääntyneeseen		mielialojen
lätkineen	nääntyneeseen	esteen	salojen
mätkineen		nesteen	talojen
	luoteeseen		valojen
huulineen	vuoteeseen	periaatteen	lemmenvalojen
pohjoistuulineen		vaatteen	
	huomiseen		ylisanojen
kaskuineen	ylihuomiseen	ongelmajätteen	tuskanhiki-
laskuineen	luomiseen	kätteen	vanojen
hamppuineen	pohjoiseen	vuorokauteen	ansojen
tasku-	sohjoiseen	lauteen	kansojen
lamppuineen			
pamppuineen	huvikseen	uuteen	iltojen
	kuvikseen	kuuteen	siltojen
koruineen		aamukuuteen	
valheloruineen	seokseen		kesken
poruineen	teokseen	kätean	lesken
		ensisätean	
herranhuoneen	luokseen	päivänsätean	hetken

retken rekiretken	mustasukkainen liehuvatukkainen	hiukkasen tiukka sen	uutisen ruuti sen
kielen ruotsinkielen mielen ihmismielen nielen sillanpielen	millainen villainen kotiapulainen krapulainen nainen skorpioninainen vainen	kukkasen rukkasen hiljaisen kiljaisen verkkosukkaisen tummatukkaisen violettitukkaisen	sähkölaitoksen taitoksen käytöksen näytöksen kuulet sen tuulet sen
hivelen nivelen	taivainen vaivainen	ponkaisen porno-Ronkaisen vonkaisen	arket sen harkitsen
kävelen sävelen	kaarallinen vaarallinen	jokaisen sokaisen tokaisen	palaten salaten
ellen pellen sirkuspellen	alakuloinen suloinen isotuloinen	katkaisen ratkaisen	hurraten surraten
kuunnellen muunnellen	biittinen kriittinen	aukaisen kaukaisen laukaisen naukaisen	hajoten vajoten
maistellen taistellen	myskinhajuinen takapajuinen	naisen sai sen	nuorten vuorten
kamppaillen pamppaillen	20-lukuinen popliinipukuinen	hipaisen kipaisen	miesten piesten
huolen kuolen puolen	iskukykyinen nykyinen	naisen sai sen	savisten vavisten
kuulen luulen tuulen suvituulen myrskytuulen	jäinen rikkipäinen raivopäinen ennen mennen	hipaisen kipaisen kuraisen puraisen taivaisen ilmavaivaisen	ilkkuen vilkkuen siedä en tiedä en
aamen saamen	hoen joen koen noen	eteisen pitkäveteisen	nyynnistäen rynnistäen synnistä en
votkalimen nimen	anoen sanoen	vikisen Viki sen	ain hain pörssihain lain
huomen huomen(na) silmäluomen Suomen	sateenkaaren saaren	nokisen toki sen eilisen peili sen	nain sain vain
kukkanen rukkanen	nuoren vuoren	vastahakoisen perusjakoisen	parhain varhain
naenen vaenen	seinähirren iltavirren	happoisen tappoi sen	toimiain voimiain
vaaleempi- nahkainen pahkainen	pikkasen kikka sen	tärisen värisen	kasvojain rasvojain armain siniharmain

huolissain	valoihin	taakkahommiin	limosiin
keinutuolissain		pommiin	mimosiin
	noihin		
jotain	soihin	Kajaaniin	Marsiin
sotain		ajaa niin	varsiin
	aivoihin	vajaa niin	
parastain	vaivoihin		Lenkosääri-
sarastain		Koraaniin	Lassiin
varastain	pressiklubiin	joraa niin	sassiin
	pubiin	poraa niin	
huolestain	tubiin		inssiin
puolestain		heiniin	linssiin
	bändiin	seiniin	kruununprinssiin
koulukatuain	Disneyländiin		
satuain		uniin	talonjussiin
	jengiin	juniin	muovipussiin
turboahdin	svengiin		
tahdin		uuniin	lehtiin
	murhiin	duuniin	nuorisolehtiin
lähdin	turhiin		tehtiin
tähdin		baariin	
	kiin	saariin	pihtiin
kundin	niin	vaariin	Vihtiin
Lundin			
	hankkiin	pikariin	nähtiin
rivitalokodin	tankkiin	sikariin	tähtiin
bodyn			
	kukkiin	helkkariin	huudeltiin
oikein	joulupukkiin	telkkariin	suudeltiin
soikein			
	kaaliin	ankariin	multiin
palkein	kukkakaaliin	sarjakuva-	tultiin
valkein	hapankaaliin	sankariin	
	maaliin		kotiin
elkein	heinäpaaliin	fillariin	hoitokotiin
melkein	saaliin	caterpillariin	sotiin
selkein	karnevaaliin		paperisotiin
		oriin	totiin
elein	koraaliin	Poriin	rommitotiin
helein	moraaliin		
		ankkuriin	juotiin
kallein	talvikeliin	vankkuriin	luotiin
pallein	peliiin		muotiin
		taivaisiin	puotiin
riimein	malliin	vaivaisiin	eliittipuotiin
viimein	ralliin		suotiin
		reisiin	tuotiin
pain	naapuriselliin	Daisyyn	vuotiin
Rein	velliin	Pleisiin	
tein			pelattiin
vein	kolliin	aatteisiin	selattiin
	molliin	periaatteisiin	
ongin	rokkenrolliin	vaatteisiin	tallattiin
porttikongin			vallattiin
	huuliin	käytöksiin	
väkijoukkoihin	kuuliin	palonäytöksiin	kravattiin
loukkoihin	tuuliin		tavattiin
		Appelsiin	
jalkoihin	kyliin	tappel siin	kuvattiin
salkoihin	syliin		luvattiin
		känsiin	
ilotaloihin	hommiin	Nancyyn	haettiin

jaettiin	taikakin	itkin	ihmetoimin
kuljettiin	tupsulakin	litkin	taikavoimin
suljettiin	nakin	pitkin	lyhytfilmin
annettiin	kuussakin	muutkin	silmin
kannettiin	muussakin	tammipuutkin	vilmin
käännettiin	kärkkyjäskin	myytkin	heinäkasavilmin
väännettiin	takin	syytkin	aremmiin
kiitettiin	kultakin	kuukin	paremmiin
liitettiin	multakin	muukin	mummin
juotettiin	jotakin	elin	pummin
luotettiin	sotakin	pelin	tummin
tuotettiin	liekin	kääntelin	lämmiin
ostettiin	miekin	vääntelin	mämmin
nostettiin	siekin	haistelin	Armin
hanttiin	tiekin	taistelin	sokerifarmin
kanttiin	leikin	utelin	harmin
uhottiin	veikin	putelin	varmin
tuhottiin	loikin	hivelin	äänin
kumottiin	poikin	sivelin	läänin
lumottiin	hankin	kävelin	kaadoin
öylättiin	pankin	sävelin	raadoin
höylättiin	tankin	stönö-sävelin	nahoin
evättiin	mammankin	lakkailin	pahoin
levättiin	rammankin	makkailin	apurahoin
kyytiin	milloinkin	leikkailin	hartioin
lyytiin	silloinkin	veikkailin	kartioin
myytiin	oisinkin	kiilailin	partioin
anehaaviin	toisinkin	viilailin	vartioin
paaviin	voisinkin	porailin	join
järkeviin	onkin	torailin	koin
särkeviin	jonkin	hitsailin	noin
huiviin	honkytonkin	vitsailin	toin
kuiviin	muunkin	niittailin	voin
korviin	tammipuunkin	viittailin	kiskoin
soolotorviin	jokin	lorvailin	niskoin
kuljin	rokin	sorvailin	aloin
suljin	saattokin	sulin	jaloin
maakin	taattokin	tulin	avojaloin
saakin	Erkin	kuulin	lippusaloin
kultaakin	herkin	luulin	illoin
multaakin	merkin	myrskytuulin	kuutamoilloin
aikakin	valomerkin	aatamin	pyhäilloin
	tiskin	kaatamin	milloin
	viskin		silloin
			ja noin
			sanoin
			katsoin

vatsoin	kinasin	heräisin	heitin
eräteltoin	tinasin	keskeneräisin	liekinheitin
veltoin	lapasin	peräisin	peitin
	tapasin	runsasteräisin	reitin
estoin		sietäisin	seitin
sestoin	oesin	tietäisin	soitin
	toesin		voitin
avoin		öisin	
tavoin	kakaisin	löisin	Antin
	lakaisin	suuritöisin	lantin
arvoin	makaisin		pantin
aniharvoin	brakaisin	aleksin	
	suurikrakaisin	maleksin	huntin
kupin	takaisin		Puntin
nupin	edestakaisin	jukeboksin	
päänupin	epävakaisin	voksin	juotin
			tuotin
mittumaarin	alkaisin	yksin	
vaarin	halkaisin	Styksin	pelikortin
	jalkaisin		kellokortin
ankarin	ylimalkaisin	ensin	nortin
hanslankarin		lensin	portin
sankarin	katkaisin		sportin
	ratkaisin	asensin	sortin
uniformuhaalarin		masensin	
extrataalarin	humalaisin		jakastin
	jumalaisin	osin	pakastin
Hectorin		kosin	rakastin
sektorin	saisin	tosin	sakastin
	taisin		
duurin		loosin	listin
suurin	johtaisin	soosin	pistin
	ajankohtaisin		ristin
häärin		jyrsin	twistin
määrin	muuttaisin	kyrsin	
ylenmäärin	tuuttaisin		kiristin
tuhatmäärin		Anssin	piristin
väärin	biisin	transsin	
	kiisin	tanssin	ostin
hyörin	Liisin	steppailutanssin	nostin
pyörin			
luuhasin	näkisin	Jussin	Kyöstin
puuhasin	räkisin	isoisä-Jussin	työstin
	väkisin	hinttipussin	
hukkasin	joisin	haupitsin	taivutin
kukkasin	toisin	kaupitsin	vaivutin
rukkasin	voisin		kiihdytin
		heräsin	viihdytin
dokasin	sekoisin	keräsin	
mokasin	keinotekoisin	peräsin	jätin
			tiskirätin
haalasin	hinkuisin	mietin	
maalasin	vinkuisin	vietin	ennätin
			lennätin
halasin	hävisin	paketin	
palasin	kävisin	raketin	uin
			kuin
hilasin	höpäisin	asetin	ikään kuin
pilasin	läpäisin	kasetin	luin
tilasin			sääriluvin

suin	miedon	huomioon	Suopon
alassuin	jäsenkirjatiedon	tuomioon	
kulkeuduin	hohdon	hurmioon	Grayson
sulkeuduin	johdon	turmioon	seison
tartuin	ruohon	autioon	Jetson
vartuin	suohon	tauti oon	Metson
	vuohon		maaton
muutuin		tarjoon	ruumissaaton
suutuin	ihailijakerhon	varjoon	jouluaaton
	Päiväperhon		
kahvin	päiväperhon	lakoon	viaton
pahvin	verhon	pakoon	viat on
		rakoon	
hiivin	radion		ajaton
siivin	snadi on	kirkkoon	rajaton
		Pirkkoon	rajat on
pankkiholvin	Ohion		
kolvin	ohi on	puolisalkoon	vallaton
polvin		talkoon	vallat on
	kolmion		
ovin	solmion	haloon	varaton
kovin		jaloon	varat on
tovin	huomion		
	tuomion	paloon	kiistaton
hyvin		taloon	kiistat on
syvin	lapion	valoon	
	Tapion		moitteeton
myin		talo on	moitteet on
ryin	suosion	valo on	
syin	Lasse-vuosi on		huoleton
		kalloon	huolet on
jäin	nuotion	palloon	sukupuoleton
näin	kahvinuotion		
päin	tervasnuotion	oloon	lapseton
olkapäin	muoti on	hampaankoloon	lapset on
allapäin			
kasapäin	kirjarovion	hienoon	ehdoton
taaksepäin	ovi on	silkinhienoon	ehdot on
eteenpäin		tienoon	
kotiinpäin	heikon		suloton
vääripäin	veikon	tasapainoon	sulot on
alaspäin		vainoon	
ylöspäin	diskon		puiston
täin	ratakiskon	jonoon	suiston
		monoon	
ruumiinpesijäin	uskon		boston
vesi jäin	iltaruskon	kieroon	roston
		mieroon	
edessäin	aukon		auton
vanavedessäin	haukon	kulkenut oon	mauton
		sulkenut oon	paloauton
limittäin	salon		
nimittäin	talon	parsakeittoon	koruton
	valon	päiväpeittoon	korut on
öin			
löin	pianon	aivoon	suruton
söin	pian on	kaivoon	surut on
		raivoon	
smirkkelöin	kansalaiskerhoon		juon
sirkkelöin	verhoon	sunnuntaijuopon	luon

tuon	kulkuun	nimeään	mennään
Reikärauta-	oikosulkuun	pimeään	Vennään
Brown	hopeahuiluun	hevosleikkiään	mykkänään
Town	hissikuiluun	meikkiään	tykkänään
hulluna muhun	minuun	jään	leipään
hullu namuhun	sinuun	nään	seipään
lokakuuhun	peppuun	pään	rautaseipään
puuhun	reppuun	harmaapään	herään
suuhun	piippuun	harmaajapään	perään
Joensuuhun	riippuun	kusipään	terään
rajun	kimppuun	tuulispään	lisään
tajun	limppuun	pörröpään	sisään
lojun	katuun	sään	sfääreissään
rojun	satuun	tään	kääreissään
kun	juttuun	nyhtäjään	missään
mun	nuttuun	yhtä jään	sissään
sun	ruttuun	ikään	perässään
puuterihuiskun	tuttuun	mikään	terässään
tuiskun	hölökyнкölokyn	ysikään	ketään
huilun	jakkarapölokyn	sysikään	vetään
kuilun	käyn	pelkään	käytetään
riemun	näyn	selkään	näytetään
vie mun	siedän	kenenkään	jätetään
minun	tiedän	menenkään	mätetään
sinun	hän	ensinkään	itään
muserrun	tän	lensinkään	mitään
puserrun	selfmademan	Hyvinkään	pitään
kuun	tähän	ryvinkään	ylläpitään
toukokuun	vähän	syvinkään	pistintään
muun	jäähän	kielellään	ristin tään
moon	päähän	mielellään	leikeistään
puun	hän	Elitellään	meikeistään
hirsipuun	piän	selitellään	bileistään
muovijoulupuun	iatkän	itkemään	tileistään
koivupuun	sätkän	kitkemään	jengistään
suun	kilinan	lätkimään	country-
tuun	vilinan	pätkimään	svengistään
hakuun	häivän	kysymään	eilistään
makuun	eilispäivän	pysymään	taustapeilistään
hehkuun	kääntyvän	myymään	ylistään
pehkuun	nääntyvän	heinään	kylistään
farkkuun	piirtyvän	seinään	sylistään
lyijyarkkuun	siirtyvän	moottorivalta-	mistään
koukkuun		teinään	pistään
loukkuun			

inistään	talo	kehto	hakkas
sinistään	rivitalo		lakkas
	valo	hento	nakkas
lemmenöistään		lento	
urotöistään	oo	rento	loikkas
	h		moikkas
harhanäystään	joo	muoto	
räystään	k	ruoto	alas
	veepeekoo		palas
kettään		piirto	
mettään	oikoo	siirto	potilas
honkamettään	poikoo		sotilas
mottimettään		ristipisto	
	laukoo	Takalisto-Risto	allas
kysytään	taukoo	visto	Dallas
pysytään			mallas
	illoo	aatto	
pöytään	tilloo	saatto	huomas
töytään			Tuomas
	huomoo	katto	
kännätään	luomoo	matto	hurmas
sännätään			surmas
	aenoo	aamunkoitto	
evään	vaenoo	lajivoitto	haras
kevään		otteluvoitto	paras
	ainoo	kyläotteluvoitto	varas
ylvään	vainoo		
puhelinpylvään		juo	piisas
	sannoo	luo	viisas
yön	vannoo	nuo	
puoliyön		suo	kittas
lyön	junnoo	turvesuo	mittas
syön	punnoo	tuo	
työn		vuo	traditiokaavas
pikatyön	Pallaskeroo		raavas
surutyön	veroo	unta tuo	
reikätyön		lunta tuo	ees
loppuyön	kahtoo		jees
vyön	tahtoo	-r-loppuiset	sees
tähtivyön		takalister	
	Leski-Tilto	sister	ies
Gröön	kevättilto		hies
Evergröön		-s-loppuiset	lies
	palvoo	hihaas	lemmenlies
-o-loppuiset	valvoo	lihaas	mies
Hauho		pihaas	kulkijamies
puolijauho	mopo	vihaas	merimies
	ropo		panomies
ensio		kaas	panopanomies
lensi jo	urpo	taas	peltomies
	turpo		paluumuuttomies
pako		hidas	supermies
vako	sekakuoro	Midas	herrasmies
	vuoro		jarrumies
ukko		luotias	reissumies
punakukko	mieto	muotias	kertakäyttömies
	sieto	puotias	pohjaltatäyttömie
siemenlinko	tieto	kuustoistavuotias	s
sinko	koneyhteis-	viisikymmen-	ties
	kuntatieto	vuotias	kukaties
jalo			kenties
rajaseutusalo	ehto		vies

Gankes	taitos	-t-loppuiset	vaivat
lankes	kiitos	jaat	
katkes	siitos	maat	joivat
ratkes		saat	soivat
	Ots	umpikumirenkaat	toivat
aukes	Watts	hengaat [henkaat]	voivat
laukes			pohtivat
	jakaus	kehtaat	tohtivat
Jones	takaus	sähkökitara-	
mones		tehtaat	ovat
Stones	napaus		kovat
	tapaus	taivaat	
oes		vaivaat	lähdet
poes	seisaus		tähdet
	veisaus	aukeat	
hapattais		raukeat	urheet
napattais	narahdus		murheet
	parahdus	rasvamahat	
hiis		rahat	palkeet
siis	vallankumous		valkeet
viis	lumous	kuvakirjat	
kahdeksanviis		Mirjat	rutiinibileet
viiskyvtviis	karkoitus		fileet
kakskyvtviis	tarkoitus	kapakat	sileet
kuuskyvtviis	juopumus-	napakat	
peace	tarkoitus		kuolleet
		jaskat	nuolleet
menis	huvitut	paskat	
penis	mielikuvitus		meet
venis		keskikaljakiskat	kivireet
	uus	sikaniskat	teet
ois	huus		veet
lois	shoes	hatkat	
pois	news	Seiväsmatkat	hajonneet
sois	kuus		vajonneet
tois	kolkytkuus	mullat	
vois	viiskytkuus	lihapullat	karisseet
	blues		varisseet
kiskois	suus	kammat	
viskois	Bruce	mammat	nuhteet
		rammat	voimasuhteet
karis	ankaruus		
varis	sankaruus	kummat	kertakäyttömielip
		tummat	iteet
Elvis	pyys		siteet
selvis	syys	annat	
		rannat	esteet
möis	kylväs		nesteet
söis	puhelinpylväs	herrat	
		kerrat	aatteet
kicks	nääs		periaatteet
miks	pääs	jaksat	tangoaatteet
		maksat	vaatteet
ulos	ass		tangovaatteet
tulos	bass	haavat	tehdasvaatteet
lopputulos		saavat	
	yös		murhemietteet
Liljeroos	myös	jaksavat	ajanvietteet
Ros(berg)	työs	maksavat	
			kuteet
koulutuslaitos		saivat	luteet

hiet	kuulit	Mirkut	vaivut
niet	luulit	Sirkut	ehtinyt
viet			rehti nyt
teljet	daamit	nielut	
isotveljet	raamit	sielut	mennyt
			sen nyt
kosket	riimit	hullut	
posket	tiimit	tullut	pärjännyt
			värjännyt
hetket	koit	loimut	
Seiväsretket	loit	poimut	herännyt
	toit		erän nyt
	voit	kummut	
kävelet	opit	mummut	lypsänyt
sävelet	klopit	rummut	kypsä nyt
huulet	knopit	tummut	
kuulet	tropit		kieltänyt
luulet		antanut	sieltä nyt
tuulet	dollarit	kantanut	tieltä nyt
	rusthollarit		
juuret		ainut	estänyt
suuret	nyörit	painut	kestänyt
	pyörit	vainut	
			heittänyt
punapuna-		minut	reittä nyt
kukkaset	sit	sinut	
rukkaset	houli shit		jättänyt
mustamusta-		pilannut	kättä nyt
sukkaset	olisit	tilannut	
	kolisit		häivyt
maiset		karannut	päivyt
naiset	loisit	varannut	
	toisit		pyyt
loiset		juonut	syyt
toiset	huussit	luonut	
	bluesit	tuonut	kiistät
kapiset			riistät
napiset	jenkkibuutsit	haihtunut	
vapiset	ruutsit	laihtunut	eivät
			veivät
jupiset	talutit	ruostunut	
rupiset	valutit	suostunut	hyppivät
supiset			nyppivät
	astuit	kulkeutunut	
aatokset	rastuit	sulkeutunut	jäivät
paatokset			päivät
	jäit	jutut	
ukset	näit	tutut	jyvät
sukset			syvät
	peikot	täysikuut	
luet	veikot	luut	hää
tuut		näppäinluut	jää
	talot	muut	nää
paloarvet	liikennevalot	puut	pää
sarvet	kristallivalot	omenapuut	pää(tänyt)
		kaidepuut	
hait	huonot	pitkospuut	ylvää
kait	sarvikuonot	suut	tukipylyvää
sait		hölösuut	
Smythe	out	tuut	yöt
right	jumalaut		työt
		taivut	kaislavyöt

-u-loppuiset	tartu	you	-y-loppuiset
raju	vartu	q	kiihdy
taju			viihdy
	ruostu	kiehuu	
Tervabassoharju	suostu	riehuu	häijy
karju			väijy
	Kustu	hukkuu	
halu	mustu	kukkuu	Opry
taikakalu	Lattu	nukkuu	Dopry
	sattu		
lelu		paluu	häärätty
melu	huopahattu	valuu	määrätty
	lättähattu		
heilu		ammuu	lyöty
reilu	diskattu	sammuu	laiminlyöty
	viskattu		myöty
raivohullu		haipuu	syöty
kylähullu	kalkittu	kaipuu	
tullu	palkittu	taipuu	päilyy
		vaipuu	säilyy
joulu	Kirjailija-Arttu		
koulu	narttu	juopuu	myy
kansakoulu		luopuu	syy
	juttu		tekosyy
Hannu	nuttu	haihtuu	
jannu	pihkanuttu	laihtuu	kysyy
pannu	tuttu	vaihtuu	pysyy
ou	muutu	nakertuu	kiihtyy
Mary Lou	suutu	takertuu	viihtyy
pou			
show	duu	astuu	kääntyy
Monroe	juu	kastuu	vääntyy
	kuu		
hoppu	vassatakuu	poistuu	erääntyy
loppu	uusikuu	toistuu	kerääntyy
maailmanloppu	täysikuu		perääntyy
proppu	toukokuu	ruostuu	
	marraskuu	suostuu	kertyy
kullanmuru	luu		vertyy
suru	norsunluu	muuttuu	
	kuuluu	puuttuu	piirtyy
nisu	muu	suuttuu	siirtyy
sisu	puu		
	pihlajapuu	antautuu	tasapäistyy
hessu	kastanjapuu	kantautuu	väistyy
kessu	omenapuu	rantautuu	
	mahonkipuu		käy
latu	piilipuu	muuntautuu	näy
sahapatu	tuomipuu	suuntautuu	
satu	saarnipuu		-ä-loppuiset
	porraspuu	kaivautuu	tiedä
haisteltu	ruusupuu	vaivautuu	viedä
maisteltu	koivupuu		
taisteltu	suu	kulkeutuu	myydä
	simasuu	sulkeutuu	pyydä
mantu	hihansuu		syydä
pantu	tsuu	nopeutuu	
	naurusuu	sopeutuu	häädä
juotu	tuu		jäädä
luotu	blue	kuoriutuu	
	who	suoriutuu	Kekeä

rekeä	ehtiä lehtiä	yllä kyllä	tyykissä
järkeä tärkeä	namimami- sweattia niittä	hällä tällä	peilissä seilissä
hetkeä letkeä retkeä	hönttiä könttiä	jätkällä atollinpätkällä	filmissä heinäkasafilmissä silmissä
äkeä väkeä	härkä märkä	jäällä päällä täällä	kännissä sepelirännissä
ylpeä kylpeä	jätkä lätkä pätkä sätkä	yöllä vuorotyöllä	liiterissä siiterissä
hempeä lempeä	edellä vedellä	mä sä	biisissä kriisissä
häpeä läpeä	hellä kellä	jämä kersantinjämä näjä täjä	intissä vintissä
lähteä tähteä	kiellä niellä siellä	elättinä lunnunpelättinä	ässä tässä
speediä tweediä	tiellä maantiellä kolmostiellä	lennä mennä	perässä alkuerässä
äkkiä täkkiä	hetkellä huviretkellä	myönnä työnnä	sievässä vievässä
härskiä pärskiä	äänellä käänellä väännellä	yönä vyönä	jäässä päässä Heinäpäässä räässä
Lilliä tilliä villiä	päästellä säästellä	jäärä väärä	hönöissä tönöissä
hipiä kipiä pipiä	hivellä sivellä	kieltänsä murhemieltänsä	yöissä työissä
hyppiä nyppiä	järvellä tärvellä	lehdessä päivälehdessä tehdessä	d:tä SMP:tä
kieriä vieriä	heillä meillä teillä	kilvessä pilvessä	heitä meitä peitä teitä
keksiä seksiä	lattialenkillä penkillä	hengissä jengissä kengissä kiiltonahka- kengissä	hirveitä kirveitä
etsiä metsiä	jyrkillä nyrkillä	rengissä svengissä	kiitä piitä riitä spriiitä siitä
beachiä viitsiä	Pentillä sentillä	riskissä tiskissä viskissä	kiitä piitä riitä spriiitä siitä
ysiä sysiä	ristillä twistillä	pyykissä	häitä

näitä	keikistä esileikistä	häivä päivä	mäikää Äikää
öitä suviöitä töitä ylitöitä turvavöitä	henkistä penkistä	kieltävä nieltävä	lykkää mykkää sykkää tykkää
hieltä savonkieltä mieltä sieltä tieltä	häkistä säkistä	säteilynkestävä pestävä	häkkää ölokytämäkkää räkkää säkkää
keskeltä leskeltä	eilistä peilistä	mölyä hölynpölyä	pelkää selkää
piältä tiältä	kesistä vesistä	kiihtyä viihtyä	enkää kenkää menkää
hyvältä syvältä	käskystä väskystä	yhtyä lyhtyä ryhtyä	jätkää prätkää
jäältä päältä	ryhmästä tyhmästä	hyötyä lyötyä syötyä yötyä	elää helää
herkintä merkintä	perästä terästä	dägädägädää jää terasjää	ryhmää tyhmää
häntä vähäläntä	kesästä pesästä	mää nää pää	ryhmää tyhmää
g:stä v:stä	ehtoollisleivästä seivästä	olkapää helapää liinapää kusipää	muita nää puita nää
estä kestä pestä	päästä jalkopäästä säystä	Lamminpää Pellonpää määränpää vaahtopää kynärpää	enää nenää nöponenää tenää
miestä tiestä	kaukolämmöstä tämmöstä	sää syksysää tää	heinää seinää
ilvestä pilvestä	yöstä syöstä työstä aamuyöstä tähtivyöstä	kiipeää siipeää	kilinää vilinää
heistä meistä peistä	että mettä vettä	kipeää lipeää	hyminää jyminää
menneistä perneistä	hajuvettä	nyhjää tyhjää	nykypurukumi- desibelijytinää rytinää
kiireistä piireistä	helskettä melskettä	täräjää väräjää	lähempää vähempää
pinteistä sinteistä	jyskettä ryskettä	rellestäjää pellestä jää	herää kultakerää perää terää
käteistä muotiräteistä säteistä	yötä myötä työtä vyötä	käyttäjää paikannäyttäjää täyttäjää	häärää määrää

päämäärää	kiristää	vievää
väärää	piristää	
kesää	kivistää	häivää
pesää	livistää	päivää
isää	sivistää	hönöä
lisää	päästää	tönöä
nisää	säästää	
sietää	heittää	-ö-loppuiset
tietää	keittää	yö
tie tää	peittää	keskiyö
vie tää		lyö
	hengittää	sydänyö
läikähtää	tekohengittää	syö
säikähtää	kengittää	työ
		yhteistyö
ärähtää	kiittää	rumputyö
kärähtää	liittää	vyö
särahtää	riittää	nahkavyö
värahtää	siittää	turvavyö
		tähtivyö
		kesäyö
itää	mikittää	
pitää	tikittää	
kiittää	mittää	
liittää	pittää	
kiiltää	yllyttää	
viiltää	myllyttää	
lentää	käännyttää	
ken tää	näännyttää	
kyntää	käyttää	
ryntää	näyttää	
	täyttää	
ääntää	täräyttää	
kääntää	väräyttää	
vääntää		
myöntää	läväyttää	
työntää	säväyttää	
kihertää	jättää	
vihertää	mättää	
hiertää	läpättää	
kiertää	väpättää	
piirtää	hyyttää	
siirtää	pyytää	
	syytää	
estää	löytää	
kestää	pöytää	
niistää	hätää	
riistää	mätää	
tirkistää		
virvistää	lievää	

LIITE 3: Yleisimmät riimisanat aineistossa

f	sana	22	tee	12	kukaan
161	saa	22	palaa	12	rumarelluma-
155	on	22	tie		rillumarei
137	vaan	20	syö	11	auringon
132	sen	20	sun	11	tiellä
88	jää	20	toi	11	silloin
67	vain	20	päin	11	sydämen
61	pois	18	pää	11	kuun
61	soi	18	kuu	11	ihminen
53	ei	18	ollenkaan	11	unohtaa
53	niin	18	jäin	11	toisiaan
53	teen	18	viimeinen	11	joi
49	maa	17	taa	11	sua
46	näin	17	uudelleen	11	antaa
46	en	17	milloinkaan	11	aikaa
46	voi	16	kai	10	ui
45	saan	16	kantaa	10	siellä
39	vois	15	ties	10	käy
36	vei	15	alla	10	monta
34	yö	15	ystävain	10	nyt
33	lyö	15	mua	10	näy
33	blues	15	maailmaa	10	kerran
33	hän	14	ymmärtää	10	olla
33	maan	14	tää	10	nuo
33	sain	14	hei		
32	luo	14	uus		
32	ois	13	suu		
32	nään	13	mitään		
31	jään	13	juu		
29	vie	13	muu		
29	tuo	13	itseään		
27	elämää	13	rakkauden		
27	pään	13	veen		
24	uudestaan	13	mukaan		
24	takaisin	13	maailmaan		
24	oon	13	rakastaa		
23	mun	13	lie		
23	työ	13	sunnuntai		
22	nää	12	et		
22	sai	12	meen		